ACTA

DER

PROVINCIALE EN PARTICULIERE SYNODEN,

GEHOUDEN IN DE NOORDELIJKE NEDERLANDEN
GEDURENDE DE JAREN 1572—1620,

VERZAMELD EN UITGEGEVEN DOOR

DR. J. REITSMA EN DR. S. D. VAN VEEN.

ACHTSTE DEEL:
DRENTE 1598—1620.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1899.

STOOMDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS.

BR705
A2
v. 8

VOORBERICHT.

Volgens de kerkelijke verdeeling, opgemaakt door de nationale synoden van Dordrecht in 1578 en van Middelburg in 1581, zou Drente als classis onder het synodaal ressort van Overijsel worden gebracht. Doch de staatkundige gebeurtenissen hebben in den noordoosthoek van Nederland toen zulk een beloop genomen, dat er ten aanzien van Drente heel andere maatregelen getroffen werden. Een aanhechting bij Groningen en Ommelanden kwam daaruit van lieverlede meer op den voorgrond.

Reeds hebben wij in ons voorbericht van het vorige deel het een en ander medegedeeld over het plan, dat bij de toongevende machten bestond om het landschap kerkelijk met de provincie Stad en Lande te vereenigen. Wij zijn nu verplicht dit punt nog eenigszins nauwkeuriger te behandelen. Drente toch is lang beschouwd en behandeld als een aanhangsel van de gewesten der Unie, al bestond er ook al spoedig na de Reductie het streven om een hoogeren en althans meer zelfstandigen rang onder de Vereenigde Provincien te verkrijgen. Eveneens heeft het ook eenigen tijd geduurd, voordat het uitgemaakt was, welke kerkelijke positie het landschap zou innemen. De regeling van het eene staat met die van het andere in vele opzichten in nauw verband.

Graaf Willem Lodewijk, die door de Staten Generaal met uitgebreide volmacht tot bestuurder van Drente was aangesteld, was daardoor de man, die op het gebied van de kerk de wet kon stellen en dit ook, althans in dezen aanvangstijd, met autoriteit maar tevens met welwillende bedoeling gedaan heeft. Na de reductie was de meest gangbare meening, dat de kerk van het toen bij de Unie aangehechte landschap zou staan onder de geestelijke zorg van de Groninger synode. Over de wijze waarop en den vorm waarin die kerkelijke autoriteit zou worden uitgeoefend, bestond nog geen bepaalde meening. Toch ging de synode van Stad en

State University of Iowa
LIBRARIES

Lande haar bevoegdheid volstrekt niet te buiten, toen zij tot Z. Genade het verzoek richtte om in Drente de papistische dienst af te schaffen, de priesters te ontslaan en hervormde predikanten aan te stellen, zie acta van 4 April 1597 in deel VII, p. 19, art. 57. Een opdracht geheel in den geest van den graaf-stadhouder. Zoo werd blijkbaar dit gansche gewest beschouwd en aanvankelijk ook behandeld niet als een synodaal ressort, maar als een onderdeel, als classis. Bovendien lag dat wel eenigszins in den aard der zaak, want genoegzaam personeel om een zelfstandig kerkelijk geheel te vormen was er bij dit begin niet aanwezig. Bij de meeste kerspelen waren de priesters toen nog in functie, en slechts in zeven gemeenten kon met de hervormde eeredienst een begin worden gemaakt door het beroep en de aanstelling van een leeraar. Op de eerste kerkvergadering te Rolde in Augustus 1598 waren onder de acht aanwezige leden maar twee of drie in Drente gevestigde predikers. Misschien waren er niet meer. Onder zulke omstandigheden moest de gedachte aan het vormen van een synodaal ressort nog in 't verre verschiet liggen en kon er slechts sprake zijn van een begin op meer nederige en beperkte schaal. Doch de afschaffing van de roomsche kerk en eeredienst werd krachtig doorgezet, de priesters raakten buiten functie, en van lieverlede werden toen de gemeenten met de hervormde leer verzorgd. Den 11 September 1600 kon te Anloo onder leiding van Groninger predikanten de tweede kerkvergadering worden belegd. En daarop volgden tot Juni 1601 vier onderlinge samenkomsten van de „classis Drente" met een toenemend getal gevestigde leeraren. In deze vergaderingen openbaarde zich reeds duidelijk een neiging om de kerk van het gewest tot een meer zelfstandige positie te verheffen. Dat streven lag ten grondslag aan den hevigen twist met ds. Philaeus van Meppel, die tot zijn ontslag en heengaan leidde, en ook aan het besluit om Drente in twee classes, Ooster- en Westerkwartier, te verdeelen, die behalve hun gewone vergaderingen ook eenmaal 's jaars classis generalis te Beilen zouden houden. Met deze indeeling kwam men op weg tot de gebruikelijke synodale inrichting, doch voordat het zoover was, moest er nog veel gebeuren. Want de stadhouder behield zijn gezag, en in Groningen werd de kerk van Drente niet voor veel meer dan een gewone classis aangezien. Nadat er in September een nauwkeurig en duchtig onderzoek naar den staat der gemeenten en de qualiteit der predikanten was voorafgegaan, kwam de kerkregeling voor goed tot stand op de kerkvergadering in het Asser klooster, November 1602, onder leiding van den bekwamen Menso

Alting, predikant te Emden en raadsman van den stadhouder. Toen werd het gewest in drie classes verdeeld: Meppel, Rolde, Emmen. Deze classes, die ook eenmaal 's jaars tot een classis generalis zouden samenkomen, werden op advies van Z. Genade gevoegd „tho dem sijnodum der stadt Gronningen und Umblanden". Doch de landsdag, niet van heeler harte daarmede ingenomen, besloot dat deze bepaling aanvankelijk slechts voor twee jaren zou gelden, zonder verbindtenis voor 't vervolg. Zoo hebben in deze drie jaren afgevaardigde predikanten uit de Drentsche classes wel Groninger synoden bijgewoond, zie bl. 59 en ook deel VII, 41, 57, 83. Die van 1604, door den predikant Campius van Meppel gepresideerd, voerde zelfs den titel: „synodus provincialis der stadt Gröningen, Omlanden unde Drenthe". Doch daarna bleven de Drenten weg, want de landsdag was steeds tegen deze regeling. Hoewel in de volgende jaren nog kerkelijke zaken van het landschap op het Groninger agendum voorkwamen, zie bijv. VII, 130, en ook zelfs aangedrongen werd om de verbindtenis in stand te houden, werd het gewest meer aan zichzelf overgelaten. Niettemin is het onjuist, wat Magnin, Overzigt der kerkel. gesch. van Drenthe, p. 224 beweert: „Sedert dezen tijd hield alle verbinding met — en ondergeschiktheid aan — de Groningsche Synode op, en werd het Kerkbestuur in zijnen geheelen omvang, zuiver Drenthsch". Doch er woelde onder de predikanten en in de gemeenten een voortdurende ontevredenheid over de ondergeschikte en halfslachtige positie van hun gewest, alsmede over de bemoeiing van Groningen. In 1608 openbaarde die toenemende ergernis over vreemde superioriteit zich in een protest wegens sommige maatregelen ten gevolge van een op hooger last in het voorjaar ingesteld en zeker zeer noodig onderzoek naar den kerkstaat van het geheele gewest. Die enquête was door drost en Gedeputeerden onder leiding van ds. Acronius van Groningen geschied. De daarover door een aantal predikanten uitgesprokene afkeuring is op hoogen toon onderdrukt en de ontevredenen werden tot zwijgen gebracht, zie bl. 113 en 128. Toch kwam er eenig uitzicht, dat aan Drente ook op het gebied van de kerk meer zelfstandigheid zou worden gegund. Evenwel werden de algemeene kerkvergaderingen nog geregeld door een predikant van Groningen (Johannes Acronius, en sedert 1612 Cornelius Hillenius) als commissaris van graaf Willem Lodewijk bijgewoond, gecontroleerd en eigenlijk geleid: onder dit toezicht werd regelmatig in September de classis generaal opgeroepen om in het klooster Assen synode te houden. Zelfs werd nu en dan de hoogere titel van „synode" aan deze samenkomsten gegeven. Tot aan

1616 was haar samenstelling echter nog op classikalen voet, ook inzoover dat alle predikanten van het gewest haar moesten bijwonen. Doch na dat jaar werd besloten (zie bl. 217), dat niet allen behoefden te verschijnen, maar dat elke classis vijf predikanten naar die jaarlijksche vergadering zou afvaardigen. Dit gaf aan de classis generalis meer een synodaal karakter. En na 1619 werd geen Groninger predikant meer ter synode naar Assen gezonden om den stadhouder te vertegenwoordigen. Zelfs niet in de Drentsche synode, die in Juni 1622 naar de stad Groningen opgeroepen was, omdat men zich toen, na het hervatten van het oorlogsbedrijf, bevreesd maakte voor een inval van den vijand en onveiligheid in Drente.

Zoo lag dus in de nederig en klein beginnende classis Drente de kiem van een gewestelijke synode, die zich al spoedig vertoonde in den inferieuren vorm van een classis generalis. Doch reeds de vergaderingen van de „classis Drente" waren algemeene, omdat daar de predikanten van gemeenten uit alle deelen van het landschap opkwamen. Strikt classikaal zijn slechts de vergaderingen van de classis Westerkwartier te Beilen en Ruinen, in September 1601 en Februari 1602.

Dit korte historische overzicht dient ter verklaring, waarom wij geen schifting hebben gehouden, maar al die kerkelijke samenkomsten van den beginne af, al heetten zij classikaal, in onze uitgave moesten opnemen. In de inhoudsopgave hebben wij aan de Drentsche kerkvergaderingen den titel gegeven, dien ze in het opschrift der acta zelf dragen, zoodat men daarin zal kunnen volgen de drie stadien: classis Drente, classis generalis Drentina, synodus Drentina.

De bewerking van dit laatste deel werd zeer vereenvoudigd, doordat wij slechts met één manuscript te doen hadden, en wel met de echte oorsponkelijke acta. Wij behoefden dus geen onderzoek naar andere codices of afschriften in te stellen. Wel is de stijl hier en daar verward en slecht, ook waren enkele schrijvers wel eens wat slordig, maar 't is de vraag, of een latere afschrijver, die toch ook dezen codex gevolgd zou hebben, ons met zijn verbeteringen wel van dienst had kunnen zijn.

Het folio handschrift is het eigendom van het rijksarchief in Drente te Assen, goed onderhouden, in hoornen band. Op het schutblad staat als opschrift: „Liber classicalis in Drente". Dit deel, het eerste eener reeks van vier, bevat 224 genummerde bladen, waarvan wij 198 in onze editie hebben opgenomen, derhalve bijna den geheelen inhoud. Dan volgen

alleen nog de „acta synodi der landtschap Drenthe geholden binnen Groningen den 18 Junij 1622", geëindigd 22 Juni, en een aantal extracten uit het resolutieboek van drost en Gedeputeerden, betreffende procedures tegen Joh. Hoisingius, Henr. van Holle, Joh. Wirichius in de tweede helft van dat jaar. — Deze codex vertoont in schrift en andere eigenaardigheden de duidelijke blijken, dat het boek van den beginne af aangelegd was en bestemd om er het verhandelde op de kerkvergaderingen van het landschap in te schrijven. Op het tweede schutblad, later als folio 1 genummerd, in de daar aangelegde doch niet voortgezette tabel heeft reeds de schoolmeester van Vledder zich zelf ingeschreven. Op fol. 23, zie bl. 29, komen ook al eenige eigenhandige naamteekeningen voor onder een uitspraak van de classis Westerkwartier, 8 September 1601. Eveneens bl. 33. En met de vergadering van November 1602, zie bl. 51, begint de gewoonte, dat alle aanwezige leden hun naam onder de acta plaatsten. Het is derhalve een origineel en tevens een volledig stel synodale handelingen, waarmede wij dit laatste deel onzer uitgave kunnen besluiten.

Hiermede is de taak, die wij ondernomen hebben, afgeloopen. Bij het onderzoek der kerkelijke geschiedenis van het nagenoeg veertigjarig tijdvak, dat aan de groote nationale synode voorafging, kwam telkens de gedachte op, hoe noodig het was, dat daarbij de officieele documenten konden worden geraadpleegd, die de kerkelijke bestuurshandelingen behelzen en daardoor meer zekerheid geven omtrent kerkelijke toestanden, personen en zaken in alle deelen des lands. Die bronnen voor juister kennis waren aanwezig, zelfs bijna volledig nog, maar verstrooid, soms moeilijk bijeen te krijgen en in allen gevalle niet voor iedereen te bereiken en te gebruiken. Ruim acht jaren geleden, toen door genoegzame inteekening de uitvoerbaarheid van het plan verzekerd was, togen wij aan het werk. Van den beginne af was het ons streven deze uitgave vlot en geregeld af te leveren zonder langdurig en onnoodig oponthoud. Wij waren van meening, dat bekwame spoed de beste dank zou zijn voor de belangstelling en aanmoediging, die wij van zoo menige zijde hebben ondervonden: het is beter aan eigen aandrang gehoor te geven, dan om van buiten af, zij het ook met welwillende en bescheidene aansporing, aan voortvaren te worden herinnerd. Al kostte dit natuurlijk eenige inspanning, het is ons toch met rustige volharding gelukt achtmaal van jaar tot jaar een deel te kunnen geven en zoo onze uitgave zonder

eenige stagnatie te laten afloopen. Daaronder beleefden wij de voldoening, dat onze provinciale acta reeds dadelijk en achtereenvolgens door velen bij kerkhistorische studien werden geraadpleegd. Dit was ons een welkom bewijs, dat wij geen bibliotheekvulsel leverden, maar een werk, dat dienst kan doen bij het onderzoek naar een zeer gewichtig tijdperk in de geschiedenis onzer Hervormde kerk. En nu ze dan eindelijk allen in druk verschenen zijn, ligt de weg voor verdere bestudeering open en gebaand.

Ons werk staat in zekeren zin op zich zelf. Doch aan de eene zijde is het ook een vervolg en uitbreiding van de uitgave der acta van de groote Nederlandsche synoden der zestiende eeuw, door dr. F. L. Rutgers in 1886 bezorgd. En aan de andere zijde wordt het aangevuld door het werk van de Commission de l'histoire des Eglises wallonnes, die in 1896 het eerste deel van het Livre Synodal heeft laten drukken, dat de acten der waalsche synoden van 1563 tot 1685 bevat. Deze beide werken zijn verbeterde uitgaven van hetgeen reeds door C. Hooijer in zijn Oude Kerkenordeningen en door N. C. Kist in zijn Livre Synodal (Arch. voor Kerk. Gesch. XX) was gegeven.

Zoo bestaat er nu over dat oudste tijdperk van de vestiging der Hervormde kerk een reeks van officieele bronnen. Zij is nagenoeg volledig. Want dat nog te eeniger tijd synodale handelingen, die in onze verzameling ontbreken en als verloren opgegeven staan, teruggevonden zouden worden, rekenen wij na het door ons ingestelde, zeer uitgestrekte onderzoek bijna niet waarschijnlijk. Een „nalezing" zou ons zeker wel aangenaam zijn geweest, doch zij blijft vooralsnog afwezig. Alleen de officieele tekst van de geschrevene acta der groote nationale synode te Dordrecht, een keurig handschrift in het oud-synodaal archief te 's Gravenhage, verdiende wel een uitgave, omdat deze ongedrukte handelingen nog veel bevatten, wat toenmaals voor de openbaarmaking minder geschikt werd geacht. Ook zou er een onderzoek kunnen worden gedaan naar acta van de synoden der Nederlandsche kerk in de Vlaamsche landen. Voorts zijn ook de oudste acta der classes meest allen verloren geraakt. Doch enkele daarvan zijn hier en daar nog in wezen, en juist die enkele hebben des te meer historisch belang, omdat zij behooren tot de bronnen uit een tijd, waarvan zoovele sporen zijn uitgewischt en verbleekt. Deze te verzamelen en uit te geven zou een aanvulling, een nawerk zijn, dat inderdaad waarde heeft.

Zal ons werk worden voortgezet? Deze vraag is wel eens bij ons op-

gerezen, maar zij is moeilijk te beantwoorden, zoodat wij vooreerst niet anders kunnen zeggen dan: wij hebben het onze gedaan en een voorbeeld gegeven. Maar ondersteld dat het nog eenmaal daartoe mocht komen, dan heeft in zoodanig geval de toekomstige bewerker dit voordeel boven ons, dat er niet meer naar de codices gezocht behoeft te worden: ze staan daar, die stevige folioboeken in lange reeksen, volledig, goed bewaard, ook steeds beter geschreven, deel voor deel, tot aan het begin dezer eeuw. En verder, vergelijking van codices is bijna niet meer noodig, want van 1621 af zijn het doorgaans de oorspronkelijke officieele acta, die bewaard bleven. Ook nog dit. Bij zoodanige uitgave zal het blijken, dat al heel spoedig een letterlijke opname van den volledigen tekst overbodig is. Men krijgt eenige jaren verder reeds met handelingen te doen, waarbij een zaakrijk en zorgvuldig bewerkt regest voldoende is voor vele officieele, telkens terugkeerende punten van het synodale agendum. Het spreekt van zelf, dat dit extraheeren met oordeel moet geschieden en niet toegepast op het geheel, omdat er gedurig artikelen, resoluties, quaesties zullen voorkomen, die in vollen omvang de uitgave ad literam eischen.

Verder meenen wij ook nog deze opmerking verschuldigd te zijn. Door onze nasporingen hebben wij kennis gemaakt met een groot aantal kerkelijke archieven, verspreid over 't geheele land. Bereidwillig werden de lang geslotene deuren van kasten, waarin de oude boeken en stukken van classes en provincies lagen opgestapeld, voor ons ontsloten. Wij wenschen geen aanmerkingen te maken, maar een opmerking over die bewaarplaatsen in 't algemeen mogen wij toch niet terughouden. Door brand zijn belangrijke verzamelingen vernield, door vocht en ongeschikte berging eenige bedorven, door uitleenen zonder controle enkele boeken van waarde verloren geraakt. Nu wij den tekst van de oudste acta door onze editie hebben gered, bestaat voor deze althans geen urgent gevaar: dat onherstelbare is voorkomen. Maar wat wij gaven omvat slechts een gedeelte, wel een zeer belangrijk, maar klein gedeelte. Daarom meenen wij den ernstigen raad te moeten geven, dat naar een betere, zekere en ook meer toegankelijke bewaarplaats voor die kostbare kerkelijke documenten worde omgezien, nu het nog tijd is. Men zou ze in bruikleen kunnen deponeeren op het rijksarchief in de hoofdsteden van elke provincie, maar de beste lokaliteit, die daarvoor gemakkelijk in goede orde te brengen is, zou zijn een archiefkamer in het gebouw van de Algemeene Synode in den Haag. Wanneer daarheen eens alles werd overgebracht, vooreerst wat de pro-

vinciale kerkbesturen onder zich hebben, en wel alle documenten en geschriften tot 1816, en dan later als deze voorraad behoorlijk geordend was, ook van de classes, eveneens tot aan dat keerpunt, waar de nieuwere geschiedenis van onze kerk een aanvang neemt, dan zou dat een groote, zelfs zeer noodzakelijke verbetering zijn. In de volgepropte archiefkasten kon dan tevens een opruiming worden gehouden, die meestal welkom zou zijn, omdat daardoor ook beter berging werd verkregen voor de inmiddels sterk aanwassende verzameling van het heden. Het bijeenbrengen van al die verspreide collecties in één archief zou tot noodzakelijk gevolg hebben een inventarisatie, die nog altoos tot de pia vota behoort, en waaraan toch zoo groote behoefte is. De historicus zou vele verstrooide bouwstoffen voor zijn onderzoek dan bijeenvinden in één welingericht verblijf. Aan het in orde brengen en beschrijven van zulk een archief zijn moeite en eenige kosten verbonden, doch slechts tijdelijk, omdat het een afgeslotene verzameling is. En dat geld zou nuttig besteed zijn, omdat het archiefwezen juist in de laatste jaren zulk een grondige hervorming heeft ondergaan, dat men zich vooraf verzekerd kan houden, dat hier op dit betrekkelijk overzienbare terrein iets tot stand zal worden gebracht, dat geheel aan de eischen van een goede methode beantwoordt. Doch vooreerst blijft de hoofdzaak: voor de historische documenten van onze kerk op waardige wijze te waken en beter zorg daaraan te besteden, dan tot dusver is geschied. Dat dit niet het geval is en dat er schade geleden kan worden, heeft persoonlijke ervaring ons geleerd, en daarom durven wij met vrijmoedigheid en „zeitgemässig" dezen dringenden wensch uitspreken. Mocht het resultaat van onzen arbeid ook zijn de oogen voor het groote belang van zulk een volledig bijeenbrengen onzer werkelijk veelbeteekenende historische documenten te hebben geopend, wij zouden het begroeten als een kostelijke belooning voor onze bemoeiingen, en inzonderheid als een maatregel, die in hooge mate bevorderlijk is voor de studie van het belangwekkende verleden van onze Hervormde kerk in dat lange, thans afgeslotene tijdvak van haar bestaan.

Ten slotte betuigen wij nog eens onzen hartelijken dank aan allen, die op eenigerlei wijze ons bij dezen arbeid hebben gesteund.

Groningen, } Juni 1899.
Utrecht, }

J. Reitsma.
S. D. van Veen.

Naemen[1]) der dinghspellen, dorperen ende predicanten neffens die schoelmeesters der landtschap Drenthe.

Dorperen.	Predicanten.	Schoelmeesters.
1. Suidenvelt:		
Coeverden,	Joannes de Beveren.	Gerardus Muller.
Schonebeke,	Harmannus Bredewech.	
Dalen,	Joannes Sutorius.	
Oosterhessel,		
Zwelen,		
Sleen,		
Emmen,	Henricus Assuerus.	Harmen Dries.
Ooren,		
Rosenwijnckel.		
2. Beiler dinghspel:		
Westerborck,	Gerardus Georgii.	
Beilen,	mr. Henricus Petreius Holsatus.	Henricus Walraven.
Suijdtwolde.	Joannes Niersen.	
3. Die heerlicheyt van Ruijnnen:		
Ruynnen,		
Blijenstein.		
4. Dever dinghspel:		
Meppel,	Simon Joannes.	
Deveren,	Henricus Meinardi.	Joannes ter Maeth.
Colderveen,		
Nijeveen,		
Havelte,	Stephanus Nicolai.	
Koeckangh,		
Overeest,		
Dwinghel,		
Fledder,	Gerardus Muylert.	Gerreydt van Velssen[2]).
Wapsterveen.		

[1]) Dit opschrift en deze tabel staan niet op het schutblad, maar als bl. 1.
[2]) Eigenhandige naamteekening.

5. Rolder dinghspel:

Rolde.	Melchior Aernhem.	
6. Noordervelt:		
Vries,	Eilardus.	
Norch,		
Roon,		
Roderwolde,		
Peijs,		
Eelt.		
7. Oostermoer:		
Borgeren,	Alexander Tilkinck.	
Gasselt,	Jodocus Vossius.	Wilhelm Kerckhoff.
Gieten,		
Anloe,	Joachimus Zoar.	Joannes dBruininck.
Suijtlaren.		
Geestelicke Drenten:		
Staphorst.		
Roveen.		

Acta classis binnen Rolde, anno 1598 den 12 Augusti.

1. Sijn in des Heeren naem vergadert die dienaren des g. w. hieronder genominiert ter presentie van den wolwysen Everardo Reidanen, raet ende secretaris van S. G., ende Conraet de Vos van Steenwijck, drost te Coeverden en der landtschap Drenthe.

Dienaren des godtlicken woordts:
Feico Ruardi, mr. Jochimus Werneri, } beide dienaren der stadt Groningen, tot desen classe gecommittiert.
Harmannus Colde, predicant binnen Lieuwerden, oock gecommittiert.
Dienaren des g. w. der landtschap Drenthe daer beroepen:
Symen Joannis, predicant toe Meppel.
Joannes Abeli, predicant tot Deveren, Engbertus Stoelenus, predicant tot Havelte, Rodolphus Fabritius, Vries. } Dese drie hebben haere beroepene plaets niet becleet [1]).
Rodtgerus Joannis, dienaer te Colderveen. Obiit pie [2]).

---

1) „Dese — becleet", is met dezelfde hand in marg. vóór deze drie namen aangeteekend.

2) „Obiit pie" in marg.

Lambertus Levinck te Anloe. Dese is niet gecomen[1]).
Joannes Beveren, predicant te Coeverden.

2. Syn nae aenroepinghe des Heeren naem tot presidem vercoren dominus Feico Rewardi, tot scribam dominus Simon Joannis Phileus.

3. Ten eersten is die vraghe, ofte men eerst met dienaren des classis ofte met die papen zal handelen.

Is geresolveert, dat men eerst die papen zal roepen om met hen affgehandelt te worden.

4. Daernae zijn die papen all, dwelcke nae die verschrijvinge van den E. E. heer drost wt bevel van S. G. waren, gecompariert in den vergaderinge des classis ende is hun van den welwijsen heer Everardo Reidano, gecommittiert van S. G., dese propositie voorgestelt:

5. Dat S. G. onsen genadighen heer stadtholder hebbe een volcomen commissie ende bevel van den E. E. heeren Generaal Staten om den landtschap Drenthe te reformeren, hetwelcke S. G. wel eer heeft willen int werck stellen, haddet die gelegentheijt eer toelaeten. Ter oorsaecke zijn sij allen gecitiert, dat se onbeveinst als voor die ooghen in de tegenwoordigheyt Gods zullen verclaren, of se haer van harten willen laeten reformeren nae den woorde Gods ende sick den kerckenordingh conform der unieerde provinse deser Nederlanden onderwerpen ende sick te laeten examineren in de principaele articulen des christengelooffs.

6. Hierop hebben zij eendrachtich begeer sick te delibereren ende alsdan te antwoorden, twelcke hun is vergunnet ende zijn alle wtgegaen.

7. Daernae zijn die papen weder ingeroepen ende erschenen ende hebben geantwoort, dat zy begeerden die articulen, waerin zij gexaminiert zullen worden, op schrift om sick daerop te bedencken ses weken lanck, daerop sij zullen gexaminiert worden.

8. Op dese antwoort der papen is geresolviert, naedien zij soo lange in den dienst der kercken (gelyck sy seggen) zijn gewest ende die verschrivinge van S. G. langer dan voor drie maenden is geschien, dat een jegelick, velemeer die leraers willen zijn, zal nae die leer Petri bereyt zyn zijns gelovens rekenschap te gheven.

9. Harmannus Bredewech toe Schonebeeck heeft sick verclaert met het pausdom niet te doen thebben averst sick te voeghen by die Gereformierde kercke, sick te laeten examineren, die reyne leere des g. w. te prediken.

[1]) „Dese — gecomen" in marg.

10. Gerardus Muylert, pastoor te Fledder, se submisit examini.

11. Is per sufvragien omgevraecht, hoedat men met die ongehoorsamen ende obstinate papen zal gehandelt worden.

Is geresolveert, dat die papen zullen die huijsen ruijmen, die pastorien, viccarien ende prebenden ende alles soovele den dienst der kercken ende goederen totten dienst Godes[1] behorende zullen gantz verlaeten, tzelvige naet vorige gebodt van S. G., gepubliciert den 10 Maij anno 1598, ende zullen met eede verclaren, dat se sick stille zullen holden sonder eenighe kerckendienst te pleghen ofte yemant op te reytsen, tzy int heimlick ofte int openbaer.

Sessio promeridiana.

12. Is Theodorus Falconus erschenen, welc prediger begerende eenige conditie.

Is geresolviert hem aen te seggen, dat hij onbequaem wort geachtet totten dienst der kercken ende gantsch niet can toegelaten worden.

13. Syn die pastoren ofte papen weder erschenen ende is het cathalogus nominum eorum gelesen ende is het protest, by den vernoembden papen overgelevert, hen voorgelesen ende hun die forma des eedts behandicht om daerop eendrachtich te antwoorden.

14. Soe hebben oock die papen voorgestelt belanghende die vruchten des landts van tgene wtgesayt is, wat zijluyden daervan zullen genieten.

Is geantwoort, dat se zullen genieten van tgene, dat se zulver wtgesayt hebben, die twede garve, ende die darde garve zal den Gereformierde dienaer genieten, daer een dienaer is. Daer noch gheen dienaer des woorts is, zal die scholte der plaets der derde garve ende alle andere goederen ontfangen ende daervan rekenschap doen.

15. Aengaende die pape te Beijlen Joannes Fledder is geresolviert, dat dlandtschryver Heinerick van Rossen zal informatie nemen nae die staet der goederen om alsdan te handelen naer behoren.

16. Sijn die schoelmeesters ingeroepen ende erschenen, ende is haer voorgelesen den 57 ende 69 ende 70 artikel der kerkenordingh, ende is haer affgevraecht, ofte zij haer den kerckenordingh onderwerpen.

Ende hebben eendrachtich geantwoort: jae, ende hebben haere namen overgegheven schriftlick.

---

[1] „Godes", er staat „G."

17. Joannes Fledder alias Wilten, schoelmeester tot Fledder,
Georgius ter Maeth, schoelmeester te Havelte,
Arnoldus Meppel, schoelmeester te Beijlen,
Bartelt Jansz, schoelmeester te Nyeveen,
Harmannus [2]) Munster, schoelmeester te Colderveen,
} schoelmeesters anno 1598 [1]).
Gerardus Slipseman, schoelmeester te Rosewijnckel. Dese is niet toegelaten [3]).

18. Is oock gecompariert Albartus Dwitterus, schoelmeester tRosewijnkel, die by provisie daer predickte.

Is geresolviert, dat hy zal neffens die ander twee, met namen Harmannus ende Gerardus Muijlert te Fledder tot het examen toegelaten worden. Ende zullen alle drie een corte predicatie doen voor den classe ende zullen eenen text zelver moghen eligeren om die te verclaren.

19. Harmannus Andries, schoelmeester te Emmen, heeft oock den 57, 69 ende 70 artyckel aengenomen sick daernae te reguleren.

20. Jacobus de Harckel zal voor schoelmeester te Anloe aengenomen worden ende sal sick sisteren in proximo conventu.

21. Abelis Joannis van Stellinghwerff ende Wybrandus Regneri van Sneeck hebben aengenomen toecomenden Maendach elck een predicatie tdoen, nemende een text, die hun best bekant is.

22. Is oock geresolviert, dat aen de pastoren te Ruijnen ende Blijstein om aencomenden Maendach, wesende den 14 Augusti, op die vergaderinge te Rolde tcompareren sal geschreven worden.

23. Die naemen der papen der landtschap Drenthe:

Luythien Elinghe, Borgher, decanus.
Joannes Steenbach te Sleen.
Albertus Clonde te Dalen.
Ludolphus Mensinck tZwelen.
Paull van Hesselen.
Albertus Werckinck [4]).
Harmannus Bredewech te Schoonbeeck.
Albertus Dwylle te Rosewijnckel.
Conradus Prijs.

---

[1]) „Schoelmrs anno 1598" met dezelfde hand in marg.
[2]) „Harmannus", er staat „Harnnus".
[3]) „Dese — toegelaten" in marg.
[4]) Met een latere hand staat hiernaast „Emmen".

JOANNES FLEDDER te Beylen.
JOANNES WOLTINGHE te Borck.
ERNST HINRICX te Suijdtwolde.
WARNERUS JOANNIS te Kuijckangh.
STEVEN DE SAS te Ruynen, absent.
JOANNES CHRISTIANI te Blyensteijn, absent.
HARMANNUS JOANNIS te Colderveen.
STEPHANUS TRAJECTENSIS te Nijeveen, absent.
TIDO MATTHIE te Havelte.
ANDRIES VENRAET te Dieveren, absent.
GERARDUS MUIJLERT te Fledder, submisit se examini.
ANTONIUS VENRAET te Wapsterveen, absent.
HARMANNUS ALERTS te Deveren, vicarius.
HARMANNUS MES te Dwinghel.
ELARDUS HUYSMAN te Vrijes.
BARNARDUS CRYT te Norch, absent.
JACOBUS SANTVOORT te Roowolde.
WILHELMUS HIMMIGIUS te Peijs.
BERNARDUS [1]) te Eelt.
MELCHIOR AERNHEM Rolde, abnegavit missam.
PHILIPPUS HENRICI Anlo.
JACOBUS UCKO, } ambo in Gasselt.
HENRICUS CAMPENSIS. }

Sessio antemeridiana die 14 Augusti.

24. WIJBRANDUS REGNERI van Sneeck heeft het morghengebedt wt een boeck gelesen, daernae wt den h. Joanne int 14 ca. 16 vers volgens voorgelesen. Die text was: Ick zal den Vader bidden ende hij zal mij een ander trooster senden den geest der waerheyt, daerwt zijn propositie gedaen.

25. Daernae is voorgetreden ABELIS JOANNIS STELLINGHWERFF, heeft het morghengebet memoriter gesproken ende heeft den text Luc. 16. 1. vers: Ende hij seyde tot zijn discipulen etc., de iniquo suspensatore etc.

26. Die broederen des classis hebben naer afftreden der vernoembden personen op hare gedane propositien daerover sensuram geholden.

Ende is geresolviert, dat se voor dit mael niet moghen ad examen toegelathen worden om hun tot den kerckendienst te promoveren om sonderlinghe redenen hun daertoe moverende, overst tot een schoeldienst

---

1) Na „Bernardus" is ruimte opengelaten voor het invullen van den naam.

zullen se toegelathen moghen worden, soo siet begeren, alse behoorlicke attestatie van haren classe ende kercke brenghen.

27. Sijn tot het examen toegelaeten ende met hun aengevangen Albertus Dwyterus, Harmannus Lathavianus Schoonbeeck, Gerardus Muijlert te Fledder.

Is geresolveert, dat dgenoembde personen zullen geduldet worden om een text ende wtlegginge van eenen goeden authuer ende den Cathegismum den volcke voor te lesen ende zullen sick ontholden om te predicken ende dije sacramenten te bedienen ende zullen vermaent worden om vlytich te studeren ende sick examini classis te sisteren.

28. Is oock geresolviert, twelck die E. eerentveste her drost heeft aengenomen te bestellen, dat die huijsen in de caspelen, daer die dienaren des g. w. beroepen zyn, mochten gebouwet ende gerepareert worden om die beroepene predicanten metten eersten haer woonplaetze te nemen, als te Deveren, Havelt, Colderveen ende Anloe etc. In alle andere plaetzen, daer reparatie van noden is, opt alderspoedigst te verrichten.

29. Is oock Henricus Meppel, schoelmeester te Meppel, in de vergaderinge verschenen ende verthoont eenighe attestatie ende voorgestelt om te Meppel zyn schoeldienst te continueren.

Soo is hem geantwoort van den heeren Everardo Reidano, gecommittiert van S. G., dat hem gantz geheel den schoeldienst binnen Meppel vorder te betreden noch oock het viccarienhuijs langher te bewonen noch oock die opcomsten der viccarie te ontfanghen. Dan wil hij der kerckenordingh onderwerpen conform den 59, 69 ende 70 artyckel onderwarpen ende doen, als een godtzalich schoelmeester toestaet, soo solde hem den schoeldienst aldaer in den landtschap Drenthe ghegunnet worden.

Acta classis geholden binnen Anlo, den 11ᵉ Septemb. anno 1600.

1. Sijn in des Heeren name vergadert door bevel van zijn Genade graeff Wilhelm Ludewijch, graeff zu Nassow, onsen genadigen heere statholder, vergadert binnen Anlo om classem thoe celebreren ende ordre te stellen: Johannes Sprenger, predicant in den Dam, Joannes Nicasius, predicant thoe Middelstum, gecommitteer van zijn Genade voor die eerste reisse om mede ordre thoe stellen, ende van den broedren des classis voor die eerste reisse bij provisie geaccepteert.

Copie der commissie van zijn Genade.

2. WILHELM LUDEWIJCH, graeff zu Nassow Catzellenbogen, statholder in Frijeslant, Stat ende Ommelanden, Gronningen ende Drente. Also wij tot bevorderinge van de christelycke gereformeerde religie ende invoerunge van een christelycke kerckenordnunge in Drente in conformiteit van de andere Vereenichde Provincien nodich gevonden hebben een classicale vergaderunge tot Anlo thoe verschriven, twelck duslange tot onsen groten leetwesen is verwijlt, so hebben wij, omdatte het die allereerste classis in der lantschap Drente voornoemt wesen sal, tot beter directie van het werck ende om in het begin een goed fundament te leggen gecommitteert ende committeren midts desen die weerdige welgeleerde JOHANNEM SPRENGER, des godlycken woordts dienaer in den Dam, ende JOHANNEM NICASII thoe Middelstum om op die vergaderunge thoe Anloe thoe verschinen, daerin van onsentwegen voor die eerste mael thoe presideren, die nieus aengenomen predicanten, die noch niet geexamineert zijn ofte voor dese tijt bij provisie ofte op hope van beterunge geadmitteert zijn, behoorlyck thoe examineren, censuram morum thoe verrichten ende andere saecken te doen ende thoe handelen, gelijck nha die Gereformeerde kerckenordnunge gebruijckelick is. Ordonneren ende bevelen daeromme alle predigers ende schoelmeesters van den Drente, die op dese vergaderunge verschinen sullen, dat sij gedachte JOAN. SPRENGER ende JOAN. NICASII hijrvoor respecteren, kennen ende behoorlyck gehoor geven. Des toorconde hebben wij desen geteeckent ende onsen segel op spacium van desen beneden drucken laten. Gegeven binnen Groningen den 6 September anno 1600.

Onderstont: WILHELM LUDEWIJCH.

3. Na gedaner gebedt ende aenroepinge des naems Gods is tot presiden vercoren JOANNES NICASII, tot scribam SIMON JOANNIS PHILEUS. Ende is daernha censura morum geholden.

Die namen der Gereformeerde predigren, daerover censura morum geholden is, zijn dese:

4. SIMON JOANNIS PHILEUS, prediger thoe Meppel.
HENRICUS MEINARDI, Dieverden.
JOCHIMUS ZOOR, Anlo.
ALEXANDER TILEKINGIUS Libecensis, Borger.
JODOCUS VOSSIUS, Gieten ende Gassel.
GERARDUS GEORGII, Westerborck.
JOANNES MERANUS, Colderveen.

5. In censura morum is niet bevonden van voornoemde predicanten straffelick, dan alleene dat JOHANNES MERANUS thoe Colderveen is operlacht in naesten classem zijn getuijchnisse thoe thonen zijner admissie ad

ministerium, doctrinae, vitae anteactae et morum, hetwelcke hij aengenomen heeft thoe doen.

6. Isser oock censura geholden over die persoon Henrici Bokelmanni. Hebben die broedren des classis zijne attestatie gelesen ende bevonden, dat zij zijn mendicata, non legitima testimonia van sommige private predicanten, niet van preside ende scriba classis onderteickent, ende dat hij van zijnen dienst door den classem ende die E. E. heeren Gedeputeerde Staten gedeporteert is thoe Leens, ende dat hy sich onwettelick thoe Ruijnen tegen die ordnunge der kercken hebbe ingedrongen, daeromme van zijnen dienst gesuspendeert ende thoegelaten den Sondach naestcomende, wesende den 14 Septemb.[1]), noch een predicatie thoe doen, daernha te subsisteren ter tijt dat van zijn Genade ende dem classe daerin vorder worde gehandelt.

7. Stephanus Nicolai, predicant thoe Havelt, also hij zijn testimonium niet bij sich heeft, is hem operlacht im naesten classe thoe thonen, hetwelcke thoe doen hij belooft heefft.

Den 12 Septembris sessio antemeridiana.

8. Zijn oock gecompareert Joannes Sutorius Dalen ende Joannes Beveren, predicant thoe Coevaerden. Ende dewijle beide hare testimonia niet hebben gehadt bij sich, is henen oock operlacht die im naesten classe thoe thonen.

9. Is oock erschenen in dem classe Joannes Mensis, schoelmeester thoe Frijes[2]) met zijn huijsf. Verclaerden, hoe haer pastoor thoe Frees zijn huijsf. hadde geslagen met een boeck aen haer hoofft, comende van den predickstoel, hetwelcke voornoemde pastoor Eillardus bekende wt haesticheit geschiet te zijn. Is op zijne kneen gevallen met gevolden handen ende met tranen God ende dem classem gebeden om vergiffenisse, hetwelcke die classis heefft aengenomen ende dem pastoor operlacht op den predickstoel voor dem volcke thoe bekennen, dat hij sulxs wt haesticheit hadde gedaen, ende dat sij tsamens melcandren sullen vergeven ende in goeden vrede leven elck in zijn beroepinge, ende dat sich een jegelick sal laten genoegen met zijn inkomsten die eene dem andren daerin niet moeijelick thoe zijn.

Examinati:

10. Henricus Assueri, Emmen.
Joannes Nirsum Hattemiensis, Suijtwolde.

---

1) „wesende — Septemb." aan den rand bijgevoegd.
2) „schoelmr thoe Frijes" aan den rand bijgeschreven.

Eillardus Huijsman, Frijes.
Melchior Ahrnem, Rolde.
Harmannus Latavianus, Schoonbeeck.
Gerardus Muijlert, Fledder.

Dese geexamineert zijnde, hebben die broedren des classis over haer gegeven antwoordt censuram geholden.

Hebben oock thoegelaten:

Henricum Assu
Melchior Arhnem.
Harmannum Latavianum.

Johannes Nirsum is thoegelaten, bij conditie dat hij zijn confirmatie in den dienst zal dem classi thonen van zijn Genade ende dem heer drost, dat hij heeft aangenomen.

Eillardus is niet thoegelaten dan bij provisie, dat hij sich nha 3 maenden weder dem examini sal sisteren, dat hij heefft aengenomen.

Joannes Muijlert thoe Fledder per indulgentiam propter senium word ad tempus geduldet in ministerio.

Anno 1600 den 30 Septembris.

1. Sijn na aenroepinge des Heeren naem in den classe geholden binnen Anlo tot presidem erkoren Simon Joannis Phileus, prediger binnen Meppel, tot scribam Henricus Meinardi, prediger thoe Dieveren.

2. Die namen dier dienaren, die erschenen zijn op bestemde tijt ende plaetze voorgenomineert:

Simon Joannis Phileus, Meppel.
Henricus Meinardi, Dieveren.
Jochimus Zoar, Anlo.
Alexander Tilekint, Borger.
Egidius Joannis, Dwingel.
Melchior Ahrnem, Rolde.
Gerardus Georgii, Westerborck.

3. Censura morum is geholden over voornoemde predicanten ende is in hen niet straffelixs bevonden in leer ofte leven.

Absenten:

4. Jodocus Vossius, Gieten ende Gasselt, venit[1].
Johannes Meranus, Colderveen.
Stephanus Nicolai, Havelte.
Gerardus Muijlert, Fledder.
Henricus Assueri Osenbargensis, Emmen, venit[1].
Joannis Nirsum Hatteniensis, Suijtwolde, venit[1].
Joannes Beveren, Coevaerden, venit[1].
Joannes Sutorius, Dalen, venit[1].
Joannes Latavianus, Schoonbeecke, venit[1].

5. Henricus Bokelmannus, die sich tegens die ordnung der kercken thoe Ruijnen in den predickampt heeft ingedrongen sonder wettelycke attestatie zijns classis ende kercken, daer hij thoevoorn gestaen heeft, ter oorsaecken van den dienst der kercken gesuspendeert ende het predicken verboden, ende hoewel hem noch eens was thoegelaten den naesten Sondach, wesende den 14 Septemb., thoe predicken, so heeft voornoemde Henricus noch tegens het verbot[2] des classis wesende den 11 Septemb. thoe Ruijnen gepredicht, hetwelcke aen zijn Genade sal geschreven worden.

6. Joannes Meranus, Colderveen,
Stephanus Nicolai, Havelte,
Joannes Beveren, Coevaerden,
Joannes Sutorius, Dalen.
} Dese hebben hare attestatien dem classi noch niet vertoont, als hen opgelegt was.

7. Joannes Nirsum Hatteniensis thoe Zuijtwolde heeft zijn confirmatie van zijn Genade dem classi noch niet vertoont, als hem was operlacht in den voorgaende classe, dat hij die van zijn Genade ende dem heer lantdrost solde begeren ende dem classi thonen.

8. Eilardus Huijsman, die bij provisie nha geholden examen in den dienst der kercken thoe Frijes is geduldet, met conditie dat hij in de tijt van 3 maenden sich wederom examini sal sisteren om daernha met voornoemden Eillardo thoe handelen nha het behoren, is erschenen im classe ende operlacht sich op bestemde tijt tot het examen ende propositie te doen thoe prepareren, hetwelcke hij oock aengenomen ende thoe doen belooft heefft.

9. Egidius Joannis thoe Dwingel heeft dem classi geexhibeert een testimonium, onderteickent van twee dienaren des godlycken woorts, als met namen Joannes Vossius, predicant thoe Spijckenisse, ende Peter

---

1) „venit", later bijgevoegd.
2) „verbot", er stond eerst „gebot".

Segers, predicant thoe Simenshave, beide int lant van Puttum. Diewijle dat voornoemde predicanten niet classicaliter als preses ende scriba onderteickent, zijn voornoemde attestatien voor dit mael niet accepteert. Sonderlinge diewijle dat voornoemde Egidius geen attestatie heeft vertoont van zijn gemeente zijns vorigen schoeldienst ende des plaets, daer hij zijn schoeldienst thoevoorn heeft gepleget. Ende oock diewijle voornoemde Egidius geen attestatie heeft zijns examinis, is hem belast thoe Gronningen thoe reissen ende van alles thoevoorn verhaelt goede attestatie dem classi thoe thonen, voor aleer dat hij voor een lidtmaet des classis sal geaccepteert worden.

10. Joannes Christophori, thoe Blijdensteen als pastoor, heeft dem classi verthoont testimonium confirmationis sui matrimonii, hetwelcke die broedren des classis hebben voor goet gekent. Dan het testimonium examinis, scriptum a Joanne Petri homine politico, is niet geaccepteert sonder gereprobeert, ende is hem opgelecht, dat hij brenge attestatie van de predicanten binnen Emden, van welcken hij segt geexamineert thoe zijn, ofte sal sich examini sisteren ende mach voor die tijt voor geen lidtmaet des classis geholden worden.

11. Joannes Christophori op hetghene hem voorgestellet is, se submisit examini.

12. Joannes Sutorius heeft dem classi vertoont attestatie sui examinis et anteactae vitae, hetwelcke die classis voor goet erkennet ende voorn. voor een lidtmaet des classis accepteret.

13. Joannes Sutorius, Henricus Assuerus, Harmannus Bredewech, over welcke is censura morum geholden, dat sij niet zijn gecompareert op bestemde tijt, zijn voor ditmael geexcuseert geholden ende vermaent, dat sij heernamaels sullen gelijck andere predicanten op bestemde tijt comen.

14. Nicolaus Christophori, boeckverkoper binnen Gronningen, is in den classe erschenen ende etlicke literas commendatitias et testimoniales vertoont. Ende voornoemde Nicolaus versochte aen den classem om geexamineert te worden ende een propositie te doen om tot den dienst der kercken gepromoveert thoe worden.

Daerop die classis heeft geresolveert, dat voornoemde Nicolaus sich op beyde sal mogen bereiden om daernha thoe doen conform der kerckenordnunge nha het behooren.

15. Johan de Bruijne heeft met eigener hant die articulen op stuck van den schoelmeesteren onderschreven, welcke voor een schoelmeester binnen Anlo is geaccepteert.

16. Henricus Walraven, schoelmeester thoe Beilen, heeft mede onderteickent ende van den classe als schoelmeester geaccepteert.

17. Petrus Ossencamp heeft dem classi getoont een attestatie van den predicant thoe Noortbroeck zijns voorgaenden levens ende dienstes thoe Noortbroeck.

Consenteren hem, dat hij in een vacerende schoeldienst mach gestellet worden.

18. Harmannus Allers Swollensis is in dem classe erschenen in eigener persoon ende heeft sekere getuijchnisse ingebracht, met welcke getuijchnisse twee wt dem classe sullen reijsen aen zijn Genade om in zijn saecke thoe handelen, so het op het allerchristelickste sal bevonden worden tot Gods eere ende opbow der kercken Christi.

19. Die broedren des classis hebben ook alle gehoort voorgelesen het placaet van zijn Genade, gedateert den 29 Septemb. anno 1600 aengaende die confirmatie des houwelixs, het doopen der jongen kindren ende geestlycke goedren, hetwelcke te publiceren sij hebben aengenomen van den predicstoel.

20. Die apostille van zijn Genade op die gravamina in den naesten geholden classe den 12 Septembris is dem classi oock voorgelesen.

21. Joannes Beveren, predicant thoe Coevaerden, is daerna noch in den classem gecomen ende heeft zijn testimonia anteactae vitae et examinis getoont, welcke die broedren des classis voor goet accepteren. Ende dat hij so late is gecomen, daerover is voornoemde Joannes gecensureert ende vermaent hijrnha op den bestemde tijt thoe compareren.

Particularia.

22. Joannes Sutorius is affgevraget, off hij ijet hebbe dem classi voor te stellen, daerop hij des classis hulpe ende raet begeerde. Heeft geantwordt: niet.

23. Alexander Tijlekint te Borger beklaget sich, dat hij neffens zijn kerckendienst het kosterampt oock hebbe bedient, waervoor hij eenmael int jaer die opkomst van die kosterije hebbe ontfangen, ende hem noch solde resten die opkomste van het halve jaer.

Daerop die classis heeft geresolveert, dat Alexander met tegenwoordigen koster ende schoelmeester in vruntschap sal accorderen. So niet sullen die broedren des classis met believen van zijn Genade daerin remedieren.

24. Eillardus Huijsman thoe Fries is oock gevraget. Heeft geantwordt geen swaricheit thoe hebben.

25. Desgelijcken Henricus Assueri. Heeft oock also geantwordt.

26. Harmannus Bredewech heeft geproponeert die jaergetijden van speck, broot, botter etc., als hem die middelen solden ontrocken worden, dat hij geensins alsdan middelen heeft om van zijnen dienst ende opkomsten thoe leven ofte zijn huijsgesin thoe onderholden, ende dat die huijsluijden den vorige pastoren hare landen, behorende tot die pastorie, plegen thoe bouwen.

Daerop die broedren des classis hebben geresolveert, dat voornoemde Harmannus bij den heer drost sal aenholden, dat voornoemde opkompsten ende gebruijck mochten gecontinueert worden.

27. Joannes Beveren is oock gevraget. Die heeft voor dese tijt geen swaricheit, diewijle die heer drost hem belooft assistentie te doen belangende die pastorienlanden.

28. Jochimus Zoar heefft dem classi voorgestelt, dat hij den tijt zijns dienst 6 maenden niet meer heeft ontfangen dan 13 mudde winterrogge, rest hem noch 17 mud.

Is bij dem classe geresolveert, dat voornoemde Jochimus bij den schultis sal aenholden om die rest volgens placaet van zijn Genade ende dem heer drost te innen, ofte bij faute van dien op die naeste classem daerin thoe remedieren.

29. Melchior van Arhnem thoe Rolde heefft dem classi ditmael geen swaricheit voor te stellen.

30. Gerardus Georgii heeft eenige swaricheit voorgestellet belangende eenige beloften, welcke hem [door] die huijsluijden ter presentie van den heer lantdrost joncker Casper van Eeussum gedaen zijn ende hem geen worden voldaen.

Daerop die classis heeft geresolveert, dat sich voornoemde Gerardus sal voegen bij den heer drost, dat die mogen in zijn effect gestellet worden.

31. Jodocus Vossius gevraecht zijnde, heefft geen swaricheit.

32. Simon Joannis Phileus thoe Meppel refereert sich tot het placaet ende resolutie van zijn Genade ende van E. E. heer lantdrost.

33. Henricus Meinardi, scriba, heeft geproponeert zijn gravamen om te comen tot goede expeditie met[1]) die van Vrieslant.

Daerop die broedren des classis zijn geresolveert voor desse tijt aen zijn Genade niet thoe schriven, dan als die swaricheit in Vrieslant sal gecesseert zijn, alsdan nha het behoren een recommendatie aen den classem thoe schriven in Vrieslant.

---

1) „met" er staat „omete".

34. Op het versoeck van den gewesen pastoor thoe Wapsterveen door het aengeven HENRICI MEINARDI is bij den classe besloten, dat HENRICUS voornoemt die bequaemste middel aen zijn Genade sal gebruijcken, dat die olde man mach onderholt genieten om thoe leven. Tot naerder dispositie tot afflesinge der placaten den predicanten behandicht.

Pagi vacantes.

35. 1. Oosterhesselt, 2. Zwelen, 3. Sleen, 4. Oor, 5. Rooswinkel, 6. Beilen, 7. Ruijnen, 8. Blijsteen, 9. Kokange, 10. Norch, 11. Roon, 12. Roderwolde, 13. Peis, 14. Eelt, 15. Zuijtlaren.

36. Peis, Roon, Eelt, daer staen noch papen ende zijn noijt im classe erschenen.

37. Die namen, welcke geestlycken Drenten zijn: Overreest, Staphorst, Ruveen. Dese sullen tot den naesten classe verschreven worden.

38. JOANNES NIRSSUM is gecomen na geholden classem. Ende is over hem censura geholden, ende is scherpelick operlacht ende belastet thoe compareren op bestemde tijt soveel mogelyck gelijck andere predicanten, ende dat hij confirmatie zijns dienstes op die naeste classem sal thonen.

39. Lestelig iss censura morum aver die brodere dess classis, welcke jegenwardig gewesen, geholden worden unnd iss (Gott sei loff) nicht anders befundenn, dan dath sie sick gesundt in der lehre unnd uprichtig im levende unde wandell hebbenn verholdenn [1]).

Acta dess classis tho Gasselt, den 9 Decembris anno 1600 geholdenn.

Also by uns dieneren censura morum geholden iss unde nicht mit der warheit vorgebracht worden, dat jemant sick solde unerlich in sinen gottliken beroep geholden hebbenn, sint in jegenwordicheit erschenen ende gecompariert diese nageschreven brodere ten huise JODOCI VOSSII, in der tidt gecoren praesidis. Ist ock erwelet HEINRICUS MEINARDI RADT tot scribam.

Praesentes:

JOACHIMUS ZOOR, Anloe,
HEINRICUS ASSUERUS, Emmen,

[1]) Dit geheele art. 39 is met een paar pennestreepen doorgehaald. Het is geschreven met dezelfde hand, die de volgende acta van 9 December heeft geschreven en dus later bijgevoegd.

Heinricus Meinardi, Deveren,
Melchior Arnhem, Rolde,
Alexander Tilekinch, Borger,
Stephanus Nicolai, Havelt,
Gerhardus Georgii, Westerborck.

Absentes:

Simon Johannis, Meppell,
Egidus Johannis, Dwingelo,
Gerhardus Muilert, Fledder,
Johannes Meranus, Colderfenne,
Johannes Niersen, Suitwolde,
Eilardus Huisman, Friessde,
Johannes a Beveren, Coverden,
Johannes Sutorius, Dalen,
Hermannus Bredewech, Schonebeeke.

Disse nagesch. sint erschenen:

1. Johannes Sutorius, diener tot Dalen, iss gecommen omtrent drie uhren, naedem dat wi dienaren die classicale säken tho verrichten hadden vorgenomenn.

Johannes a Beveren iss mede up gelike tidt alss vorg. gecompariert.
Eilardus Huisman iss dess middagess gecompariert.

2. Up die säcke van gewesene pastor offte dienaer tot Rosswinckell, genomet Albertus Dwitterus iss besloten, dat derselvige sine sake jegenss S. G. ende den hern drosten slecht make. Sulckss gedaen zinde sellen die dienaren doen datgenne, wat na ordnunge der christliken kerckenn hun behort ende tostat.

3. Iss besloten, dat Hermannus Swollensis zyn sake bei unsen gnedigen hern statholder S. G. graff Wilhelm Luidwig verrichte und slichte, ende ein bescheit vertöne, dat die versöninge angenamen sy bei dieselvige. Ende alssdan sullen die dienare vortfaren, wo het na christeliker ordunge tostat ende behorlick iss.

4. In saken vom schulmeister dess dorpess Sleen iss geresolvert, dat die dienare in zyn sake nit cunnen doen, tzy säke dat se merder autoriteit ende aensien mogen hebbenn, alss vur disser tidt haer allen bewisen wort.

5. Frederick Corneliss: Ick neme ann int classicael boek die acta te ondersch. upt tstuck van scholm. gemaket. Urcunde myn handt: Frerick Corneliss.

6. Gerharduss Georgii hefft aengenomen ende bewilleget umb ein scholmeister in zyn dorp Westerborck te hebben ende dartoe geeligert ende vercoren Wibbeke Abelss, welcke ock sein getuichnisse hefft vertonet ende aen S. G. gesonden om commissie en assignatie te erlangen up vergs. dorp die schole tbedenen.

7. Iss besloten, dat men Eilert Bratfisch senden sall tot Peiss dorch assignatie und befeell van S. G.

8. Also besloten iss, dat men anholden sall an S. G. umb Hermannus Cremer tegen te staen ende niet geleden te werden umb die schöle te Dalen tbedienen, overmitss dat he tot die reformatie niet wil verstan, darover dem classi mandat zal mededelen.

9. Binnen Rosswinckell iss einer Berent Slipssman, die sick in die scholdienst iss dringen ende ock die kinderen tegenst die christelicke religie iss instituiren, staet daromme sulcken niet tho liden ende by S. G. an tho holden umb tegenstant, dat darvan ant classem ein mandaet mededelen zall.

10. Iss besloten, dat men sall schriven an den underschulten tot Suitlaren, dat den gestelden pastor ende scholmeister van heren drosten niet sall mugen predigen, ende dat die gemente van Suitlaren sullen annemen, den S. G. gesonden ende van Jodoco Vossio gepraesentirt, ende dessgeliken alle andere, die te Peiss, Eeld ende Roen staen, mugen affgeschaffet werdenn.

11. Van vorentfangenen upcumsten, diewelcke wy verstaen, sullen wederom in jengess dienaerss affscheide restituert ende hem affgecortet werden, darvan S. G. placaten anno 98 ende 99 uthgegeven vele anderss luiden ende seggen, darup haer ock die kerckendienaerss hebben te refeiren, tho verstaen van diejenige, soe nae goede attestatie van dem classe vertreckenn.

12. Also die schultessen der lantschap Drente S. G. mandat, den 19 Junij anni 1600 gegeven, van pastorien ende vicariengoederen aen handen van de predicanten te leveren nicht hebben achterfolgt, wort vam classe begert, dat S. G. placat mogen in haren crachte gaen ende vullencomen geeffectuert worden, ende alsulcke ende dergeliken placaet vam heren drosten niet verandert wordenn.

13. Die placaet van S. G. het ministerium to erholden iss in vornemesten ende principalesten puncten nicht achterfolget wordenn, ediciert den 29 Septembris anni 1600. Uth hetzelvige placät iss achterbleven van kerckvogden offte underwinderss der geistliken goederen ein pertinent register van allen stucken behorig te makenn, ock de rekenunge van

summigen nicht angenomen, velemyn gedan wordenn. Widerss alss ock nicht ist angegeven an die predigerss ende kerckvogden van einige geistlike goederen, so einige mit titel offt sunder titel hebben offte vermenen te hebben, ock noch in generlei wise den praedicant vur den uppersten kerckvogt willen erkennen noch annemen, sunder vur haer personen verhuiren ende na haren verstande uthdoenn.

14. Nadem S. G. in den tweden articull vant vorige placat hefft mandirt allen ende ein jeder person haer in denn echtenstant begeven, nochtanss van datzelvige die mispapen vermeinen exempt tho syn, so will S. G. believen ein sonderlich placat sie darmit te constringeren laeten uthgaenn.

15. Het classis hefft besloten, dat Johanness Christiani te Blienstein van wegen ziner gespaerden warheit incontinente ab officio zall geremoveret wordenn.

16. Johanness Meranus te Colderveen zall van dato deses in tit van 14 dagen vam classe ende platze, alss Campen, Mastbrock ende Hasselt, syness verholdenss ende affscheidess, alss hem vorhen wass upgelecht, sall bybringen ende vertonen. By faut van dien zall he van dem ministerio ecclesiastico gesuspendirt wesen. Sal ock alsulcker bescheit den naestenby wonenden praedicanten Stephano te Havelt, Heinrico Menardi Raet te overleveren verplicht zyn. Allerwilen hie sumich befunden worden om zyn tuichniss den classi offte den gecommitterden te thönen offte overleveren, sall hem also ghenssinss derer fruchten offte upcumsten te geneten hiemit die hant gesloten zyn ende blifenn.

17. Simon Johannis dorch syn absentie sonder einige wichtige reden ende orsaeke zall in de pene gecondemnirt worden, soo in den prothocoll is van den broderen acceptiert ende geconfirmiert, overmitss dat he den broderen den protocoll entholdenn hefft.

18. Iss omgevracht ende entliken van broderss besloten, dat ein jeder moge bliven by die goederen ende landerien der pastorien ende vicarien mitssgaderss haren upcumsten ende gerechticheiden, so van oltss tot olts tot dzelvige hoerich nae S. G. edicierden placaten, alss de bovengesch. 12 articull melden iss.

19. Op begerent ende ansokinge Heinrici Menardi Raet an het classem, zyn coerbrieff belangende wil tclassis hem schrifftliken schien mededelenn, updat he tgenige dartoe he gerechtiget iss, erlangen moghe.

20. Opt begeren des broederss Heinrici Assueri im namen ende van wegen syness scholmeisters dess ontrockenen schatss roggen, welckess die mispape offt sacrista altit entfangen ende gebruiket, datzelvige dem

schuelmeister gantzeliken van wegen zyness getruwen dienstes tho geven ende thoe overleveren solde van dem classe hem ein vorschrifft aen [1]) het carspel van Emmen medegedeilet werden ende ein mudde roggen offt twe, soe hem doer die kerckvochde entrocken zyn, ock mogen wederum restituert wordenn.

21. Ock up vorbenombt Heinrici Assueri zijn midwintersspacht roggen, naestande van het jaer 98, na luet S. G. placät te erlangen, zal hem vam classe aen het vorbenomde carspell mit vurschrifft gedienet wordenn.

22. Dorch begeren Johannis Sutorii van wegen der verstorfenen, darvan zine gerechtigheit gelick sie mit den mispapen, numblich Clunder, geaccordert eine vorschrifft mededelen aen die gemeinte van Dalen, vornemlich den kerckvogden hem datzelvige ock toe tstan ende geven.

23. Offte ess nit ratzam ende christlich were die muncken ende papen, dwelcke van S. G. alimentatie hebben ende doch in der herde Christi schadlike wulfen zyn, mher nedderschorenn, alss die prediger bowen ende stichten can, dzelvige an ein sonderlike plaetz wisen um haer levent te enden ende ock diejenige, soe vormalss van S. G. uth het lant verdreven, sonder einich geleide wederom angecamen, muchten um höre gelegenheit halven visitirt worden.

24. Het begeren die dienaren an S. G., sovele alss mogelick iss, van derzelven sowol Gereformerde schulten ende Gedeputerden toe Staten alss die predigerss zelver, om sekere reden ende orsaeke willen, ende die olde schultessen den eedt van getrouwicheit laeten doen.

25. Op versoek Gerhardi Georgii om zyn sekere gemaeckte tractament van syn gemeinte.

Zal hem an syn G. vorschrifft medegedelet wordenn.

26. Uth angeven dess broderss Stephani van wegen der wedefrouwen te Nienfene omme tnaejar iss van kerckendienaren eindrachtig beslotenn, dat haer tzelvige zolde gentzlicken gefolget ende tot haren besten hebben te gebruicken, angesien die gemeinte Merano 50 f. om sein dienst te vertreden hebben belofft tgeven, dwelcke sy sullen van haren eigen goederen offte nae anderer dispositie betalen, ende niet van pastoreigoederen betalt solde wordenn, so zullen die dienaren opt naejaer der wedewen den dienst bewaren ende also Meranus affgestelt tzinn.

[1]) „aen" er staat „ten".

Acta classis tho Rolde.

Den 24 Martij anno 1601 sint binnen Rolde die bröder dess classis vergadert. Ende iss tot presidem vercoren HEINRICUS MEINARDI, tot scribam SIMON JOHANNIS PHILEUS.

Praesentes:

HEINRICUS MEINARDI, praeses,
SIMON JOHANNIS PHILEUS, scriba,
JODOCUS VOSSIUS, Gasselt,
JOACHIMUS ZOOR, Anlo,
MELCHIOR ARNHEM, Rolde,
EGIDIUS JOHANNIS, Dwingel,
EILARDUS HUISMAN, Fressde,
JOHANNES NIERSEN, Suitwolde.

Absentes:

JOHANNES MERANUS, Colderfenne,
STEPHANUS [NICOLAI] [1]), Havelt,
GERHARDUS MUILERT, Fledder,
HEINRICUS BOKELMANNUS, Ruinen,
GERHARDUS GEORGII, Westerborck,
ALEXANDER TILKING, Borger,
HEINRICUS ASSUERUS, Emmen,
HERMANNUS LATAVIANUS, Schonebecke,
JOHANNES SUTORIUS, Dalen,
JOHANNES A BEVEREN, Coverdenn.

1. Iss erschenen HEINRICUS PETRI in dem classe ende hefft vertont ein beroepbrieff ende confirmatie van zyn G. ende iss gelesen.

Ende diewile dat HEINRICUS PETRI geen attestatie dem classi hefft getont sui examinis nec vitae et morum, so iss by dem classe besloten hem niet thoe te laten, voorallehr dat hy zyn testimonia sal thonen dem classi, ende alssdan mit hem tho handelen conform Gotts wort ende der kerckenordnung.

2. JOHANNES CRUSIUS Groningensis iss in dem classe erschenen.

Ende alss vorg. JOHANNES geen attestatien hefft getoont, iss gesuspendert, totdat hy goede attestatie brenge ende examinirt zynde ordentlich werde thogelaten tot het ministerium.

3. BERNHARDUSS JOHANNISS tho Noeck iss erschenen ende begert geexaminirt te zyn.

---

[1]) „Nicolai" is later met potlood bijgeschreven in de daartoe opengelaten ruimte.

Iss geresolvert, dat vorg. sall ein praedicatie dön, daernha ordelende nha behorenn.

4. JOHANNES CHRISTIANI thoe Blienstein hefft aengenomen ein praedicatie te doenn.

5. Zyn erschenen HARMEN PETERSS ende CLEISIEN JACOBSS.

6. Der scholmeister tot Rolde LAMBERT JANSS is from in zyn dienst befunden. Also ock doerdien zyn swaricheit van dienaren iss behertiget ende die clachte verstaen hebbenn, iss besloten, dat men aen S. G. zal anholden, dat die vorsch. scholmeister mach genieten, tgene tot die costerie iss behoeren nae vermogen zyn S. G. uthschrifinge.

7. Belangent die questie tusschen GERHARDUM GEORGII ende HEINRICUM MEINARDI iss geresolvert, dat GERHARDUS GEORGII sich sall holden conform van S. G. placat ende conform die articulen, nemblich den 6 articul, in die vergaende classe besloten, ende conform der kerckenordnung.

Ende angaende der custerei upcumsten sall sick GERHARDUS, jegenwordiger prediger the Westerborck, niet bekummeren, dan tot dess jegenwordigen offte thocomenden scholmeisters profit staen ende thofreden zyn mit die opcumsten van pastorie ende vicarien, ende dat sick ein jegelick in den classe modeste ende fredelick sall holden nha luit der kerckenordnunge.

8. Censura morum geholden van bröderen tegenwerdig zynde ende iss nicht befonden straffelig, dan dat ein jeder (Gott zy danck) sich gotzalig gedragen ende gesunt in de lere befunden iss.

9. Iss lestlick int sluiten besloten, dat men classem binnen Rolde zal holden dorch toelatinge Godess den 8 Junij, ten huise van dienare achte dage na Pingxsteren dess Mandagess tzavenss daer tzynn.

Anno 1601 den 9 Junij sint die broder dess classis in der lantschap Drente classicaliter vergadert tot Rolde, und ist mit gemeiner stimme zum praesidem eligiert SIMON JOHANNIS, *tot scribam* HEINRICUS ASSUERUS.

Nomina praesentium:

SIMON JOHANNIS PHILEUS, Meppel,
HEINRICUS ASSUERUS, Emmen,
JOHANNES SUTORIUS, Dalen,
MELCHIOR ARNHEM, Rolde,

HEINRICUS BOKELMANNUS, Ruinen,
HEINRICUS PETREJUS, Beilen,
GERHARDUS GEORGII, Westerborck,
JOHANNES MERANUS, Colderfenne,
HERMANNUS BREDEWEG, Schonebecke,
ALEXANDER TILEKING, Borger,
HEINRICUS MEINARDI, Deveren.

Absentes:

JODOCUS VOSSIUS, Gassel, Geten,
JOACHIMUS ZOOR, Anloe, venit presens [1]),
EGIDIUS JOHANNIS, Dwingelo,
EILARDUS HUISMAN, Fressde, venit presens [1]),
JOHANNES NIERSEN, Suitwolde,
STEPHANUS NICOLAI, Havelt,
GERHARDUS MUILERT, Fledder,
JOHANNES A BEVEREN, Cöfort.

Nomina eorum, qui nondum sunt examinati:

JOHANNES CHRISTIANI, Blienstein,
ALBERTUS DUITERUS, Rosswinckell,
WIGBOLDUS MONTANUS, Odoren,
HERMANNUS ZWOLLIS, Sleen, Hesselen.

Absentes, qui adhuc haerent in examine:

EILARDUS HUISMAN, Fressde,
BERNHARDUS JOHANNIS, Norch.

Nomina eorum, qui occupant loca nec tamen comparent nec examinati:

JOHANNES CRUSIUS Groningensis, Sutlaren,
WILHELMUS HEMING, Peise.

1. Dewile unss ein schrivent den 30 Aprilis anni 1601 datirt van den broderen dess classis Campen unnd Vullenhoven ist behandiget, angaende dat JOHANNES MERANUS, praedicant tho Collerfenne, sonder attestation seiner kercken unnd classis und jegen sein eigen beloffte ist van Mastebröke tot Collerfenne und ock jegen willen unde besluit vorg. classis vertrocken, sall he geholden synn alssnoch na laut dess 16 articuls gehalten classis tho Gassel den 9 Decembris anni 1600 binnen tidt van einen monat vul tho dan und na tho commen na sein eigen begerent und beloffte. By faut van dem sall vorgerurter articul in sine krafft ghan, syn unnd bliven.

Diss ist schrifftlich beantwortett.

---

[1]) „venit presens" is in marg. vóór den naam geschreven.

2. Johannes Christiani hefft begert, dat sine proposition, welcke he don solde up dissem classe, moge upgeschoven werden up negestem classem wegen dotliken afgangess syner husfrauwen, welckess hem vergunnet.

3. Johanness Crusius Groningensis hefft sich praesentirt dem classi unde vertonet gude getuchnisse van dem consistorio binnen Groningen, welcke die broder dess classis approberen end vor gut erkennen, ter orsake dat classis vorg. Johanni imponiert eine propositionem tho dönn, welckess he gutwillig angenommen.

4. Lambertus Jansen, schulmeister tho Rolde, verstellende dat he noch nicht geholpen sey nach laut dess placatss van S. G. und dess heren drosten, ist geresolvert, dat D. Melchior Arnhem sal S. G. mandat vom predigstoll ablesen, sie vermanende datselve tho affterfolgen unnd ihren schaden te vermidenn.

5. Anghande Gerhardum Georgii bliven die broder by dem articul in vorigen classibus beschlotenn.

6. Ess ist bei dem classe geresolvert, dat einige van demselven sollen upt spodigeste gesanden werden na dem Hagen an die E. E. Generall heren Staten, by sick hebben diverse mandaten van S. G., die noch bisshero nicht sein geeffectuert, mit den commissien, welcke Carst van Linge hefft van den Generall heren Statenn anghande der heren domenen, hebbende ock commissie van dem h. drosten uth befell van S. G. die dienare des h. evangelii an ihre betalinge tho verhelpen, anholdende dat die Generalitet der heren Staten darinne wollen versehenn, dat dem classi ein executor muge vergunnet und angeordent werden.

Ist gutgefunden erstlich unser refugium tho nemen tot dem h. drosten mit weiterem, etc.

7. De classis hefft up entfangen schrivent van Meppel, den 8 Junij datirt, anghande Simonem Johannis sich geresolveret, datter na behör sall darin gedann werden. Und sollen 2 offte 3 uth dem middel dess classis dartho committirt werden umb tho verhoren, wo die saken geschapen sint, na verhör derselven darinne tho remedieren.

Sint derwegen abgeordent: D. Heinricus Bokelmannus, D. Heinricus Petri und D. Joachimus Zoor, Runensium, Beilensium et Anlöensium pastores.

8. Johannes Crusius hefft eine proposition uth dem 3 cap. 16 ver. Johannis gedan: sic Deus dilexit mundum, etc.

9. Jodocus Vossius ist nicht comparirt, hefft geschicket synen neven Johannem Vossium. Jodoci kranckheit ist entschuldiget angenomen.

Thom anderen belangende syne swaricheit, die dar sein vorgestelt twischen hem und synen schulmeister WILHELMUM KIRCHOFF und andere gravamina, umb desulven tho verstan und remedierenn sint dartho verordent HEINRICUS ASSUERUS Emmensis, JOACHIMUS ZOOR Anlôensis und HERMANNUS LATAVIANUS Schonebecensis unde up negesten classem report tho bringen.

Thom derden anghande die costen des classis sall sick JODOCUS holden conform den articulen, darover gemaket unnd den gemenen broderen anghande.

10. EILARDUS JODOCI BRATFISCH hefft sich dem classi mit sinen genochsamen testimoniis offerirt.

Darup classis resolvirt, dat die van classe gecommittirt na Meppel tho reisende hem willen mitnemen und der gemeinte tho einen schuldiener vorstellenn.

11. Ist gecomparirt LUDEWIG LUTTIENSS, schulmeister tho Norch, hefft sine attestatie dem classi getonet.

Sein gelesen und vur gut geachtet.

12. WIBKE ABELSS ist erschenen im classe wegen dessen, dat he vur einen schulmeister tho Westerborck war angenomenn, begerte der upcumsten der custerei dess orts deilhafftig te werdenn.

Darup sich der classis geresolvert, dat men dem praedicanten GERHARDO GEORGII nicht kan enttreckenn, wat hem vom carspel tho Westerborck thogesagt und versproken. So averst obg. WIBKE kan erfaren, dat jenige upcumsten tho der custerei verhanden, sal hem desulven tho geneten verholpen werden van datjenige, dat GERHARDO nicht ist thogesacht noch in seinem contractu begrepen.

13. FRIEDERICH CORNELISS ist erschenen vur dem classe vertonende siner G. mandat, dat hem die upcumsten der custerei zu Borger van dissem jhar sollen gestattet werden.

Referiren hem die bruder an den schultzen und buren zu Borger, und dat he den praedicanten sall ungemolestiert laten.

14. HERMANNUS SWOLLENSIS sall geholden sein sich zu reguliren na den 3 articul der acten dess classis Gassel, geholden den 9 Decembris anno 1600.

15. ALBERTUS DUITERUS van Rosswinckel sall sich holden na den 49 unnd 50 articul der kerckenordnung, van welcken die broder nicht konnen afftredenn.

16. WIGBOLDUS MONTANUS hefft proponirt, dat he sick wil dem examini subijcieren umb tot den kerckendienst thogelaten te werdenn. Der-

wegen hem injungert eine proposition tho doen, damit die broder van sinen gaven mugen judiciren. Welckess he gutwillig angenomen.

17. Dewile Heinricus Meinardi Raet eine vocation unnd accort van den van Nienfenne ihre pastorei und vicarien bedrepent hefft entfangen, acquiescert und bewilliget der classis in desulvigen beropinge, dat vorg. Heinricus tot de van Nienfenne upt spodigste sich sall verfogen mit behorlicher attestatie van die van Deverenn.

18. Dewile dat Heinricus Meinardi versoket eine recommendation an den schultzen tho Deveren bedrepende sine achterstendige penninge und solarium, hefft der classis besloten hem diesulvigen mit tho deilenn.

19. Die broderen dess classis acquiesceren int begeren Heinrici Petri ihme eine recommendation mit tho deilen an die Generaliteit der heren Staten im Hagen, bedrepent den arrest aver sine frouwen unde guder verhenget.

20. Anlangent dat begerent Eilardi Huissman tho Fressde wegen der beswarnisse up die pastorei staende schufft datselvige der classis up beth up den negesten classem.

21. Anghande die swaricheit, welcker Johannes Sutorius Dalensis hefft vorgewendet, dat de kerckvogde den olden schultzen hebben verkofft die helffte dess patronatus an Piesen Jan Statmide, referirt sich der classis up den 4 articul dess placatss van S. G., datirt den 29 Septembris binnen Groningen anno 1600, under S. G. handt und segel gepublicirt van dem predigstoll.

22. Anghande den bededag ist by dem classe geaccordirt thocomende Woensstag den 17 Junij denselvigen tho holden in disser lantschap Drente.

23. Ist forder veraccordiert umb bei die E. E. Generall heren Staten an tho holden, dat die bededage, so in den Geunierden Provincien sollen geholden werden, ock in Drentlande mugen werden angedeutet tho holden und achterfolgenn.

24. Anghande den Sonn- und andere festdage in der kerckenordnunge begrepen mit fastel und bedeldagen referiret sich der classis thot den 1 articul S. G. placat, den 29 Septembris anno 1600 under siner G. hant und segel datert, und den 62, 63, 64 articulen in der kerckenordnunge begrepen.

25. Alle predigerss werden belastet ernstlich tho straffen dat ungotlike wesen und abgotterei, welcke up Johannis Baptistae mit dantzen, krönen uphangen und johannisfewer ansticken werden gedreven, na laut dess placatss van S. G.

26. Anghande die disputationes und propositiones na der ordenunge der kercken tho underholden, approbert classis soviel muglich mit dem ersten int werck tho stellenn.

27. Iss bei dem classe eindrachtigen und mit vullen consent besloten, dat nun fortan 2 classes in der lantschafft Drente sollen geholden werden, deren eine Oster, der ander Westerclassis sall genomet werden.

Osterclassis hat 3 dingspel: Suidenfelt, Ostermor und Nordenfelt.

Westerclassis hefft Rolde, Beilen, Deveren und die herlicheit Ruinen.

Die classes sollen 4 mal thom geringesten im jhar geholden werden, deren eine sal sein generalis.

Der erste classis soll geholden werden int geheel den ersten Montag in den Majo. Die andere 3 speciales den ersten Montag in dem Julio, der ander den ersten Montag in Septembri, der derde den ersten Montag in Martio.

Der classis generalis sall geholden werden int middel vam lande, nomblich tho Beilenn.

28. Anghande die clachten van Gerhardo Georgii, belangende dat die buiren aldar hem hebben einen coeperen pott affgependet vor 12 fane bierss, umbdat he den waterstrom nicht gerumet, den doch der olde pastor in langen jaren nicht gereiniget, hem ock keinen bröke affgenomen, ist besloten van dem classe tho differiren up de wedderkumpst dess h. drosten oder S. G.

29. Melchiori Arnhem wert geconcediret int werck zu stellen datselve, wat S. G. hem wegen der kerckenregister tho Groningen van den underhebberss derselven tho forderen hefft permittert.

30. Anghande dat rantsaun van die pachtinge der impost der lantschafft Drente, tot der armen profit geordniert, ist geresolvert tho suppliceren an die General h. Staten umb an Hermen Gerdess den rentemeister tho schriven datsulve in handen der praedicanten und diaken over te leverenn.

31. Fernerss iss ock besloten tho suppliceren an die G. heren Staten, dat die vicarien und andere praebenden und beneficien, behorende tot dem gottessdienste dersulvigen, tot profit der kercken und schuldenerss mugen implojert werden na laut dess 4 articuls van S. G. placat.

32. D. Henrici Petri attestationes sint gelesen, daran der classis ein gefallen gedragen, nemen en an vur ein membrum classis.

33. Egidius Johannis wert geexcusirt wegen siner absentie van wegen uterster armut, dat he nicht hefft die uncosten tho betalen.

34. Johannes Niersen, praedicant tot Suitwolde, ist geheell absent gebleven, dorchden dat he mit seiner hausfrauwen na Franeker gereiset. Die censura wert upgeschoven up den negesten classem.

35. Stephanus Nicolai wert wegen siner kranckheit excusabel geholden.

36. Gerhardus Muilert wert wegen siner kranckheit vur entschuldigt angenomen.

37. Johannes à Beveren wirt vur entschuldigt angenomen wegen siness alterss und swackheit.

38. Simon Johannis begert copiam dess brefes der twolff unnd principalen van Meppell, tegen hem in classe avergegeven.

Wert hem desulve togestan, mitssdem dat he desulven vur sich alleine verborgen sal holden beth thor ankunfft der commissarien tho Meppel. Bei faut von den sall he betalen alle uncosten, so up verhorunge der saken verlopen, und noch darenboven arbitral straffe dess classis underworpen syn. Hirtho sall sich wolg. Simon mit eigener hant verplichten.

Simon Joannis Phileus attestor manu propria.

39. Erster Osterclassis sall geholden werden tho Borger den ersten Montag dess monatss Septembris. Westerclassis averst binnen Beilen am dage wie boven.

40. Eilarduss Huissman, Bernhardus Johanniss, Johannes Crusius und Wigboldus Montanus sint bei consent van de classe geexaminiret. Und wiewoll dat sie nicht konnen vur ditmall geheel ad ministerium geadmittiret werdenn, sehen dennoch die broder vur gudt ann, dat sie per indulgentiam umb sekere rede sollen geduldet werden tot negesten examen umb alssden vulkomlich mit haer tho handelenn, darumb dat sie werden vermant den Catechismum flitich tho lesen. Indem sie averst alssdan nicht bequem responderen und unduchtig gefunden werden, sollen sie van dem ministerio ecclesiastico gentzlich sein removiret.

41. Endtlich und thom beslute ist censura morum over die jegenwerdige bruder geholden worden. Und nach flitiger undersokunge ist nicht anderss befundenn wordenn, dan dat sie sich (Gott sei lob) gesunt in der leer, unstraffbar und uprichtig in levende und wandel verholden hebbenn.

Finis.

Anno 1601 den 8 Septembris sint die tzamptlicke broederen des classis vant Westerquartier classicaliter versamelt tot Beilen ten huijse des pastoers, ende is met gemene stemme tot praesidem geeligiert HENRICUS BOKELMANNUS, *tot scribam* HENRICUS MEINNARDI RAEDT.

Nomina praesentium:

HENRICUS MEINNARDI RAEDT, Nijeveen,
HENRICUS BOKELMANNUS, Ruijnen,
HENRICUS PETREUS, Beilen,
GERARDUS MUILERT, Fledder,
STEPHANUS NICOLAI, Havelte,
AEGIDIUS JOANNIS, Dwingelo,
SIJMON JOANNIS PHILEUS, Meppel,
GERARDUS GEORGII,
JOANNES MERANUS, Colderveen,
JOANNES NIJERSEN, Suijdtwolde,
JOANNES CHRISTIANI, nondum est examinatus, Blijstein.

Absentes:

MELCHIOR AERNHEM, Rolde,
MARTINUS N. Iehorst,
Pastor in Overeest.

MELCHIOR AERNHEM is gecompariert, naedat het anfanch [1] der kerckelicke saecke begonnen is.

1. Die broederen hebben sekere tuichnisse van JOANNI MERANO examen ende confirmatioen tot den predicampt dorch copiae wt dat Camper kerckenboeck genoechsaem ontfanghen, daermit die broederen vernoeget ende tevreden zijn, insonderheyt diewile op zijne vorige leer ende leven gheen sekere claghe is voorgecomen. Nemen hem derhalven aen voor een broeder des classis, mits dat he vermaent worde voortaen sick godtzalich te draghen, bij faulte van dien sich het judicium classis stedes te onderwerpen.

Indien nochtans eenighe clachten mochten voorcomen van zijn vorige plaetzen (ons onbewust) zal JOANNES der kerckenordinghe gehoorsaemheyt bewijsen, ende sal met hem nae inholt der kerckenordingh geprocediert worden.

2. Gesien ende verstaen hebbende het aengeven van de schoelmeester

[1] „anfanch" dit is een verbetering: er stond eerst „gantse".

te Rolde LAMBERT JANSZ is besloten, dat men dzelvige een verschrijvinge zullen mededielen aen den gestrengen heer drost.

3. In de bedroeffde onruwighe saecke tusschen den ingesetenen te Meppel ende SIJMON JANS, prediger aldaer, hebben die tzamptlicke broederen des classis remuerende alle menschelicke affecten, wel rijpelycken lettende op alle puncten ende omstandicheden met eendrachtigen sinnen besloten, dat gemelte SIMON JANS den predickdienst te Meppel sick ontholde ende daetlicken verlaete end als oock des predickampts int landt van Drenthe, dyewijle SYMON verss. sonder marckelicke verhinderinghe der christelicker gemeente ende oock sonder grote schandael des predickampts by ons in Drenthe niet geduldet can worden, naedien dorch veelvuldige vermanens onser gedeputeerden ende gecommetierden niet goets aen den verss. SYMON heeft cunnen teweghe gebracht worden. Om dan sijne schande, onheil ende vele onrusticheyt te vermyden sal hye SYMON deses noch der overheijts wille ende goeden raet niet teghenzijn maer velemeer naevolghen, tghene alhier besloten ende gesentieert is. Bij faulte van dien wert den gemelten SIMON gantz ende geheel gepriviert van zijn resterende penninghen, aen die van Meppel ten achteren [1]), ende voorts arbitralicken gestraft te worden. Wort mede die van Meppel ordoniert ende opgelecht daetlicken voort te varen met die verkiesinge van een anderen godtzalighen dienaer, ende het classis zal van nu voortaen den dienst bedienen, totdat die van Meppel een anderen wetlicken beroepen ende vercreghen hebben. Hiernae sullen sick beide parthien hun hebben te reguleren.

Is mede besloten, so SYMON JOANNIS eenich moijte jegenst den verss. sententie edder overheden ofte classicale broederen mochte aenrichten ende sick daertegenst stellen, nemen die broederen eendrachtichlick aen die sententie ende saecke jegenst SYMONEM wt te richten ende een den anderen getrouwelicken bijstaen. Oorcunde onse handen.

HENRICUS BOKELMANNUS, pastor tho Runen, praeses hoc tempore. etc.
HENRICUS MEINNARDI RAEDT, ecclesiastes in Nijeveen, scriba classes.
STEPHANUS NICOLAI [2]), MELCHIOR ARNHEM.
GHERARDUS GEORGII [3]), JOANNES MERANUS À KESSEL.
JOANNES NIERSSEN, Hattoniensis.
GERARDUS MULERT.
AEGIDIUS JOANNISSZ.

---

1) Op „achteren" volgde „zijnde", doorgehaald.

2) „Stephanus Nicolai" heeft eigenhandig onderteekend.

3) Van „Gherardus Georgii" af tot „Petrejus" zijn ook de onderteekeningen eigenhandig.

JOANNES CHRISTIANI.

HENRICUS PETREJUS, pastor in Beijlen.

Die broederen hebben raetsaem befonden, dat men de puncten ende principaele artijckelen te boeck stelle, tgene die van Meppel jegenst SYMON JANS ingebracht hebben, dorch welcker oorsaecken die voorgess. sententie gesloten ende wtgesproken is etc.

Inholt der claghe, welcke die van Meppel teghen SIJMON JANS eerstlick den 9 Junij toe Rolde, daernae desen 8 Septembris toe Beilen andermael anno 1601 ingebracht hebben.

Dat he SIMON zij een onruwiger moeijtmaecker ende oproeriger fredebreker, soowel opentlicken tusschen die gemeente als heimelicken tusschen private perthijen, een lastersprekiger schandtflecke ende faemrover, ein loeghenaer, een vervalscher van contractbrieve etc., die met desen ende diergelijcken bosen stucken die harten der eenvoldigen hoe langher hoe meer van sick affkerich maket, dat he derhalven ghene vredtsame stichtinge der gemeente daersulvest wtrichten coene noch wille, daerom die van Meppel begheren van hem ontslagen te zijn, ende met eenen anderen vromen prediger Godt ter eerhen ende sick ter zalicheyt wederom versorget worde, daer se oock albereets om gearbeidet hebben.

Claghe der classicalen op SIMON JOANNIS.

Die broederen des classis hebben in de waerheyt befonden, dat SYMON JOANNIS nijet alleene van de van Meppel beschuldicht, maer als een menediger tegenst den 15 end 16 artijckel der kerckenordunghe sich verhevet een hovet ende regenthe des gantzen predickampts in geheel Drenthe unde heerlickheyt Ruijnen thoe zijn. Dewijle dan hem SIJMON sulcx nijet heeft willen gelinghen, is he van daghe tot daghe jo langher hoe meer in bitteren vijantschap tegenst den broederen opgestaen ende voortvaren, ende heeft nijet anders gedaen, dan dat he hen ende weder, hier ende daer lopende by christlicke overheyt, verscheiden ministerio, consistoriis ende godtzaligen luijden mundtlick ende schriftlick als een eerendieff end schantlappe nijet dan allerleij loghen ende faemroverije heeft wtgestroijt, opdat he met syner duijvelscher hijpocrisije dat predighampt der landtschap Drenthe in den dreck der schanden onderdrucke ende sick daersulvest thoe eenen nijen fundlingh des vervuleden pausdoms opwerpen ende befestigen mochte.

Naedien sulcke ende noch vele andere boevenstucken leider waerachtig befunden, is voor raetsaem befonden ende hoochnodich geachtet, dat SIJMON JOANNIS van den predighdienst thoe Meppel ende wt der gehelen Drentschen classicalen vergaderinghe gantzlick wtgeworpen worde ende

als een vuijl, verrot lidt verworpen. Daerop mit eendrachtigen sinnen ende gemoede van den broederen des classis besloten, so die bovengess. sententie meldende is.

4. Nae gedane vragestucken jegenst JOANNEM CHRISTIANI geholden is beslothen, dat JOANNES vorss. sich op dije naeste byeencompst heeft te bereijden, ende hem is yngestelt die corte ondersoekinge der christgelovigen, achter in den Chategismo vervatet.

5. Is mede besloten, dat JOANNES vorss. sich daetlicken zal ontholden van de bedieninghe der kercke te Kukangh ende allene bij provisie tot Blystein blyve ende in zijn dienst continueren.

6. Is besloten, dat men HENRICO ALBARTI een voorschryvens mededelen zal aen den E. gestrengher heer drost oft aen S. G., om alsoo wederom te besitten (daer he dorch tbevel van den droste heeft moeten verlaeten) ter tijt dzelvige verschotene pennighen aent huijs tcosten gedaen ontfanghen hebbe.

7. In classicale vergaderinge is erschenen EVERT PIETER van Colderveen ende op des E. gestrenghen heer drossaerts bevell examiniert, in wat form die echtelicke belofte stonde, die he EVERT met CLEIJSKEN JACOBS (als se voor waerachtich betuiget) solde gedaen hebben, ende is oock om des te grontlicker die waerheijt te vernemen ein lijfflicken eedt met ernstighen vermanens van EVERT gevordert. Daerop he verscheidene ende in sick stridende antwoort gegheven heeft, als volget:

1. He bekennet wel, dat he CLEIJSKEN beslapen hebbe ende een vader haeres kindts is, he hebbe oock ghien andere hoererie van haer vernomen.
2. He hebbe haer geen echtlicke beloften gedaen.
3. He weet nijet, oft he se echtlick belovet hebbe met woorden, maer een seker pant van trouwe hebbe he nijet van sich gegheven.
4. He hebbe onder andere velerley vrundtlicken woorden oock wel van echtebeloften gesecht, maer dat is ijn zijn jonge jaren geschiet.
5. Den eedt heeft he sick opstinaetlicken geweigert thoe doen.
6. He wolde wel sweren, maer he moste eerst by den droste weder syn.
7. He conde van dese beloften niet sweren, ofte he moste valsch sweren, overmits die saecke in zijn jonge jaren verlopen waren.

Is also met tornighen sinnen wechgegaen ende den eedt ten andermael geweigert [1]).

[1]) Hierop volgen in het h. s. nog eens de art. 4 en 5 over Joh. Christiani, doorgestreept.

8. Is in het besluijt HENRICI MEINNARDI RAETS aengeven besloten, dat men [hem geven] [1]) zal een voorschrivens aen den E. heeren Staten van Vrieslandt ende dienaren om zyn achterstal te becomen.

9. Is accordiert ende besloten, dat HENRICUS PETRI aen den Generael Staten dese naegess. puncten zal versoecken:

1. dat alle olde swacke dienaren und krancke pastoren des h. woordes, die weduwen van die dienaren mede dye godtzalige exempel van Hollandt genieten wt die opcompsten der cloostergoederen, nae het tsestichste artijckel in de kerckenordingh vervatet;
2. dat CARST VAN LIJNGHEN mochte gestelt worden tot een generalen executoer der dienaren opcompsten;
3. dat bedroeffde abuis wort gespoort in de cloosteren tot spot ende onderdruckinge des predickampts, daerop die dienaren insien begeren;
4. dat mede een generael wtschrijvinge over Drente aen de dienaren des h. evangelii geschiede van bede ende vastdaghen.

10. In GERARDI VELTZEN saecke is des drosten schrijvens behartiget ende also daerop aen de gemeente van Fledder verordonert tschrijven, wt oorsaecken dat niemant tot nochtoe eets op den persoon heeft te straffen.

11. Beilensis ende Ruijnensis zijn gecommittiert om classicaliter wt te richten eenige doenlicke saecken, de mochten voorvallen in classe, op costen van parthie.

Anno 1602 den 9 Februarij sint die tzamptlicke broederen van het Westerclassis versamelt binnen Ruijnen, geloijert by den scholtes ende in de kercke die christelicke sake verhandelt, ende is tot presidem geeligeert HENRICUS BOKELMANNUS, *tot scribam* HENRICUS MEINNARDI RAEDT.

Nomina presentium:

HENRICUS BOKELMANNUS, Ruijnen,
HENRICUS MEINNARDI RAEDT, Nijeveen,
HENRICUS PETREUS, Beilen,
JOANNES MERANUS, Colderveen,
JOANNES NYERCEN, Suijdwolde,
GERARDUS MUIJLERT, Fledder,

---

[1]) „[hem geven]", er staat alleen „he" en twee doorgestreepte letters.

MELCHIOR AERNHEM, Rolde,
GERARDUS GEORGII, Westerborck,
AEGIDIUS JOANNIS, Dwingelo.

Absentes:

STEPHANUS NICOLAI Havelte, is omtrent te 9 uren gecomen.
JOANNES CHRISTIANI Blistein, is omtrent te 10 uren gecomen.

1. Is besloten, dat men opt versoeck van den schoelmeester te Rolde een verschrijvinge mede te delen aen den heren Staten te Assen.

2. JOANNES CHRISTIANI is verclaecht vant classe van Sevenwolde, hoe he onordentlicken een beroep van Wolveghae vercregen heeft, ende aldaer gepredickt ende die sacramenta bedient heeft.

3. Is mede bij den broederen besloten, dat JOANNES CHRISTIANI niet geacceptiert zal worden int examen vermits zijn lichtveerdicheyt ende andere onordentlicke dingen, den broederen voorgedragen, ende voorts a dato deses sick te ontholden des predickdienst binnen Blijstein ende in onsen classe.

4. Die beroepinge, diewelcke JOANNES CHRISTIANI avergelevert heeft, sal men bestellen in den classe van den Sevenwolde ende daerbij een schrijvinge te doen nae eysch der saecke.

5. Op het depreceren ende ootmoedich bidden JOANNIS CHRISTIANI wort ende is geresolviert lestlick, dat he den 23 Februarij aencomende sick den examini classis op sine costen zal onderwerpen ende sententiam confirmationis verwachten, onderdes sick in den predickdienst (sonder vorder genie[tinge] der opcompsten) toe Blijstein verholden mit der verpl[ichting] ende vaster verbindinge, derwijle he te Blystein geen stichtinge can maken, sick in een anderen deenst albereets heeft ingelaten, dat he oock tegenst aencomenden Meij sick op een anderen plaets ordentlicker wijse verfoege. Bij faute van dien zal gestrenger tegen hem geprocediert werden. Thoe meerder bevestenisse zal vormelter JOANNES deses met egener handt ondertekenen.

JOANNES CHRISTIANI [1]) bekenne als versch.

6. In questioser saecken tusschen JOANNEM JODOCI, schoelmeester toe Beilen, ende den pastoer darsulvest erkennen und sluten de broederen des classis van Drenthe, nu ter tijt thot Ruinen versamelt zijnde, dat die pastor den schoelmeester zal geven die upkumpsten der costery thoe Beilen na quota der tijt, de he de schoelen heeft bedenet. Wen overst dit jaer verlopen is, welckes sick op aencomenden Paeschen endiget, zal

---

1) Eigenhandige onderteekening.

by beleven des pastoers staen mit den schoelmeester opt nije thoe accorderen, dewyle in vorigen contract van genen sekeren tijt gemeldet is. Des zal overst die schoelmeester den pastoer syne verteerde costen betalen ende henferner sick selvest van syner besoldungh onderholden. Undedes averst zal die schoelmeester christlick unde fredsaem mit sinen pastoer unde der gemeente in aller getrouwicheyt synes schoeldienstes leven unde sick, als hierin gespecificiert is, genoegen lathen. Actum Runen den 10 Februarij anno 1602.

7. Is besloten, dat men die E. heeren Gedeputierden vermanen ende van hun begeren zal, dat se die verordonierde bededaghen in den landtschap Drenthe aen den predigers gelieven ende in tijts wt te schriven.

8. Item is verordoniert, dat HENRICUS BOKELMANNUS, HENRICUS PETREJUS, STEPHANUS NICOLAI ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT hun zullen den 23 Februarij aencomende verfoegen alhier te Ruijnen om JOANNEM CHRISTIANI te examineren. Ende doch is een ider van de dienaren verorloft te moghen compareren ende int examen vrij sijn sonder costen derzelviger dienaers.

9. Is besloten, dat JOANNES MERANUS ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT zullen een zegel dem classe vant Westerquartier na hun ontfangene instructie [1]), ende gereet zijnde zal tclassis sulcx doen betalen.

10. Item is nog besloten, dat men aenholden ende versoecken zal aen de Gedeputierde, dat die ingesetenen van Nijeveen gedronghen ende daertoe geholden worden, dat se hun schoele weder leveren ofte bouwen wederom aen den dijck op den olden plaets setten ende stellen, mits den schoeldienaer aldaer oock bevelende des somers schoele te holden.

11. Is besloten van weghen tmisbruick der echtestaet, dat men aenholden zal, dat die Gedeputierde (naedemale vele sodomitische sonden ende andere vleschelicke lusten tot argernisse der vromen hier ende daer gedaen) wert afgeschaft [2]) ende nae Sijne Genade placcaet verbetert.

12. Noch is besloten, dat men aen den heer ALBERT LANCKHORST zal schriven, dat he geen trouwe zal verrichten tusschen personen, die buijten incomen wt onsen lande Drente.

13. Item is besloten, dat die pastoer van Overeest ende Ihorst zullen verschreven worden om te compareren den 23 Februarij, ende dat se geen andere personen wt andere dorpen tegenst ordungh der kercken sullen trouwen.

---

1) Hierop zou moeten volgen: laten verveerdigen of iets dergelijks.

2) Deze zin loopt niet af, omdat er woorden ontbreken.

14. Generaliter is besloten, dat men versoecke ende aenholde an den Gedeputeerden, dat die kerckvoochden soe olden als nije rekenschap ende reliqua doen in tegenwoordigen hun pastoer ofte dienaer des h. evan., ofte so daer ter plaets gheen wonende is, die naeste predicant daertoe beroepen wort.

15. Die schoelmeester te Dwingel zal verschreven worden om den 23 Februarij binnen Ruijnen te compareren.

16. Sal mede aen S. Genaden aengeholden worden, dat die olde paep van Westerborch mach verordoniert, opgelecht ende geboden worden te vertrecken, opdat den predicant van den stanck mach ontledicht ende vrijgemaeckt worden, diewyle he grote moijte ende boosheijt is wtrichtende, etc.

17. Is besloten, dat men aen den Gedeputeerden zal versoecken, dat dije olde ende nieuwe kerckvoochden (daer eenige opspraeck is) constringere om rekenschap ende reliqua te doen.

18. Naedien dat die scholtes te Havelte een leen ofte viccarie onbehoerlicken tot hem treckende is ende tzelvige tot zynen privaten nut aenwendet, so sal men sulcx bij den E. heeren versoeken, dat sulcx mach gebruijckt worden tot onderholdinge van een vroom schoelmeester, tot reparatie van de kercke ende pastoershuijs.

19. Sal men mede versoeck doen aen den heeren te Assen, dat se gheen procuroers dulden noch toelaeten tegenst den predicanten te procederen, velemin te lasteren ofte onbehoorlicke woorden laten geschien van den procuroers op den dienaren des g. w.

20. Is geaccordiert ende besloten, dat gene predicanten noch schoelmeesters den Gedeputierden zullen mogen clagen ofte om eenige saecken versoeck doen sonder advijs des classis.

21. Item is oock besloten, dat men versoecken ende aenholden zal aen de E. heeren, dat se die overste van Dicklinghe bedwingen ende daertoe holden, dat die pastoriebehuysinge binnen Ruijnen opgemaeckt worde nae luijt die fondatie, ende den prediger zijne gedane uncosten ende verschotene pennigen gerestitueert worden.

22. Item die heeren te vermanen, dat die vacerende kercken met vrome dienaren des h. e. (by raet des classis) mogen versyen worden.

23. Sal men oock die E. heeren vermanen, dat se nijet toelaeten eenige schoelmeesters in dienste sonder consent dem classe ende predicant der plaetze.

24. Item sal men versoecken aen S. G. graeff Wilhelm Ludwich onsen stadtholder, dat den afgestelden siechmeester binnen Beylen

SMUIJSINGH gecorrigeert ende gestraft worde om zijnen groten lasteringhe ende moetwille, dien he den prediger bewysende ende doende is.

25. Also HENRICUS PETREJUS den tzamptlicke broederen sijne grooten armoet, jamer ende schaden heeft te kennen gegheven, is besloten, dat men schriven ende versoecken zal aen D. PETZELIUM te Bremen om dilai ende wtstal zijner resterende pennigen, ende aen S. Genaden aenholden om te vercrijgen een vacerende kercke, ende bij den broederen diezelvige een jaer bedienen tot profijt van HENRICO vorss., opdat also syne schuldt daermede mochte betaelt worden van den classe.

26. Is besloten, dat HENRICUS PETREJUS ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT sullen trecken nae Leeuwerden aen S. G. van weghen het classis om nae hun instructie versoeck doen ende alle nodige saecken S. G. aendienen.

27. Noch is besloten, dat HENRICUS PETREJUS, HENRICUS BOKELMANNUS ende JOANNES MERANUS den 16 Februarij aencomende alle nootwendige saecken nomine classis den E. heeren Staten binnen [Assen] voorstellen, ende te kennen geven ende mede versoecken om CARST VAN LINGHEN voor een excutoer te verwarven.

28. Mede zal aengeholden worden by die E. heeren Gedeputierden, dat die geestlicke landen, als pastorien, viccarien ende andersins niet meerder met schattingen beswaert noch belast worden, tzij van ordonaris als extraordonaris lasten ende schattingen, gelijck dat van oldesher gedaen ende gebruijcklick is gewest.

29. Lestlick is censura morum geholden, ende nae neerstige ondersoeckenge is befonden (Godt zy loff), dat die tzamptlicke dienaren present zijnde gesont in leer ende leven worden befonden [1]).

[Uitspraak der synode te Groningen in de zaak van SIMON PHILEUS [2]) en resolutie tot een generale kerkvisitatie].

Alss unlangss van den predigern der landtschap Drente eine sententie over SIMONEM PHILEUM, predigern tho Meppell, iss gefellet und uthgesprokenn, welcker hirvor in deem classicalen boke pag. 23 [3]) getekent steidt, unde SIMON van solcker sententie, alse darinne he mit unrechte solde besweret sijn, an den wollgebor. herrnn WILHELM LUDWIG, graffn tho Nassau unsen g. h. stadtholder, sick beropenn und beklaget hefft unde

---

1) Hierop volgen in het h.s. twee onbeschreven bladzijden, fol. 28.

2) Ook gedrukt bij Magnin, *Kerkl. Gesch. van Drenthe*, bijl. p. 82, 83.

3) Zie hiervoor bl. 29.

dan S. G. durch ein sonderling schriven dese sake an den sijnodum in der stadt Gronningen, im Maio deses jahrs 1602 geholden, hefft gerovoiert mit befehll, dat de sijnodus de gantze sake twischen de predigern up Drente und SIMONEM sampt alle acten und stuckenn flitichlick erkundigenn, betrachten und erwegen, und wadt darvan des sijnodi ordell sijn mochte, S. G. schriftlick averschicken solden, so hefft gemelter sijnodus na veellfoldige handlinge in deser saken befundenn, wo de acta sijnodalia solckes van wort tho wort uthwisenn, dat de upgedachte sententie der predigerenn in Drente aver SIMONEM jegen de kerckenordnung stridich und ock up gene vaste fundamenten offte bewissreden, mit welcker man deselve verantworden mochte, gegrundet sij [1]), angesehen nicht blicket van enige vorgande rechtmetige trappen der censur over SIMONEM, de man in desen na dem worde Gades schuldich wass tho holdenn, und ock de strengheit van deselve sententie genochsam uthwiset, dat de predigers nicht gantz freij van alle affecten gewest sijn, ock gehne kercklike personen thokumpt jemandt mulctam pecuniariam up tho leggen, velemin tho arbitrale correctie tho condemneren, unde dat de predigeren in Drente mehr hadden behort de ehrlike testimonia, SIMONI van de gemeinte tho Meppell mitgedelet, an tho sehenn, also dat se schlichtliken, wat de 12 mannen van Meppell hebben geklaget, sunder enige documentenn tanquam acta et probata angenomenn hebbenn.

Derhalven hefft de sijnodus verklaert, dat de bovengemelte sententie van null und unwerden iss tho achten und stellet uth krafft ehrer autoritet, ehr van S. G. verlehnet, SIMONEM wedder in sijn gehell umme overal, war den herrn beleven wert en tho beropen, idt sij binnen oft buten der Drente, den predigstoell na ordnung deser kercken tho mogen bekledenn, beholtlick allein dat, nadem de van Meppell nu jegenwordich mit einen anderen ehrbahrn, gelerden und godtsaligen prediger versehen sindt und SIMON tho Gellmuden den denst bekledet, he nicht wedderkehren sall tho Meppell.

Iss vorder vam sijnodo geordelt, dat de upgemelte sententie over SIMONEM, im protocoll der predigern in Drente geregistreert, sall gecancellert und vernichtiget werdenn. Und umb reden desen sijnodum moverende wort vor gudt ingesehenn, dat de predigern in Drente sollen upholdenn van ehre classicale vergaderinge, bedt dat S. G. van desen sall verwittiget sijn und darin wider gedisponeret hebben.

Darbeneven hefft de sijnodus SIMONEM ock ernstlick vermanet, dat nadem he ein bedaget man und oldt kerckendener iss, he up sick sulvest

---

[1]) In marg. staat: „Verba sententiae sijnod. Groningh." Vergel. Acta syn. prov. VII, bl. 45.

und sinen denst flitige achtung geven, sijnen kop matigen und nu vordan sick vor alle frombde bemoijingen wachten und nemande ghene occasie van uprohr oft moijte in kercken oft politie geven soll.

Hefft ock wider ordinert de partien hinc inde under einander sick tho versonen.

Actum Gronningen 4 Junij dess jahrs 1602, in sijnodo Gronningensi.

Hirup hefft wolgemelter unser g. h. stadholder (entfangen und erwogen hebbende dese acta) ein generall visitation der kercken und predigeren in Drente angestemmet und dartho gecommitteret de E. ehrnfest Stephen Hornekens und Hinrick Selbach, Gedeputeerden, und Heimrick van Rossum, landtschriver van Drente, sampt dominum Johannem Acronium [1]) tho Gronningen, dominum Johannem Sprengerum in dem Dam, Hinricum Houbingium upt Sandt und Wigboldum Homerum in dem Oldenampt respective pastoren, umme sick thosamen tho transporterenn in de landtschap Drente und allenthalven, dar de kercken mit predigers versehen sijn, mit behorlike und dartho nothwendige wegen sick particulerlick tho informeren van lehre, levent, handell und wandell der predigernn in Drenthe und ander kercklike personen, und alles wat se comen tho vernemen, pertinentelick bij geschriffte stellenn und datsulve S. G. oversenden sullen umme darin wider tho versehen na behoren.

Hebben ock S. G., darmit dese visitatie desto vogliker verrichtet werde, de classicale vergaderinge in Drente wider tho cesseren befohlenn, bedt dat S. G. der upgedachten commissarien rapport gehort hebbende, einmall grundtlick und mit vullenkamene kennisse der saken darup solde gedisponeret hebbenn, ordinerende und befelende uth krafft der commission, so S. G. van de Generaliteit deser provincien heft entfangen, den samptliken predigeren, kerckvogeden, schollmeisteren, schulten, officierenn und allen anderen, de dit enichsijns mochte angahn, dat se de upgemelte committerden in de effectueringe van tghene vornompt iss, ernstlick vorstahn, obedieren, assistern und sonder respect van iemande up alles behorlike und wahre tuchenisse geven und vorklaringe dhon sullenn, up poena dat de contraventors daraver datlick van ehr ampten geprivert oft anderssins na gelegenheit gestraffet sullen werdenn.

Allsus gedahn under S. G. handt und segell int leger vor den Grave, den 24 Julij anno 1602.

So hebben hirup de gemelte commissarii thovolge S. G. befelen de visitation der kercken in Drente verrichtet, und wadt se darin befunden, S. G. pertinentlick und schriftlick ingebracht, de ock volgens den 13 und

---

[1]) Na „Acronium" is doorgehaald „predig."

14 Octob. deses jahrs in Gronningen darup sekere resolutien gestellet und tho effectueringe derselvigen sampt wedderanstellingen der classen in Drente und anordnunge eines gudenn kerckenregimentes wedderumme sekere commissarien verschreven und in Drente geschicket, und en volgende instruction gnadiglick mitgedelet, alsuss van wort tho wort ludende.

Copia ex originali.

Wilhelm Lodwig, graff tot Nassau, Catzenelnbogen, Vianden, Dietz ende herr tot Beiltein, statholder ende capitain generall van Vriesslandt, stadt Gronningen, Omlanden, Drente etc. doen tho wethen, dat wij diverse klachten gehort hebbende over de disordre und missbruken, in de kerckendisciplin van der landtschap Drente vornoemt ingecropen, goetgevonden hadden in Septembri laestleden eine generale visitatie bij de personen, hirunder genominert, te laten doen, diewelcke uns denvolgens van alles gedaen hebben volcomen ende pertinent rapport, warup wij ripelick gelet met advis derselver unser gecommitterden up den 13 und 14 deses sekere resolutien ende pointen darover gearrestert ende tot finale effectueringe van deselve ene classicale vergaderinge tegens den ersten Novemb. thokamen ins closter Assen angestemt hebben, omme welck behorliken ende met frucht tho celebreren also gequalificerde, in kerckelike saken wel erfarne und insonderheit van der vornomenden visitatie grondelick geinformerde personen notsakelick worden vereischt, so ist dat wij gecommittert und geauthorisert hebbenn, committeren ende authoriseren mitsdesen die edle ehrenf. Stefen Hornkens und Hinrick van Selbach, Gedeputerd. der vorschreven landschap, sampt de werdige und hochgelerde Menso Alting, Johannes Acronius, Johannes Sprenger, Hinrick Houbing ende Wigboldus Homerus, predigers dess godtlikenn worts, omme up morgen wesende den 1 Novemb. sick tho vinden in den closter Assen ende aldar met den geapproberden predigers der vorgenomeden landtschap die vorschrevenen resolutien unde pointen tho wercke tho stellen ende teffectueren na hare forme ende inhouden, ende insonderheit die vacerenden predigampten met gode, bequame ende godtsalige personen opt spodigste te versien, ende gedurende die vacaturen dieselve bij de naest daran gesetene predigers off anderssins na gelegenheit bedienen te latenn, die kerckenordnung, in dander Geunierde Provincien gebrukelick ende voer enige jaren in die vorgenomede landtschap solennelick ingevoert, wederomme met dartho nodige ordre te bestedigen, het poinct nopende die Drentsche classes under den sijnodum van deser provincien tho brengen ernstlick tho bevorderen, den h. Gedeputerden der vorgenomede landtschap te dien einde die hochnodicheit van dien dermaten remonstrerende, dat sie ende haere principalen doer sie verstaende sulckes thot ghen prejudicie der landschap int geringeste tho trecken haere principalen ende

sie darop resolveren mogen, solcks alles tot Gades ehre ende upbouwinge sijner h. gemeinte dienstelick ende nodig is, ende vorts generalick alles anders tho doen, te beraemen, te resolveren, tordineren ende tho statueren, wes sie met gemeenen advis onder sich tot mesten dienst ende welstandt ende vornamentlick tot conservatie van goede ordre ende kerckelike discipline der kercken van der vorgenomeden landtschap befinden sollen tho behoren. Ordoneren ende befehlenn daromme allen kerckendieners, costers ende schollmesters sampt kerckvogeden ende vorts allenn ende ein iegeliken, soe dese enichsins soude mogen angahen, die vorgenomede unse gecommitterde int exerceren ende effectueren van dese commissie ernstlick tho verstaen, obedieren end respecteren, ock des noot doen verstaen, obedieren end respecteren up poene van darover [als] perturbatours van de gemene rust der cristeliker kercke exemplairlick gestraft te wordenn, also wij tselve vor den dienst der kercken nodig bevinden. Gegeven under unse handt end segell tot Gronning. den 31 Octob. 1602.

Understundt: Wilhelm Lodwig, graff zu Nassau [1]).

Acta classis Drentinae anno 1602, 1 Novemb.

1. Deser commission tho gehorsamer folge iss tho Assen ein classicall versamling angestellet up den 1 Novemb. dar thom overstahn der E. und ehrenf. Stefen Horntiens und Hinrich Selbach, als hirtho specialiter gecommitteret, und Egbert Mayse und Harmen Paping, samptliken Gedeputerden der landtschap Drente, und der ehrbarn und wollgelerten domini Mensonis Altingii tho Embden, Johannis Acronii tho Gronningen, Johannis Sprengeri in dem Dam, Hinrici Houbingii upt Sandt, Wigboldi Homeri in dem Oldenampt pastoren.

Uth der landtschap Drente dese nabeschreven prediger jegenwardig erschenen sindt alls:

Everhardus Johannis, pastor tho Meppell,
Joachimus Zoorr, pastor tho Anloe,
Johannes de Beverden, pastor tho Coverden,
Melchior Arnhnem, pastor tho Blienstein,
Bernhardus Johannis, p. tho Norch,
Hinricus Bokelmannus, p. tho Ruinen,
Alexander Tileking, p. tho Borger,
Hermannus Bredeweg, p. tho Schonebeck,
Aegidius Johannis, p. tho Dwingell,
Gerhardus Georgii, p. tho Westerborck,

---

[1]) Ook gedrukt bij Magnin, *Kerkl. Gesch. van Drenthe*, bijl. p. 72, 73.

Johannes Meranus, p. tho Colderfeenn,
Hinricus Meinardi, p. up Niefeenn,
Wilhelmus Heimingius, p. tho Peise,
Eilardus Huisman, p. tho Friess,
Johannes de Bruine, p. tho Elde,
Albertus Duiterus, p. tho Rosswinckell,
Udo à Dosborch, p. tho Sweell,
Wigboldus Montanus, p. tho Ohrenn [1]),
Jodocus Vossius, p. tho Gasselt und Gethenn.

2. So iss des praesidis ampt domino Mensoni billich upgedragenn und beneven dominum Wigboldum, so de acta wegen der commissarien upgetekent hefft, iss wegen der predigeren van Drente thom scribam durch eindrachtige stemme der gantzen versamling erwehlet Joachimus Zoor, pastor tho Annloe, dem ock dit classicall boek vertruwlick iss befohlenn.

3. Demnach hefft Gerhardus Georgii, p. tho Westerborck, vermoge siner G. resolution sijne gaven mit einer predige der bovengemelte versamling angetoget, genomen uth Matthei 7 cap. v., an welcker predige de versamling ein benogen gehadt. Iss overst van domino Mensone ernstlick vermahnet tho flidt und truwe in sijnen ampte und anholden im studeren sunderlick des cristliken Catechismi, ock besonderlick dat he sick vor drunckenheit wachten solde, welckes he mit handttastinge angelavet, und darup volgens de classes sollen gude achtung geven.

4. Hirna iss Johanni Merano, p. tho Colderfeenn, vorgeholden de resolutie van S. G., alsdat he van dem ministerio tho Kampen inbringen sall naerder getuchenisse, dat he plene geexamineret und thom denst der kercken also thogelaten sij, dat he overall denselven tho vertreden duchtich erkandt und mit approbation upgemeltes ministerii sijnen dienst tho Collerfeen angeverdet hebbe, darmit solckes in deser versamling behorlick geexaminert und S. G. darvon rapport gedan worden, und ferner na kerckenordnung gedisponert werden mochte.

Hefft in platz der antwort sick beklaget, dat he jungst van den visitatorn solcks nicht genochsam verstahn und derhalven noch nicht gedahn, dan angelavet solckes tho verrichtenn. Iss van den h. commissarien em upgelecht binnen verlop einer mante sodane testimonium S. G. tho behandigen sub poena suspensionis, darup die visitatores sullen achtung gebenn. Soll ock sick vor den drunck wachten sub poena graviori, welckes he ock angenomenn.

---

1) „Ohrenn" d. i. Odoorn.

5. Henricus Meinardi iss geholdenn krafft siner G. resolution benevens de getuchenissen dess classis der Sovenwoldenn van siner tholatinge thom predigampte (welcker nicht vor sufficiant angenomen wert) nier und beter testimonia hirvan uth anderen classen van Westfresslandt, und mit namen uth dem classe tho Franiker, up deser versamling in tho bringenn, darup mit em volgens gehandelt werden solde. Hefft overst nicht mehr als sin vorige olde testimonia vertoent, seggende dat he darmit S. G. einmall hefft genochgedahnn und noch genoch tho dohn vermeinet.

6. Volgens sint na resolution S. G. thom examen gevordert, de woll testimonium examinis in Drentia junges erlanget, jedoch welcker bij S. G. umme reden nicht iss genochsam erkant. Und sint de examinandi dese navolgende gewest:

Bernhardus Johannis, p. tho Norch,
Wilhelmus Hemingius tho Peise,
Johannes Bruin, p. tho Elde,
Udo à Dosborch, p. tho Sweell,
Eilardus Huisman, p. tho Friess,
Albertus Duiterus, p. tho Rosswinckel,
Wigboldus Montanus, p. tho Ohrem.

7. Jodocus Vossius, prediger tho Gasselt und Gethenn, iss wegen diverse pregnante orsaken dor S. G. resolution van sinen denst geremovert, averst em[1]) van S. G. upgelecht, dat he in itziger versamling 2 offte 3 predicatien tho einer prove sijner gaven dhon solde, und dan na befinding siner duchtsamheit und ernstliker vermaning tho betering sines levendes und behorliken flidt in studiis an tho wenden (nadem he van dem denste tho Gasselt krafft siner G. resolution removeret wort), tho ein ander denst verhulpen solde werdenn. Hefft sick overst solcke predigen tho dhon dess volgenden dages erbaden, unangesehen he vermoge Siner Gnaden uthschriven in siner ankunfft hedde sollen bereit sin. Dewile overst immiddell he thom examini vermanet, hefft he sick des[2]) verweiert und verklaret, dat he lever uth dem lande vertrecken wolde. Und wowoll he vom h. Mensone tho sinem besten vermahnet wort, iss he doch up dese sine gegevene antwort uth der versamling na huiss getogen.

Sessio secunda 2 Novemb.

1. Iss erschenen Henricus Petrejus mit 3 huissluden sines caspels Beilen, nadem he up jungsten 14 Octob. van S. G. selvest in der stadt Gronningen sines denstes gantzlick und de facto wass entsettet ludt Sin

---

1) „dor S. G. — em" in marg. bijgevoegd.
2) „dess volgenden — des" in marg. bijgevoegd.

G. resolutie, darvan gepassert, und hefft begert bij sinen denst gecontinuert tho werden. Hefft ock ingebracht ein lanck getuchenisse, van veelen siner gemeine underschreven, darin verklaret wort, dat se em und nemandt anders thom pastorn hebben und weten woldenn.

Darup dominus MENSO erstlick de caspelludenn up gemeine advis ingevordert und gefraget hefft, woll de tuchenisse gestellet und ehre underschrivinge gevordert hadde. Hebben erstlick de huissluden geantwordet, dat se solckes nicht wusten, dan wolden den pastoren HENRICUM fragen. Idt hadde overst de pastor van ehr de undertekinge versocht, und wehren se ock na sin huiss geghan und hadden darsulvest undertekent.

Hefft dominus MENSO em vorgelesen S. G. resolution, alsuss ludende: S. G. gehort hebbende het rapport der h. gecommitt. ende gesehen de stucken, bij dem prediger HINRICO PETREJO ende JOHANNE JODOCO scholmeister overgegeven, end bevonden, dat geduerende de suspensie haere sonderlinge quaestie nicht allene nicht vermindert iss, maer thoe langer so mehr wasset ende thonimpt, in vogen dat sowoll de prediger als schollmeister bi de gemente van Beilen mit geene stichtinge langer konen verbliven, ordonnert den vorschreven prediger end scholmeister sick van nu vortan van haeren kercken end scholdenst respective tho enthouden, lastende oversolcks de kerckvogeden aldaer sick tuschen dit ende Majo erstkomende van einen anderen erfaren ende well gequalificerden prediger ende schollm. tho versien, latende de upkumpsten darentuschen verschinende dem vorschreven PETREO volgen, mits hem dartho holdende, dat he satisfactie geve den vorschreven scholm. achterfolgende het contract met denselven upgerichtet, und vorts dat he ten behove eines nien scholm. vor desselven denst tho Meie tho uth sin upkumpsten reiken 3 mud. rog., end latstlik dat he erstesdages sal overleveren in handen der h. Gedep. dat classical protocol under hem berustende. Sullen vorts de kerckvogede ordre stellen, dat de nie scholm. sin tractament à part moge geneten.

Jegen dese resolution verklarden de commissarii, dat se nen macht offte befell hadden tho handelen. Dan wenn de huissluden van Beilen mit dem pastoren eine andere resolution begerden, mosten se deselve bij S. G. sulvest ersoken. So verklarden de huissluden ock, dat der pastor HENRICUS PETREJUS in negester tidt na siner G. gegevene resolution 2 mall geprediget und ock kinder gedopet hebbe.

HINRICUS PETREJUS ingevordert bekennet, dat he de tuchenisse gestellet und geschreven und den huissluden tho underschriven angelanget hadde. Und van domino MENSONE sijnes vorigen levendes und wandels ernstlick und mit trefliken worden erinnert, hefft ock thor antwort entfangen, dat baven S. G. resolution van itzigen commissarien nichtes konde gehandelt

werden. Und iss na vermoge veellgemelter resolution em dat classicall bock, so he in verwahr gehadt, affgevordert. Hefft datselve nicht willen overgeven den up conditien, so man em acta siner affsettingen passeren (alse wen hirtho S. G. resolution nicht genoch wehre) und sijn ingelangede testimonium, van den Beilischen huissluden undertekent, wedder overleveren wolde. Iss andermals dat classicall bock em affgevordert. Hefft bestendig de avergevinge geweigert, bedt he sin upgemelte getuchenisse wedder heruth erlangede. Und thom 3 hebben de e. h. G. uth ehrer authoritet den secretarium Hubertum Weinichman sampt den executoren Carst van Lingen an upgedachten H. Petrejum gesendet em tho erinneren, dat nicht em sunderen den predigeren in Drente dat classicall bock thoquam und van S. G. em solckes over tho leveren expresslick befohlen was, he derhalven datsulve in ehren handen overleveren solde, welckes he ock plotzlick tho dohn geweigert hefft. Inmiddels hefft he sick vor der gantzen versamling met alderhande unhovische, bittere und unwarhafftige reden, insonderheit jegen enige der itzigen gecommitterden upgemaket, und iss ock mit solcken reden uth dem collegio getreden.

So hefft dominus Menso ummegefraget und iss van den samptliken anwesenden sowoll predigeren in Drente als anderen eindrechtichlick gestemmet und gesloten, dat men idt bi Siner G. resolution solde laten verbliven unde Henricus Petrejus darhen gewiset solde werdenn.

2. Unde hierup iss dat examen angefangen, darin de upgemelten van den vornemesten puncten der cristliker lehr na inholt unsers Catechismi gefraget sin.

Sessio tertia 3 Novemb.

1. De wedwe dess s. pastors tho Suidtlahren klaget, dat ehre kerckvogeden oft huissluden ehr in genetinge des najahrs bekorten willen. Iss uth krafft [Siner] G. commission ock van den h. Gedeput. den huissluden angeschreven, dat se der wedwen dess najahrs upkumpsten unbespert und vullenkomlick sollen volgen lathen und entrichten. Und werden de hern Gedep. ehr de wedwe hirbij handthaven. Iss overst den pastorn tho Friess, Peise und andern umbherwonenden befohlen umme de 14 dag. tho Suidtlahren jeder ein predige tho dohn beth up ankumpstigen Meij, welcker so ock angenomen.

2. Harmen Hinricks, schollmeister tho Elde, iss erschenen, und angehort hebbende de artikulen der kerckenordnungen, de schollmeisteren belangende, heft met handtastinge deselvige angenomen und mit flite tho achterfolgen belavet. Iss darup, nadem de pastor ein gudt getucheniss van em gegeven, thom scholdenst thogelathen.

3. Iss avermals Hinricus Petrejus erschenen, und durch de E. E. h. Gedep. eine vorbede sulvest versocht an deser versamlung und insunderheit an dominum Johannem Acronium umb vergeving und quitscheldung an sine gistrige misshandlung und vergriping mit belofte van beterschop. Und na ernstliker vermaning iss solckes noch ditmall em tho gude gegeven, mits dat he henferner datsulve nicht mehr vornemen solde, darvan he grote beloften gedahnn. Iss van domino Mensone avermals in sinen gebreken ernstliken vermahnet und besonderlick, dat he sick Siner G. résolution gehorsamlick conformeren solde, sofern he in desen landen wedderumme gehulpen wolde werdenn. Hefft ock dat classicall bock nu entlick gudtwillich overantwordet.

Sessio quarta 3 Novemb.

1. Erstlick is dat examen gecontinuert.

2. Demnach erschen Livinus Rolandus, schollmeister thom Post, brengende gude testimonia sowoll examinis als vitae anteactae und begerende promotionem ad ministerium in Drentia.

So sint sine testimonia gudt erkandt und iss em gepasseret ein vorschrifft an de gemene tho Suidtlahren, dat he aldaer ankomende Sondage wo ock volgens, wen idt gelegen, eine provepredige solde dhon umme volgens up Meij darsulvest gepromoveret mach werden.

Sessio quinta 4 Novemb.

1. Dat examen is gecontinueret und geabsolveret, und benevens den h. Gedeput. sowoll van den samptliken predicanten in Drente als ock van den anwesenden commissarien volgende advis up de examinerden gegeven:

Erstlick sint Bernhardus Johannis, p. tho Norch, Wilhelmus Hemingius, p. tho Peisse, und Johannes de Bruin, p. tho Elde, thom predigampt gudtgekent und thogelaten und hirmit van wideren examine geabsolvert, darvan en up erforderung sollen testimonia gepassert werden. Averst Eilardus Huisman, p. tho Friess, Udo à Dosborch, p. tho Sweell, Albertus Duiterus, p. tho Roswinckell, und Wigboldus Montanus, p. tho Ohren, sint woll desen winter aver bedt up negestkumpstigen classem im predigampte continueret und ock van ehrer suspension geabsolveret, doch up dese conditie dat se alsdan noch einmall dem examini sollen understellet werdenn, und sofern se alsdan noch unduchtich worden befunden, se darup krafft deser commission van dem predigampte sollen gantzlick affgesettet werdenn. Jedoch iss Alberti Duiteri sake sijnes ehestandes halven hirbaven an sinen ort gestellet und S. G. resolution vorbeholden, deme se sick ock hebben met handtastinge underworpen.

2. Lambert Jansen, schollmest. tho Rolde, klaget dat sin caspelluden einen nien schollmeister up ehre egen handt angenomen sollen hebben,

dar se up sijne persone und denst nichtes ordentlick ingebracht noch em upgesecht hebben.

Sint darup de huisslude van Rolde alhir verdaget, und iss erschenen einer, genomet JOHAN THAMMINCK, seggende dat he hirtho van dem caspell uthgeschicket was, verklaret dat de gemene tho Rolde up den gedachten LAMBERT nichtes heft tho spreken, alleine dat he nene gude handt tho schriven solde hebben. Darup der gewesener pastor MELCHIOR ARNHNEM gehoret und LAMBERTS schriptur besehen und des neij angenomenen scholmeist. qualiteit erkundiget is. Und gift upgemelter p. MELCHIOR dem scholmeister LAMBERT ein gudt tucheniss, iss ock sine schriptur lidelick und soll der nie schollm. ein drunckenbolt, feindt und spotter der religion sijn. Iss uth krafft grafflick. commission geresolvert, dat gedachter LAMBERT in sinen scholdenst tho Rolde ungeturbert bliven und gecontinuert soll werden bedt up andere gelegenheit, und sall de gemene tho Rolde sick des nien schollmeister gantzlick entslaen, und gelickfals sowoll als andere gemeinten sick der anneminge jeniges schollmeist. jegen de kerckenordnung gantzlick entholdenn na inholt des artikels, so darvan hirna sall gestellet werdenn.

3. GELLIUS GOSSENS uth Flandern, deser versamling genoch[saem] gerecommendert, versocht einen scholdenst. Iss na beredinge em de scholdenst tho Colderfeenn van den h. Gedep. und uth krafft graffliker commission gegeven, dar he van einer vicarie tho sinen underholt sall freij genetenn des jahrs 100 k. guld. und frie woning sampt dat schollgelt, worup em ordinantie gepassert iss.

4. JOHANNES JODOCI, van den scholdenst tho Beilen dorch S. G. resolution affgesettet, iss van deser gantzen versamling umme sonderlike reden under belofte, dat he sick woll und unupsprecklick verholden wolde, van den h. Gedep. und uth kreft grafflik. commission thom scholdenst tho Friess mit beleven des pastors gepromoveret, darvan em ordonantie gepassert.

5. JOHANNES SEDINUS POMERANUS brengt tuchenisse van dem rector tho Jever, bekennet sick tho unser cristliken religion und underwerpet sick den kerckenordnung met handtastinge. Darup em van den h. Gedep. und vermogen S. G. commission de scholdenst tho Beilen desen winter over bij provisie und thor prove iss thogestahn, nomlick dat he darin continueren sall, so he sick woll schicket und nene upsage aver em entstahn werde, so nicht sall he up Meij wedder aftredenn. Iss hirup em ordonantie gepassert, darin ock einen, JOHAN KREMER genomet, so de huisssluden tho Beilen sollen angenomen hebben, alle scholbedeninge gantzlick verboden wert.

6. Johannes ter Mate, schollmeister tho Deveren, soll vermanet werden sick in sinen scholdenst stichtlick tho dragen und van druncken-heit und frembde saken sick tho entholden krafft deser commission sub poena remotionis, darup geborlick sall gelettet werden.

7. Sint ock vacerende platzen in der Drente befunden, welcker na inholt itziger grafflik. commission mit deneren sollen versorget werden als nomlick:

Dalen heft nen pastor noch scholm.
Osterhessel kein scholm.
Sleenn kein scholm. De pastore dubitatur.
Suidtwolde kein schollm.
Cokange noch pastor noch scholm.
Rohen dessgelikenn.
Suidtlahren habebit pastorem, kein scholm.
Van Besten iss uth kraft grafflik. commission der gemeine tho Wapsterfeen thom pastorem thogeschicket, de em ock alle geborliken inkumpsten sall overleveren.
Roswinckel bedenet der pastor de schole, und sall Berent Slipseman ernstlick angeschreven werden sick van allem scholdenst tho entholden.
Westerborck sall der pastor de schole bedenen edder na uthdruckliker resolution S. G. de dartho gehorende upkumpsten tho underholt eines schollmesters avergeven, und sall de olde pape darsulvest sick aller scholdenst entholden sub poena etc.

Sessio 6, 5 Novemb.

1. Dewile tho Emmen, Gasselt, Rosswinckel, Westerborck, Rolde und anderen platzen sick enige sowoll olde papen als andere understan schole tho holden, sall hirmit eins vor alle vermoge der kerckenordnung unde uth krafft upgemelter graffl. commission gestatueret sin, dat henvolgens in der landtschap Drente sick nemant understahn sall enige schole tho holdenn offt kinder tho lehren offt ock scholdensten an tho nemen jegen der kerckenordnung, und de dartho nicht ordentlick in dem classe gehoret und weetlick thogelaten sijn, bij poena dat de contraventors daraver, wen se van den predigeren sint den E. Ehrnf. h. Gedep. angegeven, als perturbatores der kerckliker rusto exemplarlick sullen gestraffet werdenn, wornach sick alle und jedere sollen volgens hebben tho richtenn.

2. Nachdem ock Alberti Duiteri pastoris tho Rosswinckell ehesake, durch S. G. resolution tho jegenwardiger commission gewiset umme darin na kentenisse der saken geborlick tho dhonn, so iss befonden uth mundtliken und schriftliken getuchenissen, dat Alberti itzige frouw eines papistischen presters concubine gewest, de sick ock albereits wederum

van em dem prester hadde afgesondert, und dat Albertus uth einfolt und missverstandt deselve angeslagen hebbe, nicht willende darmit eines anderen ehlike huissfrouw nemen, ock Albertus nu eine gerume tidt darbi gelevet und ehlick verbunden, darbaven ock hirvan der overicheit vernoget und van den predigeren in Drente hirup thom kerckendenst thogelaten und deses ehestandes halven in siner gemeine nicht ergerlick, sonder darvan ein gudt getuchenisse hefft, dat se em vor einen pastorem begehren tho holden, dewile he ock sonst im levende bij se sick woll verholden solde. So confirmeren de upgedachten commissarii sampt der gantzen versamling den itzigen ehestandt Alberti Duiteri dergestalt, dat he desvals hirnamals nicht mehr tho rede soll gestellet werdenn und hirumb ein kerckendener mogen bliven.

3. Hinricus Bokelmannus wass tho Lenss in der Marne vom kerckendenst afgewiset, darvan hirbevor in desem classicall bock gemeldet, und ock nicht ordentlick in sinen denst tho Ruinen getreden. Dewile overst nicht allein sine gemeine tho Ruinen in jungster visitation sonder ock itzundes de samptlike prediger in Drente hebben betuget, dat he sick im levende, besonderlick de drunckenschap angaende, mercklick gebetert hebbe und der gemeine tho Ruinen temlick angeneme iss, so iss geresolveret, dat he vor ditmall van siner suspension absolveret und im kerckendienst tho Ruinen continueret soll werden, jedoch up deser voge dat erstesdages durch dominum Everhardum Johannis, pastorem tho Meppell, Melchiorem Arnhnem, pastoren tho Blienstein und Johannem Meranum, pastoren tho Colderfeenn, sall bi der gemeine tho Ruinen ernstlike und eigentlike informatie sijnes itzigenn levens und wandels, besonderlick wat de drunckenheit angeit, genomen werdenn und solckes up dem negesten classe deser lantschap werden ingebracht. Und wen deselve daran ein gudt genogen wert hebben, sall de classis em Bokelmanno ein verschrivinge und attestation an kumstigen sijnodum tho Gronningen oft den classem tho Enerum mitgedelet[1]), darmit he ock darsulvest einmall mit sinen saken na ordnungen der kercken gesleten und also vor ein kerckendener ahne stridt erkant moge werdenn, worup he dan im denste der kercken tho Ruinen sall geconfirmeret sijn, soferne dese dinge ordentlick afflopenn.

4. Iss wider geresolvert und begert, dat de itzige commissarien nu vordan mit den classen und h. Gedep. behorlike sorge krafft ehrer commission wolden dragen, darmit de itzt vacerende platzen in Drente met

---

1) Voor „mitgedelet" (m. z. „mitdelen") is doorgeschrapt „werden".

bequeme predigers und scholdeners erster gelegenheit vorsehen mochten werden.

5. Iss ock mit gemeinen advis besloten und uth krafft grafflick. commission verordnet, dat nu vordan in der landtschap Drente sollen 3 classen werden geholden an einen gewissen und dartho benomeden bequemen orde, welcker ock up folgender wise affgedelet sijn:

Van holding der classen. — Erstlick sall ein classis werden geholden binnen Meppell in de pastorie und ock darsulvest continueren, dartho de nafolgende kercken und dorper gehoren und versamlen sollenn, als nomlick Colderfeenn, Niefeen, Havelte, Deveren, Ruinen, Dwingell, Blienstein, Suidtwolde, Wapsterfeen, Fledder, Cokange.

De anderde classis sall geholden werden in dess pastors huiss tho Rolde, dartho gehoren sollen: Beilen, Anloe, Suidtlaren, Westerborck, Friess, Norch, Peise, Elde, Rohen und Rohenerwolde.

De darde classis sall tho Emmen in dess pastors huiss werden geholden, dartho sick versamlen sollen: Coverden, Dalen, Sleenn, Sweell, Hesselen, Rosswinckell, Schonebeke, Ohren, Borger, Gethen und Gasselt.

Und sollen dese classes alleine des sommers 6 manten lanck und also 6 mall im sommer, und de erste up negestkumpstigen 4 April des jahrs 1603 und also vordan den 1 Mandach in der mante geholden werden, beholtlick wen de not mochte ereischen ock im winter tho versamlen, sall solckes freij stahn.

In desen bikumpsten sollen de predigeren alle

1. sick sobern und nuchtern holden und de opentliken herbergen vermiden, darmit nene ergernisse und unnodige unkosten gemaket werden;

2. sollen in allen sick na der kerckenordnunge S. G. gubernaments richten;

3. sick under einander mit disputeren und predigen soveele mogelick ofnen;

4. ernstlike censuram morum gebruken, besonderlick sick erkundigende, oft ock van einen jederen flidt gedahn wert dess Heren aventmall tho stiften, den Catechismum tho lehren und ein besloten gemeine tho samlen, darvan ock de classen geborlike rekenschop sullen geven.

5. Item wat vor prediger se nielick thom kerckendenst annemen, und wo de im examine doctrinae et vitae bestanden, darvan sullen se im sijnodo ein catalogum und gude rekenschap inbringen.

6. Sall ock nen prediger sinen denst verlaten mogen ane vorweten siner gemene unde gudtachten des classis, bij poena der suspensie.

7. Und entlick sollen de prediger up Drente sick aller heimliken consultatien, conspiratien, subschriptien und ander dergliken tho ehren ampt

nicht gehorigen dingen sick entholdenn und de h. Gedep. sampt andere ehre geborlike overicheit rechtmetig respecteren.

6. Johannes de Beverden, pastor tho Coverden, gefraget van den ort des classis, verklaret dat der E. Ehrnf. Caspar van Ewsum, droste etc. befohlen solde hebben den burgemeisteren und kerckvogeden tho Coverden, welcker se ock em den pastoren vermelden solden, sick nicht an der landtschap Drente annex tho holden, nachdem Coverden anders worhen gehorich. Begere dennoch der pastor sick woll an den predigeren in Drente tho holden, wen em solckes van S. G. edder dem h. drosten expressen worde belastet, welches ock geschen.

Sessio 7, 5 Novemb.

1. Iss den E. Ehrnf. h. Gedep. und samptliken predigeren in Drente vorgeholden Sijner G. advis van bivoginge der classen deser landtschap tho dem sijnodum der stadt Gronningen und Umblanden, updat dardurch gude enicheit und correspondentie geholden, de kerckenordnunge des to beter gehanthavet und des to mehr autoriteit bi dem ministerio mochte sin, und begeret dat E. E. solckes ehren principalen communiceren und ock bij denselven beforderen wolden thom minsten up ein gewisse tidt van jahren, und bij revocatie offte bedt solange dat anders im generali sijnodo worde besloten, darin de E. h. Gedep. ehr devoir tho dohn belovet hebben.

2. Neen prediger sall in der landtschap Drente van denn classen werden geremovert, idt si dan dat alle 3 classen darin overeinstemmen und im sijnodo gude rekenschop dhon konen, und sall alle parteilickeit in den classen vermidet werdenn sub poena suspensionis.

3. Endtlick dewile veele prediger in Drente aver ehren sobern underholt billick klagen, und vast verscheidene pastorien und lehenguder ungeborliker wise vertogen werden, so hebben benevens de E. Ehrnf. h. Gedep. ock de samptlike prediger in Drente an de itzige commissarien gebeden und angelanget, dat bij S. G. durch se flitichlick versocht mochte werdenn, darmit alle tho underholdinge des predigampts van oldesher gehorige guder mochten wederom dartho durch einen gewissen man upgefordert, und also iederen predigeren und scholdeneren deser landtschap ein nottrufftich und geborlick underholt geschaffet werden, darin bij S. G. de upgemelte commissarii ehren uthersten flidt anwenden werdenn.

4. Johannes Sutorius hefft sinen denst tho Dalen sponte resignert, welckere resignatie van S. G. geaccepteret iss, mits dat darsulvest ein ander qualificerder prediger mit den ersten sall beropen werdenn.

5. Lucas Langius, pastor tho Deveren, sall vermoge Siner G. resolution sick uth de herberge in ein ander vor sine vocatie bequamere platze sick thor woninge begeven und bij den negestkumpstigen classe tho modestie sampt respect und obedientie der overicheit ernstlick vermahnet worden.

6. Und gelick hirbevor van den schollm. iss gestatuert, also sall ock nemant sick in deser landtschap Drente vor ein prediger ergenswor soken in tho dringen buten vulle consent dess classis und wille der h. Gedep., darunder de gemene gehorich, und ehr he wetlick thom predigampt is thogelaten, na inholt des 13, 14 und 17 artikels der kerckenordnung und bij poena, dat deselvige als ein schismaticus und perturbator der kerckliken ruste der overicheit angetoget und exemplarlick gestraffet werde.

7. Iss van S. G. geresolvert, dat de schole und kosterie tho Beilen, wo ock an anderen orden, nu vordan sall à part van der pastorien underscheiden und den scholmeister tho gebruken ingegeven werden, darna se sick tho richten.

8. Entlick iss met gemenen advis geresolvert, dat de leste der upgemelte classicale versamlingen jederes jahrs sall ein generalis classis sijn, darin sick alle prediger der 3 classen samptlick versamlen und ehre samptlike saken thosamenbringen und, wat in jederen classe besonderlick nicht hefft konen verrichtet werden, affhandelen sollen. Und is dese classis generalis angestellet met meerder stemme der broderen tho Beilen in der pastorien.

9. Tho mehrer orkundt dessenn, wie obsteidt, hebbenn de h. Gedep. der landtschap Drente, so der versamling personlick bijgewohnet, wo ock de dartho graffliker gecommitterde prediger sampt den pastoren der landtschap Drente desen classicalen besludt in allen und jeden puncten und mit denselbigen de van S. G. gepublicerde und ingevorde kerckenordnung, ock der Nederlandischen kercken Bekentnus und Heidelbergischen Catechismo mit underschriving ehrer hande angenomen und bestes flites bij den thohorern tho beforderen belovet.

Actum Assen den 6 Novemb. anno 1602.

Steffen Hoerenckens.

Henrick van Selbach.

Herman Papinck.

H. Weijnichman [1]).

Menso Alting, praeses subs.

---

[1]) De namen van de vier politieke commissarissen staan bovenaan ter zijde van de andere onderteekeningen.

Johannes Acronius, prediger der stadt Groningen, sst.
Joannes Sprenger, sst.
Henricus Houbingius, sst.
Wigboldus Homerus, sst.
Everhardus Johannis Campius, verbi divini administer in Meppell.
Joannes de Beveren, pastor in Coverden.
Bernardus Joannis, prediger to Norch.
Geradus Georgii, predekandt toe Westerburck.
Aegidius Joannis, pastor in Dwingelo.
Melchior Arnhem, minister verbi divini in Blidenstede.
Hermannus Bredewech, pastor in Schonebek, verbi Dei minister.
Joannis de Bruin, predecandt tho Eelde.
Albertus Dwiterus, pastor up Roswinckel.
Henricus Meinnardi Raedt, ecclesiastes in Nyeveen.
Secundum tenorem suprascriptae conclusionis libenter subscripsi Joannes Meranus, praeco s. evangelii in Colder et Dincxterveenen.
Henricus Bokelmannus, ecclesiastes in Runen, ss.
Alexander Mindensis, a sacris in Borger etc.
Udo à Doeszborch, pastor Swelensis.
Eilardus Huisman, pastor to Freiss.
Wilhelmus Hemigius, pastor in Peijse.
Wibboldus Montanus, pastor in Oderen.
Joachimus Zoor, verbi divini minister in Anloe, scriba hujus conventus 1).

Acta classis generalis, habitae in Beilen 23 Martij anno 1603.

Dewile im negestgeholdenem classe tho Assen enige saken verbleven, de noch geexequeret sollen werden und dartho der wollgebor. h. Wilhelm Lodwig, graff tho Nassaw unser g. h. stadtholder, sijne autoriteit nottwendiglick hefft sollen adhiberenn, averst S. G. erstesdages tho felde wert trecken, hefft derhalven S. G. gelevet einen classem generalem extraordinariam in dem dorp Beilen tho holden, uth tho schriven und darhen tho directie und expeditie der saken gesonden und gecommitteret dominum Joachimum Wernerum und dominum Joannem Acronium, beide prediger binnen Gronning., und en dese nafolgende commission mitgedelet, alsus ludende:

---

1) Alle onderteekeningen zijn eigenhandig.

Wilhelm Lodwig, grave tho Nassaw, Catzenelnbogen, Vianden end Dietz, here tho Bilstein, stadtholder end capitein generall in Friesslandt, stadt Gronningen ende Ommelanden, Drente doen kundt und tho weten, dat wij hebben gecommitteret end geautorisert, gelick wij committeren ende autoriseeren mitsdesen Joachimum Warmerum ende Joannem Acronium, dieneren des godtliken worts binnen Gronningen, omme sick tegens den 21 deses tho transporteren in den dorpe Beilen, ende die aldaer angestembde classicale vergaederinge mit goeden radt end beleidinge in alles, niet uthgesondert, tho assisteren, solcks als sie voor den mesten dienst der kercken Godes befinden sullen tho behoeren. Ordoneren darumme allen predigers, so up de vorschreven vergaderinge sullen verschinen, ock allen anderen, diet angaen mach, den vorschreven Warmero end Acronio behorlick als unse gecommitterde in alles te respecteren end ock des noot, die dar den welstandt der kercken des vereischt end sie begehren, ernstlick verstaen end obedierenn. Des tho orkunde hebben wij dese met onse handt und segell befestigt. Datum Lewarden den 15 Mart. 1603. Loco sigilli [1]).

Under stundt: Wilhelm Ludwig, graff zu Nassaw.

1. Hirup sindt erschenen de nafolgende prediger der landtschap Drente benevens die upgemelte gecommitterde:

Johannes de Beveren, pastor tho Coverden,
Joachimus Zoor, pastoer tho Anloo,
Hermannus Bredeweg, pastoer tho Schonebeck,
Johannes de Brun, pastoer tho Elde,
Gerhardus Georgii, pastoer tho Westerborck,
Everhardus Johannis, pastoer tho Meppell,
Henricus Bokelmannus, pastor tho Ruinen,
Leo Bonnens, pastoer tho Cokange,
Hermannus Swollensis, pastor tho Sleen,
Wigboldus Montanus, pastor tho Ohrem,
Albertus Duiterus, pastor tho Rosswinckell,
Udo à Dosborch, pastoer tho Sweell,
Eilardus Huisman, pastoer tho Friess,
Wilhelmus Marci, pastoer tho Gethen und Gasselt,
Lucas Langius, pastoer tho Deverenn,
Adolphus Besten, pastoer tho Wapsterfeenn.

Absentes:

Hinricus Meinardi, pastor tho Niefeen,

---

1) Onder „loco sigilli" staat met een cirkel de plaats aangewezen voor het zegel.

Johannes Meranus, pastor tho Colderfeen,
Melchior Arnhnem, pastor tho Bliensteenn,
Stephanus Nicolai, pastoer thö Havelt,
Gerhardus Mulert, pastoer tho Fledder,
Alexander Tileking, pastor tho Borger,
Aegidius Johannis, pastor tho Dwingell,
Johannes Nirsen, pastoer tho Suidtwolde,
Bernhardus Johannis, pastor tho Norch,
Wilhelmus Hemmingius, pastor tho Peisse.

2. Und ist demnach der wollg. dominus Joachimus Warmerus dorch meerder stemmen thom praesidem verordnet, de alsobalde dat examen doctrinae angefangen hefft, denwelcken sick understellet hebben na vermoege der resolution im jungesten classe: dominus Udo à Dosborch, Albertus Duiterus, Wigboldus Montanus und Eilardus Huisman, bij welckeren Hermannus Swollensis is gefoget bij provisie, darumme dat met em noch ein ander sake hirna verhandelt soll werdenn.

3. Thom scribam deses classis ist met einhelligen stemmen avermals erwehlet Joachimus Zoor, pastoer tho Anloo.

Sessio pomeridiana.

1. Ist dat examen geendiget, darvon dat judicium herna folget. Demnach hefft Leo Bonnens, itzt tho Cokange thom prediger beropen, sick dem classi presentert. Ist tucheniss gehort von sijnem examine, welckes classis Meppelensis am vergangenen winter hefft verrichtet. Und als up siner lehr und leven kein upsprake gefallen, is he thom prediger in deser landtschap geapprobert und thogelatenn.

2. Gelickfals hefft Wilhelmus Martii sin getuchniss van sin gemeinte und classe tho Loppersum samt beroping tho Gethen und Gasselt desem classi verthonet. Sint deselvige vor gudt erkandt und he thom prediger deser landtschap angenahmen wordenn.

Sessio 3, 24 Martij.

3. In censura morum Henrici Bokelmanni is itzundes aver sijne person nichtes vorgebracht, dat tho straffen is, dan dat he sick nu woll und sober holden solde, soveell den jegenwardigen predigern bekandt. Dennoch is vormoge der resolution, am negest tho Assen aver Henricum ergangen, avermals domino Everhardo Johannis tho Meppell und Melchior Arnhnem tho Blidenstein belastet twischen nu und Meij bij der gemeine tho Ruinen presentlick informatie tho nemen, und wadt se darsulvest befinden, em Bokelmanno up den sijnodum tho Gronningen tho bringen mededeelenn.

4. Dewile Gerhardus Georgii, pastor tho Westerborck, van dem classe begehret em vergunnet tho werden na einer anderen condition tho staende, nachdem sijne itzige gelegenheit tho Westerborck wegen sijner betaling also gestalt, dat he de gemente nicht woll met stichtinge kan bedenen, so hebben em de broderen des classis solckes gerne und willichlick concederet und folgen lathenn.

5. Hermannus Alers Swollensis, pastor tho Sleen, hefft leider unlangst einen nederschlag geperpetrert tho Deveren, ist overst desses unangesehen hirbevor thom predigampt in Drente thogelathen, darumme dat hij ock na ludt sijner getuchnissenn, van den schultus tho Deveren uthgebracht, eine nodtwehr solde gedahn hebbenn. Hirjegen overst ordelt dat ministerium tho Lewerden, dat he offt ein solcker geenn prediger sijn moge, welckerem judicio unser g. h. stadtholder itzt acquiesceret, idt wehre dan dat de prediger in Drenthe Hermannum kennende darjegen erhefflike reden allegerenn konden.

So is hirvan in classe riplick und met bekummerniss gedelibereret und hebben enige predigers jegenwordich, so domals in Drente gewohnet, als Hermannus dit ungluck begangen, verklaret bestendiglick gehoret tho hebben, dat idt eine nothwehr solde gewest sijn. Ock betugen sijne benaberden prediger, dat he bij den huissluden tho Sleen woll geleden is, also dat de classis ein grot mitliden met Hermanno hefft gedragenn. Ansende dennoch sijn factum hebben de predigeren deses classis gesloten, dat umme alle swevende ergernissen van der kercken aff tho wenden obgemelter Hermannus Alers nicht moge ein prediger sijn noch in sijnen denst tho Sleen continueren. Averst dewile he soll notwehr gedahn hebbenn und schinet darvan ein grot leetwesen tho hebbenn, wij ock sonst verhopen, dat he beneven desen eines framen gemotes sij, darmit he dan nicht gantz an bedelstaff gewiset und tho vertwifelung gebracht werde, ordelt de classis, dat nachdem doch sonst veele leddige papen in dese provincien gevodet werden, derhalven S. G. underdeniglick und flitiglick tho versoken sij, dat upgemeltem Hermanno ein tolerabell underholt in der landtschap Drente offte sonst mochte gegeven werdenn.

6. Nachdem Udo à Dosborch tho Sweelen, Albertus Duiterus tho Rosswinckell, Wigboldus Montanus tho Odoren und Eilardus Huisman tho Friess pastoren, vermoge S. G. und jungster classicalen resolution avermals dem examini doctrinae sint understellet, so hefft de itzige classis tho Beilen folgende einhellige advis und ordell over se besloten und uthgesproken, als nemlick dat se in dem examine doctrinae so ovell bestanden, dat de classis se thom predigampt nicht hefft gudtkennen

und tholaten konen. Overst updat men dennoch allewege se und der kercken tho helpen soken mochte, is en upgelecht ein jeder vor desem classe eine predig tho dhon, dat daruth van ehrer qualiteit naerder mochte geordelt werden.

Verklaret de classis, dat Udo à Dosborch met sijner predige dem classi enige hopeninge gegeven, dat he dem schlichtem volcke met sijner lehre konde nutlick sijn, wen he Gades wort flitig studeren und sine predigenn darna fruchtbarlick anstellen worde. Achtet also de classis, dewile he doch up eine geringe platze steit, dat he solde mogen gecontinueret werden. Jedoch wen he anders worhen worde beropen, offt ock sonst mochte bij dem classe twifelhaftich sijn, oft he in solckem studeren sick ock ovede, soll he schuldig sin jeder tidt up erfordering sick einen nien examini tho underwerpen.

Datsulvige hefft ock de classis geordelt van Alberto Duitero. Und Wigboldus Montanus soll uth befell deses classis geholden sin erstesdages eine predige vor dem ministerio tho Gronningen tho dhon, und wofern aldaer solcks wort gutbefunden, sall desen beiden vorigen gelickgestelt werdenn.

Von Eilardo Huisman ordelt de classis, dat he umme reden van sinen denst tho Friess affsthan sall und an einen anderen ort deser lantschap met approbation der classen gepromoveret werden, jedoch dat he ock beter studeren sall und up erforderung dem examini sick undergeven, dar idt van den classen nodich erachtet wert.

7. Lucae Langio ist uperlecht van dem classe sijne testimonia examinis, vitae et morum up der negestkumpstigen versamlung in tho brengen, welckes he tho doende hefft angelovet.

8. Dewile Johanni Merano, pastori tho Colderfeenn, nicht allein in jungster visitation sonder ock in lestgeholdenen classe tho Assen vermoge S. G. resolution expresse belastet is, dat he binnen verlop einer maente soll testimonium pleni examinis van Kampen uthbringen und S. G. behanden sub poena suspensionis, averst upgemelter Meranus bethero desen gantzen winter over darinne nichtes gedahn und S. G. gefrustrert, soll he in krafft deses und vermoge graffl. commission van sijnen denst tho Colderfeen datlick gesuspendert sijn bedt up S. G. widere decision, darna he sick tho richtenn.

9. Henricus Meinardi was geholden vermoge S. G. resolution nie und betere testimonia sijnes intrits im kerckendenst, alse de he a classe Sijlvana hefft, im negestgeholdenen classe tho Assen in tho brengen. Dewile he averst datsulve bethero nicht gedahn, ock bij S. G. sick nicht gepresentert, sonder sodahne testimonia noch billick verwachtet werden,

so sall he hirmit van sijnen denst tho Niefeen datlick gesuspendert sijn, bedt solange he up negestkumpstigen sijnodo tho Gronningen (dar ock de deputerde prediger deser landtschap erschinen werden) sick verantworden under wider bescheidt erlangen wert, darna he sick tho richten.

10. Jodocus Vossius hefft begehret ein extract uth desen protocoll, wadt im jungsten classe tho Assen sick met em thogedragen, welckes de itzige classis em geconsentert hefft, pag. 33 art. 7 [1]).

11. Johan Kremer soll vermoge jungestgeholdenen classis resolution und anschriven der h. Gedeput. sick aller schollbedeninge in der landtschop Drente gentzlick entholden. Pronunt. Beilen in classe, den 24 Martij anno 1603.

12. De huissluden tho Beilen sollen Johannen Sedinum continueren bedt up kumpstigen Meij, und dat S. G. widers darin disponeret.

13. Johannes Termate sall bij verlust sijnes denstes up ankumpstigen classem den 4 Aprilis erschinen tho Meppell und vermahnet werden thom lestenmall sick vor drunckenschap tho wachten, und soferne he solcke vermaning nicht nakumpt, de facto sijnes denstes entlediget sijn.

14. De 3 classen sollen erstlick versamlen den 4 April. negestkumpstich, dar ock van den gravaminibus, so up anstaenden sijnodum tho Gronningen uth diesen classen ingebrocht mochten werden, sall gehandelt wordenn.

15. M. Hermannus Renneccherus soll ex judicio classis den tho Rolde dorch dominum Joachimum Wermerum und dominum Johannem Acronium thom prediger vorgestellet werdenn.

16. Uth krafft [S.] G. commission wert allen predigern der landtschap Drente ordineret mit den festdagen tho holden sick tho reguleren na dem 30 artikell der kerckenordnung, offt sollen de contraventores darup ernstlick angesehen worden.

17. De schollmester tho Swelen wert hirmit vermahnet, dat he sick der pachterien van nu aff entschlahe, offt so he datsulvige nicht dhon worde, sall der pastor solckes up negestkumpstigen classem tho Emmen inbringen, darup dan van entsettinge uth sijnen scholldenst sall gehandelt worden.

Sessio 4, 25 Martij.

1. Hinricus Petrejus hefft versocht dorch verschrivinge van S. G. enige attestatie bij desem classe, met welcker he tho Swolle doceren

---

[1]) Zie bl. 42 sub 7.

mochte, dat idt falsch sij, welck von em gesprenget, dat he nicht alleine van dem ministerio afgesettet sonder ock uth dem lande verwiset und ehrlos gemaket, item dat he in Drente einen dodtschlag begangen und der Ubiquistischen lehre verwant sij.

Darup de classis einhellichlick gestemmet, dat em solle uth den acten des protocols der classen deser landtschap und sonst dit nafolgende getuchniss mitgedelet werden:

Copia resolutionis illustriss. domini principis in negotio Henrici Petrei.

S. G. gehort hebbende het rapport der h. gecommitt. van harer visitation ende gesehen de requeste ende stucken, beide bij den prediger Henrico Petreo ende Johanne Jodoci schollm. avergegeven, ende befonden dat gedurende de suspensie haere underlinge questie und twist nicht allene nicht vermindert is, maer hoe langer soe mehr wasset ende thonimpt, in voegen dat sowoll de prediger als schollm. bij de gemeinte van Beilen met keine stichtinge langer konen verbliven, ordonnert den verschr. prediger und schollm. sick von nu vortan van hare kercken ende scholdenst respective tho entholden, lastende oversolcks de kerckvogeden aldaer sick tuschen dit ende Maio erstkomende van einem anderen erfarnen und well gequalificerden prediger ende schollm. tho versien. Aldus gedahn tho Gronning. den 13 Octob. anno 1602.

Hirbeneven verklaret de classis unwarhafftich tho sijn, dat Henricus Petrejus in universum à ministerio ecclesiae afgesettet sij offte des landes verwiset und ehrlos gemaket sij, ock dat he in Drente keinen dodtschlag solde gedahn hebben. Wet ock de classis anders nicht, als dat he der reinen lehre thogedahn is. Act. Beilen 25 Mart. anno 1603.

2. Dewile ock S. G. an de gecommitt. van Gronning. up desen classem erschenen hefft geschreven, dat men van bestellinge eines sollicitatoris oft advocaten der pastoren und geistliken guderen in Drente sick solde beratschlagen und darvan S. G. refereren, so hefft de classis gutgefunden, dat ein gemein request im namen aller prediger up Drente nu datlick an de E. V. h. Staten Generall soll verferdiget werden, darin de not der prediger und bose thostandt, de idt met den geistliken guderen in Drente hefft, ehre E. V. grundtlick vorgestellet und gebeden worden, dat Carst van Lingen, wesende der Reformerden religion und den predigeren thogedahn, van ehre E. V. mochte commission gegeven werden umme de olde registeren van den geistliken guderen in Drente, waer de mochten tho bekamen sijn, in tho vorderen na inholt der commissie, em albereits darvon van S. G. gegeven, und deselvige guder, dar se verdustert ofte missbruket, an tho spreken und met rechte tho verdedigen,

darmit se tho underholding der prediger, kercken und scholen und also vorts tho rechtem gebruke angewendet mochten werden, darup den ock ferner gude ordnung gemaket mochte werden, dat ein itlick prediger in Drente ein ehrlick underholt uth denselvigen guderen unweierlick und ahne moie gestadet worde. Darbij ock in specie geaccorderet is, dat de schultus tho Borger solle von dem classe an S. G. gerecommendert worden, dat he uth den averigen, darvan ob steit, ein nottrufftich stipendium vor sijne beide sohns erlangen moge, dat ock de itzige gecommitt. wegen der predigeren in Drente bij S. G. wollen uthbringen eine vorschrift an de E. h. Staten Generall, dardorch dit gude werck mochte gepromoveret worden.

3. Up negestkumpstigen sijnodum tho erschinen sint gedeputert: ex classe Meppelensi dominus Everhardus Johannis, ex Emmensi Hermannus Schonebeek, ex Roldensi Joachimus Zor, de sick darhen jegen den 1 Mandach im Maio erfogen sollen.

In fidem et confirmationem suprascriptorum man. prop. sst.:

Joachimus Wermerus, praeses classis.

Johannes Acronius, prediger der stadt Gron., ab illustr. D. proprincipe ad hanc classem deputati.

Everhardus Johannis Campius, pastor in Meppell.

Joannes de Beveren, atte r ut pastor in Coverden.

Henricus Bokelmannus, ecclesiastes in Runen.

Joachimus Zoor, verbi divini minister, scriba hujus conventus.

Hermannus Bredewech, prediger in Schonebeeck.

Geradus Georgii, predekandt toe Westerburck.

Joannis de Bruine, predicandt tho Eelde.

Wilhelmus Marci, bedender des h. godtlicken wordes in Geeten und Gasslen.

Wibboldus Montanus, pastor to Oderen.

Albertus Dwiterus, pastor up Roswinckel.

Udo à Doeszborch, praediger tSwell.

Lewo Bonnens, predicant tot Kocangen.

Lucas à Langen, dienaer Jesu Christi in den evangelio tot Dieveren.

Adolphus Besten, prediger tot Wapsterveen.

Eilardus Huisman, pastor to Ereiss[1]).

---

[1]) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

Acta classis generalis, gehouden in Assen anno 1603 den 5 Septembris.

Prima sessio.

Op huiden den 5 Septembris is doer uijttschriven der E. heeren Gedeputierden tott Assen die versaemelinge geschiett van hett generaele classis des landtschaps Drenthe. Ende sijn mett gemeine stemmen vercoeren: tott praeses JOHANNES SCRODERUS, dienaer Jesu Christi tott Beilen, tott scriba LUCAS À LANGEN, dienaer Jesu Christi tott Dieveren.

Praesentes van hett classis van Rolde:

JOHANNES SCRODERUS, pastor tott Beilen,
JOACHIMUS SOOR, pastor tott Anloo,
BERNARDUS JOHANNIS, pastor tott Norch,
WILHELMUS HEMMINGIUS, pastor tott Peis,
JOHANNES WIRICHIUS, pastor tott Suijttlaer,
GERARDUS GEORGII, pastor tott Westerborch,
JOHANNES DE BRUYNE, pastor tott Eelde.

Absentes:

EILARDUS HUISMAN, pastor tott Vries.

Praesentes van hett classis van Emmen:

ALEXANDER TILEKINK toe Borgher,
HERMANNUS BREDEWECH, pastor tott Schoenebeck,
UDO VAN DOESBORCH, pastor tott Daelen,
JOHANNES DE BEVER, pastor tot Coeverden,
ALBERTUS DUITERUS, pastor tott Roeswinckel,
HERMANNUS ZWOLLENSIS, pastor tott Sleen,
WILHELMUS MARCI, pastor tott Gieten.

Absentes:

WICHBOLDUS MONTANUS, pastor tott Oeren,
JODOCUS REDDINCK, pastor tott Sweelen.

Praesentes van hett classis van Meppel:

AEGIDIUS JOHANNIS, pastor tott Dwingeloe,
GERARDUS MULERT, pastor tot Vledder,
STEPHANUS NICOLAI, pastor tott Havelthe,
ADOLPHUS BESTEN, pastor tott Wabsterveen,
LUCAS A LANGEN, pastor tott Dieveren.

Nae gedaene gebett ende versaemelinge syn nae eerscheenen:

EVERHARDUS JOHANNIS CAMPIUS, pastor tott Meppel,
LEO BONNES, pastor tott Kockange,
JOHANNES NIERSENIUS, pastor tott Suijtwolde.

Absentes:

MELCHIOR ARNHEM, pastor tott Blydensteen,
JOHANNES MERANUS, pastor tott Colderveen.

Is oock mede gecompariertt gelijck als commissarius van Syn Genaeden om mede dese versaemelinge bij te woenen:

JOHANNES ACRONIUS, pastor des stedes van Gronningen.

Die classis van Rolde heeftt ingebrachtt:

1 art.

Nae resolutie des classis an te holden bij den E. heeren Gedeputeerden, datt hett placcaet van Syn Genaden, uyttgegeven anno 1600, waerin allerlei abusen verboeden worden, mochte geeffectueertt worden.

2 art.

Dat oock hett slaen des brudegoms nae die copulatie verboeden mochte werden.

3 art.

Datt oock die doetslaegers hier in dese landen niett meer als anders geleden mochten werden.

art. 4.

Nadien in den laestgeholdenen specialen classe tott Rolde EILARDO HUISMAN ende sijnen schoelmeester opgelecht is in desen classe generali alhier te verschijnen, opdatt van wegen haere oneenicheitt in haere saecke gehandeltt mocht werden, ende nadien geene van Beilen gecompariertt is, so is bi den broederen eendrachtelyck besloeten, datt men sal bi den E. heeren Gedeputeerden versoecken, datt hett haer gelieve beide voer haer te citeeren neffens tue andere predigers daertoe genominiertt, ende alsdan die saecke overwegen ende nae behoeren daerin handelen. Ende syn van den broederen genominiertt om neffens de Gedeputierden in haere saecke te sitten JOACHIMUS ZOOR, pastor tott Anloo, JOHANNES WIRICHIUS, pastor tott Suijtlaer.

Ende indien bi den E. heeren Gedeputeerden ende den predigers vornoemptt bevonden wortt, datt hij EILARDUS overmits dese moijte van den dienst niett behoeve geremoveertt te werden, so wortt evenwel hett classis van Rolde belast hem nu voertaen niett voer een membrum haeres classis aen te neemen, tensi datt hij eerst vollencoemen bescheitt inbrenge van Syn Genaden, datt hy van die acte over hem in sijnodo te Beilen gehouden anno 1603 den 23 Martij [1]) ontslaegen si.

---

[1]) „23 Martij" Er stond „3 Septemb.", doorgestreept.

art. 5.

Dominus JOACHIMUS, pastor tott Anloo, claecht hoedatt een pape syn woenplaetz genoemen heeftt op Anloerveene, diewelke so hij meintt hem in synen dienst verhindertt, vresende datt hij die luiden aldaer daerto induceertt, datt si noch ter kercken coemen noch haere kinders laeten doepen gelijck als te voeren, begeertt datt die broeders hierin willen soecken te remedieren.

art. 6.

Is geresolviertt, datt men bi den E. heeren Gedeputeerden sal aenholden, datt haer gelieve nae die saecke te verneemen ende nae behoeren daerin te handelen.

artic. 7.

Die pastor van Westerborch claecht oeck over sijnen paepen, datt die hem oeck verhindertt.

art. 8.

Desgelijcks heeftt die pastor tott Eelde geclaechtt over eenen pape, tott sijnes residerende, om vele stucken welbekentt. Versoecken derhalven die broeders eendrachtelijck aen die E. heeren Gedeputeerden demselven doer ettelijcke soldaeten op hett huis te Coeverden te laeten haelen.

Sessio secunda.

Van hett classis van Emmen.

artic. 9.

Die saecke van JODOCO REDDINCK wortt opgesteltt tott morgen. Ende nadien syn examen tott op dese generaele versaemelinge van die van Emmen selffs opgestellet is, so is van den broederen besloeten, dat bij soverre hij niet alhier compariertt, dat bij hett classis van Emmen enige andere mett gemeine cuerstemmen bigevoecht sullen worden om hem te examinieren, den classi van Emmen altytt voerbehoudens haere classicaele gerechticheitt.

art. 10.

Die excuse van den pastor van Gasselthe tegens die acte over hem gemaecktt van het affhouden der classicaeler vergaederinge is overmits syne crancheitt voer dese mael angenoemen, maer hem belast in toecoemenden tijden sich van die classicaele bijeencoempsten niett te absentieren, op paene in die kerckenordinantie vornoemptt, art. 8.

artic. 11.

Nadien die pape tott Gasselthe bevonden wortt so openbaer als heimelijck den prediger tegen te staen, sal van den E. heeren Gedeputierden

versocht worden hem sulks te verhinderen ende met hem nae luytt der kerckenordinantie te procedeeren, artic. 5.

12.

Desgelijcken datt ALBERTUS WEKINCK, pape tott Emmen, sich mett syner concubinen nae kerckenordenunge laete copuleeren.

13.

In die saecken HERMANNI ALERS toe Sleen is besloeten, datt hett classis alle omstendicheden oversenden sullen aen die universiteit tott Franiker, verwachtende van haer haere sentenci, watt si gevoelen, datt in dese saecke behoert te geschieden.

14.

Is vorder besloeten, datt die pastor van Daelen geen schoelmeester sal aenneemen buijten voerweten des classis offte mett hem eenich verdrach maecken, opdatt die goederen der costerie niett vermengt offte verabalieniert worden.

Hett classis van Meppell.

15.

Diewijle HENRICUS MEINARDI in die laestgeholdene generale classicale vergaederinge tott Beilen van sijnen dienst gesuspendeertt ende in laestgeholden synodo to Gronningen geheel van sijnen dienst gedestitueertt is, sal bij den E. heeren Gedeputeerden aengesocht worden, datt si doch hem metter eerster gelegentheitt van die plaetse removieren, opdatt wederom een goett getrou leraer in sijn plaetz gestelt mach werden.

16.

Desgelijcks hebben die broeders voer goedtt angesyen, dat men van den E. heeren Gedeputeerden sal begeeren, dat si doch op den lantsdach het landtschap willen voerhouden, offte si hett niett voer goett insien, dat men een goede latynsche schoele in deser landtschap ordineere tott Meppel, ofte waer hett die landtschap alderbequaemst oerdeelt.

17.

Die classis begeertt oock gants dienstlijck aen den E. heeren Gedeputierden, dat si den pastoren doch willen helpen, diewelke claegen over hett vervallen van weemen ende kercken, ende datt de kerckgoedren eerlijck bewaertt ende bevreett werden.

18.

Die pastor van Wabsterveen begeertt van hett classis, datt si aen den E. heeren Gedeputeerden aensoecken, dat si in hett ongelijck, hem van eenen genaemptt HANS HERMANS gedaen, also willen handelen, datt sulks na dese tijtt niett meer en geschiede tott groette onteringe des geheelen ministeriums.

19.

Die classis versoeckt gants dienstelyck aen die E. heeren Gedeputierden, datt hett haer gelieve Johannem Scroderum, alsnu pastor tott Beilen, te helpen aen hettgeene tuelk hem restiertt van dien van Emmen, denwelcken hy gelijck pastor eenen tijttlanck gedientt heeftt, oeck mede datt hi van die vrouwe ontledicht mocht werden, welcken syn antesessor Petreus daer gesettett heeftt.

20.

Eendelijck is van den broederen wel vastelijck besloeten, datt een igelijck sich alletijtt neerstich op bestemder tijtt ende plaetse tijttlijck in classicaele ende synodale vergaederinge laete vinden. Anders sal tegen den overtrederen na luytt der kerckenordenunge geprocedeert worden, artic. 8.

21.

Ende hiernae is censura vitae et doctrinae gehouden ende in allen versaemden predigeren niett straffensweerdich bevonden. Ende nae gedaene dancksegginge syn se in vreden gescheiden.

Johannes Schroderus, verbi Dei minister yn Beilen. praeses.
Lucas a Langen, ecclesiastes in Dieveren, scriba.
Aegidius Joannis, pastor thoe Dwingelo.
Udo à Doeszborch, pastor in Dalen.
Albertus Dwiterus, pastor up Roswinckel.
Joannes Nierssenius, Suidwoldensis ecclesiae pastor.
Alexander Tilekinck, a sacris in Borger.
Adolphus Besten tot Wapstervehn.
Stephanus Nicolai, pastor in Havelt.
Hermannus Alers Zuollensis, pastor in Sleen.
Johannes Wirichius, verbi minister in Suitlaren.
Johannis de Bruine, predicandt tho Eelde ende Rodewolt.
Geradii Georgii, pastoer toe Westerburck.
Wilhelmus Hemingius, pastor in Peijse.
Bernardus Joannis, verbi Domini minister in Norch.
Leno Bonnes, dyenaer des godtlicken woerts op Kockanghe.
Ich Hermannus Bredewech bekenne we boven.
Joannes de Beveren, denehr der gemene to Coverden im worde Gades.
Wilhelmus Marci, bedender des hilgen godtlicken wordes tho Gasselt und Geeten.
Joachimus Zoorr, prediger tho Anloe [1]).

---

[1]) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

Acta classis generalis, geholden yn Beijlen den 3 Septembris anno 1604.

Na anroepinge des namen Gottes sein ordinerett by de gegenwardigen predigere mitt gemeiner stemmen Lucas Langius, pastor yn Deveren praeses, Johannes Wirrichius, pastor yn Suedtlarem scriba.

Praesentes neffens de commissarien van den heren Gedeputernnden, als de edler und ehrnvester Hans van Wenefeldt, respective gedeputerett, Hubertus Weinichman, secretarius:

Johannes Schroderus, pastor yn Beijlen,
Lucas Langius, pastor yn Deveren,
Aegidius Johannis, pastor yn Dwinglum,
Wilhelmus Marci, pastor tho Gastell,
Johannes Wirrichius, pastor tho Suedtlaren,
Elardus Husman, pastor tho Fress.
Reliqui absentes.

Sessio prima.

1. Damitt die absentes nicht so stricte na der landsschup ordeninge angesehen werden, resolvert classis, datt hernacher einem yeden sall uperlecht syn syne gravamina, so he allhir bij dem classi generali aver tho geven bedacht was, und dem classi speciali tho schwar an orden und platzen, darhen se sich geboeren wollen, uff syne egene unkostinge vor tho bringende als hebbende sich dorch ihre absentie dardorch praejudicert, dewile ein jeder an de resolutio des classis generalis, den 1 Novembris geholden binnen Assen anno 1602, gehalten syn sall, sintemhall sie dieselbigen bewilligett und untertekent hebben.

2. Up alle abusen, so yn datt placat S. G. begrepen syn van dato 1600, desgleichen des schlaens van de brudigams und van den dodtschlegeren, responderen de Gedeputernnden heren, datt ehnen solche sachen nicht competeren, sonder dem heren drosten tho straffende by resolutio van den landsschup, van dato den 23 Septembris anno 1603 binnen Assen, dartho gestellet sij. Remitteren derwegen de h. G. solchs an den hern drosten.

3. Angaende de sachen Elardi Husmanni, pastorn to Fress, datt he van S. G. scholde ein plenarium bescheidt dem classi sowoll speciali als generali yngebracht hebben und noch thor tidt nicht gescheen, resolvert classis, datt nochmals Elardo Husman sall uperlecht syn den gestalten articul nach des 1603 jhars den 5 Septembris binnen Beijlen gemacht na tho kamende, uns S. G. gnediges fullenkamenen bescheidt ynbringen. Ym

falle aber nicht soll ehr vorgemelter acta na synes denstes removert ende entsattet syn.

5. Vormoege des 17 articuls, datt de predigere tho beteringe kercken, ihrer behusinge nebenst den schoelen moegen behulffen werden, resolviren de heren Gedeputernnden, datt men solches ahn ehnen sall gelangen laten, wollen se einem jeden gunstige beforderinge dartho ertoegen.

6. Hirmitt sijn alle acta des classis generalis, des 1603 den 5 Septembris tho Assen geholden, dorch de anwesende Gedeputernnden heren und sumbtlichen predigeren geschloeten und bijgelecht.

Gravamina Lucae Langii, pastorn yn Deveren.

1. Up ynbringent Jans Cornelissen, olderling der gemeinte tho Blaricum, datt classis van Amsterdam dorch ein voerbidtlich schriebend Lucam Langium van dem classe tho Meppelen hefft uthgebeden, und dorch einen dem classi generali vorgebrachten beropesbreff der gemeinte tho Laren und Blaricum begeren laten, also[1]) hefft classis generalis vorgebrachte breve dorchgelesen, den olderling uth Holland mundtlich affgehoerett und dargegen die gecommitterden der gemeinte Deveren tho reden gestellett, ob sie gesinnett sin ehren prediger also tho vorlaten oder nicht. Darup se ein schrivent dem classi generali yngebracht, darinne sich de gemeinte mitt Langio ihren pastorn freundtlich umb ein gewisses jahrlichs solarium vorgleichett, geschen den 10 Aprilis anno 1604, und derwegen Langium nicht vorlaten wollen, besondern angelavett ehm alles truwlich tho holden, watt se ehm vorschreven hebben, datt hernahmals keine klage darvan kamen solle. Darbeneven hebben wy ock Langium abgehoerett, syne entschuldigung yngenamen, perpenderet und christlich wol behertzigett, wan wij nhen yn sinen entschuldigungen allen nichts erfinden, datt den sachen so wichtich, datt se einige voranderinge sines denstes dardorch erlangen konne. Also[1]) resolvert classis, datt Langius sall geholden syn syner gemeinte noch ein jahr langh von tidt der vergleichung ab[2]) synen getruwen gottesdenst tho leisten. Underdes wollen de heren Gedeputerenden de gunstige vorsehunge doen helffen, datt sine vorgestalte gravamina wegen allersiets abusen moegen abgeschaffett werden, ehr ock ym geringesten ahn sinem thogesagten solario, wen de tidt gegenwardig, nicht sall vorhindertt werden, welchs uns de gecommitterden der gemeinte Deveren angelavett. Geschicht idt nicht, sall idt gleichwoll bij dem classi stehen henferner tho muteren oder andere beforderinge an tho nemende.

---

1) „also" er staat „als".
2) „von tidt — ab" in marg. bijgevoegd.

2. Wilhelmus Marci, pastor tho Gastell und Geten, bringt claglich yn, dat he hen und weder felschlich werdt uthgeschriett, als scholde he van den schulten tho Emmen datt armegeldt upgeboerett hebben und nicht uthgedelett. Solches dem pastori vordretende hefft he Joachimum Zoor, predigern tho Anlho, gefragtt, wem he datt armegeldt thogestellet hadde. Darup hefft Joachimus geantwordett, datt he solches dem schoelemeister gedan hebbe. Derselbiger aber hefft datt genamen, yn den kroeg gangen und alldhar vorterett. Responderen de h. Gedeputerende darinne tho doende, wat billig und recht, ock den prediger darselbst gegen den schuelmeister yn schutz nemen.

3. Dewile underscheidtliche gravamina van uthgedelde armegelde yn classe vorgefallen, als soll hernacher hirinne folgender gestalt also procedert werden, datt ein jeder caspell einen uth ihrer gemeinte mitt einen geringen credentz an den h. secretarium na Assen sein anpardt darvan ab tho halende abfertigen, wolle der secretarius solchs mitt einem recepisse datsulvige thostellen.

4. Der pastor tho Beijlen clagt, datt de vorordenten kerckvageden ihr ambt nicht wollen annemen, biddett derwegen, dáth se mitt ernst darhen mochten geholden werden ehr ambt unsumich an tho nemende und christlich woll vor tho stande.

Resolvert classis, datt pastor und schulten sollen ein request an die Gedeputerenden heren desfals instellen und durch underschrivinge beiderśiets personen ubersenden. Soll darinne geschen, wie christlich und billig.

5. Up ynbringendt einer heimlichen eheverlobnusse, datt vermoege des 68 articuls der kirchenordinantie darinne moege procedert werden, responderen die Gedeputerenden heren, datt solche casus dem heren drosten competeren und geboeren.

6. Ist censura vitae et doctrinae geholden, und is godtlob niemandt straffbar befonden, sunder sin na verrichtung aller handlung vriedtlich van einander getrocken.

Johan van Welvelde.

Hubertus Weijnichman, secretaris.

Lucas à Langen, pro tempore praeses. Soveel myn saeke aengaet is in myn absentie gesloeten.

Johannes Wirichius, pastor tho Suidtlar, scriba classis.

Johannes Schroderus, prediger zu Beijlen.

Aegidius Joannis, pastor thoe Dwingelo.

Gerhaerdus Georgii, predekandt toe Westerburck.
Eilardus Huisman, pastor to Vreess.
Wilhelmus Marci, pastor in Gasselen und Geeten [1]).

Acta classis generalis, geholden in Beilen den 7en Septembris 1607.

Daer is na gedane gebet ende anroupinge des naems Godes met gemeene stemme van den E. E. ende hoochwyse heeren Johan van Welveldt, Harmanus ter Maet ende den erb. Huberto Weinichman secretarius, mits oock de bijgevoechde predigeren der lantschap Drenth thom presidem gecoren Wilhelmus Joannis [2]), pr. tot Rolde, ende thom schribam Joannis de Bruine, pr. tot Eelde unde Rooderwoltt.

Presentes [3]) wt het classis Rolde:
Joannis Wirichius, pr. tot Zuytlaren,
Wilhelmus Joannis, pr. tot Rolde,
Hindericus Strombergius, pr. tot Anlo,
Antonie Frederice, pr. tot Roon,
Eylardus Huyssman, pr. tot Vries,
Wibboldus Montanus, pr. tot Peyse,
Joannis de Bruine, pr. tot Eelde unde Rowolt.
tClassis Emmen:
Alexander Tijlekynck, pr. tot Burgher,
Bernhardus Stroothuys, pr. tot Emmen,
Wilhelmus Marthi, pr. tot Gieten ende Gasselt,
Jodocus Reddinck, pr. tot Zweel,
Joannis Asschenberch, pr. tot Oosterhessel ende Dalen.
tClassis Meppel:
Steffanus Nicolai, pr. tot Haveltt,
Foppius Hilari, pr. tot Wapsterveen.

Absentes [4]) wt tclassis Rolde:
Bernhardus Joannis, pr. tot Nurch.
Absentes [4]) wt tclassis Emmen:
Alfertus Duiteri, pr. tot Roozewynckel,

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) „Joannis' er staat „Joanni".
3) „presentes" er staat „presentis".
4) „absentes" er staat „absentis".

HARMANUS ZWOLENSIS, pr. to Sleen,
JOANNIS DRECKIUS, pr. tho Coverden.
Absentes wt tclassis Meppel:
POTROCLUS ROMMELINCK, pr. tot Ruinen,
GERARDUS MULAERT, pr. tot Vledder.

1. Daer is met groot leetwesen van de Ed. erentfeste unde welwyse heeren unde predigeren deser lantschap angesien, datter zooveele predigers haer hebben geabsenteertt.

Is geresolveertt, dat na dit mael sick niemant zonder erhevelijcke orsaken en zal mogen absenteren zonder verbeurt te hebben vier daelers voor den armen, die den praeses opt naeste generale classis zal invoorderen ende met raet eens ider classis, daer de absenten syn zal, rekenschap doen.

Syn geresommeert de resolutien van de classicale vergaderinge, die geholden sedert [1]) den 23e Martij anno 1603.

Sessio prima.

2. In saken HARMANI ZWOLENSIS staende tot Sleen, daer het classis tot Emmen bij resolutie den 5e Septembris 1603 opgeleyt is d'ommestendicheden van zijne zake belangende den dootslach, tot Dieveren geperpetreertt, an de universiteyt tot Franicker te verwachten haere advys unde gevoelen, wadt in de bovengeschreven sake behoorde gedaen te worden, verclaren de anwesende broederen desselven classis in die sake tot noch toe niet gedaen te hebben overmits de groote oncosten, die daerop loopen konde, die sij clagen wt haren buydel tho moeten leggen. Versoucken derhalven resolutie, wat wyders in de saken gedaen sall worden.

3. Op dese sake is bij de E. erentfeste heeren undt samptlycke predigeren rijppellyck gelet ende [2]) de excusie des voorss. classis in reden te bestaen, ordonneeren nochtans, dat gemelte classis de voorss. resolutie alnoch zal voldoen tegen het negeste generale classis op costen van voorss. HARMANUS, doch indien hy eenighe supsidie daertoe begeert, zal hij mogen de Ed. erentfeste hoochwijse heeren drost unde de Gedeputeerde heeren deser lantschap daerom anspreken mogen.

4. Nopende in saken EIJLARDUS HUIJSMAN, pr. tho Vries, daervan gehandelt is tot Beilen den 3e Septembris 1604 in generalen classis, wort geresolveert, datt EYLARDUS HUYSMAN alsulcken acte zal voldoen, ende Syn Genade hant, als hem doe operlecht was, twelck hi verclaert te hebben, tegens den naesten rechtdach in collegio tho Assen an de E.

[1]) „sedert" er is doorgehaald „synt".
[2]) „ende" is hier tusschengeplaatst en vóór „ordonneeren" uitgestreept.

erentfeste heeren drost ende Gedeputeerde sal vertoonen, die hem oock alsdan darvan acte sullen passeren, die hij zijnen classi opt negeste zal vertoonen.

Hiermet sijn allen acten des classis generael, den 3e Septembris 1604 geholden tot Beilen, geresomeert ende bijgeleytt.

5. Harmanus Joannis, beroupen wesende van de gemeent tot Colderveen voor haren prediger, ende bevonden hebbende van den prediger deser lantschap, dat hi hem tegen den 14 artickel der kerckenordening verloopen heeft, is geresolveert, dat eergenoemde Harmanus hem zal moeten laten examineeren ende eene nye beroupinge verwachten.

6. Is met meerder stemmen geordeneert, dat Paulus Antoni, nu ter tyt prediger tot Beilen, morgen sal inbrengen zijne getuigenisse examens ende beroup van de gemeente tot Beilen, ende dat hij oock eene propositie doen zal voor den generalen classis, opdat alsdan met hem wyders mach gehandelt worden na kerckenordening.

Sessio 2.

7. Paulus Antoni is erschenen ende heeft vertoontt testimonio synes voorigen classis met het beroup, van den schultes, kerckvoochden ende gemeente tot Beilen ondertekent, welx van de Ed. erentfeste heren ende samptlycke broederen des synodi voor goet is erkent. Heeft oock angelovet getuigenisse van zyne gewesene gemeente tot Rouveen in continente te vertoonen. Wat angaet den 14 artickel der kerckenordening, daer hi tegen gedaen heeft, ontschuldicht hi hem, welcke ontschulding oock is angenomen.

Is na gedane unde angehoorde propositie den eergenoemden Paulus tot eenen prediger tot Beilen toegelaten ende voor een litmaet des classis Rolde angenomen, mits dat hi na ordening opt naestgeholden classis met egene hant ins protecol zal ondertekenen ende hem de kerckenordening met gehoorsaemheyt onderwerpen.

8. Is erschenen Godfridus Pauli ende heeft vertoont verscheiden schrijvent zoo vant classis Zwol ende anders. Is hem oock wyders van den praesis ende Ed. erentfeste heeren Gedeputeerde gevraget, off hy oock de h. sacramenten heeft geadministreert, voor ende aleer hi tot Gronninghe texamen versocht heeft. Heeft geantwoortt: ja. Is derwegen Harmanus Joannis gelyckgesteltt.

9. Is dan nu wyders door anholden van de Ed. erentfeste heren ende oock het demoedich request van Wigger Lauwerens als volmacht van Dingster ende Colderveen van den broederen deser versamelinge geresolveert, dat Harmanus Joannis ende Godfridius Paulii haer texamen sullen

onderwerpen, welx geschien zal op huijden over 14 dagen, wesende den 22e deses maents Septembris tho Assen, alwaer het gansche classis van Meppel sullen geholden wesen compareeren. Derwegen haren swacheyt undt cleen getal zullen noch wt de anderen twee classis wt een ijder twee predigeren op ergemelten dach sullen erschynen, welcke met meerder stemmen zyn genomineert, te weten: wt het classis Emmen Alexander Tilekinck, pr. tot Burger, Jodocus Reddinck, pr. tot Sweel; wt het classis Rolde Wilhelmus Joannis, pr. tot Rolde, Joannis de Bruine, pr. tot Eelde undt Rooderwoltt. Zullen oock soolange, totdat het examen geendet is, van haren dienst gesuspendeert sijn. Hare berouping ende anders is van onweerden geachtet. Zullen oock eene nije berouping van de platzen, daer sy een tytlanck gestaen hebben ofte elders, moeten verwachten, ende daerenboven oock den armen [1]) verbeurt hebben yder twee pontgroot, die sy sullen moeten betalen an den preses, eer met haer examen sal angevangen worden. Zullen oock de oncosten aldaer gedaen moeten dragen.

10. Franciscus Pontanus, beroupen wesende van de gemeente tot Odoren, ende noch niet vollencomen geexamineert sijnde, wort hem operlegt, dat hi hem op ergemelten dach ende platze zal vervoegen om met hem ten ende te comen. Zal oock mede de alsdan gedane oncosten na quota moeten dragen. Ende off voorss. Pontanus in examen conde bestaen, zal hem geene testimonie vergunt worden. Hy zal eerst membrum eclesie zyn ende hem oock soolange van den predigampt ontholden.

Nadien dat de Ed. Erent. heeren ende bywesende predigeren verstaen is, dat het classis van Emmen den voorss. Pontanus hebben toegelaten te predigen, eerdat hy een membrum eclesi was, is derhalven van den E. E. heeren ende predigeren der voorss. versameling geresolveert, dat een yder prediger des classis zal verbeurt hebben een daler den armen wegen hare negelegentie, die sy sullen moeten tot Assen den 22e Septembris brengen oft door de twee gecommitterde senden op pene van daervoor geexcuteert te worden.

11. Is erschenen Joannis Holle, dewelcke het classis Emmen enige getuigenisse vertoont heeft, daermet dat se tevreden sijn. Hebben hem nochtans wegen een schruppel tott een prediger niet konnen toelaten, dan hebben de sake hengeschoven op dese itzige versamelinge, alwaer van syne sake in bywesen de E. E. heeren ende bywesende broederen is geresolveertt, dat erg. Joannis van synen dienst tot Schoonebeeck sal ontsettet worden. Kan hi averst van Syne Genade onsen genadigen heeren etwas erlangen, zal hi hebben te genieten.

[1]) Vóór deze regels staat in margine „N.B."

12. Is erschenen BARTOLDUS SOETVLEESCH, schoolmeister in de Ryp ende versocht, dewyle dat JOANNIS JODOCI, gewesen schoelmeister te Vries, na luyt de Ed. Erent. heeren drost ende Gedeputeerden sententie syne dienst ontsettet is, heeft angeholden, dat hy weder tho Vries mocht in den schooldenst gesettet worden, daervan hi oock van den pr. tot Vries enige toesagen heeft.

Is van den Ed. Erent. heeren Gedeputeerde ende bijgevoechde predigeren geresolveert, dat men hem een schryvent an de gemeente tot Vries zal metdeelen, ende dat hi hem op toecomenden Zondach tot Vries zal mogen vervoegen om syne gaven aldaer horen te laten. Ende wat alsdan met den pastoor, schultes, voochden ende gemeente met malcander handelen, sal hi mogen genieten.

13. Het hebben de predigeren deser lantschap angeholden om hare classicale oncosten. Is van den Ed. Erent. heren Gedeputeerden geaccordeertt, dat een ider prediger alle jare sal genieten van sijne kerckvoochden vier daler, ten ware datt de kerckvoochden konde bewysen, dat se met haren pr. wegen de voorss. onkosten anders waren geaccordeert. Des sullen sick altyt alle predigeren na luyt de kerckenordening op alle verordende classicale vergaderingen presenteren. Wel daerentegen doet, zullen de broederen des classis na luijt de kerckenordening met hem voortvaren.

14. Zooveel angaet dat sich enige predigeren beclagen hare classicale oncosten niet ontfangen te hebben, beloven de Ed. Erent. heeren, dat se de clageren willen hanthaven, daer sij toe gerechtet sijn.

Gravamina des classis Emmen.

15. Alsoo den pr. tot Rooswynckel van synen classis is angeclaget, dat hi buyten consent des classis op een contrarie off de religie susspect platze heeft gepredigét, als hi oock bekent, wort by den Ed. Erentfeste heeren unde de bywesende broederen geordeneertt, dat het classis met ernst zal informatie nemen, off hi oock tegen de kerckenordening gedaen heeft. Zoo zulcx geschiet is, zal met hem na de kerckenordening gehandelt worden. Het sal tclassis in den tyt van een maent na dato deses an de Ed. Erent. heeren in den collegio genouchsame informatie inbrengen.

Gravamina des classis Rolde.

16. Den pr. tot Vries ende Rolde sijnt angeclaget wegen tcoupeleeren van enige persoonen. Hebben voor de Ed. Erent. heeren ende samptlycke predigeren een groot leetwesen betoont unde oock ontschuldinge van ingnorantie. Is het haer derhalven voor ditmael van den Ed. Erent. heeren ende samptlycken predigeren vergeven. Syn nochtans van de Ed. Erent. ende bywesende broederen vermaent van sulcke een overtreet te wachten.

By mangel van dien zal men met haer na luyt de kerckenordeninge procederen.

17. Het hebben de samptlycke predigeren deser versameling geclaget over de groote misbruycken, die hier in deser lantschap geschien wegen tappen onder de predige, het slanen in der kercke wanneer eluyden worden gecopuleert, van de verachtijnge der kynderdoope, clootschieten op de kerchoven, het vijdelspelen, wanneer bruydegom ende bruyt in de kercke gaen, ende ander misbruycken, soo in deser lantschap noch in zwange gaen. Versoucken derhalven gansch demoedichlick dat sulcke onordening metten spoedichsten mocht afgeschaffet worden.

Is van den Ed. Erent. heeren geresolveert, dat de predigeren, sooals huyden over 14 dagen te Assen zullen erschijnen, een request an de Ed. Erent. heeren sullen overgeven, soo beloven de Ed. Erent. heeren, dat se de predigeren deser lantschap willen hanthaven ende den Ed. Erent. heeren drost door schrijvent oft anders vermanen, dat zodane misbruycken mochten affgeschaffet worden.

18. Alsoo de Ed. Ehrent. heeren ende samptlycke prediger gehoort ende oock gesien hebben de groote onordenheit Jan Kremer, een tytlanck gewesen schoolmeister tot Beilen, wegen sijne dronckenschap undt anders, is geresolveert van de Ed. Erent. heeren undt samptlycken predigeren, dat hi sick dadelyck der kercken ende schooldienst zal ontholden, hen soolange dat beterschap van hem gespeurt wort, ende oock als ander schoolmeister de religion conform is, een litmaet der kercken ende oock de kerckenordening heft volgedaen.

Aldus gedaen in bywesen van de Ed. Erent. heeren Gedeputeerde ende gecommitteerde ende oock de bygewesen predigern deser lantschap op dato voorss.

Hermannus ther Maeth.

Hubertus Weynichman, secretaris.

Vuilhelmus Joannis, verbi Dei minister in Rolda, praeses pro temp.

Joannis de Bruine, predicant tot Eelde undt Rooderwoltt pro temp. scriba.

Eilardus Huisman, pastor to Vrees.

Johannes Wirichius, verbi minister in Suitlaren.

Henr. Strombergh, p. tot Anloe.

Foppius Hillarii, pastor tot Wapsterveen.

Alexander Tijlekingius, pastor in Borger.

Johannes ab Asscheberch, pastor in Osterhesselen et Dalen.

Paulus Anthonii, prediger des h. evangelii in Beijlen.

Wibboldus Montanus, minister verbi divini in Peisa.

Bernhardus Stroithusius, pastor in Emmen.

JUDOCUS REDDINCK, pastor in Zweele.
ANTONIUS FREDRICI, pastor in Roen.
WILHELMUS MARCI, pastor in Gasselt und Geeten [1]).

Actum binnen Assen den 22 Septembris 1607.

Nadien dat op lestgeholden sinodi tot Beilen alle acten niet konden affgehandelt worden, is alsdoen geresolveert, dat een extraordinaris classis op datum den 22e Septembris anno 1607 tot Assen zoude gehouden worden, alwaer de E. welwyse heeren undt gecommitteerde predigern synt erschenen.

1. Soo is dan thom eersten FRANSISCUS PONTANUS affgevordert het getuygenisse, zoo hi van den pr. tot Hemeleham by hem hadde, dat hi aldaer metten voorss. pr. hadde gecomuniciert ende hem daerna gesegt, dat hi een propositie [2]) voor de E. welwyse heeren unde bygevoechde predigeren doen soude, welx geschiet is.

Ende daerna is met gemeene stemme thom presidem eligiert ALEXANDER TIJLIKINCK, pastoor tot Burger, ende tot scribam JOANNIS DE BRUINE, pastor tot Eelde undt Rooderwoltt.

2. Is erschenen BARTOLDUS PAULI, wesende beroupen van die gemeente tot Blijdensteen. Nadien dat hi reden van syn vorige absentie a sinodo hadde gegeven, is den examen geattmitteertt, mits dat hi van sijnen dienst tot Blienstein zal gesusspendeert zijn, totdat hi eene nije beroupinge van sijne gemeente wtgebrocht unde deselve den Ed. erentfeste heeren Gedeputeerden als van wegen de lantschap van die van Dickeling, als int recht van collatie gesuccedeert wesende, verexibeert sal hebben.

3. Het hebben HARMANNUS JOANNIS ende GODFRIDIUS PAULI de 9e acte in lestgeholden sinodi belangende de breuck volgedaen ende oock eene nye beroupinge van de gemeent tot Colder undt Nijeveen vertoontt.

4. Het heeft het classis van Emmen van hare breuck na luyt den 10e artyckel in lestgeholden sinodi niet meer betaeltt dan vier karlsgl. De ander sijnt den excuteur KARST VAN LYNGEN om te excuteeren overgegeven.

5. Daerop is texamen gevolgtt undt angevangen met dominus HARMANUS JOANNIS, GODFRIDUS [3]) PAULI, FRANSISCUS PONTANUS ende BARTOLDUS

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) „propositie" er staat duidelijk „propossie".
3) „Godfridus" er staat „Godfridi".

Paulii, welx sy haer met gehoorsaemheytt hebben onderworpen. Hebben oock een ider in tegenwoordicheyt van den E. welwyse heeren undt samptlycke predigeren gedaen [1]). Is dan na endinge texamen de E. welwyse heeren ende bygevoechde predigeren ommegevraget, is geresolveert ende bevonden, dat de bovengenombde seer wel hebben geantwoortt ende oock wt hare predigen goede hoopening gegeven, zijn derhalven thom predigampt toegelaten undt goet erkent ende hare berouping angenomen. Zal haer derhalven testimonia examinis metgedeeltt worden, mitsdien dat Bartoldus Pauli, tot Blijensten berоupen wesende, heeft angenomen het classis tot Meppel met gehoorsaemheyt tonderworpen.

6. Is erschenen Harman Geers, der Ed. erentfeste heeren boode. Heeft hem beclaget, dat eenen Joannis Wirichius, pastoor tot Zuytlaren, hem op de wederommereyse van den sinodi te Beilen een weinich met woorden ende met gebeer ongebeurlick soude bejegent hebben. Welx den pastoor thom deele bekent, nochtans seggende dat hem den boode daertoe wat oorsake soude gegeven hebben, heeft hi nochtans de minste geerne wesen willen ende den voorss. boode gebeden, dat hi hem sulx als een mensch, die kan vallen, wolde te goede houden. Welx de boode gedaen heeft, ende hebben alsoo de sake malcander met mont undt hantasting vergeven.

7. Is dan daerna van de E. welwyse heeren ende gecommitteerden predigeren deser lantschap geresolviert, dat vorss. Wirichius zal den armen verbroken hebben een ponttgroot, welx hi an eenen armen vent, genompt Clais Willems woonende tot Anloo, in den tyt van vier weken na dato deses met gelt sal betalen, ende oock getuigenisse voorts daerna sal vertoonen an de Ed. erentfeste undt welwyse heeren Gedeputeerde deser lantschap zal vertoonen.

8. Het heeft den pastor tot Eelde geclaget, datt hem noch van den kerckvoochden tot Roon undt Rolde wegen syn dienst noch van een ider dorp ses daler soude mangelen.

Wort hem geordeneertt, dat hy syne clage tegen den naesten rechtdach door request an de Ed. Erent. welwyse heeren sal mogen inbrengen, zullen de E. E. heeren daerin doen na behooren.

9. Het armengelt is in een ider classis wtgedeeltt, een ider ontrent thiendehalve karlsgl., die een ider classis op het negeste zal moeten met genouchsaem blick bybrengen, dat sodanich gelt an de armen is wtgekeert.

---

[1]) Voor „gedaen" ontbreekt „eene propositie" of „eene predigt".

Aldus gedaen in die extraordenare versamelinge op datum vorss.

Foppius Hillarii, pastor op Wapsterveen.

Alexander Tilekingius, pastor in Borger, pro tempore praeses.

Joannis de Bruine, predicandt tot Eelde undt Rooderwoltt, pro tempore scriba.

Stephanus Nicolai, pastor in Havelte.

Judocus Reddinck, pastor in Zweele.

Vuilhelmus Johannis Hagensis, ecclesiastes in Rolda.

[Aanstelling en rapport van de gecommitteerden tot onderzoek van den staat der kerkegoederen en den toestand van gemeenten en predikanten in de Drentsche classes, Assen 18 tot 23 April 1608.]

Alsoe der welgeboeren heere stadtholder, bericht sijnde van de groeve en onlijdelicke abuisen, ongeregeltheiden en discrdren, die tot nadeel van Godes kercke daegelix in de landtschap Drenthe insluipen ende soe lang soe meer aldaer toeneemen, bi verscheiden missiven an den heeren drost en Gedeputeerde der landtschap Drenthe versocht ende seer eernstlick angehouden heft, dat de voerss. heere drost en Gedeputeerde tot wechneeminge van de voerss. abuisen en disordren neffens Sijne Gen. committeeren wilden de gedeputeerde des synodi tot Groningen totte eene generale visitatie der Drentschen kercken ende dat op alsulcke forme, poincten en articulen, als in anno 1603 ten oeverstaen van de gedelegeerde predigers der landtschap Drenthe in den Groninger sijnodo geconcipieert en geapprobeert, en in den volgenden sijnodo tot Appingadamme, alwaer den pastoer van Meppel gepresideert heft, bestediget en nu onlanx in de Ommelanden int werck gestelt syn, welckes Sijner Gen. versoeck bij de heeren drost ende Gedeputeerde voerss. in behoirlicke deliberatie gelecht wesende en geconsidereert, dat bi ridderschap en eigenerffden van de voorss. landtschap opt versouck des ministerii van Groningen de combinatie der Drentschen classen met den sijnodo van Groningen was affgeslaegen, is bi de heren voerss. Syne Gen. sulx wedderom bi missive ten andtwoert verclaert, ende dat haer E. oeversulx in deselve visitatie bi de predigers wth de provincie van Groningen te doene sonder ruggespraeck ende consent van de landtschap (als vreesende hijrnaemaels einege consequentie) niet en dorsten accordeeren. Niettemin opdat Sijner Genede meininge, wesende eene hoichnoedige saeke voer dese kercken, effect mochte sorteeren, vonden haer E. onder correctie van Sijne Gen. goet twee de bequaemste predigers wtth dese landtschap neffens

een edelman en gequalificeert eigenerffde totte voerss. visitatie opte voergestelde forme te committeren, en tgene bi deselve gedaen soude worden, Sijne Gen. te laeten toecoemen. Waerop Sijne Gen. andtwoerdende verclaerde met haer E. tevreden te wesen, midts dat d'heer Johannes Acronius, prediger der stadt Groningen, die in gelijcke besoignes in de Drenthe meermaels met groet vordel iss gebruickt worden, daerbi gevoucht worde, waerom hem Sijne Gen. anschreeff, dat hi sich ter requisitie van den h. drost ende Gedeputeerde instellen en mett den anderen gecommitteerden de voerss. visitatie verrichten wilde, daertoe hem Sijne Gen. van sijnentwegen hebbe gecommitteert. Volgens twelcke hebben de heeren drost en Gedeputeerde voerss. goetgevonden alle dree classen bi voergaende advis van voornoemde hr. Acronius binnen Assen te verschryven, sulx dat de predigeren, schulten, kerckvoechden en twee andere persoenen de religie verwant sijnde, respectivenlick des classis Emmen opten 18 Aprilis 1608, des classis Meppel opten 20, en des classis Rolde opten 22 Aprilis 1608 binnen Assen erschijnen solden; ende dat een igelick prediger gehouden soude wesen met te brengen sijn testimonium examinis met oick sijne beroepinge om te verneemen, hoe een iegelick prediger totten dienst gekoemen iss, sonder dat sich emant soude vermoegen tabsenteren op poene van suspensie sijnes dienstes, en dat tegens denselven als een schismaticus volgens die kerckenordninge geprocedeert soude worden; dat oick de kerckvoegden en schulten, indien se eenige clachten op haren prediger hebben mochten, sich paraet houden solden om deselve alsdan in te brengen ende voerts ontdekken, wat opkompsten ende landen van de kercken, pastorijen, vicarijen ende costerijengoederen vervrembdet, verkoft ofte gedistraheert mochten wesen.

Volgens dewelcke verschrijvinge sijn opten 18 Aprilis 1608 binnen Assen pastoeren, schulten ende kerckvoegden erscheenen, als hijrnae angeteeckent staen.

Lunae 18 Aprilis 1608.

Comparanten des classis Emmen:

Gieten,

Wilhelmus Marci, pastoer, Luichien Campinge, kerckvooegt;

Gasselte,

Warmolt Bronninger, kerckvoegt, Albert Hachtinck, volmacht vant carspel;

Borger,

Alexander Tileginck, pastoer, Henrick Sluiter, schulte, Willem Teenge, Willem Jolinge, kerckvooechden, Roeleff van Lennep, scarspels volmacht;

Odoren,

Franciscus Pontanus, pastoer, Egbert Huisinge, Herman Quantes, kerckvoechden;

Roswinckel,

Albertus Dwiterus, pastoer, Herman Engberts, volmacht;

Emmen,

Bernardus Stroethuys, Johan Sickinge, Reint Altinck, kerckvoegden, Henrick van Selbach, volmacht;

Schoenebeecke,

Johannes Holl, pastoer, Johan Claesen, Johan Wenninge, kerckvoegden, Berent Wolberts, schults;

Dalen,

Is geen pastoer. Michel Smit, kerckvoegt, Herman Huisinge, volmacht;

Sleen,

Hermannus Alers, pastoer, schult ende kerckvoechden absent;

Hesselen,

Johan Eisinge, Johan Nijenhuis, kerckvochden, pastoer absent, doch iss daernae erscheenen;

Sweele,

Judocus Reddinck, pastoer, Johan Brandts, Roeloff Hoevinge, kerckvoechden, Johan Nijenhuis ende Roeloff Oldenhuisinge, volmachten;

Covorden,

Hermannus Dreccius, pastoer.

Naedat dese voergess. pastoeren, schulten ende kerckvoechden ende volmachten waeren erscheenen ende alle samptlick in de collegie ontboeden, heft de h. Johannes Acronius oepentlick doen lesen syne commissie, hem van Sijne Gen. toegestelt, luidende als volget:

Wilhelm Ludwig, graeff van Nassau, Catzenelnboegen, Vianden, Diets, heere tot Beilstein, etc. stadthouder ende capitein generael in Frieslandt, stadt Groningen ende Ommelanden en Drenthe etc., doen te weten, naerdien zedert eenige jaeren herwarts veel ende diverse groeve gebreecken ende onordningen geresen sijn in de kercken van de landtschap Drenthe tot groete verachtinge van Goedes heilige woert, bedroevinge van sijne gemeente ende ergernisse van voele swackgeloevigen, alsmede tot notoiren inbreuck van verscheidene goede ordonnantien, ten behoeve van deselve kercken gemaeckt, ende daeromme by ons ende den h. drost ende Gedeputeerden der landtschap voerss. noedich gevonden iss eene visitatie oever de voerss. kercken an te stellen omme bi middel derselven alle de voerss. abuisen en ongeregeltheiden aff te schaffen ende eene vaste goede ordre, die hijrnae in de voerss. kercken strictelick geobserveert sall worden te

beraemen, soe ist dat wij totte voerss. visitatie van onsentwegen gecommitteert ende geauthorizeert hebben, committeeren en authorizeeren midtsdesen den weerden hoechgeleerden onsen lieven besonderen Joannem Acronium, denaer des godtlicken woerdts tot Groningen, omme ter eersten gelegentheit neven den gecommitteerden van den voerss. drosten ende Gedeputeerden de voerss. visitatie bij der handt te neemen ende sich tot dien einde te vervoegen alomme in der Drenthe, daer ende soe hi ende d'andere medegecommitteerden mit gemeenen advijse bevinden sullen voer de voerss. kercken noedich te sijn, den voerss. Acronio hijrmede expres bevel gevende omme sich voereerst vlijtich t'erkundigen, hoe ende in wat manieren de ordeninge, bi den heeren Mensone Altingio, den voerss. Acronio ende eenige andere neven hen gecommitteerden in anno 1602 gestelt, by ons geaggreëert ende in der voerss. landtschap geapprobeert, tot noch toe onderholden, item hoe de inbreucke te straffen ende te beteren, ende voerts wat tot handthavinge derselven ordeningen te statueeren sij, daernae omme de poincten van dese visitatie, in den sijnodo van den Damme anno 1604 besloeten ende by ons an den voerss. drost ende Gedeputeerden oevergeschreven, ordentlick voer de handt te neemen ende de defecten daervan, in de voerss. Drentsche kercken bevonden wordende, soevoel moegelick neven den anderen gecommitteerden te beteren ende te richten ende, die bi henluiden tsamentlick niet gebetert connen worden, ter gelegener tijtt an ons te brengen omme bi ons voerts daerin versien te werden naer behoeren.

Insgelix dat hi metten anderen gecommitteerden vlijtich sal aviseeren ende op bequaeme middelen dencken, waerdoer de ordeninge, die nu sall moegen worden beraempt, in toekoemenden tijden wel onderhouden ende bestediget moege werden, ende sich derhalven alomme oick neerstelick informeeren opte middelen van onderhout der prediger, item oft deselve suffisant sijn ende henluiden vredelick gevolgt werden, doende van den mangel daerin sijnde den voernoemden drost ende Gedeputeerde pertinent rapport omme bi denselven geremedieert te worden.

Ordonneerende dienvolgens ende bevelende allen ende een ijegelicken, dien dit angaen mach (aen den voernoemden drost ende Gedeputeerde tselve begeerende) den voernoemden heere Acronium in de effectueeringe van tgene voerss. iss als onsen gecommitteerden te respecteeren, te gehoorsaemen en t'assisteeren, bi poene dat wij tegen de contraventeurs ende onwillige gedencken te procedeeren, als de meriten van de saeke sullen vereisschen.

Gegeven onder onse handt ende zegel in sGraevenhage den $\frac{31}{21}$ Januarij 1608. Stondt ondergess. Wilhelm Ludwig, graeff zu Nassau etc. En was met Sijne Gen. opgedruckte cachette bevestiget.

Volgens iss geprocedeert tot d'examinatie generaell.

Hermannus Dreccius, pastoer tot Covorden, gehoert wesende opte articulen totte visitatie dienende, heft overgelecht seeckere memorie, daerinne hi opgeteeckent heft d'opkompsten van der pastorijen, vicarijen ende costerijengoederen tot Covorden, eensdeels in substantie ende esse, ende eensdeels bi den kerckvoechten opgegeeten ende verteert sijnde. Naedat hijrop was geletth ende geconsidereert, dat weinich vordels aldaer geschaft solde connen werden insonderheit geduirende de disputen, tusschen de landtschap van Overijssel ende de landtschap Drenthe indecis hangende, ende de sequestratie bi de h. Staten Generall aldaer geschiet, is goetgevonden, dat men den h. drost sal anschrijven de goede ende eernstige handt daeran te willen houden, dat de giestelicke goederen aldaer in wesen gebracht ende tot pios usus wedderom gereduceert mochten worden.

Gasselte ende Gieten.

Wilhelmus Marci, pastoer aldaer, gehoert wesende verclaert opte voergestelde articulen van de visitatie gansch geene doleancien te hebben, dan dat eener Aerendt Raedemaeker alnoch den tijtt van 22 jaeren herwarts in concubinaetschap geleevet hebbe ende alnoch leeve, sonder dat hi weet, ofte oick Jacobus van den Utloe nae der kerckenordening gecopuleert sij, daervan hem gelast iss sich neerstichlick te informeeren, maer verclaert, dat hi geene stichtinge hebbe connen maeken int stuck van eene besloetene gemeente te sammelen, sedert den vijandt oever Rijns gecoemen ende eenige plaetzen geoccupeert heft.

Insgelix de kerckvoegden tot Gieten ende Gasselte gehoert wesende, geeven oever haeren pastoer goede getuichnisse, ende dat hi haer in alles genoechdoe. Noepende den schoeldienst seggen [1]), dat Jacobus van den Utloe de schoele bi provisie hebbe bedient, sonder dat si weeten, oft hi bij de h. Gedeputeerden ofte classi geauthorizeert sij.

Wijsen daerom de heren drost ende Gedeputeerde sampt gecommitteerde van Sijne Gen. ende d'anwesende predigers de gemeente aldaer tot de resolutie, in anno 1602 den 5 Novembris oever de qualiteit van de schoelmeesters genoemen.

Odoren.

Franciscus Pontanus, pastoer aldaer, ingeeisschet sijnde ende op voergestelde articulen geexamineert, verclaert oever sijne gemeente niet te hebben te claegen, dat dese wel ter kercken gaen, dat de kerckvoegden sich wel dragen ende goede reeckenschap van haere administratie doen, maer dat hij bij gebreecke van een schoelmeester de kinderen voerleden winter selffs hebbe geleert, sonder dat hi weet, oft oick d'olde pastoer

---

1) „seggen" moet zijn „seggen si" of „seggende".

CONRADUS PRIJS met sijn vrouwe sij gecopuleert nae der kerckenordninge. Waerom hem opgelecht iss van gemelten CONRADO PRIJS getuichniss van sijne copulatie te vorderen ende sulx gesien hebbende daervan acte van visie, met sijn handt neffens der kerckvoegden handen onderteeckent, an de collegie oever te seinden, twelck hi heft angenoemen.

De kerckvoegden, van des pastoers leere ende leevent geexamineert wesende, verclaeren met haeren prediger wel gedient te wesen, sulx dat si int geringste oever hem niet hebben te claegen, alleen dat hi voerleden winter een predicatie twee ofte drie hebbe versuimt, ter cause hi doemaels nae den kerckendienst tot Haeren stondt. Dan begeeren hem oick wel te holden, ende hebben mede angenoemen te vorderen testimonium van CONRADI PRIJS copulatie om sulx gesien bi attestatie oever te seinden.

Borger.

ALEXANDER TILEGINCK, p. tot Borger, gehoert verclaert aldaer negen jaeren gestaen te hebben, segt oever de gemeente gansch geene clachten te hebben, weet oick niet, oft JOHANNES BROUWER met sijn vrouwsspersoen nae kerckenordninge sij gecopuleert, dat den schoelmeester met oick de kerckvoegden sich wel draegen.

Den schults ende kerckvoechden erschijnende verclaeren op des pastoers bedieninge, leere ende leevent niet te seggen te hebben, maer bedancken hem in alles voer eenen oprechten ende getrouwen prediger, gelijck se oick van gelijcken van den schoelmeester getuigen, weeten oick niet, oft JOHANNES BROUWER met sijne vrouwe sij gecopuleert nae der kerckenordninge. Ende iss den scholts versocht daervan pertinente informatie te neemen ende tgene hi daervan compt te verneemen, sulx an de collegie te verwittigen om tselve bi de classicale acten te vougen, twelck den schults heft angenoemen.

Rosswinckel.

ALBERTUS DWITERUS, pastoer, geexamineert verclaert, dat sijne gemeente vlijtich ter kercken, oick eenige van deselve ten nachtmaele gaen, maer dat sijnen schoelmeester aldaer geen lidtmaete sij ende desselffs vrouwe voer een toevenaersche sij gescholden. Begeere oick bij sijne gemeente geerne te blijven. Segt oick, dat sich de kerckvoegden oick wel draegen sonder opspraeke.

De volmacht van Rosswinckel verclaert mede, dat si een goet benoegen hebben an haeren pastoer ende begeeren hem geerne te houden ende bedancken hem in alles den tijtt van 14 jaeren herwarts voer een goet prediger.

Emmen.

BERNARDUS STROTHUISS, pastoer, geeft getuichniss van sijne gemeente, dat het gemeene volck doergaens wel ter kercken gaen, maer dat sich

eenige van ansien wtth der kercke absenteeren ende selden daerin coemen, dan als wanneer heurer nabuiren kinderen gedoept worden. De kerckvoegden solden der religie niet alle verwant sijn, oick eenige tot alsulcken dienst niet bequaem, maer dat de schoelmeester sij sonder opsprake ende sich in sijnen dienst vlijtich ende wel holde. Noepende den ommeganck met der gemeente dessangaende secht hi goet benoegen te hebben, sonder dat hi weet, oft oick den olden pastoer Albertus Emmen sijne vrouwe te echte hebbe. Dan iss den pastoer opgelecht gemelten Alberto getuichnisse van sijne copulatie aff te vorderen, om sulx gesien daervan attestatie onder sijn handt an de collegie oever te seinden neffens onderteeckeninge van de kerckvoechden.

De kerckvoegden met den volmacht seggen op des pastoers leere ende levent niet te seggen te hebben, ende dat hi sijnen dienst vertrede naer behoeren, dat si hem oick wel begeeren te beholden. Dan seggen alleen questie te wesen tusschen den pastoer ende coeters oever vijff st. jaerlix, twelck bi sententie van den h. drost ende Gedeputeerde gedetermineert sal worden, bialdien si deur tusschenspreken van de kerckvoegden niet connen werden gescheiden. Van haeren schoelmeester getuigen si gelijck den pastoer gedaen heft, maer seggen dat Albertus Emmen sijn vrouwspersoen niet te echte hebbe, maer dat si alleen si sijn dienstmaecht. Sijn eintelick van den h. Acronio vermaent, dat si als kerckvoegden ende d'ansienlixsten vant carspel de gemeente met goeden voergang van neerstich ter kercken te gaen ende andersints wilden stichtelick wesen.

Schoenebeke.

Johannes Holle, pastoer, getuiget van sijne gemeente, dat se wel ter kercken gaen ende sich als goede christenen draegen ende eenige van deselve ten nachtmaele gaen, dat de kerckvoegden haeren dienst doen naer behoeren, voer soeveele als hem bewost iss. Segt oick, datter geen schoelmeester sij, maer dat hi de kinderen selffs geleert hebbe.

Den schults ende kerckvoegden seggen, dat den pastoer sich wel draege soe in leere als leevent, wilden hem oick geerne beholden, bialdien de heeren hem wegen sijnes ongelux van sijnen geperpetreerden neerslach totten predigampte dulden konnen.

Dalen.

De kerckvoecht ende volmacht erschijnende verclaeren jegenwoerdich geenen pastoer te hebben, maer dat si daerom wtth sijn ende sich bevlijtigen om een bequaem ende godtsalich man te beroepen.

Soevoele de kerckvoegden angaet daervan getuiget Herman Huisinge als volmacht, dat deselve sich in haeren dienst naer behoeren quijten ende alle jaeren van haer ontfanck ende wtthgaeve pertinente rekeninge doen. Sijn eintelick vermaent bi den heeren Acronio, dat si niet willen nae-

laeten vlijtelick nae een prediger omme te sien en in den dienst te beroepen, twelck si hebben beloeft.

Sleen.

HERMANNUS ALERS, pastoer, erschijnende sonder schults ofte kerckvoegden, segt met sijne gemeente wel tevreden te wesen, dat si vlijtich ter kercken gaen ende haer bedancke voer alle eer ende goet.

Hesselen.

De kerckvoegden erschijnende sonder pastoer verclaerden een goet benoegen an haeren pastoer te hebben, ende dat si op sijn leer ofte leevent niet hebben te seggen, item dat hij sijnen dienst wel ende vlijtelick verwaere, oick bi gebreke van een schoelmeester de kinderen selffs institueere. Dewile oeverst den pastoer absenteerde, is den kerckvoegden metgegeeven een mandaet om alnoch hijr in classe angesien des mandaets t'erschijnen op poene van suspensie sijnes dienstes.

Martis 19 Aprilis 1608.

Sweele.

JUDOCUS REDDINCK, pastoer, geexamineert sijnde verclaert een goet benoegen te hebben an de gemeente ende met deselve wel te connen accordeeren, alleenelick dat hi met eenige altemet questie hebbe oever d'opcompsten van sijne pachten ende onderholtt, dat oick eener HINRICK IBINGE aldaer noch in concubinaetschap leeve.

De kerckvoechden ende volmachten verclaerden geen opseggen te hebben op des predigers dienst noepende sijne predicatien, maer gaeven tegens hem oever een schriftelick register vol clachten, met vordere mondtlicke verclaeringe van dat der ingesetenen gemoederen tegens den prediger soeseer verbittert sijn vermidts sijne importuniteiten, quaede levent ende ongeregeltheiden met sijn huissvrouwe, dat hi aldaer geen stichtinge meer konde doen, waerom si versochten, dat hi op een ander plaetss getransfereert ende si met een ander prediger versien mochten worden.

Diensvolgens den pastoer met de kerckvoegden ende volmachten in de collegie ontboeden ende mondtlick tegens elckanderen gehoert, oick der ingesetenen clachten in presentie des predigers gelesen ende den prediger daerop gerepliceert hebbende, sijn partijen eintlick doer eernstlicke ende christelicke vermaeninge des h. ACRONII daerhen gebracht, dat si hinc inde haere geschillen an de heeren drost ende Gedeputeerde ende den heeren ACRONIO begeeven ende de verclaeringe derselver sich dienangaende onderworpen hebben, waernae si annemen sich te willen reguleren.

De heeren voerss. op partyen ingebrachte stucken ende derselver allegata rijpelick gelett ende bevindende, dat de clachten eensdeels wel waer maer oick eensdeels wtth affecten tegens den pastoer oevergegeeven sijn,

verclaeren dat den pastoer in sijnen dienst continueeren ende tot onderholt van hem ende sijne familie beholden sal d'opkompsten van de pastorije ende vicarijengoederen midtsgaeders tgenutt van de vijff getijdebroeden, gelijck de gemeente hem sulx hebben gepraesenteert, midts dat de gemeente wedderom genieten sall de costerije met d'opkompsten van dien, die de gemeente appliceeren sal tot onderholt van een coster ofte schoelmeester, ten welcken einde si eenen bequaemen schoelmeester sullen beroepen meugen, welverstaende dat de gemeente met den pastoer sal vrijstaen onderlinge met den anderen sich te veraccordeeren voor een genants [1]), in affdoeninge ende redemptie van de vijff getijdenbroeden. Noepende de behuisinge, daerinne den pastoer sijne residentie sal neemen, werdt verstaen, dewile des costers huiss beter iss als des pastoers huiss, dat den pastoer voereerst sijne woenplaets is des costers huiss sal moegen neemen, ende sal daernae met den coster sich dienangaende connen veraccordeeren, ofte bi kentenisse ende wtthspraeke van den h. Gedeputeerde gescheiden worden.

Daernae hebben de kerckvoechden met de volmachten den pastoer sijne feilen vergeeven ende tot dien einde den anderen de handen gegeeven, sijnde den pastoor met de gemelte voechden ende volmachten bi voernoemde h. Acronio ten oevervloet tot vrundtschap ende eenicheit vermaent, twelck partijen ten beiden sijden hebben angeloevet sich daernae te willen reguleeren.

Nae volleindinge van voergaende examinatie is met meesten stemmen tot praesidem classis erwelet D. Alexander Tileginck, pastoer tot Borger, ende voorts geprocedeert tot d'examinatie particulier.

Gieten ende Gasselte.

Wilhelmus Marci, pastoer tot Gasselte ende Gieten, affgeeisschet wesende sijne beroepinge ende testimonium examinis, heft wel sijne beroepinge maer niet testimonium examinis vertoent, waerom met gemeenen stemmen goetgevonden iss [2]), dat hi in den tijtt van sess weecken den h. Gedeputeerden ende sijnen classi testimonium examinis geholden sal wesen te vertoenen, ofte sich van nieus dem examini submitteeren. Ende iss volgens vermaent, dat hi sal vlijtich studeeren, goede authores lesen ende sich voer alle ergernis wachten, ten einde hi met goede stichtinge aldaer staen meuge.

Borger.

Alexander Tileginck, p. tot Borger, is conform de voergaende visitatie,

---

1) „genants", zoo staat er. Bedoeld wordt een geschenk of vergoeding.

2) Hiernaast staat in marg.: „Heft testimonium examinis den specialen classi vertoent".

geschiet in den jaere 1602, in sijnen dienst goetgekent, als wetende de heeren sich t'erinneren, dat hi doemaels sijne beroepinge vertoent heft sonder dat men sijnen persoen in leere ofte leevent heft te beschuldigen, dan dat hi sich solde hebben verluiden laeten een beroepinge op Suidwolde becoemen te hebben, ende dat hij van meininge sij sich derwarts te willen begeeven ende die van Borger te verlaeten. Daerop hi wesende gevraecht, heft sulx bekent. Eintelick vuith de vergaederinge opgestaen wesende, is bi gemeenen stemmen soe van den h. Gedeputeerden als predigers geordonneert ende hem opgelecht, dat hij tot Borger verblijven ende in synen dienst alnoch bi provisie sal continueeren, ter tijtt hi een goede ende betere beroepinge nae gelegentheyt sal hebben becoemen. Beloeven de h. Gedeputeerde hem alle hulpe te bewysen, dat hi sijne opkompsten sonder swaricheyt sal hebben t'ontfangen.

Odoren.

Franciscus Pontanus, prediger tot Odoren, gevraecht sijnde nae sijn testimonium examinis heft geandtwoerdet den 22 Septembris 1607 opte vergaderinge tot Assen, tot dien einde angestembt, geexamineert te wesen, maer dat hi sijn testimonium niet hebbe metgebracht. Opgestaen ende oever de qualiteit sijns persoens omgevraegt wesende, insonderheit mede gelett sijnde opte ongeregeltheiden, bi hem alhijr binnen Assen begangen, als sijn bruloft gecelebreert werde, is bi gemeenen stemmen goetgevonden ende geresolveert, dat hi scherpelick sal worden vermaent ende gehouden wesen sich t'allen van nieus dem examini gehoirsaemlick te submitteeren, ende bialdien hi alsdan niet beter sal connen bestaen als voergaens, sal moeten als inhabil totten predigampte verclaert worden. Ende opdat ten respecte van sijne joeget ieetwes linderlick met hem worde geprocedeert, is hem door den h. Acronio wtth naeme van de heeren Gedeputeerde ende samptlicke predigers angesegt, dat hi van sijnen dienst bi provisie wordt gesuspendeert in sulcker vougen, dat hi de profijten van sijne pastorije genieten ende den dienst bi provisie vertreden sal, maer altijtt blijven onseecker, ter tijtt hi beter in examine sal connen bestaen.

Roswinckel.

Albertus Dwiterus, p. op Roswinckel, opten 5 Novemb. 1602 in generali sijnodo, binnen Assen geholden, sijne testimonia examinis ende beroepinge vertoent hebbende ende sijne saeke aldaer geeindiget ende tot een prediger in de landtschap Drenthe angenoemen sijnde, wordt alnoch daervoer gehouden. Ende oftwel niet straffbaers op sijne leere ofte leevent iss voergevallen, is nochtans bi den h. Acronio christelick vermaent t'allen tijden sich vlijtich te houden ende sijne gemeente met eenen goeden voertganck goet exempel te geeven.

Emmen.

Bernardus Strothuiss, p. tot Emmen, heft goede testimonia sijns exa-

minis ende beroeps vertoent, die voer goet gekent sijn ende sijnen persoen geapprobeert totten predigampte. Geven hem oick de broederen des classis seer goede getuichniss van sijn leer ende leevent. Ende vermaent sijnde bi den h. Acronio sich in sijnen dienst soe te draegen, dat sijne gemeente ende de jonge predigers, bi hem woenende, daerdoor gestichtet worden meugen, heft sulx angenoemen ende beloeft sulx te sullen geschieden.

Schoenebeke.

Johannes Holle, prediger op Schoenebeke, gevraecht wesende nae sijn testimonium examinis ende beroepinge, segt deselve niet metgebracht te hebben. Maer verstaen wesende, dat het speciale classis tot Emmen noch oick het generael classis den 7 Septembris 1607 hem totten predigampt niet hebben connen admitteeren vermidts sijnen begangen neerslach, ten waere hi van Sijne Gen. pardoen erlangen mochte, ende dat hi niettegenstaende deselve resolutie evenwel den dienst op Schoenebeke angeveerdet, gepredigetende de sacramenten bedienet hebbe, daerop naer behoeren wesende gelett is geresolveert, dat hij van sijnen dienst sal affhouden, ter tijtt hi an de h. drost ende Gedeputeerde in de collegie sal hebben vertoent al sulcke getuichnissen, als hi tot defensie ende purge van sijn feit sal vermienen ende weeten wtth te brengen. Welcke getuichniss ingebracht hebbende, sullen de h. drost ende Gedeputeerde voerss. deselve met Sijne Gen. den wolgeboren h. stadtholder communiceeren, die bi advis van seeckere rechtssgeleerden daerinne sullen believen te procedeeren, als si nae bevindinge van saeken sullen bevinden te behoeren, welverstaende soe de h. Gedeputeerden nae oevergeevinge van sijne getuichnissen bi advis van den h. doctor Melleo Brunsema ende eenige predigers wtth den classe bevinden sijne saeke sulx te wesen, dat hi inculpata tutela tot het voerss. feit gecoemen iss, sullen hem bi provisie totten dienst moegen admitteeren doch niet confirmeeren, voer ende alleer Sijner Gen. eintlicken advis daerinne sal wesen verstaen.

Sleen.

Hermannus Allers, p. tot Sleen, mede een neerslach geperpetreert ende tot noch toe provisionaliter den kerckendienst vertreden hebbende, maer noch niet eintelick daervan geabsolveert wesende, heft alssnu in dese vergaederinge genoechsaeme getuichnisse van noetweer ingebracht, ende dat hi inculpata tutela tot het ongeluck gecoemen iss. Waerom hi totten dienst in dese landtschap wordt geadmitteert op sulcken voet, als hi dusslange in den dienst heft gestaen, midts dat hij sich in sijnen handel, wandel, leere ende leevent alsoe sal draegen, dat den h. Gedeputeerde noch den classi geene oersaeke gegeeven werde het oude met het nieuwe hijrnaemaels op te reppen.

Sweele.

Judocus Reddinck, p. tot Sweele, heft sijn testimonium examinis ende

beroepinge sijnes dienstes vertoent, die goetgekent sijn. Ende gheven hem de broederen des classis goede getuichniss, sulx dat hij in sijnen dienst wordt geapprobeert, ende iss vermaent sich in sijnen dienst voertan sulx te quijten, dat geene clachten van hem vernoemen worden.

Hessele.

Johannes ab Asschenberge, p. tot Hessele, absenteerende is verclaert, dat hi daeroever wel eernstlick gecensureert sal worden. Ende d'andere predigers van sijne leere ende levent gevraecht wesende, geeven van hem goede getuichnisse. Werdt nochtans verclaert, oftschoen hi wel geexamineert iss, dat hi niettemin gehouden sal wesen sich t'allen tijden dem examini te submitteren.

Naemaels opten 23 Aprilis gemelte Asschenberg erschijnende, heft de h. Acronius dese voernoemde verclaeringe gerepeteert ende hem deselve mondtlick geinsinueert.

Mercurii 20 Aprilis 1608.

Comparanten dese classis Meppel.

Suidwolde.

Roeloff Steenbergen, schults, Albert Johan Egberts, kerckvoegt, Engbert Rotgers, Jan Pinxtermans volmachten.

Cockange.

Albert Meuwes, schults, Jan Hermans, Pieter Karstiens, kerckvoechden.

Meppel.

This Ketel, schults, Bartolt Haeck, Derck Pieters als volmachten.

Colderveen.

Hermannus Johannis, pastor, Lubbert Wichers, Evert Pieters, kerckvoegden, Wicher Laurens, volmacht.

Nijeveen.

Godefridus Pauli, pastor, Pieter Hansiens, Jan Hendrix, kerckvoegden, Luichien Hendrix, volmacht.

Havelte.

Stephanus Nicolai, pastor, Gerhard Struick, scholtes, Jan Naminck, Jan Frerix, kerckvoegden, Claes Coenerts, Rogger Luichiens, volmachten.

Wapsterveen.

Foppius Hilarii, pastor, Keer Roeloffs, kerckvoegt, Jan Boldinge, Jan Alberts, Willem Geerts, volmachten.

Vledder.

Jan Hendrix Pander, Jan Roeloffs, kerckvoegt, Geert Jochems, Jacop Jochems, volmachten.

Dieveren.

Temo van Asschenberg, pastor, Berent Ketel, schults, Aerent Winters, kerckvoegt, Roeloff Willems, volmacht.

Dwingeloe.

Roeloff Berents, Johan van Steenwijck, kerckvoegden, Geert Lussinge, volmacht.

Den deurwaerder Johan Helinge wtthgeschickt sijnde om de predigers van Rune ende Blidenstede binnen in de vergaederinge te vorderen om t'anhoeren lesen de commissie van Sijne Gen., heft wedderom ingebracht, dat deselve predigers van Rune ende Blidenstede hem ten andtwoert gegeeven, dat haere oevericheit haer belast hebbe sich geensints alhijr in te laeten, dursten alsulcken last oick niet overtreden, ende dat si alhijr waeren gecompareert om haer particuliere te remonstreeren ende niet om eenige kercklicke saeken, doch wilden noch eenige saeken in de vergaederinge oevergeeven.

Ende naedat den comparanten voorgelesen was de commissie des h. Acronii, is geprocedeert tot d'examinatie, als volget.

Suidwolde.

Den scholts ende kerckvoegden tot Suidwolde verclaeren jegenwoerdich geenen pastoer te hebben, maer seggen oeverall daerom wtth te sijn, dat si eenen godtsaligen prediger becoemen meugen, dat haeren schoelmeester sich wel draege ende de kinderen vlijtelick institueere, dat oick de kerckvoegden van haeren ontfanck ende wtthgaeve goede reeckenschap doen.

Sijn eintelijck bi den h. Acronio vlijtelick vermaent te arbeiden om een prediger te meugen hebben. Is oick henluiden beloeft, dat men met haer daervoer sal sorgen ende haerluiden eenen godtsaligen man toeseinden.

Cockange.

Albert Meuwes, schults op Cockange, met twee kerckvoegden erschijnende, verclaerden nu nieulix eenen Meinardum Bernardi wtth Oestvrieslandt tot eenen prediger beroepen ende angenoemen te hebben, maer dat hi nu derwarts waere vertrocken om sijne saeken te schicken. Ende verclaerde den schults in absentie van de kerckvoegden, dat deselve kerckvoechden jaerlix van haer ontfanck ende wttgaeve goede reeckenschap ende reliqua deden. Seggen mede, dat den voernoemden pastoer ombtrent 14 daegen bi haer hebbe gewest ende dat deselve haer seer wel anstae. Sijn volgens doer den heere Acronium vermaent, dat si sullen vlijtich ter kercken gaen, Godts woert hoeren ende haer levent daernae anstellen etc.

Meppel.

Den schults ende volmachten van den heere Acronio gevraegt sijnde, waerom si soelange sonder prediger gewest ende gheenen anderen sedert

tvertreck EVERHARDI JOHANNIS CAMPII beroepen hebben, geeven ten andtwoert, dat si wel geerne gemelten EVERHARDUM wedderom begeert hadden, oick tot sulcken einde hem eenige maelen van nieuws beroepen, maer dat hi EVERHARDUS ondertusschen si verstorven, doch verclaeren eenen HERMANNUM RIBBIUM, prediger tot Husum in Goeilandt, alsnu beroepen te hebben, dan dat de gemeente aldaer noch oick het classis van Amsterdam hem niet geerne soude misten, gelijck si sulx bi acte desselven classis betuigen. Versoeken niettemin, dat de heeren Gedeputeerden haerluiden een voerschrift tegens anstaende Maendaege ant classis van Amsterdam wilden metdeelen, ten einde si denselven prediger becoemen mochten, twelck haerluiden is vergunt.

Van de kerckvoegden verclaeren si, dat deselve in haere bedieninge sich wel quijten, item dat den schoelmeester insgelix si sonder opspraeke.

Sijn eintelick vermaent wel vlijtich opte leere ende leevent dess te beroepenen predigers te letten, ende bialdien tselve beroep mochte coemen te faelgeeren, dat si alsdan neerstelick sich nae een ander prediger ommesien wilden.

Colderveen.

HERMANNUS JOHANNIS, pastoer, geexamineert sijnde verclaert goet contentement an sijne gemeente te hebben ende dat deselve vlijtelick ter kercken ende een goet deel van deselve ten nachtmaele gaen, dat den schoelmeester sich wel draege, sonder nochtans dat hij wete, oft hi oick den Catechismum leere, waervan hi vermaent iss daervan oculaire inspectie te moeten neemen, oick het oege daerop houden, oft hi oick sijne schoele holde conform der kerckenordninge, twelck den pastoer beloeft heft.

Ende betuiget verners, dat de kerckvoegden sich in haeren dienst quijten naer behoeren sonder opspraeke. Item segt, datter alnoch eenige personen in concubinaetschap leeven, daervan hem belast iss de naemen op een cedulken specifice oever te geeven.

De kerckvoechden ende volmachten verclaeren, dat haer prediger der gemeente oeverall lieff ende weert ende ordentlick totten kerckendienst gecoemen sij, ende dat hi int sammelen van een besloeten gemeente seer voele geproufijteert ende binaest wel tsestich persoenen toegewonnen heft. Geeven oick van haeren schoelmeester seer goede getuichniss.

Boevensdien verclaert EVERT PIETERS, kerckvoegt, dat hi hijrbevoerens seeckere persoene beslaepen hebbe ende dat hi daermede si veraccordeert, sulx dat hi naemaels een andere persoene getrouwt hebbende van den prediger versocht heft proclamatie, twelck hem deselve hebbe geweigert. Ende wordt verstaen bi sententie van drost ende 24 etten voer weinich

jaeren de eerste beslaepene persoene voer sijne echte huissvrouwe verclaert te wesen.

Nijeveen.

Godefridus Pauli, pastoer, opte voergestelde articulen van de visitatie geexamineert sijnde verclaert, dat de kerckvoechden van haeren ontfanck ende wtthgaeve goede reeckenschap doen, dat sijne gemeente sich wel draege ende vlijtich ter kercken ende een goet deel van deselve ten avondtmaele gaen, maer dat wel sess ofte soeven persoenen in onechtschap sitten sonder nae der kerckenordninge gecopuleert te wesen. Sijnde den pastoer belast de naemen van deselve schriftelick oever te geeven, twelck hi beloeft heft. Segt oick, dat hi bi gebreke van een schoelmeester de kinderen selffs geinstitueert hebbe.

De kerckvoegden ende volmachten gehoert wesende, verclaeren een goet benoegen an haeren pastoer te hebben, begeeren hem oick wel te behouden. Seggen mede, dat hi sijnen dienst wel verwaere ende hem voer een goet prediger bedancken.

Havelte.

Stephanus Nicolai, pastoer, gevraegt sijnde gift goede getuichnisse van sijnen schoelmeester, dat hi den Catechismum leere ende de kinderen vlijtelick onderrichte, oick nu onlanx mede ten nachtmaele gewest sij, dat de jegenwoerdige kerckvoegden sich wel draegen, maer de voergaende soe taliter qualiter haeren dienst verrichtet hadden, oick maer eenmaele, sedert hi daer gestaen hadde, sijne reeckenschap gedaen. Segt nochtans oever de gemeente niet te hebben te claegen, maer dat si wel ter kercken ende eensdeels mede ten nachtmaele gaen.

Den schults, particulierlick ingeroepen sijnde om getuichniss van den voernoemden prediger ende kerckvoegden te geeven verclaert, dat Stephanus Nicolai noit bi de gemeente aldaer si beroepen, sonder dat hij weet, met wat middel hij aldaer sij ingecoemen. Noepende sijn leevent ende leere segt, dat hi voermaels seer crackeelich met de gemeente sij gewest, maer dat sulx nu temelick toegae. Van sijne leere souden de heeren selffs connen ordelen, als si hem maer hoerden predigen. Oever den dienst der kerckvoegden hebbe hi niet te claegen. Verclaert oick, dat tot Uffelte een olt man woene, Johan Roeloffs genoempt, die in oepenbaere eebreuck leeve.

De kerckvoechden gehoert sijnde seggen, dat de gemeente goet benoegen an den pastoer hebben, weeten oick anders niet, dan dat deselve hem geerne begeeren te holden, oick met niemant eenigen twist hebbe als met den schults. Seggen oick mede van den eebreecker, als voeren gesecht iss. Getuigen oick datter eenige Menniten woenen, die haere kinderen verweigeren te laeten doepen.

Wapsterveen.

Foppius Hilarii, pastoer, getuiget van sijne gemeente, dat se vlijtich ter kercken gaen ende oever deselve gansch niet hebbe te claegen, alleenelick datter niemant ten nachtmaele en gae. Van de kerckvoechden weet hi niet anders, dan dat sich deselve geduirende sijne bedieninge in haeren dienst wel hebben gequeeten.

Den kerckvoegden ende volmachten getuigen van haeren pastoer, dat hi, voer soeveele si verstaen, in sijne leere tamelick sij ende hem oick wel begeeren te holden, bialdien de heeren selffs hem goetkennen. Dan verclaeren geenen schoelmeester te hebben.

Vledder.

Den kerckvoegdt met de volmachten seggen, dat haer pastoer voerleden Paeschedach deser werlt sij oeverleeden, ende dat se geerne willen ommesien nae een ander prediger, dat de kerckvoechden van haere bedieninge sich wel quijten. Haeren schoelmeester sij vertrocken om sijne studia vorder te vervolgen, maer vermeenen tegens ankompstigen winter een ander schoelmeester te beroepen.

Sijn volgens vermaent goede opsicht te draegen, dat de giestelicke goederen niet verquist ofte verruckt worden, item dat se daerom arbeiden om eenen anderen prediger te beroepen.

Dieveren.

Temo van Asschenberg, pastoer, nu nieuwlix in den dienst tot Dieveren gecoemen sijnde, weet van den ommestant der gemeente gansch geen getuichniss te geeven.

Den schults gehoert sijnde verclaert, dat de kerckvoegden sich in haeren dienst, voer soevoele hi weet, insgelix oick den schoelmeester wel quijten. Ende iss bi den h. Acronio versocht, dat hi den schoelmeester vlijtelick wil vermaenen sich voer dronckenschap te wachten ende in alles sich te draegen, als een lidtmaete Christi behoert, twelck den schults heft angenoemen.

De kerckvoechden insgelix gehoert refereeren sich totte verclaeringe van den schults, dan voegen daerbij, datter alnoch eenige personen woenen, die nae der kerckenordninge niet gecopuleert sijn vermidts tgebreck des predigers.

Jovis 21 Aprilis 1608.

Dwingeloe.

De kerckvoegden ende volmacht verclaeren jegenwoerdich geenen prediger te hebben, maer versoeken, dat de heeren haerluiden behulpelick willen sijn, dat se eenen gequalificeerden prediger becoemen meugen. Van haeren schoelmeester verclaren si, dat de gemeente met hem gansch

niet en sij gedient, ten ansiene hij sich met verscheiden carspelsdiensten, soe met schatboeren als de contributien nae Lingen te draegen, vermenge. Nochtans dewile oeverall in de landtschap Drenthe soemertijtts geen schoele gehouden wordt, is bi de heeren verclaert, dat hi dit loepende soemer in sijnen dienst bi provisie sal continueeren, maer denselven tegens twinter verlaeten, ten waere de gemeente hem in den schoeldienst begeerde te holden, in welcken gevalle hij sich de schatboerderije ontslaen sall, ofte andersints niet toegelaeten worden.

Sijn eintelick bi den h. Acronio vermaent, dat se goede opsicht sullen hebben opte kerckengoederen, dat deselve niet gedistraheert ofte verruckt en worden.

Rune ende Blijdenstede.

Patroclus Romelinck, p. tot Rune, ende Bertoldus Pauli, p. tot Blidenstede, ingeeischet wesende sijn erscheenen. Ende naedat bi den h. Johanne Acronio haer geoepent was den last ende commissie van Sijne Gen. met verclaeringe, tot wat einde dese classicale ende kercklicke visitatie streckte, is denselven gevraecht, oft si sich mede immitteeren ende de commissie van Sijne Gen. submitteeren wilden.

Hebben daerop geandtwoerdet, dat si voer haere persoenen in alle gehoersaemheit daertho willich ende bereit sijn, maer dat se sonder last ende voerweten van den heere van Rune, die voer eenige daegen buten de provincie vertrocken sij, sich in dese versammelinge niet dorven instellen. Versochten daerom, dat men sulx henluiden voer ditmael wilde verlaeten ende voer geexcuseert houden, opdat si niet mochten coemen te vallen in de ongunst van den gemelten heere van Rune. Verclaeren oick, oftwel den heere van Rune haer wel geconsenteert heft opte ordentlicke classicale vergaederingen te erschijnen, nochtans dat denselven heere van Rune haerluiden expresselick heft geboeden op alsulcke forme van citatien niet te compareeren ofte sich in te stellen.

Nae eindinge van de voergaende generalia iss geprocedeert totten examinatie der visitatiearticulen als voeren.

Colderveen.

Hermannus Johannis, pastoer tot Colderveen, vertoent hebbende sijne beroepinge ende testimonium examinis, ende gehoert wesende de getuichnisse van eene van de heeren Gedeputeerden ende secretaris des collegii, die oever d'examinatie des gemelten Hermanni Johannis mede praesent gewest sijn, is voernoemde Hermannus totten prediger deser landtschap geaccepteert ende angenoemen. Heft oick bi onderteeckeninge sijnes naemens in den classicalen protecoll beloeft de oprechte Gereformeerde religie volgens den inhouden van den Heidelberchschen Catechismus geduirende

sijn leevent te predigen ende te geloeven d'articulen, in deselve met oick in de Nederlantsche Bekentenisse vervaetet. Ende iss hem volgens bi den heeren ACRONIO totten predigampte geluck ende saelicheit gewonschet ende voerts vermaent, dat hij naerstich wil studeeren ende de goede hoepe, die hi albereits gegeeven heft, vermeerderen.

Nijeveen.

GODEFRIDUS PAULI, p. tot Nijeveen, vertoenende sijne beroepinge ende testimonium examinis, ende sijne gaeven int predigen gehoert wesende midtsgaeders sijn andtwoert op seeckere bi den h. ACRONIO voergestelde vraegstucken, is bevonden ende verclaert totten predigampte alnoch niet duchtich te wesen, sulx dat men hem totten dienst tot Nijeveen niet can dulden. Niettemin omdat men hem in sijne saeken soeveel soude accommodeeren ende faveur betoenen, als moegelick iss, is geresolveert, dat men hem soe hi wil in den schoeldienst tot Beilen, die zedert den lestgehouden classe generali heft gevaceert, sal instellen. Ende alss hi daernae bevonden sall worden in den examine te konnen bestaen, dat hi alsdan totten predigampte sal worden gerecommandeert ende tot alsulcken plaetze gepromoveert, als nae sijne qualiteiten bevonden sall werden te behoeren.

Havelte.

STEPHANUS NICOLAI, p. tot Havelte, heft niet sonder suspicie eenige pampieren vertoent, tot sijner saeken noepende tbewijss sijns examinis ende beroepinge van de gemeente gansch niet dienstlich. Ende bevonden wesende, dat hi met goede stichtinge aldaer niet langer solde connen staen, nochtans ter consideratie van sijnen staffen olderdoem hebben de heeren Gedeputeerden neffens den heere ACRONIUS deur tusschenspreken den pastoer met den schults, kerckvoegden ende volmachten sulx veraccordeert ende in der vrundtschap gescheeden, dát den pastoer den dienst aldaer verlaeten ende sich naer einen anderen sal ommesien meugen, dat oick de gemeente sal vrij staen eenen anderen bequaemen prediger te beroepen, midts dat de voernoemde kerckvoechden gemelten STEPHANO eens geeven ende volgen laeten sullen een volcoemen halffjaer pacht, gelijck deselve toekoemende Martini sullen coemen te verschijnen, ende he geduirende sijnen dienst ontfangen heft. Soevoele de resten angaet, die den pastoer secht alnoch onder eenige ingesetenen wttstaen te hebben, is hem geaccordeert, dat hi den executeur tot inninge van deselve sal gebruicken meugen.

Wapsterveen.

FOPPIUS HILARII, p. op Wapsterveen, van den h. drost ende Gedeputeerde an de gemeente tot Wapsterveen hijrbevoerens geschickt sijnde, ende gelesen sijne testimonia examinis des ministerii van Campen, is

tselve wel voer goet gekent, maer dewile wtth sijne gehoerde gaeve van predigen geordelt wordt, dat deselve wel beter mochte gevallen sijn ende oeversulx wel redenen hadde met hem eernstlicker voert te vaeren, nochtans om verscheidene ende praegnante consideratien, is voer ditmael alnoch totten predigampte geadmitteert, sulx dat hi bi provisie den dienst aldaer sal moegen vertreden onder sulcke conditien, dat hi t'allen tijden geholden sal wesen sich dem examini t'onderwerpen, sullende tot naerdere dispositie sijnes dienstes onseecker sijn, sonder dat hi oick van deser plaetzen sal moegen vertrecken sonder voerweten van de heeren Gedeputeerden.

Dieveren.

Temo van Asschenberg, bi de gemeente tot Dieveren angeschreeven ende versocht sijnde deselve als prediger te willen bedienen ende den kerckendienst vertreden, verclaert voeralsnoch niet geexamineert te wesen. Doch omdat de gemeente tot Dieveren met den kerckendienst besorget ende henluiden de sacramenten wtthgereickt moegen worden, ende den tijtt toe cort viel om volcoementlick te worden geexamineert, heft de heer Acronius angenoemen, indien soevoele tijts suppediteert, toekoemende Saeterdaege voermiddach met gemelten Temone een praeexamen te holden.

Veneris 22 Aprilis.

Comparanten des classis Rolde.

Vrees.

Eilardus Huisman, pastoer, Johan ten Berge, schults, Egbert Wetsinge, Jan Bensinge, kerckvoegden, Tese Lamberts, volmacht.

Norch.

Bernardus Joannis, pastoer, Henrick Jobs, onderschults, Willem Jacobs, Johan Pelinge, kerckvoegden, Johan Floris, volmacht.

Roeden.

Antonius Frederici, pastoer, Evert Barringe, schults, Rotger Stael, volmacht.

Roederwolde.

Luichien Jansen, kerckvoegt, Egbert Cornelis, volmacht.

Eelde.

Johannes de Bruin, pastoer tot Eelde ende Roederwolde, Willem Altinck, schults, Egbert de Mepsche, kerckvoegt, Henrick Hartlieff, volmacht.

Peise.

Wigboldus Montanus, pastoer, Henrick Bremer, onderschults, Jacob Luinge, Wicher Schuiringe, kerckvoechden, Bartolt Ebbinge, Luichien Hiddinge, volmachten.

Suitlaeren.

Johannes Wirichius, pastoer, Johan van Selbach, kerckvoeget.

Anloe.

Henricus Strombergius, pastoer, Johan Laurens, schults, Herman Ottens, Coep Hoendrick, kerckvoegden, Baerelt Wesselinge, Jasper Harmens, volmachten.

Rolde.

Wilhelmus Johannis, pastoer, Hobo te Eeckhaer, kerckvoegdt, Jan t'Amelte, volmacht.

Beilen.

Paulus Antonii, pastoer, Roeloff Mensen, schults, Johan Smeeinck, kerckvoegdt, Henrick Joests, volmacht.

Westerborck.

Lambertus Henrici, pastoer, Johan Nijsinck, schults, Albert Lefferts, kerckvogdt, Johan Wolberts, volmacht.

Volget d'examinatie generael.

Vrees.

Eilardus Huisman, pastoer, opte voergestelde articulen verclaert, dat hi in den carspel hebbe voermaels gehadt 13 communicanten, maer dat hi vermidts den twist, die hi een jaer ofte twee met den zal. schoelmeester heft gehadt, verhindert sij eenich vordel in de kercke Christi te schaffen ende sulx te continueeren, daervan hi bi den heere Acronio onderricht ende gecensureert iss.

Segt mede, dat de samptlicke ingesetenen wel vlijtelick ter kercken gaen. Met den jegenwoerdigen schoelmeester secht hi noch vrundtschap noch vijandtschap te hebben, doch secht dat hi den schoeldienst wel verwaere. Van de kerckvoegden getuiget hij, dat deselve sich in haeren dienst wel quijten. Van den heeren Acronio geinjungeert sijnde om sich tegens morgen te praepareeren tot een predige, heft geandtwoerdet, dewile hi van elders een beroep hadde, wilde hi morgen sijne dimissie geerne versoeken, sich onder dien schijn van de predige excuseerende.

Den schults, kerckvoechden ende volmacht gevraegt sijnde van des pastoers leere andtwoerden, dat als de heeren hem souden moegen hoeren ende examineeren, deselve alsdan van sijne leere ende weetenschap souden moegen ordelen. Noepende sijn leevent ende wercken getuigen, dat hi voer dree ofte vier jaeren de croegen meer besocht hebbe alss nu, doch affirmeeren, dat hij hijrbevoerens in lesten tijde sich getrouwlick gedraegen ende de krancken wel gevisiteert heft. Den pastoer wilden si niet geerne laeten vaeren, vermidts tcarspel alnoch eenige saeken met hem heft te liquideeren. Ende heft de heer Acronius henluiden vermaent, bialdien hi

geraecte te vertrecken, dat si sich volgens de kerckenordninge binnen tijtt van sess weecken nae eenen anderen prediger sullen ommesien. Verclaerden daernae de kerckvoegden, dat noch si noch haeren voergaende kerckvoechden lesen ofte schrijven conden.

Eintelick de voernoemde prediger wedderom ingeeisschet ende hem gelast sijnde sich rondelick te verclaeren, ofte hi van meininge sij van Vrees te vertrecken, heft geandtwoerdet: jae. Volgens twelcke hebben de heeren Gedeputeerden sulx angenoemen ende beloft hem dimissie te verleenen, ende iss den schults, kerckvoechden ende gemeente sulx angesecht, midts sich in de beroepinge van een ander reguleerende, als voeren gesecht iss.

Norch.

Bernardus Johannis, pastoer, op voergestelde articulen gevraegt wesende verclaert goet contentement te hebben an sijne gemeente, sulx dat hi deselve bedancket, oick temelick well ter kercken gaen, maer dat sommige van de carspelluiden onder de predicatien in der herbergen drincken, ende in eenige andere poincten de placcaete van Sijne Gen. contravenieeren. Segt oick, datter sijn niet meer als tijn persoenen, die ten nachtmaele gaen. Van sijnen schoelmeester gift hi seer goede getuichnissen, ende dat hi seer neerstelick de kinderen instrueere, maer dat d'ingesetenen wat traeg sijn in de kinderen ter schoelen te brengen. De kerckvoegden draegen sich wel, doen alle jaeren van haar ontfanck ende wtthgaeve goede reeckenschap.

D'onderschults met de kerckvoechden ende volmachten verclaeren met haeren pastoer seer wel gedient te wesen, datter oick niet eine van de gemeente sij, oft se begeeren hem wel geerne te behouden. Van den schoelmeester seggen se, dat hi wel wat vlijtiger mochte sijn. Doch iss den pastoer vermaent den schoelmeester t'adhorteeren, dat hi sich in sijnen ampte vlijtich schicke ende sich in alles draege, dat de gemeente contentement hebbe ende claegeloes gestelt worde. Getuigen verners in alles in haer carspel geen onordninge te wesen.

Sijn eintelyck doer den h. Acronio vermaent, dat si als d'ansienlixten de gemeente met goeden voerganck wilden stichten, ende haer belast de gemeente an te seggen, dat si Sondaeges onder de predicatie de oepentlicke herbergen sullen schouwen, op poene dat de contraventeurs nae de placcaete van Sijne Gen. eernstlick gestraft sullen worden.

Roeden.

Antonius Frederici, pastoer, verclaert datter in Roeden geen schoele geholden worde, vermidts geen opkompsten daertho sijn, dan segt, dat Henricus Krijth voerleden winter sonder consent der h. drost ende Gedeputeerden ende tegens wille des pastoers eenige kinderen geleert

hebbe. Van de kerckvoechden verclaert hi, dat eener van deselve onlanx si doet gevallen, ende dat Evert Barringe voermaels kerckvoegd gewest nu schults sij, ende dat de E. Johan Tedema de kerckvoechschap niet hebbe willen anneemen, sulx dat jegenwoerdelick aldaer geen kerckvoegden sijn. Sijne gemeente segt hi, dat oft si wel temelick ter kercken gaen, nochtans der religie niet verwant sijn, dat oick de gemeente daer seer voele drincken, ende van den pastoer vermaent sijnde te desisteeren hem verachten, dat niettegenstaende den drost voer eenigen tijtt acht persoenen genoempt hebbende de kercke te laeten decken, sij evenwel daervan in versuimeniss blijven. Verclaert oick gemelte pastoer, dat onderwijlen doer den adversanten van de religie opten Spijcker aldaer bij eenen paep predige gedaen ende kinderen gedoept worden.

Den schults ende volmachten tot Roeden gehoert getuigen van den pastoer, dat de gemeente hem wel mach lijden ende dat hi oick sijnen dienst wel vertrede. Ende verclaeren van de qualiteit der gemeente, datter een quaet gespuis woene, sulx dat de persoenen, die nergens metter woeninge connen verblijven, sich aldaer begeeven ende nedersetten. Verclaeren oick, datter op voerleden Lichtmissendach st. no. vier sleden met volck wtth Groningen sijn gecoemen, bi sich hebbende een mispaep, ende dat deselve nae gedaenen haeren dienst (opte Spijcker geschiet) denselven dach wedderom nae Groningen waeren vertrocken. Eintlick sijn sij gelast alle verduisterde kerckengoederen bi den h. doctorem Melleum Brunsema als advocaet-fiscael getrouwlick an te geeven. Versochten den scholts ende volmachten lestelick, dewile haer pastoer soe weinich onderholts hebbe ende Roewolde met Roeden een scholtampt sij, dat Roewolde bi Roeden int stuck vant predigampt gecombineert mochte werden.

Roederwolde.

Johannes de Bruin, p. tot Roederwolde, verclaert an sijn gemeente aldaer te hebben een goet benoegen, ende dat eenige van deselve mede ten nachtmaele gaen, sonder dat hij weet bi deselve eenige onordningen te wesen, behalven datter twee ofte dree Wederdopers sijn, doch holden sich deselve ingetoegen. Verclaert mede, dat aldaer een seecker persoen sich bi de weduwe van sijn zal. broeder gelecht heft ende, doer den prediger onderricht sijnde, solde leetwesen betoent ende sijnen vaeder om vergiffnisse gebeden hebben. Noepende den schoelmeester, oftwel den pastoer van denselven goede getuichnisse gift, dewile hi oeverst sonder voerweten van de h. drost ende Gedeputeerde ende den classe ende tegens de sijnodale resolutie van den jaere 1602 den schoeldienst heft angeveerdet, is den pastoer daeroever gecensureert, dat hi sulx hebbe toegelaeten sonder op de voerss. resolutie, bi hem mede onderteeckent, gelett te hebben. Is hem oeversulx eernstlich gelast den gemelten schoel-

meester daertoe te holden, dat hi de voerss. resolutie ende kerckenordninge genoechdoe. Van de kerckvoechden getuicht den pastoer, dat si sich in haere administratie wel quijten sonder dat hij weet, dat bi denselven eenige kerckengoederen ondergeslaegen werden. D'eine kerckvoegdt, Luichien Jans genoempt, solde eenigen smack van de Mennisterije hebben.

Luichien Jans, kerckvoegd, gehoert sijnde bekent smaeck te hebben van de religie der Wederdopers, die binnen Amsterdam eene oepenbaere kercke toegelaeten iss, ende dat derselver leere niet onrecht sij. Egbert Cornelis als volmacht van Roewolde secht geene eigentlicke wetenschap te hebben, om wat redenen gemelten Luichien Janss tot kerckvoegdt sij gekoeren, ende verclaert bi hem vrembt genoemen te wesen, als hi hoerde, dat denselven Luichien tot kerckvoegdt was gecoeren. Van den pastoer verclaeren si beide, dat hi der gemeente stichtelick sij ende doer hem wel gedient sijn.

Ende alsoe voernoemde Luichien Janss opte positie van den heere Acronius, van oft hi de Gereformeerde religie ofte eenige van de Wederdoepers leere anhinck, sich niet wilde resolveeren ende verclaeren, ende geconsidereert, dat hi volgens de kerckenordninge tot denselven dienst niet behoert geadmitteert te worden, is geresolveert, dat men de van Roederwolde sal anschrijven, dat si een ander kerckvoegdt in sijn plaetss committeeren sullen.

Eelde.

Johannes de Bruin, insgelix prediger tot Eelde, verclaert noch oever de gemeente, daervan een goet deel mede ten nachtmaele gaen, noch oever de kerckvoegden noch oever den schoelmeester te hebben eenige clachten, alleenlyck dat eene van de kerckvoegden, Johan Melis genoempt, sijn kindt verweigere te laeten doepen, ende bi den pastoer daervan vermaent sijnde, dat hi alsdan met hem schertse. Dan claecht, datter groete onordningen geschieden met drincken in der herbergen onder de predicatie.

Den schults, kerckvoechd ende volmacht geeven haeren pastoer in alles seer goede getuichnisse, dat hi oick de combinatie van Roederwolde met voerweten ende consent van de gemeente hebbe angeveerdet, dat oick met de saeken der kercken van verduisternisse der goederen ofte andersints gansch geene swaericheit sij. Entlick iss den schults gelast den herbergiers te vermaenen geene gelaegesluiden onder de predicatie te setten, maer sich te reguleeren nae de placcate van Sijne Gen., hijrbevoerens gepubliceert.

Peise.

Wigboldus Montanus, pastoer, verclaert dat de gemeente wel ter kercken

gae doch nu beter als hijrbevoerens, oick twintich personen ten nachtmaele gaen, dat de kerckvoegden in voerleden weecke van eenige jaeren herwarts reeckeninge gedaen. Van den schoelmeester getuiget hi, dat hi sich wel holde ende de kinderen wel institueere, dan dat hi niet singen conne.

D'onderschults, kerckvoegden ende volmachten betuigen, dat den pastoer met goeden wille van haerluiden aldaer gecoemen ende beroepen sij, dat hi sich wel draege ende bedancken hem voer eenen goeden prediger in leere ende leevent. Seggen oick, soelange den schoelmeester met den pastoer eens sij, dat si denselven schoelmeester wel begeeren te holden, dan solden wel wonschen, dat hi betere gaeven int singen hadde.

Sijn eintlick bij den heere Acronio vermaent, dat si sich voertaen alsoe willen draegen ende in de vruchte des Heeren holden, gelijck den pastoer van haer getuiget heft, ende dat si sorge voertan willen draegen, dat den pastoer sonder swaricheit becoemen meuge, tgene si hem beloeft hebben, twelck deselve hebben angenoemen.

Suitlaeren.

Johannes Wirichius, pastoer, gift sijne gemeente een goede getuichnisse, dat si vlijtich ter kercken gaen, dat de kerckvoegden ende schoelmeester in haeren dienst sich getrouwlick quijten. Heft in alles niet te claegen, dan dat den schoelmeester niet onderholts genoech heft.

Den kerckvoegdt gift den pastoer goede getuichnisse van leere ende levent, alleenelick dat hi wel wat vreedsaemer mochte sijn. Segt oick, dat de gemeente hem wel geerne beholden willen. Noepende den schoelmeester claecht hi, dat den pastoer, om de costerije tot sijn onderholt te moegen beholden, de gemeente geerne andere lasten solde willen opdringen.

Anloe.

Henricus Strombergius, pastoer, van de qualiteit der gemeente gevraegt sijnde, heft seeckere schriftelicke remonstrantie oevergegeeven, waerom goetgevonden iss sulx te schorzen, ter tijtt de saeke mette gemeente affgehandelt sall worden.

Den schults, kerckvoegden ende volmachten verclaeren van haeren pastoer, dat de gemeente gansch niet met hem iss gedient, dat hi sich daegelix met dronckenschap verloept, dat de feilen hem tot verscheiden maelen gepardonneert ende beterschap beloeft hebbende evenwel sich tot meermaelen daernae wedderom verloepen, sulx dat de gemeente van hem ende sijnen dienst begeerde ontslagen te wesen, ten ansiene hi doch met geene stichtinge aldaer langer solde connen staen.

Den pastoer daerop gehoert wesende segt, dewile den schults geduirende des pastoers dienst niet als schoeringe in de kercke gesocht heft,

dat hi oick bij alsulcke luiden niet langer begeere te blijven ende oeversulx van sijnen dienst wel ontslaegen wesen.

Daerop wesende gelett, is bi de heeren alsulcken quijtinge van beiden sijden angenoemen ende verclaert, dat de van Anloe nae eenen anderen prediger ende den pastoer nae eenen anderen dienst sullen moegen ommesien.

Rolde.

Wilhelmus Johannis, pastoer, gift getuichnisse van sijne gemeente, dat si wel ter kercken gaen wtthgesondert in den tijtt van den bouw. Segt dat si alsdan weinich ter kercken coemen, als het tijtlicke voer het giestlicke praefereerende. Segt oick, dat de van Witten als de vurste van de kercke geseten weinich in de kercke erschijnen, als oick doen die binnen Assen haere residentie houden. Segt geene communicanten te hebben, doerdien d'ingesetenen wtth vrese des vijandts sulx naelaeten. Verclaert oick, dat bi gebreecke van een schoelmeester hi de kinderen selffs hebbe geinstitueert. Van de kerckvoegden secht hi niet anders te weten, dan dat deselve haere administratie wel verrichten, maer dat in langen tijtt sijnes bedunckens daervan geen reeckenschap geschiet iss.

Hobo t'Eeckehaer kerckvoegdt, alleen erschijnende vermidts d'andere voegden gisteren avondt nae huiss gegaen ende voeralsnoch niet wedderomgecoemen waeren, segt dat hi oever den pastoer niet hebbe te claegen. Van den standt der gemeente weet hi weinich te seggen. Segt vier jaeren kerckvoegdt gewest te sijn sonder oit reeckenschap gedaen te hebben. Gevraegt sijnde, oft oick wel in twintich jaeren herwarts reeckeninge geschiet sij, weet daerop niet t'andtwoorden, sulx dat hi met stilswijgen schijnt de vraege voer waer te confirmeeren.

Beilen.

Paulus Antonii, pastoer, getuiget van sijne gemeente, dat deselve vlijtelick ter kercken gaen ende dat noch dese leste maele oever tsestich personen gecommuniceert hebben, sulx dat hi oever deselve int geringste niet hebbe te claegen, maer haer in alles bedancke. Van de kerckvoegden verclaert hij, dat deselve sich insgelix wel draegen ende goede reeckenschap van haere administratie doen. Verclaert verners, dat hi geerne saege ende daerom oick vlijtelick arbeide, dat dese jegenwoerdige schoelmeester Johan Kremer de holdinge van de schoele verboeden mochte werden volgens de resolutie van den generaelen classe, den 7 September 1607 binnen Beilen gehouden. Ende iss volgens geresolveert, dat men Johan Kremer eernstlich sal anschrijven, dat hi soe daetelick den schoeldienst sal verlaeten op poene van arbitrale correctie.

Den schults, kerckvoegt ende volmacht verclaeren oever haers pastoers leere ende levent int geringste niet te claegen te hebben, ende dat hi

der gemeente lieff ende weert sij. Angaende haeren schoelmeester seggen, dat het beroepen ende onderhouden des schoelmeesters stae tot des predigers laste volgens taccort, met hem opgericht ende bi de heeren Gedeputeerden geaggreert. Moegen daerom wel lijden, dat een ander schoelmeester der kerckenordninge gemess in den schoeldienst beroepen werde.

Westerborck.

Lambertus Henrici, pastoer, gevraegt sijnde, dewile hi soeseer jonck van jaeren sij, met wat voegen hi totten kerckendienst aldaer si gekoemen, daerop hi met oick sijn vrouwen vaeder N. van Wterwijck neffens hem compareerende ten andtwoert geeven, dat de E. Johan van Steenwijck als collator van de kercke tot Daelen hem hebbe geconfereert de pastorye aldaer, ende dat hem int derwarts reisen bi de van Westerborck den dienst aldaer si gepraesenteert, ende dat de h. Gedeputeerden als medecollatoren van wege de van Dickninge alsulcke presentatie hebben geconfirmeert onder conditien, dat hi den classi ende examini sisteeren, ende bi den classe totten predigampte geadmitteert werden solde.

Dewile oeverst hi sich dem examini niet gesubmitteert maer sulx voerbigegaen heft ende dessniettegenstaende de sacramenten bedient, is daeroever seer eernstlich gecensureert ende hem tot poene opgelecht, dat hi voer een tijttlanck nae den predigampte niet aspireeren sal maer alleene den schoeldienst, soe hi will, aldaer anveerden, ter tijtt hi in examine sal connen bestaen ende totten predigampte duchtich verclaert sal wesen.

Den scholts, kerckvoegdt ende volmacht verclaeren, dat de kercke sedert tvertreck Gerhardi Georgi heft gevaceert. Bekennen desen jegenwoerdigen Lambertum totten predigampte niet bequaem noch capabel om eenige vruchten van de pastorije t'ontfangen. Doch iss verstaen, bialdien de gemeente hem etwes wtth gratie te goede wil doen, sal hi sulx hebben te genieten. Is volgens den schults, kerckvoegdt ende volmacht opgelecht binnen den tijtt van sess weecken eenen anderen prediger te beroepen.

Sabathi 23 Aprilis 1608.

Volget d'examinatie particulier, sijnde tot praeses erwelet Paulus Antonii, prediger tot Beilen.

Norch.

Bernardus Johannis, pastoer, vertoent hebbende sijn testimonium examinis ende beroepinge van de gemeente tot Norch, is tselve voer goet gekent ende alnoch in den predigampte bestediget. Geeven hem de broederen des classis van sijn leere ende leevent seer goede getuichniss, ende dat hi sij een oprecht, froem man ende een godzalig prediger.

Roeden.

Antonius Frederici, pastoer, bi de h. drost ende Gedeputeerde tot Roeden geschickt sijnde, heft vertoent sijn testimonium examinis, twelck bevonden iss niet absolut te sijn. Ende omdat hi des te beter in officio gehouden ende tot studeeren angeporret worde, is bi meesten stemmen goetgevonden ende hem opgelecht, dat hi t'allen tijden geholden sal wesen sich dem examini te submitteeren sonder sijnen naedeel. Is oick bi de broederen des classis geordelt, dat hi tot Roeden, dewile aldaer het meeste volck seer woest ende wilt iss, met vrucht ende stichtinge niet can staen, maer dat aldaer een ander prediger, meerder ansient ende authoriteit hebbende, wel behoerde ingestelt ende hi Antonius op een ander sijner qualiteit betaemende plaetss gerecommandeert te worden. Is eintlick bi den h. Acronio vermaent sich in sijnen dienst wel te quijten, vlijtich te studeeren ende in alles sich sulx bevlijtigen, dat hij sijne gemeente stichtelick sij.

Eelde ende Roederwolde.

Johannes de Bruin, pastoer, vertoent hebbende sijne beroepingen van beide plaetzen ende testimonium examinis, iss sulx geapprobeert ende hi voer prediger in desen landtschap geconfirmeert. De predigern des classis van sijn levent ende ommeganck omgevraegt sijnde seggen, dat si niet anders weeten, dan dat hij sich in alles wel draege ende bi sijne gemeente goede vrucht schaffe. Is oick bi provisie dese combinatie der voerss. beide kercken in weerden gelaeten, ter tijtt daerinne naerder solde wesen gedisponeert.

Is bi den h. Acronio neerstelick vermaent, dewile hi in sijne joeget niet heft gestudeert, dat hi te meerder vlijt sal anwenden int lesen van goede authoren, opdat hij sijne gemeente de leere des h. evangelii sulx moege voerdraegen, dat deselve daerdoer gestichtet meugen worden.

Peise.

Wigboldus Montanus, pastoer, vertoenende sijn testimonium examinis secht sijne beroepinge thuis gelaeten ende vergeeten te hebben, maer dewile de gemeente tot Peise gisteren van hem hebben verclaert, dat hi van deselve ordentlick si beroepen, is sulx geloeve gegeeven. De broederen des classis allegeerden eenige swaericheit opte qualiteit des testimonii examinis, ter cause hi bij een proefpredige de duchticheit sijns persoens totten predigampte te bewijsen hebbe verweigert. Daerop hi wesende ter andtwoerde gestelt ende verclaerende ieder tijtt daertho willich te sijn, alss maer sulx sonder passie ende wtth geene quaede meininge geschege, is hem alnoch opgelecht, dat hi voer den classe dess versocht sijnde een proeffpredige[1]) doen sall, om daermede te betoenen, oft

---

[1]) Hiervoor staat in marg.: „Is geschiet".

oick sijne gaeven dem testimonio gelijckformich sijn, sullende niettemin in sijnen dienst continueren.

Suitlaeren.

Johannes Wirichius, pastoer, bi de heeren drost ende Gedeputeerden tot Suitlaeren geschickt sijnde, heft sijn testimonium examinis vertoent, twelck voer goet angeseen ende hi voer prediger aldaer besteediget iss. Maer dewile de broederen des classis verclaeren, dat hi geene gemeente sammele, ende dat hi sich eenige maelen onordentlich ende buten betaemen hebbe geholden etc., versoeken daerom de gemelte broederen, dat d'heer Acronius hem wel ernstlich believe te vermaenen, ten einde hi sijnen dienst vlijtichlick vertrede, neersticheit doe om eene gemeente te sammelen, alle dronckenschap vermijde ende sich nuchteren houde, oick met sijne gemeente vredelick leeve, twelck bi den h. Acronio getrouwlick is verrichtet in sulcker vougen, dat gemelte Wirichius beterschap heft angeloevet.

Beilen.

Paulus Antonii, pastoer, vertoent hebbende sijne beroepinge ende seeckere getuichnissen sijnes voerigen classis ende gemeente van Rouveen, daer hi bevoerens heft gestaen, ende oft hi wel geen testimonium examinis heft te vertoenen, dewijle hi nochtans den tijtt van 29 jaeren den kerckendienst soe in Vrieslandt, Gelderlandt, Oeverijssel als elders heft vertreden sonder opspraeke, soe wordt hi in den kerckendienst ende tot een prediger in dese landtschap geadmitteert ende geapprobeert, daertho hem bi den h. Acronio geluck ende saelicheit gewonschet iss.

Rolde.

Wilhelmus Johannis, pastoer, bi de h. drost ende Gedeputeerde tot Rolde geschickt, heft vertoent een versegelde acte de dato den 10 Martij 1606 bi onderteeckeninge Arnoldi Martini, scribae sijnedrii Groningensis et ministri ibidem, daerbi bevonden werdt, dat hi sij geexamineert sonder verclaeringe nochtans, oft hi dem examini oick hebbe volgedaen. Daerop wesende gelett is hem opgelecht, dat hi bi acte ofte extract wtth het classicale boeck des classis tot Groningen an sijnen specialen classen t'eerster vergaederinge sal exhibeeren ende vertoenen, dat hi volcoementlick geexamineert ende totten kerckendienst toegelaeten sij.

Alsoe oick bi taccort, twelck de van Rolde met hem oever de anneeminge sijnes dienstes hebben geholden, bevonden wordt, dat hi bij provisie ende niet langer als een jaer sij angenoemen, is bi de heer [Acronius] ende den broederen des classis verstaen, dat hi an de heeren Gedeputeerden mede tegens de naeste vergaederinge van sijnen specialen classe an deselve classis sal vertoenen naerdere beroepinge des carspels desselven inholts, dat deselve hem nae expiratie des gemelten angenoemen jaers

in den dienst langer hebben begeeren te holden, ende alsoe als een wettelick beroepen prediger den dienst vertrede.

Eintelick hebben de broederen des classis Rolde hem beschuldiget, dat hi seer tot dronckenschap geneiget sij, ende dat men sorgt, dat tot eene besloeten gemeente te sammelen niet vlijts genoech hebbe angewendet, versouckende oeversulx, dat der heer Acronius hem eernstlich daeroever censureeren ende vlijtelick vermaenen wilde van de dronckenschap te desisteeren, oick meer vlijts tot een sammelinge der gemeente anwenden, twelck bi den h. Acronio seer eernstlich is verricht met vordere anmeldinge van poene, dat bialdien hi oevermaels bevonden wordt sich in dronckenschap te hebben verloepen, hi van den predigampte affgesettet sal worden, ende dat bi den classis van Rolde eernstlich in sulcken gevalle tegens hem sal worden geprocedeert. Ende volgens oever meer andere quaede proceduiren gecensureert wesende, iss hem angesecht, dat hi sich voertan sal houden in terminis, sijnde hem voer dese maele, dewijle hi vergiffniss begeert, sulx gepardonneert, ofte dat hi andersints arbitralick gestraft sal worden.

Ten affscheide heft de heer Acronius wtth cracht van sijne commissie den predigers versocht haer strictelick te willen reguleeren nae de resolutien, hijrbevoerens in anno 1602 gestatueert, ende dat deselve hun wel wilden voersien totte inlaetinge van de nieuwe predigers tot het examen sonder daerin lichtveerdich te willen handelen, maer hun te reguleeren nae de ordonnantien, die dienangaende eerstesdaeges geconcipieert, bi den h. Gedeputeerden gearresteert ende den classibus respectivelick toegeschickt sal werden, dat deselve oick haere speciale classes willen holden sonder dronckenschap, ofte dat andersints de classen sullen moeten worden gesuspendeert.

Ende gevraegt sijnde, oft deselve oick van meininge sijn de articulen van den Heidelberchschen Catechismus geduirende haer levent te predigen ende geloeven d'articulen, in deselve met oick in de Nederlantsche Bekenteniss vervaetet, hebben deselve alle samptlick beloeft deselve voern. articulen geduirende haer levent lanck te predigen ende achtervolgen sonder daervan aff te wijcken, dat si oick bereit sijn deselve met haere handen t'onderteeckenen. Nae welcke gedaene verclaeringe heft d'heer Acronius op begeerte van de h. Gedeputeerden beloeft tot sulcken einde vier exemplaeren van de voernoemde Nederlantsche Bekentenisse te laeten inbinden ende deselve an de collegie eerstesdaeges oever te schicken, van dewelcke elcke classis een sal worden metgedeelt, sullende een in bewaerniss van de h. Gedeputeerden verblijven.

Ende vermidts den tijtt te cort viel om met Temone ab Asschenberg,

beroepen prediger toe Dieveren, seecker praeexamen te houden, ten ansiene de heer Acronius op sijn vertreck stondt ende morgensdaegens als wesende Sondach binnen Groningen soude moeten predigen ende aldaer sijnen dienst verwaeren, is bi de heeren drost ende Gedeputeerde verclaert, dat men gemelten Temonem erstesdaeges ofte an het classis tot Campen ofte an het classis tot Groningen seinden sall om aldaer plene geexamineert te worden, naedat de heeren voerss. daerinne bi meesten stemmen sullen oevereenkoemen.

Aldus gedaen ende gearresteert in de collegie binnen Assen, ter presentie van de h. Gedeputeerden ende samptlicke predigers der respective classen op daegen voerss.

Steffen Hoerenckens. J. Dortman.
Hermannus ther Maeth.
H. Weinichmann.

Het classis Emmen:

Alexander Tilekingk, pastor to Borger, pro tempore praeses.
Bernhardus Strothusius, pastor to Emmen.
Albertus Dwiterus, pastor to Roswinckel.
Hermannus Alers Zuollensis, pastoer tho Sleen.
Johannes ab Asscheberg, pastor tho Hesselen.
Wilhelmus Marci, pastor in Gasslen und Geeten.
Franciscus Pontanus, pastor tho Odoren.
Hermannus Gotze, pastor tho Dahlen.

Het classis Meppel:

Stephanus Nicolai, pastor tho Sutwolde.
Themo von Asschebergh, prediger tho Dieveren.
Hermannus Johannis, prediger tot Colderveen.

Het classis Rolde:

Vuilhelmus Joannis, pastor in Rolda.
Wibboldus Montanus, p. tho Peijse.
Johannes Wirichius, verbi minister in Suitlaren.
Bernardus Joannis, prediger to Norch.
Paulus Anthonii, prediger des h. evangelii der ghemeente Christi toe Beijlen.
Joannis de Bruine, prediger tot Eelde undt Rooderwoltt [1]).

---

[1]) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

Actum opten geholden sinodus binnen Assen den 5en Septembris anno 1608.

Na gedane gebedt undt anroupinge des naems Gades is met meerder stemmen genomineert tot praesis Alexander Tilikinck, pastor tot Burger, ende tot schribam Joannis de Bruine, predicandt tot Eelde undt Rooderwoltt.

Presentis wt het classis Emmen:
Albertus Dwiterus, p. tot Roosewynckel,
Harmanus Allaerts, p. tot Sleen,
Wilhelmus Marth, p. tot Gieten undt Gasselt,
Alexander Tijlikinck, p. tot Burger,
Fransiscus Pontanus, p. tot Odoren,
Bernhardus Stroothuys, p. tot Emmen,
Joannis Asschenberch, p. tot Hessel,
Harmannus Godtze, p. tot Dalen.
Absentis:
Joannis ab Holle, p. tot Schoonebeeck,
Jodocus Reddinck, p. tot Sweel,
Harmanus Drecxius, p. tot Couverden.
Presentis wt het classis Meppel:
Steffanus Nicolai, p. tot Zuijtwolde,
Harmanus Joannis, p. tot Colderveen,
Temo van Asschenberch, p. tot Dieveren.
Absentis:
Bartoldus Paulii, p. tot Blydensteen,
Meijnardus Bernhardii, p. tot Coukanne,
Meppel vacat,
Godfridius Paulii, p. tot Nijeveen, questios,
Havelte vacat,
Foppius Hilarii, p. tot Wapsterveen,
Vledder vacat,
Dwijngelo vacat, doch daer is een beroupen,
Potrocles Rommelynck, p. tot Ruynen.
Presentis wt het classis Rolde:
Bernhardus Joannis, p. tot Nurch,
Joannis de Bruine, p. tot Eelde undt Rooderwoltt,
Wibboldus Montanus, p. tot Peyse,
Joannis Wirichius, p. tot Zuytlaren,
Wilhelmus Joannis, p. tot Rolde,
Paulus Antonii, p. tot Beilen.

Absentis:
EYLARDUS HUYSMAN, p. tot Vrijes, questios,
Rooden vacat, doch daer is een beroupen,
ALBERTUS HAMONII, p. tot Anlo, questios,
Westerburch vacat.

1. De schriftelycke excuse van absentie, bij den Ed. erentfeste welwysen heeren Gedeputeerde sampt den bygevoechde predigeren deser lantschap gevysiteert, van MEYNARDUS BERNHARDI, p. tot Kouckange, wegen de kranckheyt synes vaders is suffiant verclaert ende voor goet erkent ende daeromme van de broecke geabsolveert.

2. Voorders gelesen synde de schriftelycke excusatie van FOPPIUS HILARII, p. tot Wapsterveen, is frivol bevonden ende in geene reden gefondeert. Zal derhalven geholden wesen zodane broecke van vier dalers, zoo opt leste geholden sinodi 1607 den 7e Septembris geconsenteert, te betalen.

[3.] 1) Daer is de schriftelycke excusatie van den Ed. erentfeste heeren van Ruijnen wegen de absentie zyns predigeren gelesen, welcx van woorde tot woorde luydet als volget:

Om genougsaem oorsaken, reden ende fondament te verthoonen, waerum ick onderbenombt de predicanten in mijner heerlyckheyt staende ad synodum in Drente volgen te laten bishertoe mij hebbe verweigert und noch, sal ider mannighlycken gelyeven te verstaen und is genougsaem bewyslick, dat de heerlycheyt van Ruijnen niet is den lande van Drente onderworpen, annex oft angehorich, maer is eene exempte undt frije heerlycheyt, hebbende hooge halsgerichte undt lege et omnem jurisdictionem, alsoo dat hetselve, wat de lantschap van Drenthe na haere grootheyt ratione jurisdictionis competiert, solckes oock mij van wegen myner heerlycheijt na myn cleenheit thokompt.

Und oftwel de heerlijcheit van Ruinen in saken van contributien tot desen orlogen voor een tyts bij den lande van Drenth heeft contribuert, zoo is gelyckwel sulx niet geschien anderergestalt in hangenden process dan wt kracht eines provisionael verdrages tusschen partien, an beiden syden derwegen ad tempus opgerichtet wesende, na wtwysinge daervan gemaeckten schriftelycken recessen.

Oft ock wel een generall decanus aver Drenthe aver de carspelen in Overissel als Ievhorst, Staphorst unde Roveene und aver de heerlijcheyt

---

1) „[1]" De nummers der artikelen zijn in deze acta vervolgens met moderne hand bijgevoegd.

van Ruinen geweest is, soo is gelyck dieselve decan nicht van den lande van Drenthe meer van den bisschop van Utrecht gestelt worden, hetwelck recht des bischops den magistraet in een ider provincie, territorio oder gebiede nu compitiert und daervan usurpiert wordt, sint oock deselvige decans limiten, dewelcke plochte synodos particulares in Drente to congregeren, nu na de reformation der kercken geheel van eenander gescheuret, alsoo dat die predicanten tho Iverhorst, Staphorst unde Rouvene niet ad sinodos in Drente gevoceert worden. Daerwt dan volget, soo weinich als de predicanten der voorgenoemden karspelen Iverhorst, Staphorst ende Roveene alsnu constringieret konnen worden sich den sinodis in Drenthe to adjungeren unde bij to voegen door den praetext, dat haer antecessores sub papatu under den decanatu in Drenthe gestaen hebben, dat effen soo weinich ick bin door denselven praetext geholden die predicanten in mijner heerlijcheyt staende ad synodos in Drente volgen te laten undt te admitteren.

Veerner oftwel die van Dickelinge die collatien aver die kercken over de heerlycheyt van oldes gehadt hebben, hetwelcke jus de Gedeputeerde an hun van wegen de lantschap devolviert te wesen unde daerdoor velichte die jurisdiction aver die predicanten in der heerlicheyt sich anmetigen, soo konnen sy gelijckwel sub praetextu juris patronatus sodane gepretendierte jurisdictie niet verdedigen, noch oock sich niet meer rechtes daerdoor toeschriven und arrogeren als een collator oder patronus ecclesiae in pausdom gehadt heeft, maer nu heeft in pausdom patronus ecclesiae niet meer als jus praesentandi gehadt. Episcopus jus recipiendi praesentatum, si erat idoneus patronus, non habuit jus introducendi praesentatum neque removendi, sed solus episcopus patronus non habuit jus administrandi bona ecclesiae, nec jurisdictionem in ecclesias vel in personas ecclesiasticas, neque jus edicendi synodum, sed solus episcopus, gelyck als sulcke alles ex corpore juris pontificii klaerlyck van mij sal konnen daergedaen werden. Ergo hebben die Deputierden van Drente ratione juris patronatus geen recht jurisdictionem aut jus removendi, multo minus suspendendi ab officio concionatores, neque jus edicendarum synodorum in meo territorio, dewijle des bischops recht van der politischen overicheit in desen Geunierden Nederlanden geusurpeert wort in eines ideren gebiede.

Nademael dan alle dese voorg. raden unangesien die Gedeputeerde van Drenth sich hebben onderstaen die predicanten in mijner heerlycheyt bij peen van suspensie to voceren undt te compelleeren omme in sinodus in Drente te erschinen, hetwelcke hun niet competiert, dewijle synodos te cogeren vel ad easdem predicanten te voceren kan niet geschien anders dan ex decreto undt autoriteit des, den merum et mixtum imperium et

omnis jurisdictio ter platsen competiert, gelyck als mijn voorvaderen sulx alles dogentlijcken gehadt hebben, und dewyle des bisschops oder decans recht in der heerlicheyt van Ruinen soowol op mij gevallen is, als desselven bisschops oder decans recht is gevallen op die Gedeputeerde van Drente, und als desselven recht in Overissel gevallen up die lantschap van Overissel, soo hebbe ick gemelten predicanten mijner heerlicheyt billigh op die synodos in Drente niet te erschinen verboden.

Niet te weiniger[1]) om alle goede stiftungh ende ordnungh der kercken Gaedes, soeveer als mijn geringe vermoegen strecket, mede toe helpen bevorderen und toe promoveeren, betuge ick hijrmit ende verklaere apentlick wal vredig te wesen, dat de predickanten in mijner heerlicheit sullen erschijnen in sijnodis in Drenthe op sulcke conditie, dat de sijnode in Drenthe, wanneer die van den Gedeputeerden voerder anbestemmet sollen werden, oick mit mijnen voerweten, consent ende stemme erstaen, bewilliget und anbestemmet, und an die predicanten in mijne heerlicheit staende van mij kondt gedaen und wuithgeschreeven werden sullen, dat oick ick bij sijnodalische saeken, soe unde wanneer de Gedeputeerden daerbij oever ende an sindt, glijckfals mit aever, an und bij wesen unde mijne stemme hebben wil, und dat alle actus ecclesiastici, daerin de politische avericheden hair authoriteit interponiert, doer mijn suffragium, stemme und authoriteit mit decerniert unde tho wercke gestelt sullen worden, alles voer soeveel als de kercken unde predicanten in mijner heerlicheyt angaet und wijders niet.

Und dat de Gedeputeerden van Drenthe geene jurisdictie aever de predigers und kercken in der heerlicheit van Rune sick sollen anmaetigen.

Welckes alles ick also tom ende als voergess. in der ijle hebbe opt papijr brengen willen, etc. In oerconde mijnes ondergess. naemens.

Onder stondt: Henrick van Monster, heere tot Runen.

[4.] Het wort mitsdesen den praesis geordinneert ende van den Ed. erentfeste heeren Gedeputeerde ende bijgevoechde predicanten, dat hi de broecke van den absenten zal invoorderen, welcke absenten hem op een cedelken schriftelyck zullen ter handen gestellet worden, waervan hij op het naeste sinodum zal geholden wesen rekenschap te doen volgens de vorige resolutien, 1607 tot Beilen gemaket.

[5.] Sijn volgens geresumeert de acten, zoo op de kerckenvisitatien den 18e Aprillis lestleden binnen Assen geholden zijn.

Sessio 1.

[6.] Opt stuck van dat Wilhelmus Martii sich solde informeeren, oft

---

1) „weiniger" er stond „min", dat doorgehaald is.

Jacobus van Wtloo zij na de kerckenordening gecopuleert, verclaert sulx niet te konnen weten, doordien dat Jacobus hem quaet antwoort geeft, wanneer hem van Wilhelmus daerna gevraget wort.

Is goetgevonden, dat de Ed. erentfeste heeren sich daervan sullen naerder informeren ende na tijtsgelegentheyt tegens hem daervan procederen.

[7.] Fransiscus Pontanus, p. tot Odoren, verclaert, dat Coenradum Prijs, gewesen pastor aldaer, om attestatie van sijne coppulatie na de kerckenordening heeft angelanget, maer dat deselve Coenradus sich verontschuldiget zijne attestatie nevens zijn ander goet tot Gronninge in verwaerder hant te hebben. Ende beroupt hem oock wyders op sijn predissesseur Wibboldus Montanus ende Alexander Tijlikinck, die hij verclaert deselve vertoont te hebben, welcke beide pastooren daerom gevraegt sijnde verclaren: ja ende waer te wesen. Blijft in zijn terminis.

[8.] Alexander Tijlikynck, p. tot Burger, verclaert, dat hy alsnoch niet en weett, oft Joannis Brouwer met zijn vrouwe oft bijligster na kerckenordening is gecopuleert, daerop dat de Ed. erentfeste heeren hebben angenomen met voorss. Joannis als met Utlo tho procedeeren.

[9]. Gelesen zijnde de acte, gevallen in de lestleden visitatie over Joannis ab Holle, p. tot Schoonebeeck, ende verstaen, dat hi enige getuigenisse tot purgie[1]) zijns nederslachs hebben, zijn deselve den h. Acronio[2]) toegeschickt om daerop syn advys te geven, oft deselve kerckelyck solde konnen bestaen. Ende bevonden, dat deselve noch bij Acronio zij berustende, wort verstaen de voorss. resolutie, over zijn persoon gegeven, blijven in zijn terminis.

[10.] De acte over Joannis Asschenberch, p. tot Hessel, genomen geresumeert synde, van dat hi tot allen tijden geholden solde wesen sich alsnoch den examen te submitteeren, heeft zijn testimonium[3]) examinis ingebracht, welx voer goet gekent ende van wijder examen geabsolviertt.

[11.] Geresumeert bij den Ed. erentfeste undt samptlycke predigeren deser versamelinge alle de classicale acten over Eijlardus Huyssman, gewesen p. tot Vryes, gevallen sedert het jaer 1602, ende bevonden geene van dezelve bij hem volgedaen ende nu noch op lestleden kerckelycke vijsitatie selfs geresingneert te hebben, refereren sich de Ed. erent. heeren Gedeputeerde sampt den predigeren deses sinodi na allen vorigen acten ende resolutien, over zijn persoon gemaket, zulx dat hij zijnen

1) „purgie", er staat „purie".
2) „Acronio", er staat „Acroni".
3) „testimonium", er staat „testimonio".

dienst tot Vryes gansch ende gaer ontsettet zij ende blijven, mitz dat hij na sijne qualijteyt na een ander platze zal mogen ommesien, daerin hem alle behoorlycke assistentie [1]) gedaen sal worden. Zal oock in den tyt van vier weken na dato deses de pastorye tho Vryes ruijmen. By mangel van dien sal tegens hem van den Ed. erentfeste heeren drost undt Gedeputeerde als een verachter van de kerckelycke resolutien geprocedeert worden. Ende zal oock den eersten Sondach daerna den pastor tot Rolde geholden wesen den dienst te becleden ende alsoo volgens bij der sonnen ommeganck, totter tyt toe die van Vryes eenen anderen bequamen prediger beroupen hebben.

[12.] Van Luytien Jansens, smaeck hebbende van de Ministerije, als hij in de leste gehouden kerckelycke visitatie selfs bekent heeft, is geresolviert, dat men hem van het kerckvoogtschap tot Rowolde sal ontsetten ende die van Roowolde daervan anschrijving doen.

[13.] Alsoo alsnoch bevonden wort, dat sich veele merckelycke onordentheden in den lande van Drenthe toedragen vantt dryncken ende arbeiden des Sondachs onder de predicatien ende ander abuysen, die in ander lantschappen niet gehoort noch gespeurt worden, is geresolveert, datter wt ijder classis eenen prediger met een request an den E. E. heeren affgeveerdigt zullen worden om hem daervan t'atverteeren: wt het classis Emmen Wilhelmus Martii, p. tot Gieten undt Gasselt; wt het classis Meppel Temo van Asschenberch, p. tot Dijeveren; wt het classis Rolde Joannes de Bruine, p. tot Eelde undt Roowolt. Zullen genieten wt der lantschaps middel yder des daechs een daler, welcke drie voorss. predigers bij den Ed. erent. heeren drost ernstelyck anholden sullen, dat zijn gestrenge wolde belijeven de behulpelycke hant daeran te holden ende daervan vaste beloftenisse te doene, dat al sulcke misbruycken neerstelyck geinquireert ende den overtreders opt scharpste mogen gestraffet worden, ofte dat het syn gestrengen belyeven wolde de zake an de Ed. erent. heeren Gedeputeerde tho remitteren om by deselve haer werck daervan gemaket te worden.

[14.] Op de verclaringe van de kerckvoochden tot Rolde, op de leste kerckelycke visitatie selffs gedaen, van dat in lange jaeren herwaers geene rekeninge van de kerckengoederen geschiet is, hebben de Ed. erentfeste heeren Gedeputeerde angenomen de tegenwoordige kerckvooghden daertoe te holden om rekenschap te doene. Bij gebreck van dien wort tegen haer geprocedeert na tbehooren.

---

1) „assistentie" er staat „attestentie".

[15.] Is avermaels geresolviert, dat de Ed. erent. heeren Gedeputeerden den JAN KREMER, schoolmeester tot Beilen, sullen anschrijven, dat hij sich dadelyck van den schooldyenst aldaer sal onthouden volgens de voorgaende resolutie, op de lestgeholden kerckelycke visitatie geschien. Wort mitzdesen den pastor belastet, dat hi tegen ancomenden wijnter om een ander schoolmeester zal ommesien, tensij dat ergen. JAN beterschap bewijse ende den pastoor beter tevreden stelt.

[16]. Den pastor tot Rolde WILHELMUS JOANNIS in achtervolch de resolutie, in de lestleden kerckelycke visitation over zijn persoon genomen, heeft vertoont nader beroupinge syns carspels, dat deselve hem na wtganck van het eerste angenomen jaer in den dienst wettelyck hebben beholden. Heeft daerneffens vertoont een versegelde attestatie, ondertekent bij ARNOLDUM MARTINII, prediger tot Gronninge, ende scriba des classis aldaer, ende oftwel schijnt in den datum gearreert te wesen, zulx dat deselve met de dato van syn eerste acte doemaels vertoent overeenkompt, nochtans dewijle bij desen tegenwoordigen attestatie bevonden wort, dat hij geexamineert ende totten kerckendienst toegelaten is, twelck in sijn voorgaende acte niet was geexpresseert, is deselve bij provysie voor goet gekent onder sulcken conditien, dat hij den datum in dese zijne jongeste attestatie zal laten veranderen, alsoo dat deselve zedert den lesten April hem gegeven is.

[17.] Hiermet sijn alle de acten der lestgeholden kerckelijcke visitation, geholden tot Assen den 18e April anno 1608, geresumeert ende affgedaen.

[18.] Het sijn alle predigeren in dese versamelinge in tegenwoordigheyt van de Ed. erentfeste heeren Gedeputeerden bij den presidem ernstelijck vermaent, dat se alle acten, zoo hier tegenwoordich gemaket [1]), bij haer secreet holden ende niemant en openbare, veelemin enige vrembde predicanten buijten deser lantschappen te kennen geven, bij mangel dat op haer persoon zal geprocedeert worden na tbehooren, welx een ider prediger met beloftenisse heeft angelovet sich daerna te reguleeren.

[19.] Is erschenen ALBERTUS HAMONIUS, bij den scholtes, kerckvoogden ende gemeente tot Anlo voor haren prediger beroupen, vertoonende zijn acte van beroupinge, testimonia examinis et dimissionis classis Loppersummanae metsgaders ander verscheiden versegelde ondertekende getuigenissen van den hovelijng ende gemeente tot Bierum met noch eenige ander, daer hij den kerckendyenst voormaels heeft betreden, dewelcke alle eendrachtich met malcander overeenstemmen, van dat hij sich in sijnen

1) Vóór dezen regel staat in marg. „Ecce", onderstreept.

dyenst in leer undt levent vroom, eerlyck, vreetsaem, sober, nuchteren altyt heeft geholden, sulx dat si[1]) hem als een eerlycken prediger bedancken[2]). Ende oftwel hem by seker mandaet van den h. ACRONIO de dato den 23e Junij anno 1608 interdictie van synen dyenst tot Anlo gedaen ende anschrijvinge van opholdinge zijnes dienstes tot op desen sinodo by de Ed. erentfeste heeren Gedeputeerde daerop gevolget is, ter oorsake dat hij hem tegen de kerckenordeninge verloopen heeft[3]), zoo hebben nochtans de Ed. erentfeste heeren mits oock alle de predigers, soo desen sinodi bijgewoont, eenhellichlycken bij meesten stemmen de voorgeschreven geexhibeerde acten, testimonien ende attestatien sulx bevonden gequalificiert, dat hi met recht[4]) totten kerckendienst tot Anlo zal mogen geadtmitteert worden, gelyck dan oock de Ed. erentfeste heeren ende de predigers hem dienangaende in den voorss. kerckendienst in deser lantschap comfirmeeren ende bestedigen, mitsdesen hem annemende tot een membrum hares classis. Ende sooveel anbelanget, dat hij sich tegen de kerkenordeninghe met predigen tot Anlo verloopen heeft, is hem op sijne voorbidt op het speciale ende generale classis thom goeden geholden, ten ansiens hij ignorantie pretendeert ende daervan groot leetwesen ende berouw betoont[5]). Is hem verners operlegt, dat hij eene cleene propositie doen sal, welx hij gewillichlijcken heeft angenomen ende oock vollenbracht[6]).

[20.] Is verschenen WIGHER LAUWERENTS als volmacht van Nijeveen, versouckende wt namen van dezelve gemeente, dat GODFRIDIUS PAULII haerlyeden pastor, in lestleden kerckelycke visitatie geholden den 18e April 1608 by resolutie sijnes denstes ontsettet, in denselven dienst gecontinueert zoude mogen worden, ten ansien hy daerbevorens bij resolutie van het sinodus geexamineert ende in het examen tamelyck heeft konnen bestaen, waerop de stemmen van de samptlycke predigeren gecolligiert wesende, [hebben daerop eendrachtichlycken ende met gemeender stemmen verclaert haer wtterlycke ende ernstelycke meninge te wesen geene superiorem[7]) over haer te kennen, die macht hebben de resolutien, op hare soo speciale als generale classicale vergaderinge in de vruchten des Heeren genomen, te retracteeren ende verclaren daernevens bij continuatie van

1) „sulx dat si" er stond eerst „ende", doorgehaald.
2) „bedancken" er stond „gedragen", doorgehaald.
3) „ter oorsake — heeft" is aan den rand bijgeschreven.
4) Op „recht" volgde „undt reden", doorgehaald.
5) „ten ansiens — betoont", deze passage is verbeterd. Er stond: „nadien hy van ignorantie gepretendeert ende groot berouw betoont heeft".
6) „ende oock vollenbracht" is later bijgeschreven.
7) „superiorem", er staat „superiorum".

sulx lyever alle samptlycken wt dese lantschap tho vertrecken] [1]. Ende volgens over den persoon van GODFRIDIUS PAULII ommegevraeght wesende, of hi sonder inbroecke van de leste resolutie den dienst aldaer soude mogen vertreden, is geresolviert, angesien de gemeente van Nijeveen zeer neerstich om continuatie zijnes dienstes anholt, ende mede gelet dat de gemeente zooveel als mogelyck in haren christelycken versouck behoort geaccomodeert ende met Gades woort versorcht te worden, dat gemelte GODFRIDIUS PAULY by provysie ende onvercortet de voorss. resolutie, in de lestleden kerckelijcke visitatie over sijn persoon genomen, aldaer voor den tyt van ses maent naestvolgende sall mogen predigen ende de profijten der pastorye genieten, zonder nochtans in den ministerio vastelijck geatmitteert te worden [2], ende dat hij geduyrende de voorss. tijt van ses maenden sich ontholden zall van enige sacramenten te bedienen. Ende tegen dat de voorss. ses maenden zullen kommen tho expireren, sal hij geholden wesen sich den examini van nijes tho submitteren, zullende alsdan nadat hij bestaen kan voorders met hem na de kerckenordeninge gehandelt worden.

[21.] JACOBUS JANNIKELII BORNBERCH, erschijnende in sinodo, vertoont zeker acte van beroupinge de dato den 4e Septembris anno 1608, bij de gemeente van Dwijngelo hem verleent, mitsgaders seker getuigenissen, ondertekent bij twee professoren der teologie binnen Franiker, mitz oock van de kerckenraet aldaer, dat hij in levent ende wandels vroom ende oprecht ende der older warer Gereformeerde religie Jesu Christi een litmaet sij, versouckende dewijle hij niet geexamineert, dat hem tyt des examens gestelt mocht worden, ten ende de gemeente tho Dwijngelo met Gades woort mochten wesen versorget.

Is geresolviert, dat gemelte JACOBUS, als wanneer het hem best gelegen sal sijn, wt het classis van Rolde ontbieden zal PAULUS ANTONII, pastor tot Beilen, ende ALEXANDER TIJLLIJKINCK, p. tot Borger wt het classis Emmen, dewelcke als assessoren ende getuigen de predigeren des classis Meppel in examineren bijwoonen sullen ende eensaemtlijcken macht

[1] „[hebben daerop — tho vertrecken]". Deze geheele passage is doorgestreept en aan den kant staat met roode inkt aangeteekend: „Die redenen, warum diese regelen dorgestreken sindt, staen tho vernemen uth die acte in synoto 3 Septs. 1610 binnen Assen hierover gestatuert, fol. 105." (zie bl. 128) Deze aanteekening is echter van zeer jongen datum, schrijfwijze van deze eeuw, en daaruit blijkt, dat de opdracht om deze mededeeling op den rand te plaatsen opzettelijk doch om onbekende redenen toen ter tijd is nagelaten, want de doorhaling is blijkens de kleur van de inkt dadelijk geschied.

[2] „te worden", er staat „worde".

hebben hem, indien hij bevonden wort im examen tho konnen bestaen, in den kerckendienst tott Dwijngelo tho confirmeeren.

Ende zijne propositie gehoort hebbende, in den collegio gedaen, geeft den broederen goede hoopeninge, dat hij met stichting zal konnen geholpen worden.

[22.] Alsoo Temo van Asschenberch, beroupen prediger tot Dijeveren, in de leste kerckelycke visitatie operlegt was sich an het classis tot Campen ofte Gronningen te vervoegen om aldaer geexamineert tho worden, heeft volgens deselve resolutie sich daertoe bereytwillich gepresenteert. Maer vermitz de predigeren des classis Meppel zulx ongeraetsaem bevonden, ende willende haer de autoriteyt dienangaende niet wt de handen genomen hebben, heeft volgens derselver eernstelycke vermaning sich den examine des classis Meppel bij medegoetvyndinge van den Ed. erentfeste heeren Gedeputeerden gesubmitteert ten medeoverstaen van de pastoren van Beilen ende Borger, ende bij attestatie van dezelve mitsgaders wt den inholt van zijne testimonium examinis bevonden zijnde, dat hij den examine volgedaen ende totten kerckendyenst tot Dijeveren toegelaten is, dat hij volgens zijn beroupinge den dienst aldaer vertreden ende de h. sacramenten bedienen zal mogen.

Gravamina des classis Emmen.

[23.] Het classis van Emmen beclaget sich, dat eender met namen Harmanus Drecxius, gecomen wesende wt het pausdom, heeft onderstaen zonder voorweten des classis den dienst tot Couverden te betreden ende de h. sacramenten te verichten, tot cleenachtinge hares classis ende kerckenordening.

Resolviert de Ed. erentf. heeren Gedeputeerde ende prediger deser lantschap, dat de gecommitteerde, zoo den Ed. erent. heeren drost om enige abuysen deser lantschap sullen ansoucken, met denselven heeren drost de gelegenheyt des pastoers van Couverden zullen communiceeren ende te kennen geven ende bij syner gestrenge versoucken, dat hij daertoe geholden worde de kerckenordening vol tho doen.

[24.] Gehoort undt gelettet wesende op de ontschuldinge, bij Alberto Dwytero p. tot Roozwijnckel ingebracht, van dat hij in den sinodos den 7e Septembris 1607 bij sijnen classem beschuldiget worden op een de religie suspecte platze geprediget, ende dat hij sulx na zijn bekentenisse zegt salva conscientia [1]) gedaen te hebben, is deselve onschuldinge voor goet angenomen ende van de excusatie geabsolviert, ten ware hiernamaels anders bewesen mochte worden.

---

1) „conscientia", er staat „contientia."

[25.] Is gelesen een getuigenissen van JOANNIS AB HOLLE, p. tot Schoonebeeck, daerbij hij sustineerdt tho bewysen inculpata tutela tot den neerslach, bij hem geperpetreert, gecomen te wesen, gelijck hem bij resolutie bij lestelycke kerckelycke visitation is operlegt. Ende bevonden zijnde, dat deselvige getuigenissen daertoe niet bestant zijn, is bij de Ed. erentfeste heeren ende predigeren sinodi verstaen, dat hij naerder bewys ende vollencomender bescheet zal moeten inbrengen, bevoerens ende alleer hij tot den kerckendijenst aldaer sal konnen gecontinueert worden. Blijven daermet de voorss. resoluytie in sijn geheel ende zonder inbroecke.

[26.] Is erschenen JOANNIS GODTZE, van de gemeente tott Dalen voor haren prediger beroupen. Heeft vertoont testimonium [1]) examinis van dat hij den examini volgens de kerckenordeninge heeft volgedaen ende totten predigampt geadtmitteert is. Ende d'attestatie van syner beroupinge geexamineert wesende ende bevonden, dat deselve in debita forma niet sij gestelt, is nochtans bij de h. Gedeputeerde deselve in weerden ende onweerden gelaten ende totten predigampte tot Dalen geconfirmeert. Ende nadat hij over enige onordeninge gecensureert, is voor een membrum des classis Emmen angenomen.

[27.] [2]) Is geresolviert, dat geene predigers henverners in den kerckendienst toegelaten sullen worden sonder voorgaende approbatie van den Ed. erent. h. drost undt Gedeputeerde ende den classis volgens de resolutie, opten sinodo den 2e Novembris 1602 dienangaende genomen. Zullen oock den classis geensins vermogen sonder gemelte h. Gedeputeerde appobatie jemant in den dienst t'admitteeren, op pene in de voorss. resolutie begrepen, ende dat deselve admissie, in sulcken val gedaen, crachteloos ende van geender weerden gehouden worden ende de geatmitteerde prediger van sijnen dienst gesuspendeert blijven sall.

[28.] Belangende de absenten zullen den vorigen FOPPIUS HILARII gelyckgestelt worden, tensij dat zij genouchsame excusation konnen bijbrengen.

[29.] Is volgens vorts sluyten ende afscheiden des sinodi over der broederen geholden censura morum ende niemant, Godt loff, in leer undt levent straffbaer bevonden behalven FRANSISCUS PONTANUS, der aver veele van sijne onordeningen seer eernstelyck is gecensureert, blijvende de resolutie aver zijn persoon, in lestleden geholden kerckelijcke visitatie genomen, in sijn geheele.

Aldus geresumeert undt gearresteert op datum als boven, binnen Assen 1608.

1) „testimonium", er staat „testimoni".
2) Hierbij staat in marg. „N.B."

J. Dortman.

H. Weinichman. Hermannus ther Maeth.

Alexander Tilekijnck, pastor to Borger, pro tempore praeses.

Joannes de Bruine, predicandt tot Eelde undt Rooderwoltt, pro tempore scriba classis generalis.

Vuilhelmus Joannis, pastor in Rolda.

Bernhardus Strothusius, prediger to Emmen.

Albertus Dwiterus, pastor tho Roswinckel.

Hermannus Alers Zuollensis, pastoer tho Sleen.

Paulus Anthonii, prediger des h. evangelii der ghemeente Christi toe Beijlen.

Johannes ab Asscheberch, pastor in Hesslen.

Franciscus Pontanus, pastor tho Odoren.

Themo von Asschebergh, prediger tho Dieveren.

Wibboldus Montanus, pastor tho Peijse.

Hermannus Johannis, pastor in Colderveen.

Johannes Wirichius, prediger zu Suitlaren.

Wilhelmus Marci, pastor in Gasselen und Geeten.

Bernardus Joannis, prediger to Norch.

Hermannus Gotze, pastor tho Dahlen.

Stephanus Nicolai, pastor tho Sudtwolde [1]).

Actum opten sijnodus, den 4 Septembris 1609 binnen Beilen gehouden.

[1.] [2]) Anno 1609 den 4 Septembris ijs na uthschrijvinge des sijnodi van de heren Gedeputeerde, darunder ijegenwerdich gewesen Hermannus ter Mahte medegedeputeerde unde Huibertus Weinichman [3]), Secretarius, datsulve geholden binnen Beilen unde sijndt praesentes gewesen:

Uth dem classe Emmensi:

Alexander Tilekinck,	pastor tho	Boergel,
Bernhardus Strodthusius,		Emmen,
Hermannus Zwollensis,		Schleen,
Joannes ab Asscheberch,		Hesselen,
Franciscus Pontanus,		Odoren,
Judocus Reddinck,		Zwele.

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

2) De nummering der artikels is van later tijd.

3) „Weinichman" er staat „Weichnichman".

Absentes:

Wilhelmus Marci,	pastor tho	Geten unde Gasselte,
Albertus Dwiterus,		Rosswinckel,
Hermannus Goetze,		Dalen,
Hermannus Dreccius,		Coverden.

Uth dem classe Mepplensi:

Stephanus Nicolai,	pastor tho	Suidwolde,
Hermannus Joannis,		Koldervenne,
Themo ab Asscheberch,		Deveren,
Godefridus Pauli,		Nijevenne,
Meinardus Bernhardi,		Kockange,
Warmoldus Hermanni,		Meppel,
Joannes Sartorius,		Havelte,
Jacobus Bornberch,		Dwingelo.

Absentes:

Patroclus Romlinck,	pastor tho	Ruine,
Bartoldus Pauli,		Blidenstein.

Wapstervenne vacat.
Fledder vacat.

Uth dem classe Roldensi:

Wilhelmus Joannis,	pastor tho	Rolde,
Paulus Antonii,		Beilen,
Joannes Wirrichius,		Suidlahrn,
Wibboldus Montanus,		Peise,
Joannes de Bruine,		Eilde unde Rowoldt,
Gajus Hoppingk,		Roen,
Eilardus Hussman,		Westerborch.

Absentes:

Albertus Hammonius,	pastor tho	Anlo,
Bernhardus Joannis, infirmatur,		Norch.

Freissch vacat.

[2.] Demna ijs na anropinge Gades per vota in praesidem eligert Paulus Antonii, pastor tho Beilen, unde in scribam Judocus Reddinck, pastor tho Zwele.

[3.] Up clagte unde ansoekinge der nagelathenen wedewen des entlijveten predigers tho Wapstervenne, datt de semptlicken predigers mochten noch ein jahr per vices den kerckendenst dasulvest tho Wapstervenne verwalten, is resolvert unde angenamen van densulven, datt se densulven denst verwalten willen, updatt der armen wedewen mijtt eren kleinen kijnderen mochte werden geholpen. Unde hebben de heren Gedeputeerden

gunstiglick angenamen erentwegen ock an datsulve kerspel tho schrijven, darmede datsulve twee naijahr also unde dorch alsulcke bedenet werde umme ock desulve kerspelsluide tho moveren, dat se sijck mijtt desulve resolutien wolden conformeren.

[4.] Hirna sijndt resummert de sijnodalia acten, gescheen den 5 Septembris anno 1608 bijnnen Assen.

[5.] Gedeliberert unde ummegestemmet wesende aver de absentie der predigern tho Ruine unde Blidenstein, ijs bij den broedern deses sijnodi mijtt einhelliger stemme verklaret, dewile de praedecessores der voergeschreven kercken de resolutien sowol aver de haldinge der generael als special classen, den 1 Novembris anno 1602 in generali sijnodo bijnnen Assen gearrestert, sijck conformeert unde undertekent hebben, dorch krafft van welcke se up de special classen compareren, datt darumme desulven predigers van Ruine unde Blidenstein in conformiteet van de voergeschreven resolutie up de generael classen offt sijnodos geholden soellen wesen tho erschinen, van welcke resolutie de predigers des classis Meppel den voerbenoemden van Ruine unde Blidenstein behoerlick soellen lathen insinueren unde up de special classen nicht admitteren, bevoerens unde aleer se bij undertekinge erer handen angenommen soellen hebben lathen up de generael classen tho frequenteren. Unde soellen de predigers des classis Meppel ijnt collegium an de heren Gedeputeerde van er wedderfarent reporteren.

[6.] Geresumerert wesende de sake van Joanne ab Holle, pastor tho Schonebecke, unde versthaen, datt he de resolutie van den 19 Aprilis 1608, in generali sijnodo binnen Assen aver sijne person genamen, nicht hefft vullgedhan, is bij den broedern up desen ijegenwerdigen sijnodo verklaret, datt he gehalden sal wesen ijegen ansthanenden Martini alnoch loffwerdich tho bewisen, datt he inculpata tutela tho den perpetrereden nedderschlach gekamen ijs, unde desulve sijne tuchenissen int collegium vor de heren Gedeputeerden binnen voergeschreven tijdt exhiberen, dewelcke desulve tuchenissen mijtt kercklicke personen soellen communiceren umme na behoer darijnne forts geprocedeert tho werden. Undertusschen sall he van sijnem denste suspendeert wesen unde blijven, thor tijdt dat de sake mijtt sal wesen affgehandelt, up poene so he darna geraken mochte einige kerckendenste tho verrichten, datt he bij de heren Gedeputeerde dorch den executor de facto uth sijnem denst gestellet sall worden, van welcker resolutie de predigers des classis Emmen en soellen insinueren.

[7.] De predigers beklagen sijck einhellichlick, datt de placata so hirbevoren van de heren Gedeputeerde sijndt uthgegeven tho afdhoninge der

abusen, als under de predicatien tho tappen, up Sondagen tho arbeiden unde anderssinss nicht achterfolget werden. Versoeken darumme, datt de heren Gedeputeerde beleven einen person tho committeren, bij welcken de inquisitie van de voergeschreven abusen (mijts genetende de halven broeke darup gestellet) gedhan mach werden.

Hebben de anwesende gecommitteerde van de heren Gedeputeerde belovet darvan ijnt collegium tho reporteren unde befoerderen helpen, datt sulckes geeffectueret moege werden.

[8.] Johan Kremer, scholemeister tho Beilen, werdt folgens de resolutien, den 5 Septembris 1608 in generali synodo aver sijne person genamen, avermals sijnen scholedenst verbaden, thor tijdt he beteringe sijnes leevendes vertoenet unde ein membrum ecclesiae geworden sij, welcke resolutie morgen fro eme sall voergelesen werden.

[9.] Wilhelmus Joannis, pastor tho Rolde, hefft ijn achterfolg der resolutien van lestleden sijnodi attestatie, van datt he geexamineert unde thom kerckendenst admitteert ijs, under datt segel van datt classis van Gronnigen de dato den 10 Maij 1608 ijngebracht unde darmede der voergeschreven resolutien ijn alles vulgedahn.

[10.] Up de resolutien, up lestleden synodo aver den person van Godefridus Pauli genamen, ijs bij de predigern tho sijn examen gecommitteret wesende verklaret, datt he bij desulve wettlick geexamineert unde in examine hefft koennen besthaen, warumme he thom prediger ijn dese landtschap werdt angenamen.

[11.] Vangelicken werdt bij de voergeschreven gecommitterde predigers van Jacobo Janniculi Bornberch, pastor tho Dwingelo, verklaret, de ijngelicks geexamineert sijnde hefft koennen besthaen unde alhir thom prediger angenamen.

[12.] Warmoldus Hermanni, pastor tho Meppel, unde Joannes Sartorius, pastor tho Havelte, bij dem classe Meppelensi tho den predigampte geadmitteert, sunder datt ere beropinge bij de heren drost unde Gedeputeerde in collegio geapprobert ijs, vor dewelcke se er krafft der resolutien van den 1 Novembris 1602 unde den 5ten Septembris 1608 mijtt eren beropingen hadden behoeren tho praesenteren, hebben syck beklaget van desulve resolutien nene wetenschup gehadt hebben.

IJs bij den predigeren deses sijnodi versthaen, datt de predigern des classis Meppel daraver gecensurerert unde gestraffet behoeret tho werden, condemnerende elck van desulve predigers darumme ijn de bote van einen halven daler tho profijte van den armen als morgen tho betalen, mijts datt de nije beropen predigers tho Meppel unde Havelte van de bote sullen

wesen geabsolveert, doch nichtthomijnn gehalden tho wesen der voergeschreven resolutien na tho kamen unde achterfolgen, up poene van suspensie eres denstes.

[13.] Albertus Hammonius, pastor tho Anlo, hefft sijne excusatie voergebracht, warumme he nicht tempore praescripto up den sijnodum gekamen sunderen des negesten dages, welcke excusatie ijs gewesen sijner voeten unmechticheit, de dann ijs vor guth angenamen unde darmede ijn entschuldiginge genamen.

[14.] Hijrmede sijn de sijnodalia acten, den 5ten Septembris 1608 bijnnen Assen genamen, geresummeret unde affgedhan.

[15.] Dewile Lucas Egbers van Reine sijck ijegen de kercklicke ordeninge verlopen, ijndeme he tho Fledder geprediget, nicht thogelaten vam classe als[1]) ijs hijraver einhellich stemmet, datt he sijck noch vorerst ein halffjahr thom scholedenst sall verfoegen, bett men see unde erfahre, we he sijck verhalde unde folgens thom kerckendenste thogelaten werden.

[16.] De semptlicke broedere des sijnodi hebben einhelliglick gedolert unde voergeworpen einige beschwernisse, van datt up de sijnodale vergaderingen uth ein ijeglick carspel ein olderlinck effte ein ander ehrlicke person, der religion thogedhan, neven erem pastor behoeren tho erschinen umme sowel de censuir aver eren prediger als andere kercklicke saken tho helpen verrichten.

Darup geresolveert unde verklaret ijs, datt ein ijeglick prediger, de alnoch nene beschloten gemeine versammelt hefft, alnoch sijn utherlickeste flith dartho anwenden sal, gelick he schuldich unde gehalden ijs tho dhon, unde datt tegen den sijnodum vant ansthanende jahr de respectivae classes gehalden soellen wesen de heren Gedeputeerde tho versoeken, datt desulven willen beleven ijn de uthschrijvinge des sijnodi den carspeln an tho schrijven umme alsolcken in person, als voergeschreven ijs, up den synodum nevens eren prediger tho senden, updatt de kerckelicke ordeninge, de nicht gelicklick unde na wunsch ijngefoeret kan werden, also mijttdertijdt ijn schwanck gebracht werde.

[17.] Upt voergevent van de predigers, datt bijnnen de landtschup Drente ein latinische schole upgestellt, effte datt de landtschup beleven wille einige jahrlicke subsidie tho underhaldinge van seker getall studenten tho consenteren, is geresolveert, datt alhir thorstundt dre bequeme predigers genomineert unde gecommittert soellen werden umme up den

---

[1]) „als" hier ontbreekt „prediger" of iets dergelijks. Met „ijs" begint een nieuw deel van den volzin.

ersten ansthaneden landtsdach de gude meininge des sijnodi voer tho stellen unde darup resolutie verwachten. Thom welcken ende gecommittert sijn PAULUS ANTONII, pastor tho Beilen, JOANNES SARTORIUS, pastor tho Havelte, unde WARMOLDUS HERMANNI, pastor tho Meppel.

[18.] Bij de predigern des sijnodi, gehoert hebbende de gruwlicke daden van HERMANNO GOETZEN, de ock wahr befunden worden sijn [1]), datt he sunder vertoch den denst tho Dalen sall verlaten, unde datt van de edle ehrnveste heren Gedeputeerde an den heren drost sollen schrijven umme mehrder unheil tho vermijden, datt he uth der landschup sall verwijset werden.

[19.] Gelettedt hebbende up de clagten van JOHAN BRANDTS unde gemeine van Zwele aver eren pastor JUDOCUM REDDINCK, ijs geresolvert, datt ehrgemelter JUDOCUS sijnen denst under dijtt unde Meij sall verlaten mijts genetende de profijten, de alsdann verfallen, unde datt umme rehden datt geseen werdt, datt he mijtt nene stichtinge dar langer sthan kan, ten ware datt he undertusschen sijck mijtt [2]) der gemeine, de nu klagen, de sake darhen kondē bringen, datt se vor eme intercedereden unde beeden umme continuatie sijnes denstes, mijtz datt se ock in praesentia van den sijnodi malckanderen de questie hebben vergeven, unde JUDOCUS vermahnet, datt he sijck fredesam mijtt sijne gemeine sall halden. Bij mangel van den sall JOHAN BRANDTS sijnes rechts unverkoertet blijven.

Sall ock gehalden wesen sijn hussfrouw unde kijnderen tho ein fredesam leevendt tho vermahnen. Imgelicken werden de huissluide vermahnet unde befhalen, datt se sijck ijegen JUDOCUM, eren pastor, als ehrlicke huissluide soellen dragen.

[20.] Van ARNOLDO WULFFERINCK ordelt datt sijnodus, datt he vor nenen scholemeister geachtet sal werden, voer unde aleer he ein ledtmate der gemeine ijs, als van anderen scholemeistern tho anderen tijden ijs geresolveert. Datt wesende werdt sijne beropinge van de gemeine tho Zwele vor guth erkandt.

Gravamina des classis Emmen.

[21.] Idt classis van Emmen hebben nene gravamina generalia.

Gravamina des classis Meppel.

[22.] Dessulven gelicken hebben de predigern des classis tho Meppel ock nene.

---

1) „sijn" hierop moest volgen „ijs geresolviert" of iets dergelijks.

2) „mijtt" hierop volgde „Johan Brandes unde", doorgestreept.

Gravamina des classis Rolde.

[23.] Datt classis van Rolde hefft syck beklaget, datt de platzen, dar se susslange ere classicael vergaderinge gehalden hebben, ungelegen ijs.

Werdt darup geresolveert, datt se van nu fortsan ere classis tho Freisch soellen halden, warup PAULUS ANTONII, pastor tho Beilen, unde EILARDUS HUSSMANN, p. tho Westerborck, beclagen ungelegen tho sijn. Sall derhalven PAULUS van nu an fortz dem classi Meppel subject sijn unde EILARDUS dem classi Emmen.

WILHELMUS MARCI, pastor tho Gasselt unde Geten, sall dem classi van Freiss wedder underworpen sijn.

[24.] Idt klaget datt classis van Rolde, we datt de kerckhoven mijtt perden, biesten unde schwinen geweidet werden, datt ock up datt bacchifest grote godtlosicheit so mijtt drincken, de gantz tho trecken, mijtt schweerdendantzen unde anders, sijck tho vermummen ijn mannen unde frouwenklederen.

Nemmen an de gecommitteerde van de Gedeputeerde mijtt dem drosten tho communiceren, datt sulckes mijtt dem spoedigsten mach afgeschaffet werden.

Censura morum.

[25.] WILHELMUS JOANNIS, pastor tho Rolde, uthgeghaen unde aver sijne person gecensurert unde de acten, den 23 Aprilis 1608 aver sijne person gemaket, gelesen darvan eine geresolveert was, datt he sijck van drunckenschup solde enthalden bij poene van remotie, unde versthaen, datt he noch tho mehr sich na sedert mijtt de voergeschreven abusen hefft verlopen, imgelicken gehoeret wesende de clagten vam ehrbarn secretario HUIBERTO WEINICHMAN van datt, datt he sijck ijn sijnem denste nicht halde na geboer ijn samlinge van ein beschlaten gemeine unde datt he mijtt anderen unordentlicken leevende behafftet ijs, waraver ehrgemelte secretarius vor Godt almechtich unde dem sijnodo geprotesteret unde sijck beschwaret gefunden hefft des Heren nachtmal tho communiceren unde under seine gemeine sijck tho begeven, bett an eme beterschup gespoeret woerde, up alle welcke bij den predigern des sijnodi gelettet wesen verclaren, datt he in conformiteet van de voerghande resolutie ijn sijnen denst nicht lenger sall continueren dan tho Meij ankumpstich, unde undertusschen sijck na ein ander platze ummeseen, offt ijdt sij datt mercklicke beterschup an eme gespuiret werde.

[26.] Is geresolveert, datt nemandt ijn der landtschup etwas sall drucken lathen, ijdt sij dann bij dem sijnodo efft classe gevisiteert.

[27.] BERNHARDUS STRODTHUSS, pastor tho Emmen, beschuldiget sijnde

van ALEXANDRO TILEKINCK, datt he sijck mijtt dem druncke hefft verlopen, welckes he verklaret van D. ACRONIO gehoert tho hebben, is gemeltem STRODTHUSS uperlegt sijck bij ACRONIO tho verfoegen umme sijck darijnne tho verdedigen unde sijnem classi darvan acta tho vertoenen [1]).

[28.] Nademe HERMANNUS DRECCIUS datt anschrijvendt van de edle ehrnveste heren Gedeputeerde umme comparitie up datt sijnodum tho vele malen hefft verachtet, is geresolveert, datt he wegen sodane halssstaricheit unde andere clagten van denst tho Coverden sal affgesettet werden, ijdt sij dann datt he bij de edle heren in dem collegio genochsame entschuldiginge voerbringe unde ock testimonium examinis vertoenet.

HERMANNUS THER MAETH.

HUBERTUS WEIJNICHMAN.

PAULUS ANTHONII, prediger des h. evangelii toe Beijlen, praeses sijnodi pro tempore.

JUDOCUS REDDINCK, pastor tho Zwele, scriba synodi pro tempore.

THEMO VON ASSCHEBERG, prediger tho Dievern.

JOANNES SARTORIUS, L. f., prediger tot Havelte.

ALEXANDER TILEKINCK, p. to Borger etc.

JOHANNES AB ASSCHEBERCH, p. to Hesselen.

FRANCISCUS PONTANUS, p. to Odoren.

GODEFRIDUS PAULI, dienaer des h. evangelii toe Nijeveen.

STEPHANUS NICOLAI, pastoer tho Sudtwold.

MEINHARDUS BERNHARDI Frisius, prediger tho Kukangenn.

WARMOLDUS HERMANNI BUSCH, v. d. m. in Meppel.

BERNHARDUS STROETHUSIUS, prediger thot Emmen.

HERMANNUS ALERS Zuollensis, pastoer tho Sleen.

JOANNES DE BRUINE, prediger tot Eelde undt Rooderwolt.

WIBEOLDUS MONTANUS, p. in Peijse.

GAIUS HOPPINGE, p. in Roeden.

JACOBUS J. BORNBERGH, predigher toe Dwijngheloe.

HERMANNUS JOANNIS, dienaer des h. evangelii toe Colderveen.

JOHANNES WIRICHIUS, prediger zu Suitlaren.

ALBERTHUS HAMMO, servus Christi in verbo.

WILHELMUS MARCI, predicant in Gasselenn und Geeten.

EILARDUS HUISMAN, pastor to Westerborck [2]).

---

1) „vertoenen" er staat „vertoenet".

2) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

[1.] [1]) *General synodus anno 1610 der landschap Drenthe, 3 Septemb. binnen Assen geholden, in welken na ahnropinge des Allerhogsten in praesidem eligert dominus* WARMOLDUS HERMANNI, *prediger tho Meppel, und in scribam* THEMO VON ASSCHEBERG, *prediger tho Deveren.*

[2.] Ist comparirt uth commission des wollgebornen etc. unsers gnadigen hern WILHELM LUDWICH dominus ACRONIUS, welker van den brodern samptlich gudtwillig ahngenhomen ist nach lesinge derselven welke luidet, alss volget:

WILHELM LUDWIG, grave von Nassau, Catzenelnbogen, Vianden, Dietz, here tho Beilstein, stadholder unde capitein general in Vriesslandt, stadt Groningen unde Ummelanden, Drenthe etc. doen tho weten, also tho wolstandt van den kerken an der landtschap Drenthe, item underholdinge und beforderinge van alle gude ordere unde wegnheminge aller abusen unde gebreken eine synodale ofte generale classicale vergaderinge in die vorss. landschap angestelt is tegen den 3 Septemb. nahestkomende, unde wi unss nit allene gelast maer ock amptshalven schuldig kennen solken guden und notigen werk, sovel in unss ist, tho helpen vortsetten unde tho den ende denselven bi tho whonen durch unsern committerden, so ist dat wi versocht und committert hebben, doen datselve in crachte deses, den werdigen und hochgelerden JOANNEM ACRONIUM, dener des godtliken wortes binnen Groningen, umme allein ofte bi assumptie van den ock werdigen und wollgelerden HIDDONE LAMBERTI GROTHUSIO, prediger tho Farmssum, sick tho vorss. dage in unsen name und von unsentwege tho vinden in die vorss. synodale vergaderinge, gevende denselven sampt und sonders volkomen macht und bevehl neven den predigern van deselve landschap alda verschinende beseigneren over datgene alda sal werden proponirt und darop mede tho resolviren unde sluiten, gelick sie vor den meisten dienst van de kercke unde na uthwisen van die ordninge derselver bevinden sollen tho behoren, insonderheit umme sick tho informiren unde redenen tho vordern, wo oder in watt maniren die vorss. ortere all versekere jharen bi unss midt overropinge van verscheidene treffliche, gelerde predigers thom behove van vorss. kerken opgericht alssmede die resolutien, in diverse visitatien unde classicale vergaderinge ten selven fine und bi medegudtfindige und bewilliginge unser committerden genhomen, nhagekomen und underholden ock geeffectuert sin unde die beletzelen, verminderingen und gebreken, die he oft sie bevinden sollen,

[1]) De nummering der artikels is van dezen tijd.

ter contrarien datelich midt behorlicher authoritet af tho doen und tho corrigirn in conformitet van deselve ordninge, resolution und andre kercklike wetten unde vortz alles anders tho doen unde tho helpen vortplanten, wess he oft sie tho opbowinge van vorss. kerken unde unterhaltinge van vorss. ordninge unde resolutien nodig achten sollen, doende unss van allen rapport. Ordinerende oversolckes den vorss. predigers van der landschap Drenthe und allen andern, die dit anghaen magh, den vorss. hern ACRONIUM und GROTHUSIUM sampt und besonders int effectueren van tgene vorss. is und van dependirn mag, alss unse gecommitterden tho respectirn, tho gehorsamen und tho assistirn na behoren.

Actum under unse handt und sigel binnen Arnem den $\frac{27}{17}$ Aug. 1610.

[3.] Praesentes classis Emmen:

BERNHARDUS STROTHUSIUS, p. tho Emmen,
ALEXANDER TILEKINCK, p. tho Borck,
ALBERTUS DWITERUS, p. tho Rosswinckel,
FRANCISCUS PONTANUS, p. tho Ohren,
HERMANNUS JOANNIS, p. tho Schwele,
EILARDUS HUISSMAN, p. tho Westerborck,
HEINO BOLLING, p. tho Dalen,
JOANNES AB HOLLE, p. tho Schonebeck,
JOANNES AB ASSCHEBERG, p. tho Osterhesseln.

Absens:

HERMANNUS ALARDI, p. tho Slehen.

Praesentes classis Roldanae:

GWILIELMUS JOANNIS, p. tho Rolde,
GAJUS HOPPING, p. tho Rohen,
GWILIELMUS MARTII, p. tho Geten et Gasselte,
ALBERTUS HAMMONIS, p. tho Ahnlo,
WIBOLDUS MONTANUS, p. tho Peise,
BERNHARDUS JOANNIS, p. tho Norch,
JOANNES WIRICHIUS, p. tho Suitlharn,
JOANNES BRUNE, p. tho Eilde et Rowalde,
RUDOLPHUS MEJER, p. tho Friess.

Praesentes classis Meppelensis:

JOANNES SARTORIUS, p. tho Havelde,
GODEFRIDUS PAULI, p. tho Nievhene,
WARMOLDUS HERMANNI, p. tho Meppel,
HERMANNUS JOANNIS, p. tho Coldervhene,
JACOBUS BORNBERG, p. tho Dwingelo,
THEMO VON ASSCHEBERG, p. tho Devern.

Absentes:

MEINARDUS BERNHARDI, p. tho Cokange,
STEPHANUS NICOLAI, p. tho Sudtwolde,
PAULUS ANTHONII, p. tho Beilen.

Von Ruinen:

PATROCLUS ROMELING tho Ruinen,
BARTHOLDUS PAULI tho Blidenstein.

[4.] Wirdt gefraget, dewilen midt groten unkosten in diser landschap gude ordinantien die diener des godtliken wortes tho beropen hibevoren opgerichtet sindt, off MENARDUS BERNARDI[1]) wetentlich in den kerckendienst ingetreden ist tho Cokange.

Die classis des Deverdincspiels verklaert, dat obg. classicaliter ahngenhomen si, nit wetende oft he sick den hern Deputerden praesentirt hebbe.

Da nhu hirover ferners suffragia colligirt, hebben die brodere des beiden classis alss Emmen und Rolde geresolvirt, dat gemelter MEINARDUS BERNARDI geholden sal wesen binnen 8 dagen na insinuatie van dise resolutie, darvan ihm die h. Deputerden die anschriving doen sollen, an h. Deputerden tho verthonen, dat he de resolutie van synodis 1602 und 1608 noepende die approbatie van ihre vocatie hebbe volgedaen, dat he ock an h. ACRONIUM verthonen sal sine testimonia examinis um darvan an h. Deputerden tho advisiren, oft ock die testimonia examinis na kerckenordninge konnen bestaen. Und werdt verklaert, dat he ock undertusschen van sinem dienste supersederen sal, ter tidt he den inholt van dise resolutie hebbe nhagekomen.

[5.] WARMOLDUS HERMANNI, prediger tho Meppel, und JOANNES SARTORIUS, prediger tho Havelde, den inhalt van die vorige resolutie insgelick nit hebbende volgedaen, und oftwoll int begin bi desselve, gelick ock bi de samptlike predigers des classis von Meppel, gesustinert worde dartho ungehalten tho wesen, ten ahnsehend sie bi ihre respective gemeinten beropen und ihrem classe ahngenhomen wharen, hebben dannoch mher darvan unterrichtet wesende verklaert conform die vorghaende resolutien tho willen regulirn und bevordern helpen, dat die ahnkomende predigers bi die gemeinten beropen, den classibus ahnghenomen und bi die Deputerden die beropinge geapprobirt werden, op die poene in vorgaende resolutie gestatuert.

[6.] Is vorlesen eine acte van synodo, geholden 5 Septemb. 1608 binnen Assen, alsuss gestelt: dat die prediger in der landschap Drenthe nenen superiorem dulden willen, die ihre wolgestelde acte solle retracteren mogen, dan wollen liever allesampt uth diser landschap vertrecken etc.

Welckes twar einen schmack hebbende van den vorigen conspiratien,

[1]) „Bernardi" er staat „Eilardi".

alhir midt ernst und moj unlangst afgeschaffet und in der vorigen visitatien anno 1602 expresslich verboden, is midt advis der E. h. Gedepu. welker verklaren nehn behagen ahn solke acten gehat tho hebben, van D. Joanne Acronio den samptliken predigern ernstlik vorgehalden und gefraget: 1. woll midt dem superiore van sie gemeint worde; 2. watt vor woll funderde acten van sodanigen wheren geannulirt; 3. oft alle prediger diser landtschap gestellet und approbiert hadden.

Hirop die nahebemelte prediger, alss Warmoldus Hermanni tho Meppel, Joannes Sartorius tho Havelde, Jacobus Bornberg tho Dwingelo, Eilard Huisman tho Westerborck, Albertus Hammonis tho Ahnlo, Hermannus Joannis tho Swehle, Rudolphus Mejer tho Vriess, Gajus Hopping tho Rhone, Heino Bolling tho Dalen und Godefridus Pauli tho Nienvhene verklaert hebben, dat sie dese acte midt nichten approbiren noch dabi stahen wollen, sundern achteden deselve ein unbehorlike conspiratie tho sin, stridende tegen alle kerckenordninge, deshalven [1]) sie oick approbierden, dat deselve uth dem classical boke uthgedaen und gerojet solde werden, und dartegen eine beter acte gestellet, denende tho annuleringe van solken, und dat die andere prediger, die diese acte gemaket hedden, darover tho rede gestellet und ahngesehen mosten werden.

So sindt alle die andre prediger nachmaelss midt ernst gefraget: 1. wel sie under den superiorem verstunden, und oft sie nit wolden dulden, dat Sin G. und die E. h. Deputerden sollen mogen die classem laten visiteren, sovake ihnen solkes wurde believen; 2. item wat gude acten gecassirt wheren. Hebben darop nichtes tho ihrer verantwordinge konnen inbringen, sondern sick midt disen und jenen uthfluchten beschonigen wollen, seggende dat sie nit gewilt, dat ein prediger ofte classis in diser landschap over die andere solde herschen, welkes sick doch gantzlich midt den worten der acte nit rimet. Hebben also die meiste prediger verklaert, dat solke acte van sie unbedacht was undertekent, nit genochsam betrachtende, wat deselve op sick hedde, und verwilligten deselve nevens den opgen., dat sie gerojert und dorchgestreken solde werden. Alleine hebben sick Joannes Wirichius tho Suitlharen, Joannes Brune tho Eilde, Alexander tho Borger etwes dharin tho soken gemaket.

Ist averst die vorgen. acte also ungefundiert und stridig jegen alle behoer vullenss und gantz cassiert, und in margine dise worden gesettet: Die redenen, worum dise regelen dorgestreken sindt, staen tho vernhemen uth die acte in synodo 3 Septemb. 1610 binnen Assen hirover gestatuert fol. 105. Unde is vorbehalden, wat Sin G. wert believen over desen noch tho statueren.

---

[1]) „deshalven" er staat „desselven".

[7.] Hirnah sindt resumert die acten, anno 1609 gestelt 4 Septemb. und gehalden binnen Beilen.

[8.] Dewilen hirbevorn der woled. her von Ruinen wegen siner predicanten ein act dem classi von Meppel thogestelt, ist sothane domino Acronio alss committerden von Sin G. alss an den h. Gedeputierden sampt anderen brodern overgeven.

Und dewilen dominus Acronius an obg. h. von Ruinen wegen Sin G. 3 Septemb. geschreven, ist resolvirt solange tho wachten, dat erstlich die antwort muge widergebracht werden.

[9.] Nachmaelss ist widrumb repetert und movert der ungluckliche nederschlag, so Joannes ab Hollé vor disem perpetrert in Ostvriesslandt ahn einem schipper. Ist der samptlichen prediger sampt h. Deputerden resolution, dat copien van allen getuigen dem h. drosten, alss diser sachen widerpartejen, Ortgisen op Leerordt mugen overgesandt werden, der mienung dat contrariegetuchenissen mugen ingebracht werden.

Da averst solke getuchenissen muchten van obg. hern drost ingebracht werden, dat Joannis ab Hollen dadurch infringert wurden, alssdan sol dit factum von S. G. alss ock h. Deputerden ventilirt und civiliter disputert werden. Inmittelss averst soll Joannes ab Holle in sinen kerckendienst vortfharen in conformitet von die resolutie, bi den h. drost und Deputerden hierover genhomen 16 Novemb. anno 1609, beth dat alle getuchenissen vlitich conferirt und thom besten examinirt sindt und also bi Sin G. und h. Deputerden sal afgedaen werden.

[10.] Ahnlangt die missbruiken, welke sich befinden in diser landschap unordentliker wise continuirt tho wesende, unangesehen solkes dannoch ernstlich von h. drost und Deputerden verbothen, ist der samptlichen predigern begherent, dominus Acronius hirover sinen flit bi Sin G. nit ersparen wolle, damit scharflichere gebothe over sothane abusen erghaen muchten und also dadurch afgeschaffet.

[11.] Godefridus Pauli ist nachmaelss den brodern erschienen wegen sines nien examinis, warop die prediger gestemmet, dat obg. Godefridus sich widrum dem classi van Meppel praesentere, in demselben ock verscheiden male proponere, darnach ein untersoking in religionis sachen geschehe und also na gudem gevoel des classis plene tho dem predigampt admittert werde, diser dannoch condition dat obg. sich alltidt siner beloften erinnere also nemblich in lher und leven sick tho halden, dat dadurch die kerke Gottes nit muge geergert, vielwieniger bedrovet werden.

[12.] Die sachen Lucae Egberti, sowol sines examinis alss oick beropinge, sol bi dem classe von Meppel berowen und nach kerkenordnung op Sin G. vertrowen absolvert werden.

[13.] Wat hirbevor an der landschap Drenthe wegen einer allgemeinen latinischen schole von 3 predigern vergeflich beghert ist, sol nachmaelss op nahstkomenden landtagh von disen nahbeschrevenen, alss Hermanno Joannis des classis Meppel, Gwilielmo Joannis des classis Rolda und Eilardo Huisman des classis Emmen versocht werden.

[14.] Hirmidt sindt die acten 4 Septemb. anno 1609 resumert und affgedaen.

[15.] *Gravamina classis Emmen.* — Op dat versoeck des classis Emmen wegen des missbruickes der verstorvenen, so erstlich durch sonderlike superstitiose ceremonien in die kerke gebracht werden, ehe und beforn sie tho der erden bestattet, ist vor gudt bevonden, dat die h. Deputerden ein allgemeine instruction nach luit der kerkenordnung durch die landschap publicirn lathen, welckergestalt die doden sollen begraven werden.

[16.] Idt wirdt hochlich von vielen predicanten beklaget, wo dat sick overuth sowol ehrlose alss oick godtlose vermiente remedien tho allerlei kranckheiten von nahges. pershonen, alss Gese von Rolda tho Groningen, Maria die wickersche op den Ham, und einen papen, tho Groningen an den kaick tho einem ogenschinliken exempel viler siner laster und schande hirbevorn gestanden und nu in dem Dam wonend, durch sathanische bedriegerische verblendungen understahen tho gebruiken.

Darum ist resolvert, dat domino Acronio act davon geven werde omme tho sollicitern bi die magistraet von Groningen ein behorlich insehend over deselve tho geschehen.

[17.] Dewile openbaer ist, dat die synodi nit ohne sonderlike ergernissen in opentliken herbergen konnen gehalden werden, ist besloten, dat dieselve hirnamaelss allstetz in dem collegio tho Assen celebrert werden sollen.

Censura morum classis Meppelt.

[18.] Folget censura morum, in welker erstlich Warmoldus Hermanni, prediger tho Meppel, censurert alsodat ihme die brodere fur einen stichtliken medtbroder halden. Ist ock wedrum gefraget, wie die gemiene sick jegen obg. Warmoldum verhalden, warop he verklaert, dat alles ordentliker wise nach der kerkenordnung tho diser tidt ingestalt si.

[19.] Ock ist censurert JOANNES SARTORIUS, p. tho Havelde, von welken die brodere gelickfalss judicirt und danken ihme vor flitige erbowung. Und da dieselb widers von siner gemein untersocht, betuiget he, dat alles woll thoghae, uthgenhomen dat die kerckvogden ihm obg. nit bi die kerkenrechnung vordern, ock all tho milde von den kerkengudern in ihrer bisamenkumpst theren.

[20.] Nach disem ist censurirt HERMANNUS JOANNIS, welcker ock in geinem von den brodern ist ahngeklagt worden. Da er oick widers nach sin gemeinte gefraget, heft betuiget, dat dieselve sick dermaten halden, dat nit darover tho klagen si ohn allein ein twist, der sick wegen der schole erhaven.

[21.] GODEFRIDUS PAULI, da er censurirt worden, ist widerumb op sine vorige act ernstlich gewisen. Und da er ferners umme sine gemeine gefraget, heft he geantwordet, dat alles in guden ahnvange stahe.

[22.] Endlich oick ist censurirt werden THEMO VON ASSCHEBERG, welken die brodere danken fur gesunde lher und einem stichtliken leven. Heft oick nit over sine gemeine tho klagen hat.

23. JACOBUS JANICULI BORNBERG, pastor tho Dwingelo, uthgegaen und die censur over sin pershon gehalden wesende, ist ter causa van die sware klagten, aver ihm wegen sines unbehorliken levendes gefallen, verklaert dat he der kerken unduchtig und siner gemiene unstichtlick ist, und oversulks den dienst de facto verlathen sal unde buten dise landschap eine andere beropinge sehen tho bekomen, sollende die van Dwingelo gehalden wesen ihme tho laten volgen die opkompsten unde pachten, ahnstahenden Martini verschienen, midt ock datgehne ihme suss anders thokomen mag und ihm bi die gemiente beloft ist, bi gebreke van welkes sollen die van Dwingelo midt executie dartho geholden werden.

Censura over die class Emmen in gemein.

[24.] Dewilen die classis von Emmen jegen opgerichtede kerkenordning HERMANNUM JOANNIS Dalensem tho ein examen und vorders den kerkendienst praepostere thogelaten, sal midt ihme procedirt werden, gelick von HEINO BOLLING [1]) gesecht ist, welker da gefraget worden, wat gestalt he thom examen komen, oft he ock an reformirten ortern studert, ein gliedt der kerken gewesen, ehe und beforn he sick des kerkendienstes ahngenomen, ock oft sin huissfrow ein gliedt der kercken si. Heft he op alles geantwordet jegen die stimmen des classis: neen.

---

[1]) In marg staat: „censura over Heinonem Bolling."

Worover dan concludert, dat dise Emmer classis nit macht henvorder hebben sall enigen tho examinern beth tho der tidt, dat gesporet werdt, dat membra darin befonden werden, welke midt grotern ifer und ernst die kerkensaken betrachten, und solkes noch alles op believen des gantzen ministerii diser landtschap.

Ock soll HEINO gehalden sin nu dat examen op ahnkomenden Mandag in classe tho Meppel tho ersoken, in welken sine testimonia flitich sollen examinert werden und na behoer geordelt. Da befonden werden mochte, dat sie nit sufficient genoch, soll he gantzlich afgesettet und nit thogelaten werden.

Und sindt also hirover ahngeordnet sie tho examinirn principael JOANNES SARTORIUS und WIBOLDUS MONTANUS uth dem classe tho Rolda.

[25.] Nagelesen die act van FRANCISCO PONTANO opgerichtet werdt besloten, dat obg. FRANCISCUS gelick disen vorigen sol opt nie tho geliker tidt und von denselven deputatis examinert werden und sine getuchenissen gevordert und also na bevindung der sachen midt ihm gehandelt werden.

[26.] Da die censur over JOANNEM VON ASSCHEBERG gehalden und befunden, dat sin examen nit suspendert oder in twifel gestelt ist, ock von die h. deputerden ratificert, werdt datselve vor folkomen erkent, wie dan ock sin leven unstraflick von den brodern betuiget.

[27.] ALBERTUS DWITERUS censurirt sinde werdt wegen unstraflicker lher und gudem leven von den brodern bedanckt.

[28.] In der censur EILARDI HUISMAN ist vorgevallen, offt he ock ein gemeine gestiftet und selvest membrum ecclesiae si. Ist ein antwort bevonden, welke den brodern gefallig.

Censura classis Roldanae.

[29.] RUDOLPHUS MEJER thonende sine testimonia vitae et vocationis ist bevonden, dat he midt sonderliken vertrowen der kerken Gottes stichtlick sin werde, alss he ock bethher durch die gnad Gottes gewesen ist, und werdt also folkomlich thom kerkendienst thogelaten.

[30.] Da die censur wegen ALBERTI HAMMONIS gehalden und dharin bevonden, dat he nit sonderliken flitt nit allein ein gemein von nies tho stichten ahnwende, sondern ock die ahngevangene gemein nachlassig versuime, werdt derowegen durch gemeine stemmen broderlich vermhanet, dat he sick der glider der kerken midt mherern flit und ifer ahnnemen wolle, alss hibevorn geschehen, und die drunkenheit midt hogsten flit vermiden.

[31.] Die censur over Wiboldum Montanum ist dergestalt gefallen, dat sie allen brodern ein besondere froude gebracht heft.

[32.] Joannis Bruinen. — Imgeliken ist ock in der censur Joannis Bruinen gesporet und von den brodern betuiget worden.

[33.] Anlangent dat ordel over Gwilielmum Marci ergahen, dewile gesporet werdt, dat he midt lher und leven thogelick wenig stichtlich ist, hebbet die samptlike brodere besloten, dat midt flite na sin lher und leven inquirert, wartho dan deputert sindt Hermannus Joannis uth dem Mepler und Rudolphus Mejer uth dem Rolder classe, mitz disem dat sie sick bevragen sollen na der gelegenheit van Gasselte, oft nit ein besonder prediger ihnen konte thogefuigt werden.

[34.] Joannes Wirichius gecensurirt wesende, werdt von dem classe gethonet ein acte, womit Wirichius beschuldigt, dat he etliche mael sick midt einem unmanierliken wesen verlopen. Und weiln he von diser act dem classi nit genochgedaen, werdt einhalliglig von den brodern bebesloten, dat Wirichius wegen sothanes ungehorsames sol solange von sinem dienste suspendirt sin, beth dat he gnochsam gehorsam geliestet.

[35.] Nachmaelss sindt die stemmen colligert over lher und leven Gaji Hopping. Und weiln bevonden werdt, dat sine lher gantz slicht und nit lichtlich die kerke Godes erbawen kan, dartho ock sin leven wegen siner unordentliker spaltung in siner huisshaltung unstichtlich, alss ist sententiert, dat obg. Hopping sick des predigampts solange enthalden sal, beth dat die ergernuss weggenhomen und sin frow sick widrum bi ihm erfuiget. Sol oick sin testimonium examinis dem classi von Meppel tho judicirn praesentern, welke darover einen billiken bericht geven sollen.

[36.] Tholetz ist censurert Gwilielmus Joannis. Und dewilen die gemeinen stimmen betuiget, dat sie ein groth vermodent von siner beterung des levendes bevinden, ist he in solken gottfertigem ahnvang confirmert und dharin tho verharren getroulich vermhanet worden.

[37.] Folgendes ist die scholmeister tho Coverden befunden, dat he contumaciter die kerkenordnung und landesprivilegien verachtet, ock sick der saken des pastoris Hermanni Drecch midt vilen unmanierlicheiten understanden.

Ist concludirt, dat sine act in classe geschehen an Sin G. sal werden gebracht und dat sie geborlich effectuert moge werden [1]).

---

[1]) „sine act — werden". Er stond eerst: „he na luit der act, uber ihn von dem classe Emmen gestelt, sick des dienstes tho Coverden enthalden sal", hetwelk doorgestreept is en door deze woorden vervangen.

[38.] Ock werdt tho Westerborck ein lichte fraw bevonden worden. Versoken derhalven die ingeseten, dat sie von hoher overicheit muge vondhar gestelt werden.

[39.] Die pastor tho Eile klaget, dat einer Heine Rolefs, tho Rowalde wonende, sick bi sines saligen broders nagelatene fraw gelegt hebbe und albereit dabi twe kinder procreert. Und dewilen bi den brodern erkant, dat solke laster und bludtschande nit muge geduldet werden, werdt beghert, dat vorg. von hoher overigkeit rechtmetig mugen gestraffet, oder averst bi gefallen der overigkeit thom wenigsten des landes verwiesen werden mugen, damit die grote ergernussen weggenhomen werden.

[40.] Die h. Deputerden werden von diser vergaderinge versocht, dat tho Dalen ein scholmeister muge gesettet und uth thobehorigen mitteln erhalden werden.

[41.] Gajus Hopping, pastor tho Roen, gift tho erkennen, dat 2 pershonen sick hebbet laten trowen und proclameren, und nu die fraw sick widrum beghert tho scheiden. Beghert derhalven hirover ernstlich insehend von der overicheit gedaen tho werden.

[42.] Dewilen die predicanten von Ruinen und Blidenstein in diser vergaderung absent gewesen, und der h. Acronius alss committerde von Sin G. an den h. von Ruinen geschreven, dat tho recommendation von Sin G. obg. her von Ruinen nu nach die predicanten wolle ankomen laten und solkes dannoch boven alles geweigert, in betrachtung der h. von Ruinen in mienung ist solkes tho einem nachtheil siner herligkeit sick strecken wurde, alss wirdt bi den brodern vor gudt angesehen dominus Acronius solches Sin G. relatirn wolle, damit Sin G. mittel und wege gebruken wollen, dat dise quaestio muchte bigelegt werden, und also vorss. predicanten sowoll in synodal alss ock classical vergaderingen erschinen muchten.

[43.] Also der h. Acronius in den lestleden visitatie, 23 April annò 1608 geendigt, ahngenomen hadde alhir tho senden den Heidelbergischen Catechismum, midt der Nederlandschen Bekantnuss in ein volumen gebunden, omme bi die respective predigers diser landschap undertekent tho werden, welke Catechismus alhir overgelevert und von samptliken predicanten undertekent ist volgendes tho gudtfinding von die h. Deputerden, 5 Septemb. 1610 bi act darachter angestelt.

[44.] Ock werden thom beschluit von h. Acronio uth commission van Sin G. alle samptlike prediger vermhanet, dewilen sie nu midt der correction der forigen act thofreden, dat sie niet so riplich hinfurder etwas

oprichten wollen, dadurch enige unnutliche und schadliche conspiratien mochten entstahen.

[45.] Werden ock dabi alle junge predicanten flitich ihrer plicht unterrichtet, dat sie sick in allen stichtliken dingen, deren sie noch mochten unerfharen sin, gehorsam wollen erfinden laten, idtsi in opleggung von examiniert tho werden oder averst in proponeren, damit alles tho beforderung der kerken Gottes geschehen muge.

[46.] Und da mochte enige ergernuss von overflodigen brassen in si idt[1]) eten oder drinken an enigem classe gesporet werden, alss sollen die andern classen gehalden sin sodane irrende tho underwisen und aff tho mhanen und solkes alles nach behor der kerkendisciplin.

Alduss gedaen, geresolvert, geresumert unde gearrestert ten oversthaen von die h. Gedeputerden der landschap Drenthe neffens den h. Joanne Acronio, committerden van Sin G. in diser saken, binnen Assen ten dage vorss.

Ex commissione illustriss. d. proprincipis subsst.

Johannes Acronius.
Egbert dMepsche, st.
Henrick van Selbach.
Hermannus ther Maeth.
H. Weinichman.
Warmoldus Hermanni Busch, synodi praeses.
Themo von Asscheber, pro tempore synodi scriba.
Joannes Sartorius L. f., ecclesiastes in Havelt.
Vuilhelmus Joannis, pastor in Rolda.
Albertus Dwiterus, pastor tho Roswinckell.
Bernhardus Strothusius, p. in Emmen.
Eilardus Huisman, prediger to Westerborck.
Wigboldus Montanus, dener des wordts in Peise.
Johannes ab Asscheberch, p. tho Osterhesselen.
Alexander Tilekinck, p. to Borger.
Godefridus Pauli, pastor in Nijeveen.
Joannes van Holle in Schonebeke.
Johannes Wirichius, prediger zu Suit[laren].
Gaius Hopping, p. thoe Roden.
Joannis de Bruine, predicant tot Eeld undt Rowollt.

1) „idt" er stond eerst „mit".

Alberthus Hemmonius, servus Christi in verbo apud Anloenses, st.
Bernardus Joannis, prediger to Norch.
Wilhelmus Marci, predicant in Gasselen und Geeten[1]).

Actum in classe generali, geholden tho Assen den 2en Septembris anno 1611.

[1.][2]) Daer na gedaene gebet undt anroupinge [van] de naeme Gods met gemeene stemmen thom presidem is geeligiert Alexander Tilikinck, pastor tho Borger, ende thom scribam Joannes de Bruine, pastor tho Eelde undt Roowollt.

[2.] Alwaer tegenwoordich zyn geweest de Ed. erentfeste heeren Gedeputeerde, als E. E. Egbert de Mepsche, Hindrick van Selbach, Warmolt Bruininck[3]), den secretarius Hubertus Weinichman ende dese navolgende predigers der lantschap Drenthe.

Presentes wt het classis Emmen:

Alexander Tijlikinck, p. tho Borger,
Fransiscus Pontanus, p. tho Ooren,
Bernhardus Stroothuis, p. tho Emmen,
Albertus Dwiterus, p. tho Rozewinckel,
Heino Bollynck, p. tho Dalen,
Onnias Boetii, p. tho Couverden,
Joannes Asscenberch, p. tho Hessell,
Harmannus Joannis, p. tho Zweel,
Harmannus Allers, p. tho Sleen.

Absentes:

Eijlardus Huisman, p. tho Westerburch[4]),
Joannes ab Holle, p. tho Schoenebeck.

Meppel classis presentes:

Temo van Asscenberch, p. tho Dieveren,
Joannes Sartorinus, p. tho Haveltt,
Patroclus Rommelinck, p. tho Emmen,
Bartoldus Paulii, p. tho Blidensteen,

---

1) Alle onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De artikelen dezer acte zijn met hedendaagsche hand genummerd.
3) „Bruininck" er staat „Bruimick".
4) In marg. staat met een andere maar gelijktijdige hand: „E. Huisman tot Westerborck iss erst gecomparert op Dinxdaegen onder de maeltijt."

Harmanus Joannes, p. tho Colderveen,
Godtfridius Paulii, p. Nijeveen,
Warmoldus Harmanis, p. tho Meppel,
H. C. Jodoci, p. tho Wapsterveen,
Paulus Antoni, p. tho Beilen,
Meinardus Bernhardi, p. tho Coucannen.

Absentes:

Lucas Egberti, p. tho Vledder.

Rolde:

Wilhelmus Joannes, p. tho Rolde,
Joannes Cuperus, p. tho Gasseltt.
Wilhelmus Martij, p. tho Gieten,
Wibboldus Montanus, p. tho Peise,
Gajus Hoppinck, p. tho Roon,
Joannes de Bruine, p. tho Eeld undt Rowolt,
Rodolphus Mejer, p. tho Fries,
Joannes Wirichius, p. tho Zuitlaren,
H. C. ab Holle, p. tho Anlo.

Absentes:

Bernhardus Joannes, p. tho Norch.

[3.] Is gelesen een brieff, van den heeren Acronio an de vergaderinge geschreven de dato den 31en Augusti lestleden, op den inholden van dewelken hierna ponctuelijcken gelet zal worden.

[4.] Is bi den E. E. heeren Gedeputeerde ende bijgevouchde predigers der lantschap geresolviert, datt van nu voortsan op alle sijnodale vergadering drie predicatien zullen gedaen worden van de nijeusten incomende predicanten, doch nochtans alzoe verstaende wt ider classis den lest incommende, waervan de eerste zal geschiden in anvanch, de tuede in midden, de leste thom besluit, waervan nu op dese versameling zullen anvangen Joannes Cuperus, p. tho Gasselt, daerna H. C. Jodoci, p. tho Wapsterveen, thom besluit Harmanus Joannis, p. tho Zweel.

[5.] De sake van Bernhardus Meinardi, p. op Coucang, nopende de approbatie van zine testimonie examinis, terwile hi zyn classe ende de Ed. Erent. heeren Gedeputeerde desangaende heeft volgedaen, resolviert het synodus, dat gemelte Meinardus als een prediger deser lantschap zal worden geholden. Vijnden nietthomin voor goet, dat hi in comformiteit van de resolutie, in den lestgeholden sijnodo over zin persoon genomen (indien het om enighe orsaken hiernamals nodich bevonden mochte worden) zijne testimonia examinis an den heeren Acronio oversende.

[6.] Gelet wesende op de ratificatie van S. G., van dat geene ancomende predigers geholden zullen worden voor wettelycke kerckendienaers, dewelke niet beroupen, angenomen ende geapprobeert zullen wesen volgens de resolutie, op den lesten synodus daerover genomen, ende verstaen wesende, dat Onnias Boetii, p. op Couverden, de beroupinge van zine gemeente in den collegio den heeren drost undt Gedeputeerde niet hebbe vertoont om gecomfirmeert thò worden, is denselven opgelegt, dat hi âlsnoch geholden zal zyn deselve resolutie eerstesdages na te kommen.

[7.] De heeren drost undt Gedeputeerde sampt de tegenwoordige predigeren deser lantschap gehoort ende gelettett hebbende op de propositie, gedaen bij de predigers van den heere van Ruinen angaende haere comparitie op synodale vergaderingen, hebben verclaert ende verclaren mitsdesen, dat haerluider comparitie den heeren van Ruinen in zijne gerechticheit int geringste niet en zal prejudiceeren, oversulx versouckende dat gemelte heer van Ruinen sich de voorgaende resolutien over de comparitie des heerlicheit predigers ad synodos Drentinas wilde comformeeren, met versekeringe tselve tho geschiden tot onderholdinge van kerckelicke ordinantien ende om geen ander orsaken.

Welke resolutie de predigers van de heerlijcheit Ruinen voorgelesen zijnde, hebben angenomen in comformiteit van deselve tot allen tijden geerne op synodale vergaderinge mede te erschinen, ten ware den heere van Ruinen (om sonderlinge orsaken) haerluiden daervan inhibitie doen mochte.

[8.] Bij de E. E. heeren drost undt Gedeputeerde sampt de broederen deses sijnodi, overmaels geresomeert wesende den ongeluckigen dootslach bij Joannes ab Holle, prediger op Schoonebeeck, geperpetreert in Oostfriesland, ende gelesen hebbende de getuigenissen van den drosten Oortghijsen op Leeroort, opt anschrijvent der E. E. heeren drost undt Gedeputeerde an denselven affgeschickt, oftwel het synodus met grooten hertenleett sich over den voorbenombden ab Holle bedrouft ende niet anders verstaet, dan dat hi zine gemeente niet stichtelick wesen kan ende oversulx van zinen dienst zoo dadelijck geremoveert behoort te worden, nochtans gelettet hebbende op de begeerte ende versouck van die van Schoonebeeck als oock op de ongelegentheit van de platze, daer sich niet lichtelick een ander prediger zoude begeven willen, bisonderlick oock op de aermoet van zyn [1]) huisholdinge ende zine cleene onnoselle kinderen, vijnt het synodus voor goet, dat hij bij provisie ende op aggreatie van

---

[1]) „zyn" daarop volgen de doorgestreepte woorden „persoen ende".

S. G. den dienst op Schoonebeeck betreden zall tot op Meij ancompstich, onder verbijntenisse dat hij nagaen ende perfectelick achtervolgen zall [1]) zeker artickel, die hem bij het spetiale classis, daeronder hi sorteert, schriftelick tho handen gestelt ende bij hem ondertekent zullen worden. Zullen nietthomin hetzelve classis scharp oogemarc op hem holden, ende bijaldien zij bevinden hem tegens deselve artijckelen tho verloopen, dat dezelve den heeren drost undt Gedeputeerde daervan zullen adverteeren, die hem alsdan dadelyck ende sonder enige commiseratie van zinen dienst removeeren ende affsetten zullen. Ondertusschen zal hi tegens Mei sich na een ander gelegentheyt mogen ommesien.

[9.] Op de goetvijnding van S. G., van dat het placcaet bij de E. E. heeren drost ende Gedeputeerde, den 28en Octobris anno 1608 tot affdoeninge van zekere abuisen, die sich des Sondages onder de predicatien ende op ander tyden toedragen, wtgegeven alsdat dezelve gerenoveert, van nijes gepubliceert ende geaffrigiert zouden worden, verstaet het synodus, terwilen de E. E. heeren G. alhier present verclaren dezelve renovatie, publicatie ende affixtie crachteloos tho zyn, zoolange daerop geen executie en volcht, welke executie de E. E. heeren Gedeputeerde verstaen den drost egentlijck tho competeeren, datt wt ider classis een prediger gecommitteert zal worden, die dadelick na ending deses synodus van hier zullen verreisen ende den E. E. heeren drost versoucken, dat hem wolde gelijeven eenen Sicke Sinnema [2]), woonende tot Rooderwollt, te authoriseeren omme de gebrekelingen ende overtreders van hetzelve placcaet tho executeeren voor de broecken, in hetzelve placcaet vermelt, met last van op alle Sondagen ende bededagen omme te reysen ende inquisitie van de overtreding tho doen. Tho welken endt gecommitteert zyn: wt het Emmer classis Onnias Boetii, p. van Couverden, wt Meppeler classis Harmanus Joannis, p. op Colderveen, wt het classis Rolda Wibboldus Montanus, p. tho Peyse, zullen de costen hieromme tho doen vervallen worden wt de costen des synodi.

[10.] Godfridus Paulii, p. op Nijeveen, bij de broederen des classis Meppel alsnoch beschuldicht zijnde van een argerlick levent ende onbequaemheyt tot den kerckendienst, doch verclarende dat hij in zine leste propositie enige goede dispositie getoont ende den broederen hoope gegeven heeft van beterschap, resolveert het synodus nietthomin om sonderling consyderatien, dat hi van [3]) zinen dienst gesuspendeert zal zyn ter

---

1) „dat hij -- zall" is aan den rand bijgevoegd.

2) „Sinnema" er stond eerst „Siuckema", daarna doorgestreept.

3) Tusschen „hi van" stond „voor den tijt van vier weken", daarna doorgestreept.

tijt hy die[1]) ratificatie, die Zyn Genade over zyn persoon gedaen heeft, in alles zal hebben volgedaen[2]).

[11.] Terwilen over het stellen van de ordre overt wechnemen van de misbruicken opte[3]) begraeffenisse van de verstorven zeker zwaricheit[4]) bij de E. E. heeren Gedeputeerde voorgevallen is geweest, versouct het synodus alsnoch, dat de heeren voorss. de resolutie van den lesten synodi ende ratificatie van S. G. daerop gevolgt desangaende nagaen willen.

[12.] Hiermede zyn geresomeert ende affgedaen de resolutien, gevallen op het synodus, den 3e Septembris 1610 geholden binnen Assen.

[13.] Is gelesen een request, overgegeven bij de boeren van Pesse, daerbi si versoucken haer geaccordeert te mogen worden, datt eender MARTINUS HINDRICI, bi den supplianten tot haren prediger in haere cappelle beroupen ende angenomen, in den dienst van prediger moge continueeren ende voortvaren, twelk van het classi van Meppel voor dese tit is verboden geweest.

Daerop de twee volmachten van Pesse als oock den voorss. MARTINUS gehoort ende tho rede gestelt zinde ende verstaen, dat hi den tytt van ontrent 20 jaren membrum ecclesie zi geweest, is bij het sijnodus zoo daerom als om zinen extremen older [illegible] geresolviert ende voor goet angesien, dat gemelte MARTINUS aldaer ter platz schoolholde ende de kinderen zal mogen leeren sonder sich tho onderwinden predigen, sacramenten tho bedienen off enig ander kerckelicke exertitien, welverstaende dat hij bij wintertijden, alswanner de ingeseten ter kercken thot Ruinen niet sullen komen konnen, de gemeente wtt eene postille het evangelium met de wtlegging zall voorlesen mogen, welke postille hem bi het classis Meppel eerstesdags op de kosten van die van Pesse gecoft ende hem ter handen gestelt zal worden, zonder dat de gemeente georlooft zal zyn op dat pretext bi goet weder, ende stegen ende wegen gebruicken konnende tho huis [te bliven] ende van de kercke tho Ruinen te absenteeren, in welken gevalle het classis Meppel den voorss. MARTIJNI van zinen dyenst de facto deporteeren sullen.

[14.] Erschenen WESSELUS HOFFMAN, gebooren tot Dieveren, vertoont verscheiden testimonia accademie et eclesie, van de proffesoren ende

---

1) „ter tijt hy die", er stond eerst: „ende ondertusschen gebonden blyven aen de", daarna doorgestreept.

2) „in alles — volgedaen", er stond: „niet anders dan of dezelve ratificatie deser ure gesciet ware, alles sub poena daerin vervatet", daarna doorgestreept.

3) „opte" er stond „der", daarna doorgestreept.

4) „zwaricheit" er staat „zwarheit".

kerckenraet tot Franiker, alwaer he voor een jaer teologie gestudiert heeft, versouckende tot het examen geadmitteert te mogen worden op de beroupinge, van die van Zuitwold hem toegestelt.

Ende nadat bij het synodus op alles ripelick was gelettet ende overwogen de reden, waerom dat het classis van Meppel hem geordonneert hadden sich desangaende ant classis Franicker tho adresseren, is geresolveert, nadat bi het synodus zine ingebrochte testimonia voor goet gekent ende geaprobeert waren, dat voorg. Wesselus voor de gemeente tot Dieveren, die hi met zyn onstichtelicke leven voormaels ergernisse gegeven heeft, publice bidden zal om vergevenisse, twelk gedaen sinde zal tot examen worden geatmitteert. Tot welken ende wt ider classis gecommitteert zullen worden twee van de bequaemste predigers, die denselven Wesselus tho zulker tyt ende platze tot zijnen kosten examineeren sullen, als hierna zal worden geordineert.

[15.] Op het versouck van de predigers des classis Emmen, van dat haerluiden de macht van examinatie wederom verleent moge worden, die haer by de lestleden synodus benomen is geweest, ende dat hen [1] ten ansien van de gequalificeerde predigers, die zedert [2] in den kerckendienst zyn gecommen, daerop bi de Ed. Erent. heeren drost ende Gedeputeerde sampt de predigers der ander beiden classis wesende gelet, hebben verclaert, terwilen hetzelve classis Emmen alsnu genougsam bevonden wort gequalijfyciert, dat deselve mitsdesen de macht om tho mogen examineeren wederomgegeven wort, doch dat staen zal op het advis van S. G., off zi de examinatie absoluit verrichten dan oft zulx ten overstaen van een prediger wt een van de anderen classibus geschien zall.

[16.] Ende zyn volgens dese nabess. predigers bij hare respective classen gecommitteert om voorss. Wessel Hoffman texamineeren: wt het classis Emmen Alexander Tilikinck, pastor tot Borger, Onnias Boetii, pastor tot Couverden; wt het classis Meppel den pastor aldaer ende Potroclus Rommelinck, pastor tot Ruinen; wt het classis Rolde Joannes Cuperus, pastor tho Gasselt, Wibboldus Montanus, pastor tho Peyse. Welke ses persoonen angestempt hebben een dach van examinatie op toecomenden Maendach over 4 weken [3], wesende den 13 Octobris binnen Beilen. Zall oock geholden wesen voor den inganck der examinatie een propositie tho doen.

---

1) „hen" zoo staat er, doch om een verstaanbaren zin te krijgen moet het geschrapt worden.

2) „zedert" er stond „cedeert", daarna doorgestreept.

3) „4 weken" er stond „14 dagen", daarna doorgeschrapt.

Gravamina des classis Meppel.

[17.] Op de propositie des Meppeler classis van oft niet nodich zi, dat alle jaren 3 weken te vooren, eer het synodus geholden worde, de classis de eene den ander hare gravamina toe te schicken, die haer voorvallen ende op het synodus zullen moeten worden geproponeert, resolveert het synodus, datt zulx zi conform der kerckenordeninge ende dat een ider classis geholden zal wesen sich daerna te reguleeren.

[18.] Is volgens geresolviert, dat van nu voorts de synodale vergaderingen bestaen zullen bi 3 predigers wt een ider classis, bij elke respective classis selffs tho kiesen, zonder dat nodich is in sulken competenten getale van alle de respective predigers derselve synodos tho celebereren, sullende voorg. gecommitteerde, bi ider classis affgeveerdicht, vorsien worden met genouchsame credentsbrieven etc.

[19.] Geresomeert de acte over het genot van de najaren bij de weduwen van de affgestorven predigers the ontfangen. Ende is verstaen, dat de wesen, daer geene weduwen zin, tselve najaer zullen hebben te genieten, mits dat bi het respective classis het predigen aldaer verwaert zal worden.

[20.] Geresomeert den brieff van de h. Acronio, daervan hierbenevens mentie gemaket is, ende gedelibereert op zine begeert van dat zinen weerden na geendichden synodo eerstesdags een autentique copiae van de tegenwoordige synodale resolutien oversenden worde om deselve bij hem an S. G. overgeschict te worden, is verstaen, dat de E. E. heeren Gedeputeerde daerinne procederen sullen, als zi sullen goetvijnden.

Ende zin volgens op de vlitige anmaning des h. Acroni de nije angecommene predigers vermaent haere bekentenisse van de leer des Heidelberschen Catechismi ende eensamentlick Nederlantsche Belidenisse tho doen ende deselve gelick de ander predigers met haer egen handen te ondertekenen, twelk gesciet is.

Wat de voorder begeert des h. Acroni, in zinen gemelten brieff vervatet, angaet zal in de censur op alles rijppelick gelettet worden.

Volget censura morum.

[21.] Harmanus Aellers [1]), pastor tot Sleen, wtgegaen ende over zyn persoon gecensureert wesende, off hi wel in leer ende levent onstraffbaer bevonden wort, terwile hi overst geen gemeint collegiert, is hi van den preside zeer vlitich vermaent, welx hij angenomen heeft.

Vangelicken is met Heine Bollinc, p. tho Dalen, geprocedeert, die

1) „Aellers" er stond eerst „Joannis", daarna doorgestreept.

mede verstaen wort alsnoch geene gemeente gecollegiert te hebben, andersins in leer ende levent onstraffbaer bevonden.

[22.] De gelegenheit FRANCISCI PONTANI, pastor tot Odoren, voor de hant genomen ende de acte in spetiale classe over zyn persoon gelesen, oock van wegen zyne onlidelicke ende tegens Godes woort stridende lasterheiden [1]) van sijnen dienst by den voorn. classe gesuspendeert wesende, twelk hi ongeachtet evenwel den dienst betreden heeft, op alles twelk synodus ripelick hebbende gelettet ende met grooter droeffenisse zinen beclaegden stant overwogen, hebben allenelicken op dese leste voorbidde van de Ed. Erent. heer Gedeputeerde ende ten respecte ziner hussfrouwen bedroeffde moeder geaccordeert, dat hi bi provisie in sinen dienst tot op Mei ancompstich continueeren ende sijnes dienstes nochtans onseker bliven sall, ende ondertusschen sich prepareren tott een nijen examen. Zal oock geholden wesen ter presentie van 2 predigers ziner classis int examen een predige tho doen ende zijne godtslasterlicke woorden na gedane predige excuseeren, oock de gemeente aldaer desvals om vergevenisse bidden. Doch byaldien hi middelertit van nijes sich mocht kommen merckelicken te verloopen, zal bi zinen classe de facto ende zonder enige conniventie [2]) van zijnen dienst geremoveert worden. Ende beloven de Ed. Erent. heeren Gedeputeerden in sulken gevalle daeran de goede hant te houden, dat des classis resolutie in alles ter executie gestelt worden zonder thom enige tiden voor hem tho intercideeren.

Censura morum Meppel [3]).

[23.] MEINARDUS BERNHARDI, prediger op Coucange, van zinen classe angeclaget zinde, dat hi op zin dorp cort na Paesschen, doe hi het nachtmael geholden hadde, van een vagebonde op zyn bedde liggende zoude zyn gewondet ende den hantdadigh door nootwer wederom oock met een bile gewondet heeft, ende alzoo hi daerover, gelyck hi looslyck heeft bewesen [4]), bi sin classe gesuspendeert is geweest, ordeelt het sijnodus van voorder straffe geabsolviert te zyn. Weten anders op zyn leer undt leven niet the straffen.

[24.] Geresomeert de ratificatie van Zijne G. over den persoon van WILHELMUS MARTII, pastor tot Gieten, ende gelesen d'attestatie bi het classis van Rolde hem gegeven, verclaert het synodus, dat hi de ratificatie ende resolutie van S. G. heeft volgedaen.

---

[1]) „lasterheiden", de eerste letter lijkt ook wel op een p of pr.

[2]) „conniventie" er stond „continuatie", daarna doorgestreept.

[3]) „Censura — Meppel" er stond eerst „Gravamina des classis Meppel", daarna doorgestreept.

[4]) „gelyck — bewesen" staat in marg. bijgevoegd.

[25.] Van gelicken is van Gajo Hoppinck, prediger tot Roon verclaert, alsdat hi de ratificatie van S. G. ende den classe heeft volgedaen.

[26.] Wilhelmus Joannis, p. tho Rolde, gecensureert wesende, is bevonden alsnoch sich verscheidentlick met dronckenschap verlopen te hebben tot groote argernisse ende droufheit des gantschen synodi, waerom by de E. E. heeren Gedeputeerde ende de broederen des synodi verclaert is, dat hi met goede stichting den dienst in sulke een ansienlicke platze niet kan betreden, maar geholden zal zin anstaende Mei te vertrecken ende elders in ofte buiten dese lantschap een ander conditie te zoucken.

Censura classis Roldanae.

[27.] Joannis de Bruin, pastor tot Eelde, beschuldicht sijnde dat hij tot Oosterwolde den dienst der kercken angenomen hebbe met resolutie van op anstaende Mei den dienst tot Eelde te verlaten, niettegenstaende hi met de gemeente tot Eelde seker contract hebbe opgericht ende ondertekent van dezelve gemeente tot Eelde geduirende zinen leven niet te verlaten willen, daerop het wederbericht des pastors voorss. wesende gehoort, verclaert het synodus, dat der pastoor geholden zal zyn het voorss. contract, twelck hem vertrout is, t'anstaenden rechtdage voor de h. Gedeputeerde in den collegio texhiberen, die na bevindinge van zaken orden sullen stellen, oft hi in zinen dyenst verbliven oft vertrecken sal mogen, mits dat op zin onderholt behoorlyck insien genomen zal worden. Ende wort het classis van Rolde geordineert hem geen testimonium dimissionis te verleenen, voor ende aleer datzelve affghehandelt [1]) zal wesen.

[28.] Des morgens in den anvanck heeft Wesselus Hoffman een corte propositie voor de vergadering gedaen wt den evangelium Joannis, 3 cap. Geendicht zijnde is ommegevracht, wat de broederen van zine gaven ordelen. Is geresolviert, dat deselve zeer zwack geweest zi.

Niet wetende, off het door blootheyt ofte anders geschiet zi, is geresolviert, dat hi, eerdat men met het examen anvange, noch 3 predigen doen sall in een ider classis een. Den anvanck zal wesen op toecomenden Wonsdach, wesende den 11 deses loopenden maents Septembris tho Eelde, daer het classis haere deputaten schicken sullen, acht dagen daerna tot Emmen, noch 8 dagen daerna oock op Wonsdag voor het classis van Meppel tho Blidensteen. Ende watt meer in zine zake met goeder voege zal konnen gehandelt worden, zall daerin staen tho disponeeren na tbehoren, mits dat ider classis haer juditium, eer men met het examen zal anvangen, tho Beilen zal oversenden. Ende zoo hi met zine gaven hoopeninge geeft, blijft de voorg. acte in esse.

1) „affghehandelt" er staat „affghadert".

[29.] Desgelicken is oock gevracht van HARMANUS JOANNIS, p. tho Zwel. Dewile zine gedaene propositie heeft hopeninge gegeven, dat hi der gemeente zal konnen stichtelick zin, zal hi hem dan voorts zetten ende bevlitigen om goede boucken the coopen ende deselve alsdan met vlyt lesen ende in alles achtervolgen de acte, zoo hi met egener hant heeft ondertekent.

[30.] Wort gevracht van de p. tho Anlo, off een man, die getrout heeft wettelick een vrouspersoon als eerlick, ledich zijnde van jemant anders beslapen zynde, oock na kerckelycke ordening met proclamatie gecopuleert ende die men darna beschuldet van een ander bevrucht tho worden, off die man nu an zodane persoon zal gebonden worden, resolveert het classis, terwile de stemmen vorsch. gevrach zyn, dat men in de zake niet vast heeft connen sluiten, dat de sake den E. heren drost in de handen gestelt zal worden.

Aldus gedaen ende gearresteert in den collegio binnen Assen ter presentie van de E. E. heeren Gedeputeerde ende de samptlicke predigers deser lantschap op dage voorss.

EGBERT DMEPSCHE.
HENRICK VAN SELBACH.
WARMOLT BRONNYNGHER.
H. WEIJNICHMAN.
PAULUS ANTHONII, prediger goddelickes wordes toe Beijlen.
ALEXANDER TIJLEKIJNCK, pastor to Borger, pro tempore praeses, etc.
JOANNES DE BRUINE, pro temp. scriba synodo.
RODOLPHUS MEIER, pastor tot Vreis.
J. SARTORIUS L. f., ecclesiastes in Havelt.
JOHANNES WIRICHIUS, verbi minister in Suitlaren.
BERNHARDUS STROTHUIS, pastor ijn Emmen.
WILHELMUS MARCI, pastor in Geeten.
WARMOLDUS HERMANNI BUSCH, v. d. m. t'Meppel.
HEINO BOLLINCK, ecclesiastes in Dalen.
ALBERTUS DWITERUS, pastor tho Roswinckell.
FRANCISCUS PONTANUS, pastor in Odoren.
GAIUS HOPPING, p. thoe Roen.
THEMO VAN ASSCHEBERG, v. d. m. in Devern.
HENRICUS JODOCI, B. ecclesiastes toe Wapsterveen.
JOHANNES SIGEFRIDUS CUPERUS, symmista in Gasselte sst.
JOHANNES VON ASSCHEBERCH, verbi divini in Hesselen.
HERMANNUS ALERS Zuollensis, pastor in Sleen.
BARTHOLDUS PAULI, ecclesiastes in Blydenstein.

Hermannus Joannis, pastor in Zwelis.
Patroclus Romeling, pastor tho Ruinen.
Meinhardus Bernhardi, eccl. Cukang. concionator.
Henricus von Holle, pastor ovium Christi in Anloh.
Onias Boëtii, pastor Cofurtensis.
Hermannus Joannis, v. d. m. in Colderveen [1]).

Actum in classe generali, gehalten zu Assen den 7 Septembris anno etc. 1612.

[1.] [2]) Ist nach gedaene gebett in presidem eligirt Themo von Asschebarch, in scribam Henricus von Holle, alwar dan jegenwardich sein gewest de edele erntfeste heeren gecommitterde von de h. drost und Gedeputirde, den edel und eerntfeste Johan von Welvelde, Hermannus ter Maete und Hubertus Weinichman.

Praesentes classis Emmen:

Alexander Tilikinck,	pastor zu	Borger,
Onias Boetii,		Covorden,
Bernardus Strothusius,		Emmen,
Albertus Dwiterus,		Roschwinckel,
Hermannus Joannis,		Schweele,
Eilardus Hauisman,		Borck,
Heino Bollinck,		Daelen,
Wilhelmus Joannis,		Odoren.

Absentes:

Joannes von Asscheberch,	Hessel,	excusati.
Hermannus Alers,	Schleen.	

Classis Meppel praesentes:

Themo von Asscheberch,	pastor zu	Deveren,
Joannes Sartorius,		Havelte,
Patrocolus Romelinck,		Ruinen,
Bertoldus Pauli,		Blidenstein,
Wermoldus Hermanni,		Meppel,
Henricus Jodoci,		Wabsterveen,
Meinardus Bernardi,		Kuckang,
Lucas Egberti,		Fledder.

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De nummers der artikels tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgeschreven.

Absentes:

Hermannus Joannis,	pastor zu	Colderveen, mulctabitur,
Paulus Antoni,		Beelen, excusatus.

Praesentes classis Roldanae:

Joannes Wirrichius,	pastor zu	Suidtlaren,
Wilhelmus Marci,		Geeten,
Wibboldus Montanus,		Peise,
Henricus von Holle,		Anlo,
Joannes Cuperus,		Gasselte,
Joannes Hoijsingius,		Eelde.

Absentes:

Gajus Hoppinck,	pastor zu	Roen, mulctabitur.
Rodolphus Meijer,		Vries, et ille nisi habuerit justam causam.
Bernhardus Joannis,		Norch, excusatus.

[2.] Erschenen in dise sinodal vergadering de wurdige und wollgelarte Cornelius Hilenius, prediger in Gronningen, und Hiddo Lamberti, prediger in Farmsum, bij S. Gnad gecommittirt umb diser sinodal vorgaderung bij to woenen und deselbe helffen zu bevordern zu Gottes ehr und auifferbouwing und stifftinge der kirchen Christi, welche van die bruderen des classis sein angenommen auiff seecker commissie von S. Gnad, laudende von wort zu wort, als hirnach volget:

Wilhelm Lodewich, grave zu Nassau, Catzenelbogen, stadthalter in Vrieslandt, stadt Gronningen und Umlanden, Drenthe etc. Also auiff den ersten Septembris nechstkumpstig eine gemeine vorgadering der Drentischen classen gehalten sall werden, und wij gewoen auch schuldich sein deselbe durch unse gecommitterden auch bei zu woenen und helffen beraemen und effectueren dasgeene, welchs zum meisten denst von de kercke bevonden wirt zu behoeren, so ist das wir gecommittirt und geauthorizeert habn, committeren und authorizeeren mitdisen de wurdige und wolgelarte Cornelium Hillenium und Hiddonem Lamberti, respective predigers zu Gronningen und Farmsum, umme sich neben den gecommittirden von h. drost und Gedeputirde der landtschafft Drenth zu vinden auiff de vorgeschribene vorgadering und alse unse plaetze zu vortreden, und deselbe vorgadering in allen vorvallen saechen mit raedt und hulffe zu assistiren und vort so generalich als particularlich zu doen und zu handeln, dasgeene de kerckenordning voreescht und wij hemluiden bevalen haben [1]), versuchen, begeren und ordineren derhalben allen, de diesen

[1]) In marg. staat hier „bij instructie".

angaen mach, de vorgesch. unse gecommittirde int effectueren van unser last zu vorstehen, zu respectiren und zu gehorsamen nach behoeren.

Actum Leuwarden den 24 Augusti 1612. Understandt WILHELM LODEWIG, graeff zu Nassau [1]).

1. Ist darnegst bij den gen. classe vor guit gevonden, haben auch einhellichlich gestimmet und beschlossen, das de absentes sollen gehalten sein, das de, so nicht rechtmessige ursach ihres auissbleibens haben zu pretendiren oder vor zu bringen, sollen geben, deweil se zu rechter zeit nicht sein geckammen, de summa von 4 daler und deselbe ihren presidi uberleberen, damit es auissgedeilet werde zu behoeff der armen, we dan dise resolutie ist genomen den 7 Septembris 1607 binnen Beilen.

2. Darnegst ist auch von den samptlichen bruderen vor guit erkandt worden, das auiffs zukumpstig daer nach diser zeit der sinodus sall angefangen werden des lesten Dingsdages in September jahrlichs [2]) morgens froe. Damit das nemandt etwas vor zu wenden habe, das er seines denstes halben sei vorlettet nich froe genuch zu compariren, sal derwegen ein jider gehalten sein den Maendag navendt ter plaetzen, dar sijnodus wort uthgeschriben [3]), sich vinden zu lassen. Darbij dan auch vorder decretirt und beschlossen ist, das woferne etliche mochten sein, de dar nicht zu rechter zeit erscheinen, sollen gehalten sein zu geben vor den ersten dach einen daler und darnach vor einen jederen dach nach behoer, als hir de resolutie von sinodo ist gevallen.

3. Sein darnach vor de handt genommen ende geresumeert de acta, auiff den vorleden und lestgehalten sinodo [4]) in anno etc. 1611 den 2 Septembris gehalten binnen Assen.

4. Hatt darnach ONIAS BOETII de predige gedaen auiss den zehenden cap. Lucae angaende von das 21 vs, in conformitet von de lestgenommene resolutie.

5. Ist gelesen ein seecker schreiben van de borgermeisters von Covorden, bij GERRIT VON HÄTTUM und WILHELM GERRIS, respective borgermeister aldaer underteckent de dato den 6 Septembris anno etc. 1612, darbij deselbe vorsuchen, das man denselben vorgesch. borger von halten des sinodi elcken jaer advertiren wilde bij einen sonderen und expressen

---

1) Daaronder staat in een cirkel „locus sigilli".

2) Ter zijde staat „den 1 Septemb.", doorgestreept.

3) „ter plaetzen — uthgeschriben" in margine bijgeschreven.

4) Op „sinodo" volgde „zu resumiren", doorgehaald en als „ende geresumeert" vóór „de acta" ingevoegd.

breeff, zu dem ende das ihre prediger up den sinodo mochte compariren durch ihre zulassung und nicht auiff de auissschreibung von de heren Gedeputerde.

Ist derwegen von den bruderen vor guit gevonden, das deweil de von Covorden vormeinen hidurch zuvoerkurtzt zu werden, das ihre prediger hir erscheinet auiff den sijnodo, deweile den von den bruderen de auissschreibung nicht gethan wirt, resolvieren derhalven und vinden vor guit, das de von Covorde dasselbe sollen vorsuchen auiff orten und plaetsen, dar sich das gehortt, und war se vormeinen geholffen zu werden.

6. Geresumirt sein von de abdoning der abusen, de sich des Sontachs sowol vor als nach de predicatie und auiff ander zeiten zudragen.

Haben de gecommittirde von de h. drost und Gedeputirde angenommen bij de colleg. zu willen procuriren, das an den heren drost Eussum geschreiben und vorsucht werde umb alnoch order zu geben, das deselbe abusen geweert und de broecken von deen zur executie gestelt werden volgens placcaet, bij ihre E. den 28 Octobris anno etc. 1608 zu den ende auissgegeben.

7. Darnegst auch geresumirt sein das stuck von de missbrauck von de lichpredig, de gedaen vor das begraben von de verstorbene.

Ist geresolvirt und bij den predigers respectivelich angenommen, das ein jeglich sein gemeinte mit trouwen vormahnung sall underrichten davon zu desistiren mit antrecking, das ihr solch von hoher avericheit sij vorbaden eine lichpredig zu doen, vordas de dode begraben und zu der erden bestadet sei.

[8.] Ist noch ein seecker protest von den h. von Ruine gelesen dan gedatirt sijnde den 2 Septembris 1612, auiff welches inhalten de h. Gedeputirde anhnemen, das dasselbe protest gecommunicirt und darauiff geresolvirt sall worden in de negst vorgaderung der h. drost und Gedeputirde. Und auiffdas de her von Ruine in sein vorsoeck sall moegen weesen vorseeckert, vinden geraedtsam, das sein E. anstaende vorgaedering von de heren drost und Gedeputirde sal mogen uberleberen seckere remonstrantien mit insertia von alle solche specialia, als he vorsucht henverners in de auisschreibinge und anders zu observiren sall worden, vorhoffende das ihn gegeben sall worden behorliche contentement.

Sessio secunda antemeridiana hora octava[1]).

[9.] Hatt darnach Lucas Egberti[2]), prediger zu Fledder, vordas ange-

---

1) „Sessio — octava", dit opschrift staat in marg.

2) „Egberti", er stond „Alberti", daarna doorgestreept.

vangen ijs zu resolviren [1]), ein propositie auiss das 4 cap. der epistel an de Ephesen gedaen, das erste vs.

[10.] Den artickel, warvan das ein jeglicher classis sall gehalten sein seine gravamina an anderen classen aversenden, wirt vor guit gevonden, das de eine classis den anderen nichttemin adverteeren sall, se haben dan gravamina oder nicht.

[11.] Auiff das vorsoeck des hauissfrouwen Francisci Pontani gewesen pastor zu Odoren moder, van das ihr bij den sijnodo medegedelet solde worden einich favorabel vorsch. an das classis zu Lewarden, zu dem ende he in den dienste zu Oldinga in Vrieslandt moge continueren, is bij den sinodo van alsolchen vorschreiben ihn midt zu teilen schwaricheit gevonden und wichtig reden dasselbe synodus dazu moviren. Doch ist deselbe moder zu einer antwort gegeben, das se gemelte Franciscum vormahnen solte, das er sich in sijnen lehr und levendt also schickede und in annehmen von besserschup sich beflitigede, das den semptliche prediger auiff den anstaenden sijnodo ursach gegeben moge worden mit sein vorsuchte vorschreiben an das gemelte classis zu Leuwarden zu accommodiren oder ihm einen dienst in dise landtschafft nach gelegenheit zu vorhelffen.

[12.] Gelesen seinde de ratificatie, bij S. G. gedaen over Hermannum Joannis, pr. zu Zweelo, darup gehort hebben das report von das classis Emmen, darunter er sortirt, von das er in seine gedaene predicatie int geringeste nicht hatt konnen bestaen, besonderlich das he de salicheit den wercken zugeschriben, warauiff he, bij den classe zur antwort gestelt worden, sich daruit nicht hatt wissen zu redden oder dasselde auiss die schrifft habe wissen zu vorantworten, sonderen och das er in examine einigermassen habe mogen bestaen, is bij der sijnodi geresolvirt, das er vort nach den middach ein propositie doen sall, umb nach vorhort van denselben in sein sachen lassen gescheden, als es behoert.

[13.] Und hirmede geresumirt und abgethaen de resolutie van de gearrestirde, den 2 Septembris anno etc. 1611 binnen Assen gehalten.

Sessio tertia [2]).

[14.] Hermannus Joannis, p. zu Zweele, volgens de resolutie vormiddach genommen gethan hebbende [3]) ein propositie auiss Mattheo in 23 cap., is deselve bevonden so impertinent [4]) und buiten Gotts wortt, als auch

---

1) „resolviren", er stond „resumeren", doorgestreept.
2) „Sessio tertia", in marg.
3) „hebbende", er staat „hebben".
4) Op „impertinent" volgde „gewesen", doorgestreept.

sine beantwording auiff de vragstucken, de im von einige articulen des glaubens bij den heren Hilenio gethan sein, das de bruderen einhellichlich haben vorcklart ihm zu einen kirchendenst alheel unduchtich zu sein, abersolches ihn davon entsetten mitsdisen, sondern das er zu denselben deinst in de kirche zu Zweele widerumb geadmittirt sal mogen worden. Doch inden bevonden wirt, das er sich in das fundament der theologia und dasgeene, das zu den predigampt gehort, naerder befleissigt, das er de bruderen des classis darvan getzeugen konnen, is vorstaen, das man ihn alsdan zu einen dienst auiff einen anderen ortt vorhelffen sall. Doch sal mit der woening zu Zweele in der pastorie vorbliven mogen bis zu Meij naestkumpstich und de auiffkumpsten zu der zeitt vorschinende geniessen. Inmiddelst is bij de bruder des classis angenommen den dienst umb den anderen Sontach zu vortreden, wolvorstaende nochtans das, umb meerder stichting und alle naerede der kersspelluiden zu vormiden, de erste zwei Sontach de predicatie aldaer gethan sall worden bij ein prediger auiss anderen beide classen, sinde zu den ersten Sontach den 20 Septembris anckumpstich geordonirt alda zu predigen Themo von Asschenberch, p. zu Dieveren, und 14 dage darnach, zu wissen den 4 Octobris, Henricus von Holle, p. zu Anlo, und dan volgens von 14 dage zu 14 dagen de prediger des classis Emmen. Und worden de von Schweele hirbij vormaent sich jegen zukumpstigen Meij mit wissen des classis nach einen bequaemen man widerumb umb zu sehen und solchen vor iren prediger zu berauiffen.

Sessio quarta[1]).

[15.] Gelesen de ratificatie, bij S. Gnade genommen over de person Wilhelmi Marci, p. zu Geeten, warbij im alnoch gelastet wirt vol zu doen de acta von ratificatie, vor ein jaer over ihm gevallen, warauiff vorg. Wilhelmi bericht wesende gehort, von das er schroemede de reisekosten, soedat hi tot noch zu nachlessech sy gewest S. Gnade sein testimonia examinis zu vortoenen, und wewol das sijnodus lever hadde gesehen, das er sich selber bij S. Gnad hadde ervoegt, nochtans auiff sein und des sijnodi vorsoeck und umb ihm von de kosten zu vorlichten hatt der her Hilenius angenommen sijne stucken an S. Gnade zu vorantworten.

[16.] Auiff das vorsoeck von Godfrido Pauli, gewesen prediger zu Nieveen, van das er volgens einig getzeugnis, bij ihn vortoent und bij einige ingesessene von Nieveen underzechent, in den kirchendienst gered-

---

1) „Sessio quarta", in marg.

intigrirt sol mogen worden, resolvirt das sijnodus zu persisteren bij de acta und ratificatie, von S. Gnad over im in de leste sijnodal resolutie gevallen. Doch bijalldeen befunden wirt, das er sich vordan mit annehming von ein besser levent so schickt, das das sijnodus dadurch bewogen mochte worden ihm zu einen anderen kirchendeenste gerecommandirt zu holden, sall mit ihm in der besten forma geprocedirt worden, so nochtans das de gemeinte von Nieveen abgeschnitten wirt hirmit alle hope ihm in den deenst zu Nieveen zu halten, und sollen gehalten wesen binnen de zeit von sechs wochen nach insinuatie von disen einen anderen prediger zu berauiffen. Bij faut von disen sall bij den classe und h. drost und Gedeputirde zu der berauiffung von einen anderen prediger procedirt worden.

Sessio quinta [1]).

[17.] Wesselus Hoffman geproponirt hebbende [2]) das evangelium, welchs vorleden Sontach ijs gewest auiss den zehenden cap. Lucae, dewelche den h. gecommittirden und den samptlichen bruderen zimlech wol hatt gevallen, wardorch se ihm zu den kirchendienst zu Suidtwolde hebben geadmittirt sonder nochtans noch predigen noch sacramenta zu administriren, vor und aleer he bij den classe volckomlich in den dienst sall wesen gecomformirt. Und wirt den classi Meppel wol ernstlich gecommendirt auiff denselben Wesselum ein wachende auig zu halten [3]), und ihn fleissich zu studiren und guide bucher zu lesen stedes, und om ein unstrafflich leven zu voeren vormaenen.

[18.] Offtwel upt vorsoeck van de moder unde hauissfrauw Francisci Pontani gisteren einige schwaricheit gemovirt worde umb ihm enige acta oder vorschrifft an das classis van Lewarden zu vorleenen, terwilen he dan nu selbst in person erschenen vortoonende approbatie von sijn beroeping vant vorg. classis und guide getzeugnis van sijner lehre und levendt van de dorpen Oldinga und Niega, is guitgevonden zu stellen dise nachvolgende acta, darvon ihn copia vorlehenet solde worde umb deselbe ihm to mogen strecken nach behoeren.

Nadas de saechen Francisci Pontani, gewesen prediger zu Odoren, upt anholden von sijn hauissfrouwen moeder gisterigen dages in disen sijnodo geventilert und vorhandelt was, erscheen deselve Pontanus in

---

1) „Sessio quinta" in marg.

2) „hebbende", er staat „hebben".

3) „halten", er stond „dragen", doorgestreept.

gegenwardig vorgaedering selffs in person, vortoenende[1]) einige getzeugnis sijns wolhaltens, bij einige ingesessen zu Oldiga und Niega underziechent, neffens twelcke er vorsocht, terwijlen das classis von Lewarden sijne vorkregene berauiffing aldar habe geapprobirt, mits todoende sufficiente testimonia von dimissie in conformitet von ein acte, de dato den 20 Aprilis 1612, mede vertoent, das das classis von Emmen oder jegenwardige sijnodus believen wolde ihm einig testimonium oder favorabel vorschrifft ant vorg. classis von Leewarden zu vorlienen, damit er geholffen und vorders nicht up den loep gebracht mochte worden, vorsuichen ock verners vorcklaring, offte das sijnodus von Drenth dan offte S. Gnad ihm von sijnen dienst habe gedeporteert, und volgens gehort sijne vorcklaring von das er groet leedtwesen draecht von sijn vorgaende woest und unordentlich leeven, hebben de bruderen, up den jegenwardigen sijnodo vorgaedert wesende, nae ripe deliberatien und up alles woll sijnde gelettet vorstaen, nadenmal bij de vorgaende geexhibirde getzeugnis blijckt, das gemelter Pontanus seder dise sijne leste berauiffing sich in leher und levendt wol gedragen hefft und darmit groete hopening gifft dachlichs meerder und meerder te sullen zunehemen und sich zu den dienst Godes mit einen goeden iiver zu befleissigen, das er zu Oldiga den dienst der kirchen aldaer up ein vorsoeck woll solde mogen vortreden, bijaldien de bruderen des vorg. classis von Leuwarden solchs solden konnen goetvinden, te meer also hij de sijnodal resolutie van den vorleeden jaer, over sijn persoen gevallen, alsock de ratificatie von S. Gnaden daerup gevolgt volgedaen hefft. Und was widers sein vorsoeck belanget van bij wen sijne affsetting gedaen solde sein, is goetgevonden, dat men im extract auiss das sijnodal boeck sijne person angaende vorleenen soll, daerbij das vorg. classis sal connen ordelen, bij wen he von sijnen denst gedeportirt sei.

Actum in sijnodo, gehalten binnen Assen de 7 Septembris anno etc. 1612.

[19.] Was angaet de sache der inspectoren, also Cornelius Hillenius mit sinen medegedeputerten Hiddone Lamberti in nhame von S. Gnade de georlofftheit und nutlicheit uit tsamende meining und das vornehemen S. Gnaden ten upsehen derselver int lange vorgestelt und angewesen und de vorgaedering tot het naerkommen van de resolutie von deselbe S. Gnade vormaent und up dasselbe ihre antwort vorsocht hatt, so ist das de E. vorgaedering nach einige communicatie hat geresolvirt und vorclart, das se de sache der inspectoren und de personen, darto bij S. Gnade genominirt, vor guit und gequalificirt beckent und annimpt, zuvreden sinde dasselbe auiff sodanige wise na to kommen, als S. G. geresolvirt und in einige ampliatie, van das de inspectoren sollen staen und bleiven

[1]) „vortoenende", er staat „vortoenen".

under de censura ihrer respective classen etc., hefft auitgestreckt. Und haben de heren gecommittirde auiff sich genommen ten ansehen der unckosten, de in das stuck der inspectie sollen mussen vorfellen, warin ihre E. gen last hadde idt zu consentiren, deselbe sache auiff den ersten landtdach vor zu stellen, ten einde aldaer auiff deselbe sache gelett und resolutie genommen sall mogen worden.

Undertusschen also de E. vorgadering gern segen, das nicht allein alle quade bedencken vorgeckommen, de general sin. in achte genommen und de classen und gemeinten in zukumpstigen zeiten in geene ihre betamliche vrieheit vorhindert mochte werden, hatt geresolvirt de D. Cornelium Hillenium und D. Hiddonem Lamberti zu commissarien von S. Gnade auissgesonden sinde to vorsucken, das ihre E. solde beleven an S. Gnade vuith ihren nhamen erpietlich und prundtlich an zu halten:

ten ersten das in plaetze vam wort inspectoren gebruickt mochte worden off het wort visitatoren offte das wort gedeputirden der classen, welchs se ordelt, das was besser in disen quartir solde konnen vordragen werden;

zum anderen das in zukommende zeiten von de generale classen ein duppelgetal under de gelarste und gottsaligste predigeren gestelt mochte worden, und das S. Gnad mit den h. drost und Gedeputirden von Drenth daruit het behorliche zall solde believen zu vorkeesen umb de zu sodanen ampt auiss ihrer beider nahm to authorizeren;

zum dritten das alle jaer zwei der visitatoren oder deputirden solde mogen abgaen und zwei ander nach de weise, int vorgaende zweede articul gementionirt, duirch de classen dergener, de solden abgaen, vorckooren und gestelt solden worden, also de vorgadering beckent und vorcklart, das dar vorscheiden personen in ider classe sein, de zu sodanen ampt bequaem sin;

ende was angaet de instructie oder commissie der vorg. inspectoren, das in zweide articul de classen respective de frieheit solden mogen beholden umb testimonia dergener, de zu den examen gestelt sollen worden, zu entpfangen und zu visitiren, dewile vilen was mehr kennisse ten meisten van den personen konnen hebben als weinig, und da de personen, de zu den examen gevordert solden mogen werden, mit te groete moiten und unckosten und in vile zu langen vortreck ihrer sach zu ihren achterdeel sonderlich sollen kommen to vorvallen, also de inspectoren was ver von der anderen syn geseten, wardor das ministerium geen klein nadel off unrust solde mogen anckommen;

und zum anderen, wan de classen, dar das examen einigs personen mochte vorvallen, de inspectoren zeit genuch ende mit auissdrucking des dags und plaetzen der vorgadering zu vorn hadde gewarschouwt, und off gantz net off net alle tosamen en vorschenen, evenwel de veleheit sollen

moge behalten umb mit das examen vor zu gaen und nach inholt der ordinantie der kirchen zu handelen [1];

endtlich also de personen bij Sin Gnad zu inspectoren genominirt und gestelt, soe [2]) frundtlich vorsuchet umb entschlagen und anderen in ihre platzen gestelt worden, da S. Gnade solde believen up das ansie von ihr particulir vorsuck derselver begerte in zu willegen, zu entschlaen und zu zu lassen, das andere genominiret und geauthoriseert mogen worden volgende de orden zuvor genominirt [3].

[20.] Gelettet wesende auiff zwei vacirende kirchen als Dwinglo und Rolde, is vorstaen, das de von Dwinglo bereidts von meining sein einen prediger in Vrieslandt staende zu Osterzee zu berauiffen.

Und Rolde angaende vorcklaren de heren gecommittirde, das de collegie mit S. Gnad naerder sollen sprechen auiff p. de subsidie, de ein gequalificirt prediger noetlich von doende sal sein boven de auiffkumpsten bereidts darzu staende.

[21.] Auiff das vorsoeck von S. Gnade, das dar ein advocaet fiscal in der landtschafft gestelt sall mogen worden umme de voralienirde kirchenguiter zu der kirchen profit wider in zu bringen, is bij de heren gecommittirde vorcklart, das de hern droste und Gedeputirde hibevorn dasselve stuck up den landsdach haben vorgestelt, averst das solchs bij de landtschafft sij abgeschlagen.

Sessio sexta [4].

[22.] Wort gecklagt, das einiger pastoren hauiser qualich gedeckt sein, solchs das se bij regenwedder up ihre bedde nicht droge schlapen und liggen konnen, als och das dar gebrech sij in de meisten kirchen von bancken und tafel umb darbij zu communiciren und das nachtmal zu halten.

Haben de heren gecommitterde verklart, das se auiff solche klagten collegialiter disponiren und ordre stellen sollen, als ihre E. deselbe vorgebracht worden.

[23.] Auiff de klagten von vorders gesessene predigers, zum ende deselben einig subsidie gegeven mochte worden zu de kosten von ihre wagenfrachten, als wanner deselbe na das synod sollen reisen, is bij

---

1) Op „handelen" volgt „Nota" met een verwijzingsteeken naar het in marg. bijgevoegde, zie aant. 3.

2) Op „soe" volgde „ernstlick", doorgestreept.

3) „endtlich also — genominirt", deze geheele passage is in marg. bijgeschreven.

4) „Sessio sexta" in marg.

de heren gecommittirde angenommen deselve in de collegie te sollen vorstellen umb darinne ordre zustellet worden.

[24.] Und auiffdas vorckommen mogen worden alle abusen, de bevonden worden dachlichs in to schlupen, is geresolvirt, das vordan gijn prediger zu predigen oder de sacramenta zu administriren zugelassen worden, vor und aleer deselve zu den kirchendienst volckomlich sal wesen geadmittirt und geconfirmirt.

Vorstaen mede, das se wanner ein prediger sal worden geexaminirt, dasselve examen sal worden geabsolvirt von das de persoenen, de darzu gecommittert sein, sollen mogen scheiden [1]).

[25.] Is volgens mede geresolvirt, das alle nie anckamende prediger gehalten sollen wesen, vordas deselve sollen worden angenommen oder zugelassen, ein proffpredig zu mogen doen vor den classe ter presentie von zwei oder mehre volmachten des karspels, dar he sal beroopen worden, oder in de kirche vor de gemeinte ter presentie zwei oder [2]) meher volmachten auiss den classe.

[26.] Das auch niemandt von den predigren in sijnodo zu compariren sal zugelassen worden, staende under suspensie des classis oder sijnde gijn membrum classis.

Gravamina des classis Emmen.

[27.] Sijnodus gehort haben de clachten over Wilhelmum Joannis, prediger zu Odoren, gethan bij das classis von Emmen, von das er sich onderstaet jegen de kirchenordning aldaer zur plaetze in den dienst in zu dringen, und verners gelettet auiff de particulirde querellen, de er jegen einig predigers mit einige geschreven calumnien vororsachet hatt, hebben na ripe deliberatie vorstaen, das er den dienst zu Odoren sall mogen vortreden under condition, so er geraecken mochte sich henverners mit einig calumnien zu sprechen oder andersins zu vorlauiffen, das er bij den classe nach inhalting von der kirchenordning gestrafft sal worden. Und sal volgens Oniam Boeci, prediger zu Covorden, und Heinonem Bollinck, prediger zu Daelen, umb vorgiffnis bidden und sin schult apenlich in sijn. beckennen und ernstlich vormaenet worden sich hinverners zu enthalten von solchs, we dar geschehn ist.

[28.] De broder des classis Emmen hebbe in sijnodo vortoent seckere informatie, bij deselve genommen over de tovenersch Egbert Nardig zu

1) Op „scheiden" volgde „ehe und bevoor das zur examinatie gecommittirt sein", na bijvoeging van „de dazu gecommittert sein" doorgestreept.

2) Op „oder" volgde „drei", doorgestreept.

Meppen ins kerspel Schweel in achtervolg van schrivens, bij de h. Gedeputirde an deselve geschen, dewelch informatie bij ihr E. an den h. drost[1]) sal avergeschickt worden umb tegens deselve na behoren zu procediren.

Gravamina des classis Meppel.

[29.] Auiff de klachten von de bruder des classis Meppel, von das sich allerlei unordning in den ehestandt zudrage directlich tegens de ander articul vant placaet, bij de h. drost und Gedeputirde den 28 Octobris 1608 auissgegeben, is vorstaen, das de prediger respective, in weens kerspel solchs bevonden wirt, gehalten sein den schults ten plaetze solchs zu kennen zu geben und denselben vormaenen umb den h. drost solchs zu advertiren, auiffdas selve nach inhalt vant vorg. placcaet gestraffet mogen worden.

[30.] Also bevonden worden einige unrichticheit int stuck von de kinderdoep[2]), is geresolvirt, das sich de predigers desangaende hirverners regulirn sollen nach des 30 articul von national sijnod. gehalten binnen sGravenhagen anno etc. 1586, lautende als volgt:

Das vorbundt Gotts sal an den kinderen der Christen mit der doepe, so hast als man de bedeening desselben haben kan, besegelt worden und das in apenbaring vorsamling, wanneer das Gotts wort gepredigt werdt. Doch ter plaetzen, dar nicht sovile predicatien gedaen worden, sal man einen seeckeren dach zur weecke vorordnen umb de doepe extraordinalicher bedienen, so nochtans das dasselve sonder predicatie nicht en scheide.

[31.] Is volgens tot vorcoeming van alle unordningen und confusien geresolvirt, das hinverners in sijnodis de predigers von ichlichen classe nicht vorscheiden sonderen bij malcanderen sittzen sollen und ein jechliche sessie per vices voranderen.

[32.] Das auch nemandt van den predigers moge auiss[3]) dem sijnodo, er habe dan vorloff von den preside. Soverne darboven geschehet bauiten wissentliche ursach, sollen gehaben wesen einen schilling den armen geben. Von dergleich sollen[4]) .... de auiff de bestemde[5]) uir nicht compariren.

---

1) „drost", er staat slechts „d."

2) Hiervoor staat in marg. zonder verdere aanwijzing „und husen". Bedoeld kan zijn: huisdoop.

3) Er staat „auiss auiss".

4) Na „sollen" volgen eenige onleesbare en boven elkaar geschreven woorden. Ook na „dergleich" is het woord „prediger" doorgeschrapt.

5) „bestemde" er stond eerst „rechte", doorgeschrapt.

Volgt censura morum.

[33.] Joannes Hoijsingius, pastor zu Eelde, dorgaens von de samptlich bruder overzeugt wesende, das er gisteren avendt averstellich druncken gewest sij und mit vorscheiden predigers moite gesocht und ursache genommen deselve nicht allein mit vauile unbezamlich worden zu beijegnen, sondern auch deselve druwet zu schlaen, waraver seher ernstlich gecensurirt [1]) und vormaent ijs sich hinvorners vor drunckenschafft und unordentlich leven zu wachten, und updas den predigampt [2]) gijn ergernis durch im mach gegeven worden. Und sollen verdan das classis geauthoriziert worden jegen im bij suspensie und anders zu procediren na behoer, soverne er sich hinverners, als boven vorhaelt, wirt vorlauiffen. Dis ihm angesecht seinde, hatt den bruders umb vorgiffnis gebeeden [3]).

[34.] Und naedas de vorgaende resolutien und acten waren gearrestirt, is bij de hern Gedeputirde in nhame van de landtschafft geprotestirt, das deselve vorbeholden bleive het respect und aucthoritet, de de landtschafft desangaende competirt, zu wissen das de commissien up de inspectoren auiss zu geben collegialiter gedepessirt und deselve henluiden zugeschickt werden, das auch bijaldeen S. Gnade gelieven mochte de vorg. sijnodal resolutie zu ratificiren, darzu nicht geprocedirt en worde sonder medeaverrauiffing von einig auiss ihren middel, bij de collegie dazu zu committiren.

[35.] Lestlich gehoert seinde de redenen, warumb classis van Meppel Meinardum Bernardi nicht allein gesuspendirt sondern von seinen denst geremovirt hebt, is bij gemeine stimme vorstaen, das das vorg. classis sal gehalden wesen up seeckeren geprefigiren dach de deputatos sijnodi zu vorschriben umb ten overstan van deselve dise questie bij volckomen kentnis der saecke affgedaen zu werden.

Aldus geresumirt end gearrestirt in sijnodo, gehalten binnen Assen auiff den 7 Septembris anno etc. 1612.

Johan van Welvelde.

Hermannus ther Maeth.

H. Weijnichman.

Cornelius Hillenius, mr. Jesu Christi in ecclesia Groningae.

Hiddo Lamberti Groothusanus, in Fermsum pastor.

Themo van Asscheberg, prediger tho Devern, pro tempore sijnodi praeses.

Henricus von Holle, pastor ovium Christi in Anlo, pro tempore sijnodi scriba.

---

1) „gecensurirt" er staat „gecesurirt".

2) „predigampt" er staat „prediampt".

3) Hierop volgt: „welchs geschehen", doorgeschrapt.

ONIAS BOETIUS, ecclesiae Cofurtanae ecclesiastes.
ALBERTUS DWITERUS, pastor in Roswinckell.
HEINO BOLLINCK, pastor in Dalen.
BERNHARDUS STROTHUSIUS, pastor in Emmen.
ALEXANDER TILEKINCK, a concionibus in Borger.
EILARDUS HUISMAN, pastor to Westerborck.
WARMOLDUS HERMANNI, prediger tMeppel.
JOANNES SARTORIUS L. f., ecclesiastes in Havelt.
PATROCLUS ROMELING, pastor tho Rune.
LUCAS EGBERTI, pastor tho Fledder.
HENRICUS JODOCI B, p. tot Wapsterveen.
BARTHOLDUS PAULI, d. toe Blijdenstein.
JOHANNES SIGEFRIDUS CUPERUS, in Gasselte symmista.
JOHANNES WIRICHIUS, prediger zu Suitlaren.
WIBBOLDUS MONTANUS, pastor ovium Christi in Peijss.
JOANNES HOISINGIUS, verbi divini minister in Elde.
WILHELMUS MARTI, predicant in Geeten [1]).

Actum in classe generali tot Assen den 7 Septembris 1613.

Sessio prima.

[1.] [2]) Is na gedane anropinge godtliches namens doer gemeine stemmen tot eenen praesidem gecoren D. ONIAS BOETII, prediger tot Covörden, ende tot scribam WILHELMUS JOHANNIS, prediger tot Ohren.

In welche vergadringe sint tegenwordich gewest als gecommitterden van die Ed. Er. heren drost ende Gedeputerden der landtschap Drente die achtbare ende discrete D. HERMANNUS TER MAET ende HUBERTUS WEINICHMAN, des collegii van vorss. landtschap secretarius. Is hiermede to gecommitteert gewest die Ed. Er. EGBERDT D'MEPSCHE, dwelche van wegen syne kranckheidt niet hefft coenen compareren.

Hyrneffens is ock gecompareret die weerde ende welgelerte CORNELIUS HELLENIUS, denaer des h. evangelii binnen Gronningen, als commissarius des wolgeborn hern, hern WILHELM LUDWICH, unsers gnedigen heren stadtholders mit commissie also ludende:

WILHELM LUDWICH, grave toe Nassau, Catzenelnbogen etc., stadthouder

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De nummers tusschen [ ] zijn in dezen tijd bijgeschreven.

in Vrieslandt, stadt Groningen ende Umlanden, Drenthe etc., also wij uns ampthalven schuldig kennen omme den welstandt der kercken in der landtschap Drenthe sovele moegelick te bevorderen ende oversulx noedigh bevinden, dat geduerende unse absentie in Duitslandt jemandt gestellet worde, de unsentwegen d'ooge daerop hebben ende midt den heren drost ende Gedeputerden alles ten naesten dienste van de vorss. kercken dirigeren, ende insonderheit de generale classicale vergadringe in Septembri te houden in onsen namen assisteren moege, so ist dat wij hijrmede gecommitteret hebben ende committeren mitzdesen den werdigen ende hoochgelerden Cornelium Hillenium, denaer des woordes alhijr, omme in onsen afwesen neven den voerss. heren drost ende Gedeputerden sorge te dragen ende te procureren, dat alle gode ordere in de voerss. kerken onderhouden ende daertegen alle disordere ende schandael geweret, oock die vacerende platzen met bequaeme personen vorseen moegen werden, alsmede omme van unsentwegen up die vorss. generale classicale vergadringe te compareren ende de besoingne aldaer vallende met goeden advis te secunderen, oick na den eisch van de saeken ten eerbarlixten expedieren te helpen, versoekende, begerende ende ordonnerende allen dengenen, die dese aengaen mach, den vorss. Hillenium int effectueren, van tgene voerss. is ende daeran dependeren mach, behoerlick te verstaen, te respecteren ende toe bedienen.

Actum Groningen den 4den Martii 1613.

Understondt Sijn Gnaden eigen handt ende zegel, up een widt papijr in roden wasse gedrucket.

Wilhelm Ludwich, graff zu Nassau [1]).

[2.] Praesentes classis Emmanae:

Onias Boetii,	predigers tot	Covorden,
Heino Bollinck,		Dalen,
Bernhardus Stroethusius,		Emmen,
Albertus Dwiterus,		Rosewinkel,
Eilardus Huisman,		Westerborck,
Alexander Tilekinck,		Borger,
Bernhardus Wangerpol,		Schonenbeke,
Wilhelmus Johannis,		Ohren.

Absentes:

Johannes van Asschenbergh,	male habet	Hesselte,
Hermannus Alardi,		Slehen,

---

1) Ter zijde staat in een cirkel „locus sigilli".

Praesentes classis Meppelanae:

Paulus Antonii,	prediger tot	Beilen,
Wesselus Hofman,		Suidtwolde,
Lucas Egberti,		Fledder,
Henricus Jodoci,		Wapsterveen,
Temo van Asschenbergh,		Dever,
Hermannus Johannis,		Colderveen,
Meinhardus Bernhardi,		Cokangen,
Bartholdus Pauli,		Blidensteen,
Patroclus Romelinck,		Ruinen.

Absens:

Samuel Johannis,	prediger tot	Dwingel.

Praesentes classis Roldanae:

Johannes Cuperus,	prediger tot	Gasseldt,
Rudolphus Meijer,		Fries,
Gajus Hopping,		Roden,
Johannes Hoisingius,		Elde,
Wilhelmus Marci,		Geeten,
Johannes Eccius,		Rolde,
Johannes Wirichius,		Suidtlaren.

Absentes:

Henricus ab Holle,	prediger tot	Anloe, qui in secunda sessione tandem comparuit,
Bernhardus Johannis,		Norch,
Fridricus Ilberi,		Roderwoldt,
Johannes Wirichius,		Suidtlaren.

[3.] Hefft Bernhardus Wangerpoel, prediger tot Schonenbeke, een predige gedaen uth den 1 Cor. 4, vs. 1 de ministerio, welches censura is gedifferet up die naeste sessie.

[4.] Fredericus Ilberi hefft een schriftliche excusatie inbringen laten, dwelche niet voer sufficient is geachtet. Ergo sal hie den mulctam als 4 daler, vorgangen jaer darup gestelt, betalen.

[5.] Hermanus Johannis, prediger tot Kolderveen, syn excusatie wegen syn absentie des voerigen synodi angehoeret ende geponderet, is insufficient erkant. Ergo dabit mulctam 4 daler.

[6.] Gaii Hoppingii syn excusatie wegen die absentie des voerigen synodi angehoeret sijnde, is geapproberet et a poena liberatus.

[7.] Rodolphus Meijer heft wegen syn tot syn absentie excusatie voer-

gewendet, dat he enige breven hadde, waeruth blijken solde, dat syne domaels gedane reise na Westphalen genen uthstael konde liden. Is gedifferered tot die comparitie.

[8.] Henrici van Holle ende Joannis Wirichii, welche gehoeret sijnde, is van de mulcta absolveret.

[9.] Daerna syn geresumeret de acta des voerigen synodi, geholden 1612 den 7 Septembris.

[10.] Geresumeret wesende tvijfte articul des voerigen synodi, gesteldt upt schrivent der borgermeisteren tot Covorden, daerby se sick weigerlick stellen um Oniam Boetii, haeren prediger, dem synodo der landtschap Drente by te wonen, ende volgens die ratificatie van Syn Gnaden, daerup Syn Gnaden verstaedt, dat vorss. prediger behoeret upt utschriven van den Ed. ende Er. herrn drost ende Gedeputerden te compareren, te minsten onder acte de non prejudicando, is by Onias Boetii van wegen vorss. borgermeisteren copei versocht, welches hem vergunt.

2 Sessio.

Articulus 1. — De predige Bernhardi Wangerpolii geexamineret ende geponderered sijnde, is doer gemene stemmen geapproberet. Is ernstlich vermanet, dat hie flijtich in Godes h. wordt studeren solde um gode stichtinge bij sijne gemeinte te doen.

2. Avermaels geresumeret wesende stuck van afschaffinge der abusen, so up Soendagen ende vornemlich under die predigen gedaen worden, is geresolveret, terwillen befonden wordt, dat up gaerspraken solches niet angebracht, ja vele weiniger enige executie daeraver gedaen, maer van dage to dage deselve abusen merder tonemen, dat den heren drost ende Gedeputerden geleven willen een nije placcaet eerstesdages te doen verferdigen mit insertie van alle alsolche abusen, als die predigers der respective classen schriftlick soelen inbringen up morgen middagh, welche placcaet als den predigers mochte thogesonden um van den cantzel gepubliceret ende ferners an de kerkedoeren geaffigeret te worden.

Ende sal een ider prediger geholden wesen alle abusen by den classem an te bringen um an den Ed. heren Gedeputerden avergess. te worden. Ende indien dat een prediger syn deboir hirinne niet gedaen te hebben mochte befonden worden, dat deselve alsolche censuer sal dragen, alss hem dat synodus upleggen wordt.

3. Volgentz is van den ingeseten tot Swele versocht ende eene nije beropinge an Hermannum Joannis, haeren gewesen prediger, gedateret

den 1 Maij 1613, ingebracht in meninge, dat sie vorss. HERMANNUM weder upt nije voer enen prediger mochten becomen.

Waerup doer gemeine stemmen geresolveret, dat hie morgen froe, wesende de 8 Septembris, mit anvanck [1]) der eersten sessie een propositie voer die vergadringe sal doen um aldaer uth verstaen te worden, ofte he int fundament der lehre ock jedt geproficeret, um widers nae behoeren hijrinne gedaen te worden, etc.

4. Upt versoeck [2]) GODFRIDI PAULI, gewesen predigers tot Nijeveen, alss ock voerbede synes vaders PAULI ANTONII is dieselvige saecke differeret bis morgen, updas een ider sick sal bedencken, wadt na behoeren daerinne gedaen magh worden etc.

3 Sessio.

[1.] Hefft voerss. HERMANNUS JOANNIS de predige gedaen, de hem upgeleght was, ende iss uth orsake dieselvige predige geëxamineret, welche tsamen averdacht wesende is befonden, dat syne predige gantz unformlick, neffensdien syne responsiones, so he up voergewante quaestiones gedaen, niet allene slecht maer ock ten deele tegens den grundt van Godes h. woordt stridende wahren.

Derhalven is mit eenhelligen stemmen geresolveret, dat he niet allene den kerckendienst tot Swele maer ock dat h. predigampt gantzlich verlaten sal. Doch updat voerss. HERMANNUS enich middel mochte hebben um sick mitt syne frouwe ende kinder te sustenteren, is voer raedtsam befonden, dat hie up syn versueck tot enen scholendienst sal geholpen worden, so waer enich conditie mochte vorvallen. ende dat van synodi wegen an die Ed. heren Gedeputeerden sal versocht worden doer den gecommitterden der heren voernoemt, dat haer Ed. wil gelieven HERMANNO mit enige alimentatie ut de middelen der landtschap te begnaden.

Updat averst de gemeinte tot Swele mit de lehre van Godes h. woordt niet gantz versuemet worde, hebben de predigers des classis Emmen angenomen den dienst aldaer um de 14 dagen up HERMANNI costen te betreden. Ende sal HERMANNUS aldaer mit de woninge bliven bis up compstigen Mei 1614, ock alle profijten voer ende up denselvigen Mei verschenen hebben te geneten. Is ock den ingeseten tot Swele ernstlich geinjungeret, dat ze voer den naesten Mei praecise enen bequamen prediger beropen soelen, ofte dat doer publique autoriteit daerin sal vorseen worden etc.

1) „anvanck" er staat „avanck".
2) „versoeck", er stond „stuck", doorgehaald.

Sessio 4.

Artic. 1. — Hefft WESSELUS HOFFMAN, prediger op Suidwolde[1]), een propositie gedaen, waeran hedt synodus een temlick gevallen gehadt ende hem tot neersticheyt vermanet[2]).

Hedt synodus gelesen hebbende de resolutien ende ratificatien van Syn Gnaden up de persone GODFRIDI PAULI, gewesen predigers tot Nijeveen, up twe laestgeleden synoden gefallen, ende oftewel bij de laeste resolutie dien van Nijeveen geordineret was binnen den tydt van 6 weken eenen anderen prediger te beropen, terwilen nochtans doer ene ende andere beledtselen enige verscheiden predigers, so bi Syn Gnaden als die heren drost ende Gedeputerden derwartz gesonden, niet angenomen hebben coenen worden, ende ondertusschen gemelte GODFRIDUS sick in syn levendt also gebeterdt, waervan so by den predigers des classis Meppel als bi de gemeinte selvest in dese vergaderinge gode getuchenisse gegeven is, so heft hedt synodus so ten ansien van den ingeseten ernstlick versueck als upt odtmodich voerbidden synes vaders, ende mer geneget wesende hem als een junck man te helpen uprichten alss bedroeven, guedtgefonden ende by provisie geresolveret, dat gemelte GODFRIDUS alhier in synodo so daetlick schultbekenninge doen sal van syn voerige ergerlick levendt ende vergiffenisse bidden sal ende van nijes, gelijck ofte hie noit prediger gewest waer, dem examini submitteren sal. Ende befonden synde daerin te conen bestaen, soelen de predigers des classis Meppel eenen uth haeren middel committeren, die up sekeren Soendag up Nijeveen predigen ende na gedane predicatie ter presentie GODFRIDI syne gedane schultbekenninge opentlick aflesen sal. Ende soelen volgentz die predigers classis vorss. elck in haere respective kerken haere gemeenten van solcke schuldtbekenninge adverteren mit versueck, dat een iegelick hem solches christlick wil gelieven ten besten te holden. Twelck wesende gedaen sal hem georloft sijn bij provisie te predigen sonder enige sacramenten te bedenen ofte enige copulatien te doen, ter tijdt by Syn Gnaden ende heren drost ende Gedeputerden hijrup naerder sal wesen gelettet ende by denselven sulx daerin worden gedisponeret, alss deselvige na gelegentheyt ende upbouwinge der kercken soelen denlick befinden te behoeren.

Daerna iss GODFRIDUS ingeropen, ende hem de resolutie voergelesen wesende, heft he schuldtbekenninge gedaen, vergevinge van Godt ende dem synodo gebeden, ock guede beterschop belovet.

---

[1]) „Wesselus — Suidwolde" er stond „Bernhardus Wangerpol", doorgeschrapt.

[2]) „Hefft Wesselus — vermanet", is in marg. bijgeschreven, doch behoort blijkbaar vooraan.

Artic. 2. — Gelettet synde upt stuck van de versettinge der visitatoren te doen in conformiteit na de resolutie, vergangen jaer in synodo genomen, ende daerup gevolgede ratificatien is eenhellichlick gestemmet, dat de beide visitatoren in Emmer ende Rolder classe, dewile se noch int levendt syn, noch om reden in haere officio 1 jaer continueren soelen.

Ende sijn volgentz by hedt classem Meppel genomineret: PATROCLUS ROMELINCK, prediger tot Ruinen, TEMO VAN ASSCHENBERGH, prediger tot Dever, ende HERMANNUS JOHANNIS, prediger tot Colderveen, um by Sijn Gnaden ende de heren drost ende Gedeputerden eine[1]) van den drien tot[2]) visitator gecoren ende in des vacerende platze gestellet worden.

3. Up die clachten, dat die predigers in diese landtschap Drenthe geene bequame hueser hebben, dat ock gene tafelen, bancken ende andere nodtwendige dingen, so ten dienste der kerken behoeren gebruicket te worden, in idtlicke kerken voerhanden, is upt nije van den Ed. heren angenomen up die klachten, so van den predigers ant collegium sullen gebracht worden, goede ordere te stellen.

4. Nopende de sake MEINHARDI BERNHARDI, predigers tot Cocangen, is by hedt classem Meppel ten overstaen van ONIA BOETII visitatoris in conformiteit der resolutie des laestgeholden synodi afgedaen.

[5.] Ende syn hijrmede geresumeret ende afgedaen de resolutien ende de gearresterede acten synodi vergangen jaers den 7 Septembris 1612.

Sessio 5.

Artic. 1. — Hefft JOANNES ECCIUS, prediger tot Rolde, een propositie gedaen, dewelche geexamineret wesende ende idtlichermaten niet perfect bevonden, is derhalven tot flitich studeren widers vermanet.

2. Gehoret hebbende hedt versueck van JOANNIS VAN HOLLE um weder togelaten te worden tot den dienst der kercken in die landtschap Drenthe, is de sake mit grote bekuemringe overgeleght ende endtlich geresolveret, dat hedt synodus laedt hedt bliven bi de ratificatie, van Syn Gnaden gefallen up de synodale acten, gearresteret int jaer 1611, ende hem geraden, dat hie na eenen scholendenst sick sal umseen ofte na een politic officium trachten, etc.

Sessio 6.

Gravamina generalia.

Artic. 1. — Dewile in de beropinge der predigern bi den vacerenden

1) „eine" er stond eerst „umme", daarna veranderd.
2) Vóór „tot" stond „een", doorgehaald.

caspelen in die landtschap Drenthe na kerckenordninge niet geprocederet ende desenangaende sekere abusen gespoeret worden, derhalven is geresolveret, dat de ingeseten van de caspelen, alwaer gene predigers syn, soelen geholden wesen hedtt classem an te spreken, under twelcke tselvige caspel sorteret, um van den predicanten underrichtet te worden, up wadt wise de beropinge sal angestellet worden. Ende soverne enige caspelluiden anders deden ende sick understonden predigers te beropen ane vorweten des classis, soelen alsolche beropingen niet geapproberet worden. Updat averst de vacerende caspelen sick van ignorantie niet soelen hebben te beclagen, soelen de classes denselvigen ingeseten tselvige schriftlich ofte mundtlick adverteren. Sal ock van enen prediger des classis int tselve caspel een bededagh thovoeren holden, alehr die beropinge sal vor de handt genomen worden.

Artic. 2. — Dewile dat befonden wordt enige predigers in diese landtschap Drente sick up sekere conditien, streckende tot verminderinge vant underholt der predigeren ofte andersins, laten beropen, daerup is geresolveret, dat gene alsolche beropinge. so sonder voerweten der Ed. heren drosten ende Gedeputerden ende der classen gedaen, niet voer guedt erkant noch approberet soelen worden.

3. Gelettet synde upt luident van die avemarienklocke des avendes ende des morgens, bi idtlichen caspelen beshero int gebruick gebleven, is mit eenhelligen stemmen geresolveret, dat alsolche paustische abus doer de predicanten by de costers der respective caspelen soelen afgeschaffett worden. Ende ingeval enich coster synen prediger niet wilde obedieren, sal deselve coster de facto van synen denst gepriveret worden.

4. Ende ten einde de wedwen van de pastoren respective na tverstarf van haere mannen sich tot enige subsidie haeres underholtz moegen hebben te vertrosten, is bi meisten stemmen goedtgevonden, dat een jegelick prediger deser landtschap ende onder dese synodus gehoerende jaerlix in synodo upbringen ende betalen sal een pondtgroet. Sullen deselve penningen endtfangen worden bi den visitatoren ende deselve in massa brengen ende daervoer sulcke sorge dragen [1]), dat deselve ten meisten profite der wedwen bekent ende up rente mogen utgedaen worden.

De penningen, de telcks comen over te scheten, alss wanner de wedwen daraf endtfangen solen hebben, 'tgene en ider van deselve daervan is togeleit, daerinne geholden sal worden enen aequale voedt [2]), mitz nochtans dat de wedwen van dese penningen eer niet sal togeleidt worden dan na

1) Na „dragen" is doorgehaald „sullen".

2) „aequale voedt", er stond eerst „regel worut", doorgehaald.

expiratie van hedt najaer, twelck een iegelick heft te endtfangen, doch soelen daervan versteken wesen, indien sie namaels mochten comen wederom te hilken.

Ende bi versterf van de wedwe sal bi den broederen des classis op der nablivenden kinderen onderholdt solcke orderen worden gestelt, alss in de beste forme bevonden sal worden te behoeren.

So ock enige prediger buten dese landtschap bi ordentlick beropinge oft andersins op een ander platze geraken mochte te vertrecken ende buten dese landtschap deser werldt quam te overliden, sal in sulken gevalle de wedwe dess also verstorven van dese penningen niet mogen geneten, niettegenstaende dat deselve haere man enige jaren tot dese penningen mede mochte hebben gecontribueret.

Synde volgens de gecommitterden van hern drost ende Gedeputerden versocht bi de landtschap de goede handt daeran te willen holden, dat op den eersten landtsdagh mede enen sekeren penninck tot onderholdinge van de voerss. wedwen geconsenteret ende praecis tegenss den maendt Septemb. alle jaeren neffens der predigern penningen betalet mogen worden, ten welcken einde de beide visitatoren als Onias Boetii, p. tot Covorden, ende Rodolphus Meijer, p. tot Vries, ten naesten anstaenden landtzdage alhijr erschinen sullen ende bi deselve sekere remonstrantie an de landtschap tot solken fine overgelevert te worden.

Artic. 5. — Is voergestellet van dem werden ende welgelerden domino Cornelio Hellenio, graflichem commissario, oft hedt niet noedigh is, dat een naerder ofte claerder ende bundiger underschrivinge des Catechismi [1]) und Nederlandsche Belidenisse des gelofs [2]) solde mogen gestellet ende bi de predigers der landtschap Drente enhellich undertekent worden, waerdoer alle errores ofte dwalinge angaende de reine lehre des godtlicken wordes voergecomen ende afgeschaffet mogen worden, gelijck bereetz in ander provincien is gescheen. Waerop midt eenhelligen stemmen is geresolveret, dat solches sehr nodigh is ende darom navolgende formulaer [3]) mede in dit protocol geinsereret ende undertekent is. Sal ock een ider classis darvan een copei neffens die Nederlandtsche Confessie ende Catechismus in een volumen tsamengebonden ende van een ider prediger diser tijdt als ock van alle successo n undertekent worden.

Wij undergess. pastoren ende dienaren des godtlicken wordes, behoerende under den synodo der landtschap Drenthe, verclaren ende betuigen

---

1) „Catechismi" er staat „chatismi".
2) „ende bundiger — gelofs" is in marg. bijgevoegd.
3) „formulaer" er stond „articulen", doorgeschrapt.

midt dese unse undertekinge in alle uprichticheyt ende eentfoldicheyt, sonder enige ock niett de allerminste dubbelsinnicheyt, twifelhafticheyt ende heemlicke verstandt ende daerom in guede conscientie voer den hern unsen Godt, die die herten ende nieren doersiet ende erkennet, dat wi mit den herten gevolen ende geloven, mit den munde belijden ende mit unse underschrivinge uthdrucklick te verstaen geven, dat alle de articulen ende lehrstucken, de in dese Nederlandische Confessie ofte belijdinge, in 37 articulen begrepen, ende in dese christlicke Heidelbergische Catechismo, de bi de Nederlandische Gereformeerde kercke eendrachtichlick is angenomen, syn vervatet, utgedrucket ende van anfanck der reformatie endrachtichlick sinnen bekendt, verclaeret ende utgeleidt worden, altsamen de minsten midt de meisten in alless midt Godes h. woordt overeenstemmen ende hedt fundement der eniger lehren der salicheyt in sick begripen, gelijck wi ock deselve in sodanigen opentlicken verstande daervoer eigentlick holden ende erkennen. Beloven derhalven heilichlick, dat wi deselve lehre ende articulen opentlick ende int besonder nha unsen vermogen doer Godes genade sollen underhouden, lehren ende voer te staen, ock dat wij niet anders noch privatim noch publice sollen spreken, predicen noch schriven, dan tgene mit de bavengenoemede Belidenisse ende Catechismo na hedt verstandt der Gereformerder kercken van beginne af tot nu to overeenstemmet, ende dat wij ock darom alle lehringen ofte dwalingen, de mit deselve lehrstucken niet overeenstemment ende daerom daertegen striden, uprechtelick verwerpen ende de getruwichlick sollen tegenstaen ende soeken te wehren. Ende so wij to enigen tijden, daer unss Godt voer wil behoeden, solden moegen krigen enich bedencken ofte gevoelen tegen enigh articul ofte lehrstuck, in deselve Confessie ende Catechismo begrepen, dat wij tselve bedencken ofte gevolen noch midt spreken, noch mit predicen, noch mit schriften, noch opentlich, noch heimlich sollen voerstellen, leren, driven noch verbreiden, maer hedtselven ordentlick ende volcomlick ofte dem classi offt dem synodo sollen openbaeren unde unss altijdt in desen hedt ordel des classis oft des synodi gehorsamlick sollen onderwerpen, up poene alse van schoermakers gecensureret te worden. Ende indien tot enigen tijden de classis ofte synodus solde moegen guedtfinden, om de enicheyt ende suiverheyt in lehre te onderholden, van uns te eischen onse naerder verclaringe ofte gevolen van enich articul van voerss. lehre, so beloven wij ock metz desen, dat wij daerto tho allen tijden sollen bereit ende willich wesen sonder enige weigeringe, op poena alss boven. Wij beloven ock mitz desen, dat wi onss sollen underwerpen ende onverbrecklick onderhouden de gebruickeliche ordere der kercken, so deselve in synodis nationalibus ende in kerckenordninge ende particularibus synodis van diese landtschap verordnet ende in dese kercken onderhouden

worden, synde tofreden dat, indien wij hijrtegen in lehre ofte ordere ons solden moegen kamen te verlopen, dat wy bi ordel des classis ofte der synodi van onse dienst na eisch der saken gesuspenderet ende gedeporteret worden.

Aldus gedaen ende besloten up den synodo der landtschap Drenthe binnen Assen.

[Art. 6.] Widerss is van domino Hillenio voergestellet, ofte hedt niet nodigh is, dat in den examinib. up sekere navolgende articulen behoeret gelettet te worden. Darup hebben alle samptliche predigers des synodi geandwordet, dat hedtselve raedtsam ende seer noedigh is, also luident we folgett:

1. ofte de gerechticheyt, warmede wi voer Godes ordel werden gerechtferdiget, sij het geloeve daedich doer de lieffde ende also een gerechticheyt, die[1]) in ons is, dan ofte deselve sy de gerechticheyt unses heren Jesu Christi, de buten onss in Christo sinde van Godt doer den geloven uth genade onss wordt togekent tot onse gerechticheyt, ende ofte hedt gelove in de rechtferdichmakinge allene wordt angemarket als ein instrument, wardoer wi Christi gerechticheyt[2]) deelachtigh worden;

2. ten anderen ofte wi doer Godt gerechtferdiget worden doer een gerechticheyt, de in sick selven onvullencomen sinde, van Godt doer een gnadige acceptilatie um Christi willen als vullencomen wordt angenomen, dan of wi gerechtferdiget worden doer sulck ene gerechticheyt, de na eisch van Godes wedt in alle delen vollencomen ist, ende ofte dese gerechticheyt niet en is de enige gerechticheyt unses h. Jesu Christi, de den gelovigen ut genaden wordt als haere egene thogerekent;

3. ofte Godes gerechticheyt voereischet, dat de sonden, de tegen de allerhogeste majestet Godes gedan sijn, ock mit de hogeste straffe gestraffet worden, ende datt oversolckes onse sonden niet anders dan doer den doet des soens Godes hebben coenen voersoent ende weghenomen worden;

4. ofte de here Jesus Christus voer onse sonden so volcametlick heft volgedaen, dat hie voer onss heft geleden sodanigen sware straff, als wi na eisch van de wedt schuldigh waren te liden, dan off hi voldaen heft na een sekere genadigh verdragh, twelcke de Vader mit dem Soene gemaket heft, welcke voldoninge, howel in sick selvest na strengheyt der wedt niet vollencomen, den Vader doer ene gnadige acceptilatie als een volcomen voldoninge heft angenomen;

---

1) „sij het geloeve — die", later in marg. bijgevoegd.
2) „gerechticheyt" in marg. bijgevoegd.

5. of hedt salichmakende gelove wesen kan sonder historiale kentenisse van de persone, ampt, liden ende verdensten Jesu Christi;

6. ofte daer wel een salichmakende[1]) gelove kan wesen sonder vast vertrouwen des herten, waerdoer een jegelick geloevige hemselven voersekert, dat hem sijn sonden um Christi verdinsten genadichlick syn vergeven;

7. ofte alle gelovige menschen wel moegen ende koenen versekert sijn in dit levent, dat sy in Gades genade staen ende daerin sollen bliven, ende folgentz dien dat sie sekerlick sollen salich wesen, dan of dese versekerheyt niet en is dan een voerwande voermetenheyt, waerdoer de menschen haerselven bedregen;

8. ofte de mensche na den fal noch beholden heft de angeschapene freimachticheidt[2]) ofte frijen coer sines willens niet alleen tot hedt quadt maer ock tot het wahre geistlicke goedt, dan of de mensche na den val so geheel verdorven geboren wordt, dat he gantz gene krachten heft um het gestelicke guedt te verkesen, maer gehel doodt is in de sunden;

9. of die mensche, als hi erst wedergeboren wordt, doer ene besondere gnade Godes ende warkinge des h. geestes allene wordt wedergeboren, dan of dess menschen wille modt medewercken tot voltreckinge syner wedergeborte;

10. of alle degene, den Godes wordt geprediget wordt, meteenen genochsame crachten gegeven worden ofte syn gegeven gewest omme konen te geloven ende haer bekeren, indien se willen, dan ofte de genaede, ter bekeringe nodigh, een besonder genade is, die niet gegeven en wordt dan dengenen, de daerdoer daetlick bekert waer, ende de in de menschen niet allene warcket hett coenen willen maer ock hedt daetlick willen ende vollenbrengen selven;

11. of een geloevich mensche, de den heren Jesu Christi doer een waere gelove is ingelivent, synes levendichmakenden geestes deelachtich iss geworden ende hedt recht heft endtfangen om een kindt Godes te syn, sovere wel compt te verfallen, dat hie dit ware gelove ende desen levendighmakenden geest gehelick ende eindtlick verliesse, dan of de waere gelovige, so haest ende so dickwils si wth swackheyt in enige marcklicke sonden comen te verfallen, terstondt hedt gelove ende den levendichmakenden geest t'eenenmale verlesen ende van kinderen Godes wederom tot kinder des duvels worden;

12. of de here Jesus Christus doer sijn doedt ock voer alle ungeloevige ende unbodtferdige menschen, de in hare ungelove ende unbekerlickheyt

---

[1]) „salichmakende", er staat „schalimakende".

[2]) „freimachticheidt" er stond „gerechticheyt", doorgestreept.

bliven leven ende sterven, daetlick vergevinge der sonden ende vorsoeninge midt Godt vorworven heft, ende of gelijck alle menschen doer Adam syn verloren gegaen, also ock alle menschen doer Christum wederom syn upgerichtet ende in den staedt der genaden heersteldt;

13. ofte Godt een sekere getal van eenige besondere personen van ewicheyt ten prise sijner heerlicker genade heft uthvercoren, dan ofte hedt besluedt van verkesinge anderss niet en is, dan dat Godt int gemeen voergenomen heft, dat he de geloevige wil salichmaken;

14. of Godt indt verkesen hedt gelove des menschen hefft angesien als een orsake, conditie of iedt anders, de verkesinge vorgaende, waeromme he de ene voer den anderen heft vercoren, dan ofte hedt gelove des menschen van Godt int verkesen is angemarket als een frucht uth de verkesinge volgende ende als een gesubordineret middel um de utvercorene personen ter salicheyt to bringen;

15. of Godt na syn wesen allene in den hemmel tegenwordigh is ende hijr up der erden allene na syne crachte ende regeringe, dan of he ock na syn wesen overal in hemmel ende op erden tegenwordigh iss;

16. of een wederboren mensche de wedt Godes vulcamen in dit levendt kan underholden;

17. off alle menschen in ende mitt Adam gesondiget hebben ende gevallen syn, ende of sie so om desen val alsmede um de angeborn verdorvenheyt der eeuwiger verdoemniss schuldich sinnen, ende ofte de angeboerne verdorventheit [1]) midt rechte mach sonde genomet worden, dan of deselve allene een straffe is der soenden.

[7.] Daerna iss geproponeret van domino Hillenio, ofte hedt niet noedigh is, dat men gene alumnos ofte andere studiosos an eenige suspecte ofte in de lehre des godtlicken wordes mit erroren besmettede academien sal senden om te studeren. Waerop geresolveret, dat solches tot conservatie der reinen lehre ende welfardt der kerken ser nutt ende noedigh, ende dat alle predigers sovele moegelick desangaende goede upsight solen dragen, ock des noedigh synde um assistentie bi de overicheyt soliciteren.

[8.] Ock is voer raedtsam befonden ende besloten, dat in alle navolgende synodale vergadringe neffens den praesidem een assessor sal mit gemene stemmen geeligeret worden.

[9.] Upt request van de wedwe des verstorven Wibboldi Montani, gewesen pastors tot Peise, is verstaen, dat 2 predicanten ut den middel des synodi soelen afgesonden worden na Peise um by den Ed. Er. Adolph

---

1) „der eeuwiger — verdorventheit" is in marg. bijgevoegd.

Ripperda ende dingeseten aldaer frendelick te soliciteren, dat gemelte bedrovede wedwe de upcomsten na hedt tegenwordige noch een jaer mochte geneten ofte ten weinigsten andersins subsidie te becomen, twelcke dominus Hillenius sponte ut christeliche sympatia angenomen, demwelcken doer gemene stemmen is adjungeret D. Onias Boetii, prediger tot Covorden.

[10.] Noch is van domino Hillenio proponeret, ofte hedt niet noedich is, dat van wegen hedt catechiseren der joget van den predigers flitige upsegt sal gedragen worden.

Is geandtwordet: ja. Hebben die predigers angenomen flitige upsigt dragen, des soelen de scholmesters geholden wesen haere discipulen neffens den Heidelbergeschen Catechismum [1]) den kleinen catechismum des h. Alegundi van buten te leren. Soelen de predigers alle 14 dagen de scholen visiteren ende de kinder examineren.

Sessio septima.

Volget censura classium.

[11.] De predigers des classis Emmen wthgegaen synde, iss over dieselve niet strafwerdich bevonden, allenich dat se haer tegenss de synodale resolutien met de saken Hermanni Johannis, gewesen predigers tot Swele, verlopen hebben.

[12.] Gelijck ock bevonden iss, dat de predigers des classis Meppel tegens de synodale resolutien hebben gepecceret in de sake Godfridi Pauli, gewesen predigers tot Nijeveen, als ock dat sie den nieuwen beropen prediger tot Dwingelo Samuelem Johannis in den dienst bevestiget hebben ende predigen laten, sonder dat syne beropinge in coformiteit van de vorgande synodale resolutien bi de heren drost ende Gedeputerden voeralnoch geapproberet iss.

[13.] Van gelijken wordt bevonden, dat de predigers dess classis Rolde haer hebben verlopen overt annemen ende installeren Joannis Eccii, predigers tot Rolde.

Over welcke missgrepen de gemelte predigers behoerlick gecensureret ende vermaent wesende, is volgens geresolveret, dat de predigers henverners sick wachten sullen int allergeringste niet tegens de synodale resolutien te tracteren ofte deselve voerbi te sien, op poene dat sie daeromme alsolcken straffe ende censuer sollen hebben te dragen, alss deselve bi gemene stemmen opgelegt sal moegen worden.

---

[1]) „neffens — Catechismum", deze woorden zijn in marg. bijgevoegd.

Ende syn verners de predigerss des classis Meppel gelast den prediger tot Dwinglo hedt predigen te verbeden, tertijdt hij syne beropinge in de collegie vertoent ende daerop aggeratie ende confirmatie van h. drost ende Gedeputerden sal hebben becomen.

Volget censura morum.

[14.] WESSELUS HOFMAN, prediger op Suidtwolde, beschuldiget synde van dat he oever[1]) sick hebbe ende vertone enige aerdt van hoechmoedt ende solches in worden ende geberden, dat hie ock medt eenen LAURENTIUM[2]), bi hedt classis Sneeck van synen dienste ende predigampte om eenige enorme delicten gedeporteret, hebbe omgeloepen, waeromme hi seer ernstlick wesende gecensureret ende vermaendt sick tot demoett te gewennen ende midt goeden exempelen voer te gaen ende sick verners te wachten van alsolche incommende[3]) ende onbekende predigers op te houden, alss staende hem sonder te hebben expresse last van synen classe sulx niet frei.

[15.] Hedt synodus avermaels clachten gehoeret hebbende over hedt drunckdrincken van JOHANNES HOISING, prediger tot Eelde, alssmede dat he verscheiden predigers mit spitzige ende onbetamlicke worden bejegenet heft, heft geresolveert, dat he na endtfangen censur alnoch verbonden wordtt te verbliven onder de resolutie, in vorleden synodo aver syne persone genomen midt sulchen anhangh, bialdijn dat hij sich hernamaels in anstaenden synodo compt te verlopen, dat bi suspensie tegens hem sal geprocedert worden, etc.

[16.] Medt gelijken gebreken van dronckendrincken iss WILHELMUS MARCI, prediger tot Geeten, beschuldigt gewest, umdat hie deurgaens ende mestendeels alle dagen in de herberge sick vinde sonder ock den Sondagh voer den middagh te verschonen, waeroever he scherpelick vermaent synde, is geresolveret, dat hedt classis Rolde daerop letten sal ende daetelick doer hoeren gecommitterden daerover informatie laten nemen, ende bevindende sick tot gene beterschop dessangaende te begeven, dat in sulchen val bi suspensie tegens hem geprocederet sal worden.

[17.] Upt request, avergegeven van CATARINA, de huisfrouwe FRANCISCI PONTANI, gewesen predigers tot Ohren, is geapostilleret alss volgett:

De predigern des synodi befinden sick gebonden te wesen an de

---

1) „oever" er stond „omme", doorgehaald.
2) „Laurentium", er stond „Henricum", doorgestreken.
3) „incommende", er stond „inconvenienten", doorgestreken.

synodale acten, aver de persone Francisci genomen, sulx dat deselvè tot gene innovatie voer syne persone koenen verstaen. Ende wadt angaet desen versoghte subsidie, bi de suppliantinne gedaen, vinden voer goedt, dat sie patientie moedt nemen tot up den aenstaenden synodum, ende totdat de resolutie tot solchen einde genomen in train gebracht is ende behoerlicke effect sal gesorteret hebben.

Sessio actava.

[18.] Heft Rodolphus Meijer, p. tot Fries, predige gedaen ut hedt 8 cap. Joannis versu 51, warmit dese voerhengaende afhandlinge geconcluderet syn.

Aldus geresolveret, geresumeret ende gearresteret binnen Assen up tydt ende dagh voerss.

Hermannus ther Maeth.

Hubertus Weijnichman.

Cornelius Hillenius, dienaer Jesu Christi in syn gemeijnte tot Groningen.

Onias Boetius, ecclesiastes Cofurtanus, pro tempore praeses hujus classis generalis.

Vuilhelmus Joannis, verbi Dei minister in Odoren [1]), pro temp. scriba.

Heino Bollinck, ecclesiastes in Dalen.

Albertus Dwiterus, verbi divini minister in Roswinckell.

Bernhardus Strothusius, prediger tho Emmen.

Alexander Tilekinck, p. to Borger.

Eilardus Huisman, prediger to Westerborck.

Bernhardus Wangerpolius, pastor in Schoenbeke.

Henricus Jodoci, B. ecclesiastes tot Wapsterveen.

Lucas Egberti, pastor tot Vledder.

Themo van Asscheberg, ecclesiastes in Deveren.

Hermannus Joannis, ecclesiastes in Colderveen.

Patroclus Romeling, predicant tho Runen.

Bartholdus Pauli, d. tho Blijdenstein.

Wesselus Hoffman, pastor in Suytwolde.

Paulus Anthonii, prediger zu Beijlen.

Henricus von Holle, m. d. zu Anloo.

Johannes Sigefridus Cuperus, ecclesiastes ecclesiae Gasseltanae.

Joannes Hoisingius, pastor Eldensis, attestor manu prop.

Johannes Wirichius, minister in Suitlaren.

---

1) „Odoren" er staat „Odorere".

GAJUS HOPPING, p. thoe Roeden.
JOHANNES ECKIUS, prediger to Rolde, stt.
RODOLPHUS MEJERUS, s. evangelii minister tot Vreis[1]).

Actum in classe generali tot Assen den 6 Septembris anno 1614.

Sessio prima.

[1.][2]) Iss na gedaner anropung Gottes mit gemener stem tot praesidem gekoren ALEXANDER TILEKINCK, pastoor to Borger, tot assessorem dominus PAULUS ANTHONII, pastor tot Beilen, tot scribam PATROCLUS ROMELINCK, pastor tho Runen.

In welcke vergadderung sin tegenwordich gewest als gecommitteerde van den E. E. hern drost en Gedeputeerden der lantschap Drenthe de E. E. juncker EGBERT DE MEPSCHE en de achtbare en discrete HENRICH VAN SELBACH en HUBERTUS WEINICHMAN, des collegii tho Assen secretarius.

[2.] Hirneffens is ooc gecompareert de weerde en welgeleerde dominus CORNELIUS HELENIUS, dener dess h. evangelii binnen Gronningen, als commissarius des wolgeboornen hern, hern WILHELM LOODEWICH, graeff tot Nassau onsers genedigen hern statholders etc. mit commissie also ludende:

WILHELM LUDWICH, grave tho Nassow, Catzenelnbogen etc., statholder in Vreesslant, stat Gronningen en Omlanden, Drenthe etc., also wij onss amteshalven schuldich kennen den welstant der kercken in der lantschap Drenthe sovel moglick te bevorderen ende oversolx nodich vinden, datt bij onse absentie iemant gesteltt sij, de van onsentwegen d'ooge darop hebbe ende mit den hern drost en Gedeputeerden alles ten meisten denst van de vorss. kercken dirigeren en insonderheit de generale classicale vergaddering, jarlix im Septembri vallende, in onsen name assisteren moge, so ist datt wi hirmede gecommitteert hebben ende committeren mitsdesen den weerdigen en hochgeleerden dominum CORNELIUM HILLENIUM, dener dess godtliken woortss alhir, omme in onsem affwesen neven den vorss. heren drost ende Gedeputeerden sorge te dragen ende te procureren, dat de kerckenorder ende alle andre goode regul ende stichtinge in de voorss. kercken onderhouden ende dartegen alle desorder ende scandael geweert, ooc de vacerende plaetsen mit bequame

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De nummers tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgeschreven.

personen verseen mogen weerden, alssmede omme in onsem name op de vorss. generale classicale vergaderunge te compareren ende de besoigne aldaer vallende met gooden advijss te seconderen, oock na den eisch van de saecken ten oorbarlixten expedieren te helpen, versokende, begerende ende ordonnerende allen dengenen, de dese angaen mach, den voorss. Hellenium int effectueren van tgene vorschreven is ende daran dependeren mach, behoorlick te verstaen, te respecteren ende t'obedieren.

Actum Gronningen den 17 Januarij anno 1614. Onderstont Wilhelm Ludwich, graff zu Nassaw [1]).

[3.] Praesentes classis Emmanae:

Onias Boetii,	prediger	te Coovoorden,
Heino Bollinck,		to Dalen,
Albertus Dwiterus,		to Rosewinckell,
Eilhardus Husman,		to Westerborck,
Alexander Tilekinck,		to Borger,
Bernhardus Wangerpool,		to Schonebeke,
Wilhelmus Johannis,		to Ohren,
Johannes Rusius,		to Emmen.

Johannes Asschenberch is gekomen in secunda sessione en heft mulctam gegeven.

Absens is gewesen Hermannus Alerdi, pastor tho Sleen. Is geexcuseert van wegen sin olderdom en swachheit.

Praesentes classis Meppelensis:

Paulus Anthonii,	pastor	tho Beijlen,
Wesselus Hoffman,		tho Sutwolde,
Lucas Egberti,		tho Fledder,
Henricus Jodoci,		tho Wapsserveen,
Themo ab Asschenberch,		tho Deveren,
Meinhardus Bernhardi,		tho Cookange,
Bartholdus Pauli,		tho Blijdensteen,
Patroclus Romelinch,		tho Runen,
Laurentius Eccius,		tho Meppell,
Godfridus Pauli,		tho Nijeveen,
Johannes Anthonides,		tho Havelte.

Absens is gewesen Hermannus Johannis, pastor tho Colderveen. Iss geexcuseert avermitss sein vrow erster uhr in arbeit vermodet woort te sollen koomen.

---

1) Hieronder een cirkel, waarin het woord „sigill".

Praesentes classis Roldanae:

Johannes Cuperus,	pastor	tho Gasselt,
Rodolphus Meijerus,		tho Vreess,
Wilhelmus Marci,		tho Geeten,
Johannes Eccius,		tho Rolde,
Johannes Wirichius,		tho Sutlaren,
Henricus ab Holle,		tho Anloo,
Fredericus Ilberi,		tho Peise.

Absentes:

Gaius Hopping, pastor tho Rooden, iss geexcuseert van wegen sijn kranckheit.

Johannes Hosingius is geexcuseert worden van wegen siner reise.

Bernhardus Johannis, pastor tho Norch.

1. Johannes Rusius, pastor tho Emmen, heft een propositie gedaan uth de epist. Gal., 5 vs. 6 cap., en iss deselve stichtichlick gevunden.

Sessio secunda.

2. Voreersten sin geresumeert de acten, geholden in naestverledenen classe generali den 7 Septembris anno 1613.

De praedicant van Coovoorden Onias Boetius heft sin clachten gedaan, datt de borgemeisterss en ouderlingen tho Coovoorden hem drouwen nit meer te willen lijden, datt har predicant up dem synodo oft classe in Drenthe verdan sal compareren, en heft verclaart, datt de principaleste swaricheit en ohrsaack hiruth kohme, dat den van Coovoorden de kosten, up dem sijnodo gedaan, werden mede thogerekent, gelijc te voren niet gescheen, sodat buten dem se sick hir well tho sollen na als voor verstaan. En heft hirup versocht, datt angaende sodane synodale kosten de van Kovoorden mochten verbijgegaan weerden.

Hirup iss geresolveert, dat de twee visitatoren, wan se eerst in Emmer class verschreven werden, sollen bi de borgemeistren van Koovoorden gaan en van des synodi wegen deselve sovel mogliken hirtho soken te induceren, dat se haren predicant willen verdan bi dem Drentschen synodo en classe laten bliven en sick ooc tot sodane synodale kosten verstaan, en dat deselven visitatoren darna sollen ant collegium to Assen van dese sake raport oeverschriven, wat harluden bejegent iss. En wertt ooc van de E. E. hern Gedeputeerden versocht, datt H. E. darna willen na gelegenheit in dese sake handlen en dese behinderniss am besten soken af to doon.

3. Angaende de resolutie van de abusen up Sondagen en anders so iss bevonden, dat in gene classen solckes tot noch tho nit iss te wercke

gesteltt worden, sodatt van gene classen an de E. E. heren Gedeputeerden ichtesswat iss avergeschreven woorden. Worup vor guth en nodich gevonden, dat sodane resolutie in volgender tijdt nerstiger geachtervolget en te wercke gesteltt weerden, up poene in deselfde acte gestellet. En sollen de praesides in ein ieder class elcker reiss geholden wesen een jechliken up sin conscientie te vragen, of in sin carspell ooc gebreck voorgevallen sij, sodatt bi versum van deme deselve praeses sall darvor angeseen worden.

4. Gelesen wesende de acte van Hermanno Johannis, gewesenen prediger thō Sweele, iss bij den broderss dess classis Emmen verclaart, dat he deselve resolutie hefft volgedaan en den denst verlaten, dat ooc de gemeente van Sweele nersticheit hebbe gedaan om een ander prediger te beropen, den se nit hebben konnen machtich werden, en enttliken datt ooc het classis den ingesetenen tho Sweele anmanung hebben gedaen van een praedicant te beropen en har gesteltt den tijdt bett up 6 Michaelis, woorbij itt de synodus let verbliven, up conditien datt so de van Sweele hirin gebreck bevunden werden, het classis alsdan geholden sall wesen de E. E. hern Gedeputeerden hirvan te adverteren om hirin na kerckenordnung geprocedeert te worden.

Sessio tertia.

5. Voreerst heft Meinhardus Bernhardi een predige gedaan uth de 1 epist. Joh. cap. 1 vers. 5, 6, 7, worin he berispt worden iss van wegen underscheedlike puncten. Ooc sin hem darna uth deselve sommige vragen voorgestellet woorden, woruth gebleken, datt he sijn egen predige selver nit versteitt en ooc weinich fundamentss hefft, en is vermanet tot merder nersticheit sines studerens en Gottes woort vlitiger te lesen.

6. Overmal gelettet wesende up de clachten, de de predigerss voorwenden over de quade reparatie van har husen en kercken, eensamentliken van de bancken en tafeln in deselve, iss verstaan, datt een ieglick prediger redenen van solcke clachten hebbende gehollden sall wesen alnoch sick na voorgaande acte te reguleren en har gedane clachten, bialdeem geen beterschup kumtt, te vervolgen.

7. Alsoo in conformiteet van de resolutie dess vorgaanden sijnodi bi de brodren eenhellichlick betaalt woorde, oft bi weme geen gereet geltt wass, angenomen worden gootwillichliken vul te doen alsolck een puntgroot, als tot underholdung van de wedewen der pastoren respective geimploiert en bekeert solde woorden, iss bij de predigerss, de har penningen vor

ditmaal nit hebben betaalt, eendrachtelick [1]) angenomen woorden deselven te willen tellen an handen van de respective visitatoren tegens den eersten Octobris ankomstich, up poene van executie.

8. En iss volgents gootgevonden, dat de visitatores na den eersten Octobris naestkomstich an den E. hern drost en Gedeputeerden sollen avergeven de gebreckelingen, de alssdan noch naalaatich bevonden sijn hare penningen te betalen, om tegens deselve bi executie geprocedeert te woorden.

9. Ende ten einde met dese penningen gehandeltt moge weerden tot gooder trouwe en in goode bewaarniss gelecht weerden, iss den secretarius WEIJNICHMAN versocht, de ooc om dit goode werck te helpen voortsetten solx heft angenomen, datt he eerstesdages sall laten maken een goode kiste, verseen mitt dree sloten, darvan elckem visitatori een slotell in bewaarniss sall gegeven woorden om to gelegener tijdt, als den nooth solx ervordertt, tsamengeropen en bij harluden gelikelijck geopent te worden, sullende deselve kiste in bewaarniss en ten huss van gemeltten secretarius gelaten woorden tot naerder resolutie.

Ende sijn hijrmede de acten dess voorgaanden synodi affgedaan.

Sessio quarta.

10. Voortss is den visitatoren afgevordert report van tgene hem in hare visitatie bejegent iss, worup se de voorgelopene gebrecken hebben angegeven, gelijck volgt.

Rolder class.

1. Hebben se geweigertt sick in praesentie der visitatoren te censureren.
2. Hebben se ooc wegerafftich gewest de acta classicalia te laten visiteren, dewelcke gedurende den tijdt deser visitatie gemaecktt sin.
3. Sin ooc wegerlick gewesen, datt JOHANNES ECCIUS als een novitius vor de visitatoren predigen solde, dar he nochtans parat wass, wormit tegelijke interrumpeert iss de ordnung van sodane novitiis in dem classe te exerceren.
4. Iss clacht komen, datt up sommige plaetsen geen scholemeistren sijn.
5. Hebben ooc den catechismum van ALLEGUNDE nit ingevoort [2]).
6. Ten sesten [3]) is ooc clacht gevallen, dat dess wintters up sommig

---

[1]) „eendrachtelick" er stond eerst „eenhellichlick", doorgestreept.

[2]) Zoo is dit art. later veranderd. Het luidde eerst: „Hebben se sick beswaert gevunden den catechismus des hern van Allegunde in har scholen in te voren, doordeme de Heidelbergsche Catechismus dar geleert worde." Dit is met zorg uitgeschrapt, doch nog wel te ontcijferen.

[3]) „sesten" er stond „lesten", daarna verbeterd.

plaetsen bijschoolen geholden werden, en hebben de broderss angenomen, so solckes wedder geborede, de E. hern Gedeputeerden hirvan te willen adverteren om bi deselve darin verseen te weerden.

7. Enttliken hebben se ooc noch geen boock gemaeckt van de Nedderlantsche Confessie om tselve te underteken.

Emmer clas.

1. Ten eersten is ooc de censura morum gewegert.

2. De acta classicalia te visiteren is nit widerss geconsenteert als van verledenen synodo.

3. De novitii sin nit geexerceert mit predigen.

4. Sin ooc plaetsen voorgevallen, dar geen schoolmeistren waren.

5. De catechismus des hern van ALLEGUNDE is noch nit ingevoort.

6. Sin ooc bijschoolmeisters gevunden.

7. Sin ooc feilen bevunden int samelen van de gemiente.

8. Is ooc noch geen boock gemaeckt van de Nedderlantsche Confessie om de te onderteken.

Meppeler clas.

1. Ten eersten hebben se de censuram in praesentie der visitatoren thogestaan, doch bij conditie dat se up dem synodo van censur wilden vrij wesen.

2. Is de catechismus ALLEGUNDI noch nit ingevoort.

3. Iss ooc noch geen boock van den Heidelbergschen Catechismo gemaeckt om de te onderteken.

11. Up alle welcke voorgaande gestellede puncten en abusen, in den classibus respective gevunden, de predigers derselven classen, elck int besonder hare verantwordung wesende gehoort, hebben im synodo elck sodane verclarung gedaan, dat darover iss gegeven redelijck contentement, met beloffften van in volgende visitatie alle tselve te willen remedieren en sick schicken na de resolutie des synodi.

Ende is volgents verstaan, dat de visitatoren uth het sijnodal protocoll extraheren sollen alle de canones oft resolutien om na den tenor van deselve een ordentlick register geconcipieert te worden, woorup hirnamaelss de visitatien gescheden sollen; mits dat darbij gedaan sollen mogen werden eenige puncten, de men behalven de vorsch. resolutien bevinden sall tot de vorg. visitatie nodich te sijn.

12. Ende ten einde solckes gescheeden moge mit dess te meerder authoriteet, sollen de visitatoren geholden wesen de resolutien, bi harluden geextraheert, eerstesdages te senden an den hern drost en Gedeputeerden, dewelcke deselve neffens har advijss schicken sollen an Sin Gen. mit

versoock van deselve bij enige bequame predigers te willen laten visiteren en uth deselve een project in forme van instructie te beramen, worna sick de visitatoren alsdan in de visitatie sollen hebben te reguleren, mits dat int formen van deselve instructie goot regard genomen sal worden up de puncten ende abusen, hirbaven gespecificeert en in de visitatie bevonden.

Sessio quinta.

13. Voreerst hefft dominus Johannes Anthonides, praedicant tho Haveltt, een predigte gedaan uth de epist. Pauli ad Tit. cap. 2 vers. 11, dewelcke bij den broderss semptlick is stichtichliken bevonden.

14. De dree visitatoren den denst deses verleden jaerss vertreden hebbende ende uthgegan sijnde, iss ommegevraagt, off ooc emants har mit redenen hebbe te beschuldigen, van dat se har in haren denst van visiteren nit na behoren solden hebben gequeten.

Sin van allen en iegeliken brodren desesangaende bedancket, doch dewijlen enige missverstant darmede ondergelopen iss, en datt se onverseens in enige classen gekomen sijn har commissie te exerceren sonder voorweten van de brodren der classen ende ooc den tijt verandert hebben, bi den classen vorg. gestelt, iss gootgevunden, datt men darop letten sall int formeren van de instructie, darna sick de visitatores hirnamaelss sollen hebben te reguleren.

15. Hett synodus gedelibereert hebbende up de verkesinge van de visitatoren, hebben bi eenhelligen stemmen Patroclum Romelinch alss jungst in den denst gekomen sijnde gecontinueert en Oniam Boetium, prediger to Coovoorden, als ooc Rodolphum Meijerum, praedicant to Vreess, hares denstes ontslagen, deselve vor hare getrouwicheitt bedanckende.

16. Sijnde voorts tot kesinge van de nieuwe visitatoren geprocedeert en bi meesten stemmen uth beide classen genomineert, to weten: uth Emmer classe Heiño Bollinck, pastor tho Dalen, Alexander Tijlekinck, pastor tot Borger, Wilhelmus Johannis, pastor te Odoren; uth Rolder class Johannes Cuperus, pastor tho Gasseltt, Hinricus ab Holle, pastor tAnloo, en Johannes Wirichius, pastor tot Suitlaren.

Dewelcke dre personen van elcken classe bij Sin Gen. en h. drost en Gedeputeerden conjunctim int achtervolch van voorgaande resolutie en ratificatie van Sin Gen. samt gecommitterden van de h. drost en Gedeputeerden vors. gekoren sollen worden, in elcken classe een persoon, dewelcke den denst van visitatie vor desen anstaenden jare vertreden sollen up alsolcke commissie en instructie, alss vor deselve sall worden gedresseert.

Volgen generalia gravamina.

17. Het classis Meppell claagt aver eenen LAURENTIUM ALBERTI, de om seker enorme delicten van sinen denst in Vreesslant gedeporteert wesende sick dit gehele jar verholden hefft up Suttwolde, ende nichttegenstaende hem bi tselve classis sin versoock van in den denst deser lantschop geadmitteert te worden verschedentlick afgeslagen is, evenwell sick onderstan hebbe verleden Sondach binnen Dwingello uth egener authoriteet te predigen, sokende also sinisterlick en tegens kerckenordnung sick aldar in te dringen.

Is bi de gecommitteerde van de E. h. drost en Gedeputeerde angenomen, datt darin mitt ernst sall worden verseen, datt alsolcke abusen mogen cesseren. End terwijlen bij resolutie des lestleden synodi is verclaart, datt bi de vacerende kercken oft carspelluden gene predigers beropen oft angenomen sollen woorden sonder voorweten van den E. hern drost en Gedeputeerden vorss. en des classis, dat darom het classis Meppell geholden sall wesen de van Dwingello ter overvloot hirvan ernstlick te waarschuwen, updat alle confusien mogen geweert bliven.

18. En alsoo verschedenlick in deser lantschap gebleken is, datt dor alsolcke personen, de sick sonder voorweten der classen oft h. drost en Ged. in den denst soken in te dringen, geen andre vruchten hefft geschafft als grote verwerrung in den classibus respective, iss darom eenhellichliken geresolveert, dat verdan alsolcke personen up geliken voth sonder voorweten van de E. hern drost ende Gedeputeerden en den classibus procederende teenenmal van den denst, den se ambieren, versteken sollen wesen en in dese lantschap tot het predigamt geenssins togelaten werden.

Sessio 6.

19. FREDERICUS ILBERI, pastor tho Peise, heft een predige gedaen uth de 1 ep. Pet. cap. 3 vers. 8 etc. ad 12.

20. Dar sijn ooc gemeene clachten voorgevallen, dat de predigers de commoditeet der wagens om up den synodum te koomen nit ontladen konen, worup bi de E. hern Ged. is angenomen solckes vor dem collegio te willen voorgeven en darhen soken tbringen, datt elcken praedicant na gelegenheit en distantie siner plaetse etwess subsidii sal tot sodane kosten bij eens jeden carspel geordineert worden.

21. Up de clachten en versoock van de dree nagelatene wedewen, als sal. WIGBOLDI MONTANI, gewesenen pastor tho Peise, WERMHOLDI BUSCH, gewesenen pastor tho Meppel, en FRANCISCI PONTANI, gewesenen pastors tho Odoren, ten einde se mit een jarlix underholt verseen mochten werden

uth de penningen, de de predigers jarlix tot solckem einde im synodo upbringen in conformiteet van de resolutie, up verledenen synodo hirvan genomen, is verstaan terwilen der suppliantinnen manss deser welt overleden sijn, vordat dese resolutie genomen en in train gebracht is west, dat deselve darvan geen jarlix upkumsten hebben te profiteren. Doch updat se nit ten enenmal trostlooss gelaten worden, accorderen, datt har vijfftigh carlgl. sollen uthgereket woorden, darvan een ieglick een derdendeel sall hebben te geneten vor desen mal en nit meer.

22. Wilhelmus Marci, pastor tho Geten, heft im synodo voorgesteltt, datt binnen het carspell Geeten seker vrowspersone, Nese genomt, vertrowt wesende an eenen Hendrick Berents ende vor een tijdt van een halff jar mitt hem in echtschap geleefft hebbende, har darna in openbar en bewijsslike ehebroke hebbe verlopen, darvan se up een goorsprake avertuget iss, woraver har man, har hebbende daatlick na den ehebrock verlaten, versocht resolutie des synodi, of he mochte scheiden en na scheidunge tot sin anderde houwelick treden.

Darup sijnde gelett is ten antwoort verclaart, dat bialdem deselve man sin vrow solx uth bermherticheit wilde vergeven, daran nit qualick te sollen doon, doch so he naerder up de scheidung mochte insisteren, datt hij in solckem vall (de sake bi hoger overicheit ingenomen ende mit vollenkomen kentenıss de scheidung gerichtlick gedaan sijnde) hij na Gottes woort scheiden en na ordnung der kercken tot sin tweede houwelick treden mach.

Sessio septima.

23. Dominus Laurentius Eccius, praedicant te Meppell, heft een predige gedaan uth dem 90 Psalm vers. 12, dewelcke stichtichlijck en goot iss bevonden.

24. De sake Godefridi Pauli avermaal bij der hant genomen en gelettet wesende upt report bij de predigerss dess classis Meppell van wegen sine examinatie gedaan en onversekertheit vann beterschap sines levendess, is hem bi dem synodo upgelecht een propositie te doon, die hij gedaen heft uth het 17 cap. Lucae vers. 11 etc. Is deselve ser slecht en onstichtichliken bevonden, alsoo ooc tantwoort up sekere slechte vraachstucken, bij den hern Hillenio hem up begerte des synodi voorgesteltt, solx dat bij de brodern [1]) eenhellichliken gestemmet is, datt he sick van nu an den denst en het predigen ontholden soll, totdat dese synodale resolutien bi Sin Gen. samptt hern drost en Gedeputeerden geresumeert

---

[1]) Op „brodern" volgde „eintliken", doorgestreept.

en entliken bij deselve in sin sake tot continuatie offt affsettinge gedisponeert sall wesen, darbij het dan finaliken sal verbliven, sollende undertusschen den denst vertreden worden bij de predigerss des classis Meppell.

En also bevonden woort sin wijff en kindren nit voorhants te hebben, woraff deselve middelen hebben om te leven, woort uth commiseratie geaccordeert, dat hij geneten sall d'opkomsten van den denst, tot up Meij ankomstich verschenen. Ende want apparentlijc alsdan bij Sin Gen. en hern drost en Gedeputeerden tot afsettunge sines denstes sal moten woorden geprocedeert, woort hij vermaent immiddelss na eenen schooldenst oft andersins om te seen.

25. Alsoo geclaagt woort, dat nittegenstaande sekere resolutie, eenmal hirop gesteltt, sick sommig van de predigerss evenwell onderstaan hebben oft uth slechticheit oft uth voorbedachten moode te reveleren, tgene int synodo besloten oft gesproken woort, so woort alnoch gestatueert, dat bialdeem emant van de predigerss bevonden oft avertuget mochte woorden sick darin te hebben verloopen, deselve den armen gebroken sall hebben twee puntgroot, en in dree volgende jaren demselven geene sessie in de synodale vergadderung vergunt sall woorden.

Sessio 8.

26. Also nu tegenwordich dem synodo mit leetwesen is gebleken, dat Meinhardus Bernhardi, tot noch tho prediger up Cookange gewest, ter eerster incompst in sinen dienst niet alleene den synodum mar insonderheit den classem Meppell met sine onrichtige testimoniis bedrogen heft ende wegen sines ergerliken leventss bi demselven classe van sin denst is gesuspendeert gewest, behalven noch dat den synode sin voorgaande onehrlick levent verborgen is gewest, darvan hij selvest opentlike bekentenisse in de vergaderunge hefft gedaan, van alle welcken oftwel denselven Meinhardus darvan vergiffniss ende perdon versocht hefft, dewijlen nochtans de saken so wichtich sijn bevonden, dat darin so lichtveerdichlick nit kan worden geprocedeert, so verclaart hett synodus, dat deselve Meinhardus van denselven sinen denst sal bliven nit alleen gesuspendeert, mar ooc sines deenstes alheel ontsettet, in solcker vogen oft he noit prediger ware gewest ofte tot genen tiden het predigamt hadde bedeent, ten welcken einde hij sich des predigens tenemal sal ontholden, ende sich tegens oever 8 oft tien weken van nu aff oft een dach 4 oft 5 eer ofte later, als het classis en visitatoren met malcandren sollen avereenkomen, praepareren om sick van nieuws dem examini te submitteren. Ondertusschen sal hetselve classis tho Meppel den denst up Kookang per vices aldar vertreden. Ende als wanneer hij dem classi ter praesentie der dree visitatoren nopende sin examen sal hebben vol-

gedaan, sall hij ordentlick up eene nije beropung tot den denst bi provisie tot up den naestkumstigen synodum worden geadmitteert, mits dat hij in solckem gevalle opentlike schultbekenninge doon sall. Mar ingevalle hij im examine nit solde konen bestaan, sal t'enemale bij gemeltem classe ende visitatoribus van sinen denst gedeporteert en tot genen andren denst in dese lantschap wedderom werden geadmitteert. Ende sall het classis geholden sijn van alles, wat haer desangaende comt te bejegenen, mit Sin Gen. en h. drost en Gedeputeerde goode correspondentie houden. Sall ooc gemelte Meinhardus van sine opkumsten tot naerder dispositie onversekert sijn.

27. Na verlesen van dese acte is up gemeltes Meinhardi versoock geconsenteert, dat Onias Boetius, pastor tho Coovoorden, dat examen mit hem anvangen en eindigen sall, twelck gemeltte Boetius angenomen heft, hebbende voortss schultbekenninge gedaan en vergiffniss gebeden.

28. Ende is volgents verstaan, dat de beide visitatoren bij desem synodo van haren denst ontslagen sijnde in denselven haren denst voortvaren sollen, ter tijdt de nieuwe visitatoren, bi Sin Genaden en hern drost en Gedeputeerden t'eligeren, commissie haress denstes ten handen gesteltt sall wesen.

29. Het synodus gelett hebbende op de proceduren, angevangen bi het classis Rolde op de instellunge Frederici Ilberi in den kerckendenst tot Peisse, end bevonden denselven Fredericum nit alleen nit legitime geexamineert mar ooc sick seer grofflick met indringing in denselven denst, mit schorung van eene classicale acte, item affkopung eenes hussmanss uth sin goodt, twelck eenen prediger nit betaemt, en andersins verlopen te hebben, heft hetselve synodus verclaart, dat vorg. Ilberi van sinen denst sall wesen gesuspendeert en geholden sijn so daatliken alhir als ooc opentlic tot Peise te doon schultbekenninge van sine delicten, dewelcke afgelesen sall worden bi dem praeside deses synodi, nadat hij de praedicatie aldar sal hebben gedaan, ende sich van niewss wettlic dem examini te sisteren. Ende bevonden wesende, datt he in examine sal konen bestaan, sal bi provisie in den denst te Peise vor dit jar tot up den anstaenden synodum worden getolereert, ondertusschen dat behorlick up sin lere en leven sal mogen worden gelett. Mar in dem examine nit konende bestaan sal den denst tot Peise verlaten ende sick mit den denst tot Rowolde holden gecontenteert, ten ware he in examine soe ser ongequalificeert worde bevonden, datt hij van geliken in denst tot Roowolde oft elderss in deser lanttschop niet en solde konen geduldet werden.

Ende terwijlen de twee visitatoren als Onias Boetius ende Rodolphus

Meijerus gehouden worden in deser sake suspect, de eerste van wegen blootvrienschap, de andre omdat he de onwettlike tolatinge togestemmet en deselve geapprobeert hefft, woordt daerom gootgevunden, dat deselve examinatie gedaan sall woorden bi den derden visitator to weten Patroclus Romelinch, geassisteert bij de predigerss Temo ab Asschenberch, pastor tot Deveren, Laurentius Eccius, pastor to Meppel, Johannes Anthonides, pastor tot Haveltt, Wilhelmus Johannis, pastor tot Odoren, Alexander Tilekinck, pastor tot Borger, Heino Bollinck, pastor tot Dalen. sollende den dach van dese examinatie geholden worden binnen Assen op den 25 dach Octobris ankomstich voort na den middach.

30. En belangende het classis Rolde, terwijlen deselve met dese installeringe, approbatie en examinatie hebben geprocedeert directelic tegens de expresse waarschuwing van Sin. Gen., goode menunge van hern drost en Gedeputeerden, tegens har egen geweten en resolutie, bi harselven genomen, woort verclaart, dat deselve daatliken sollen doon schultbekenningen van har abus. Ende bialdeme see bevonden worden hirnamal sick in gelike saken wedder te verlopen, sollen van de macht van examinatie vor sekeren tijdt nit allene worden gesuspendeert mar ooc geholden sijn te dragen alsolcke ander straffe, als bij Sin Gen. en hern drost en Gedeputeerden samt den synodo sal worden gedecreteert.

31. Forma van de schultbekenninge, de Alexander Tilekinck, pastor tot Borger en praeses hujus synodi, der gemeente tot Peise, nadat he de praedicatie sal hebben gedaan, van wegen Frederico Ilberi voorlesen sall.

Terwijlen Fredericus Ilberi, prediger tegenwoordich woonhaftich alhir tot Peise, possessie van dese kercke en kerckendenst ingenomen en sick darin gedrungen hefft tegens waarschouwung van Sin Gen. als ooc der hern drost en Gedeputeerden schrifftlike vermanung, an de gemeente aldar gedaan, ende resolutie des classis, in den anvanck aver sinen persoon genomen, wardoor hij apparentelijk enige goothertige van deselve gemeente ergerniss gegeven mot hebben, so ist dat hij daraver van den synodo vermaent sijnde vor denselven sine schult bekent en gebeden heft hem solckes te vergeven ende te goode gelaten te mogen worden, warom den synodus gootgevonden heft de gemeente van Peise solckes bekent te maken, van geliken versokende dat gilutten hem tselve christlick vergeven en ten besten holden wiltt.

Volget censura classium.

32. De predigers des classis Meppell sin gebrecklic gevonden per vices te vertreden den kerckendenst up Kookange, ter tijdt Meinhardus

Bernhardi, prediger aldar, onder suspensie gestaan hefft, dat se har ooc in politicis vermenget hebben over sekere quaestien, tusschen sekeren borger tho Steenwijck en vorg. Meinhardus Bernhardi uthstande, worover tselve classis behorlick gecensureert is gewest.

Censura morum.

33. De predigers up desem synodo gecomparert en over deselve omgevraget sijnde, van wat op een ieglicks leer en leven te seggen was, is op gene van deselve iet straffwerdiges bevonden, doch is Wilhelmus Marci, prediger tot Geeten, beschuldigt, datt hij tegens de kerckenordnung up verleden S. Jacopsdach uth begerte van sine gemeente geprediget hefft, twelck hij heft bekent, darvan hij vermaent is sick hirnamael van te ontholden.

34. Johannes Hosingius, pastor tot Eelde, howel absent sijnde is beschuldigt, dat hij sick noch altemit mit drunckendrincken verloope, worup het classis van Rolde vermaent is hem daraver behorliken te censureren ende vermanen sick te ontholden up poene, in voorgaenden sijnodo aver sin persoon gestatueert.

Aldus geresumeert en gearresteert ten dage en plaetse vorss.

Egbert de Mepsche.

Henrick van Selbach.

H. Weijnichman.

Cornelius Hillenius, dienaer Jesu Christi tot Groningen.

Alexander Tilekinck, pro tempore praeses.

Paulus Anthonii, prediger des h. evangelii toe Beijlen, pro tempore assessor.

Patroclus Romelinch, pro tempore scriba.

Albertus Dwiterus, pastor to Roswinckell.

Vuilhelmus Johannis Hag.

Onias Boëtius, ecclesiastes Cofurtanus.

Heino Bollinck, prediger in Dalen.

Joannes von Asscheberg, prediger tho Oesterhesselen.

Eilardus Huisman, prediger to Westerborck.

Bernhardus Wangerpoeleus, prediger up Schoenbeke subs.

Johannes Rusius, ecclesiastes in Emmen.

Lucas Egberti, pastor in Vledder.

Themo van Asscheberg, ecclesiastes in Devern.

Henricus Jodoci, p. tot Wapsterveen.

Wesselus Hoffman, p. in Suijdtwolde.

Johannes Antonides, pastor in Havelte.

Laurentius Eckius, pastor Meppellae.

Bartholdus Pauli, diener thoe Blidensteen.

Rodolphus Mejerus, pastor tot Vreis.
Henricus von Holle, m. d. zu Anlo.
Johannes Wirichius, prediger in Suitlaren.
Johannes Sigefridus Cuperus, eccles. in Gasselte.
Johannis Eckius, dienaer des woorts tot Rolde.
Wilhelmus Marcii, preedicant in Geeten[1].

Actum in onse vergaderinge den 30 Novembris binnen Assen, op die last des lestgehalden synodi 1614.

Also in lestleden synodo, gehalden binnen Assen den 7 Septembris 1614, van den broderen samptlich geresolvert, dat enige uith dem classe tho Emmen sowel alss oick Meppelensi gedeputeert mochten worden dominum Fridericum Ilberi de novo te examineren, overmitz deselve tho voren van classe Roldana nit allein nit unpartidich genoch geexaminert was, maer ock enigermaten tegens kerkenordnung in den denst tho Peise hadde begeven, so is dat uith classe Meppelensi na uithschrivinge der h. drost end Gedeputerden tho Assen den 30 Novemb. erschenen bint dominus Patroclus Romeling, pr. tho Ruinen, Laurentius Eccius, p. tho Meppel, Joannes Anthonides, p. tho Havelt, Themo van Asscheberg, p. tho Devern, ende uith classe Emmensi dominus Alexander Tileking, p. tho Borger, Heino Bolling, p. tho Dalen, Wilhelmus Joannis, p. tho Odoren, omme sodane synodal resolutien te achtervolgen.

End nadem vorg. het examen, van domino Patroclo Romeling gehalden, angehoret ende vlitich betrachtet, so bevindet sick, dat howel vorss. Fridericus in sommigen puncten der Reformerter religie suiver end rein erkent ende befonden is, dannoch nit also sufficient, dat die anwesende predigers hem ein volkomen testimonium examinis geven konnen. Dewilen averst vorss. Fridericus den anwesenden classium deputatis eine vaste hopenunge van verneren godtsaligem progressu midt sommigen antworden gegeven heft, gelick sie midt guder conscientia betuigen konnen ende sick oick darin hochlich verbliden, so hebbet die broders geresolvert, soverne Fridericus door ansokinge der magistrat erhalden kan noch[2] einmael geexaminert te worden, dat he hem tot ein nie examen tegens ankomstigen Aprilis praeparere, end entweder in Emmer ofte Meppeler classe tot arbitragie van Sijn Gn. end h. drost ende Gedeputerden, tot overstaen der drei visitatoren allein omme unkosten te vermiden examinert worde. Mogen ock die anwesende broders wel liden, dat he onderdess den denst tho Peise bediene, bi alsovher solkes van Sijn Gn., h. drost

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) „noch" er staat „nach".

ende Gedeputerden consentert werdt, mitz dat he sick enthalden sal enige sacramenten te bedienen, bi poena dat he de facto van sinen denst sal deportert wesen ende bliven, oick nit den denst anverden, vor end alehr he volkomen consent desangaende van Sijn Gen., h. drost end Gedeputerden entfangen sal hebben.

Ende also domino ALEXAN. TILEKING op lestgehalden synodo belastet is die gemeente tot Peise na gedaene predicatie gemeltes FRIDERICI schultbekenning opentlich vor te lesen, in solken forma alss deselve op den synodo is gearrestert, wort verstaen, dat insgeliken deselve gemeente dese acte insgelix vorgelesen sal worden, opdat deselve sick int laten dopen van haren kindern, copulatie te doen ende anderssins darna mogen hebben te reguleren. Sal ock van geliken dem classi van Rolde copia van deser resolutie thogesonden worden.

Actum Assen 1 Decembris 1614.

PATROCLUS ROMELINCH.
THEMO VAN ASSCHEBERG [1]), scriba.

Actum in classe generali tot Assen den 5 Septembris anno 1615.

Sessio prima.

[1.] [2]) Is na gedane anropinge Godes mett gemeenen stemmen tot praesidem gecoeren dominus JOANNES CUPERUS, pastor tot Gasselte, in assessorem dominus ONYAS BOETII, p. tot Covorden, in scribam HEINO BOLLINCK, pastor tot Dalen, in welke vergaderinge tegenwordich gewest als gecommitterede van de gestrenge edele ehretveste hern drossart ende Gedepuyterde hern der landtschap Drente der edeler ehrentvester jonker ROTGER VAN DEN BOETZELAER, HERMANNUS TER MATTH ende HUYBERTUS WEIJNICHMAN, respective meedegedeputerede ende secretarius von de vorss. landtschap.

[2.] Neffens den is oeck gecompareret der werdiger ende wellgelerder dominus CORNELIUS HILLENIUS, deynar des hilligen evangelii tot Groningen, als gecommitterde von den wollgeb. hern hern WILHELM LUDWIG, graff tot Nassau, stadthouder etc., mett commissie als volgett:

WILHELM LUDWIGH, graeff tot Nassau, Catzenelnbogen etc., stadthouder in Vrieslandt, stadt Groningen ende Ommelanden, Drenthe etc. Naerdien ene christlike overichheitt schuldich is alle mogelike neersticheitt aen te wenden, ten eynde de kerke Christi in goeden ende vreedsamen staet

---

1) Beide onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De nummers tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgeschreven.

gemanuteneert ende hoe langer hoo meer opgebouwet mach werden, ende wij ons oversulcx billick laeten gerecommandeert ende angelegen syn d'onderhoudinge van alsulke ordre ende goede resolutien, als te dien effecte in onsen gouvernament ende sonderling in de landtschap Drente ingevoert ende tot noch toe gepractiseert sijn geworden, ende daromme nodich gevonden hebben ijemanden te stellen, die niet alleen in sulke materie goede ervarenheitt maer oock goede kennisse ende continuatie hebbe van kerckeliken saecken der landtschap vorss., ende also met des te meer vrucht ende denst der kercken neven den hern drosten ende Gedeputeerden der voorschreven landtschap goode opsicht drage op alle, tgeene tot welstandt der kerke vorn. eensamentlick tot onderhoudinge van de vorss. ordre ende resolutien strekende ende voornamentlick van onsentwegen assistere die generale classicale vergaderinge, jaerlix in Septembri vallende, soo is datt wij hijrmede gecommitteert hebben ende committeren mitz desen den weerdigen end hochgeleerden Cornelium Hillenium, diener des goddeliken woordts binnen Groningen. omme in onsen afwesen neven den voorss. heern drost ende Gedeputeerden sorge t'dragen ende te procureren, dat de kerkenordre ende alle andere goede regul end stichtinge in vorss. kerken onderhouden ende daertegen alle disordre ende scandael geweeret, oock die vacerende plaetsen met bequame personen versien mogen werden, alsmede omme in onsen name op de vorschreven generale classicale vergaderinge te compareren ende de besoigne aldaer vallende met goeden advys te seconderen, oock na den eisch van de saecken ten oirbarlicxten expedieren te helpen, versokende, begerende ende ordonnerende allen dengenen, die desen angaen mach, den vorss. Hillenium int effectueren van tgeene vorss. is ende daeran dependeren mach, behoorlick te verstaen, te respecteren ende t'obedieren.

Actum Lewarden den 29 Augusti 1615.

Wilhelm Ludwig, graff zu Nassaw.

[3.] Praesentes classis Emmanae:

Onyas Boetyus,		tho Coverden,
Heino Bollinck,		tho Dalen,
Albertus Dwiterus,		tho Rosewinkell,
Eylardus Huisman,		tho Borck,
Alexander Tilekinck,		tho Borger,
Bernhardus Wangerpoll,	pastor	tho Schonebeke,
Wilhelmus Joannis,		tho Odoren,
Joannes Rusius,		tho Emmen,
Wesselus Kannengeiter,		tho Sweele,
Henricus Huysinck,		tho Sleene.

Absentes:

Joannes ab Asscheberch.

Praesentes classis Meppelensis:

Paulus Antonii,	pastor	tho Beijlen,
Wesselus Hoffman,		tho Suijtwolde,
Lucas Egberti,		tho Vledderen,
Henricus Jodoci,		tho Wapstervene,
Themo von Asschenberch,		tho Deveren,
Patrocolus Romelinck,		tho Ruinen,
Laurentius Eccius,		tho Meppel,
Joannes Antonides,		tho Havelt,
Hermannus Joannis,		tho Caldervenne.

Absentes:

Bertholdus Pauli, pastor tho Blydenstein.

Praesentes classis Roldanae:

Joannes Cuperus,	pastor	tho Gasselte,
Rodolphus Meier,		tho Vrees,
Joannes Eccius,		tho Rolde,
Joannes Wyrichius,		tho Suijtlaren,
Fredericus Ilberi,		tho Peijse.

Absentes:

Wilhelmus Marci,	pastor	tho Geten,
Henricus ab Holle,		tho Anlo,
Gayus Hoppinck,		tho Roden, excusatus.
Bernhardus Joannis,		venit [1].

Von wegen de absentie Joannis ab Asscheberch is geconcluderet, dat deselve als nootshalven gescheende voor den classe von Emmen sall bewesen werden, warvon volgens het antwort ad synodum sall gebracht werden.

De excusatie over de absentie Bertholdi Pauli tot Blijdensteen sijner hwisfrowen halven, als gaende up het witerste, is voor guijt angenommen.

Wilhelmus Marci tho Geeten is in prima sessione t'laete gekommen, ende terwijlen he suynder voorweeten des synodi von Assen na Rolde vertroken [2], sall moten eenen schillinck erleggen. Solvit.

Henricus ab Holle is in syner absentie nytt [3] geexcuseeret, so he kin rede von sine absentie noch den classi offte synodo kan inbrengen. Ende is verstan, dat hijrnamales der visitatoren absentie sonder wettlike orsake mett duibbelde mulcta sall werden bethalet.

---

1) Vóór „venit" staat „Bernhardus Jois", doorgestreept.

2) Op „vertroken" volgde „waromme he", doorgestreept.

3) Voor „nytt" stond „int minste", uitgeschrapt.

Articulus 1. — Is mett eenhelligen stemmen beslaten tot verhinderinge von alle muijndtlike excusen der absenten so bijssanhero ingebracht, dat volgens neijmant sick sall mogen a synodo absenteren ane schrifftlike ende loffweerdige excusatie in te senden. Ende in vall iemandt willende ad synodum verreijsen allnoch verhindert worde, sall deselvige efenswell, terwijlen het synodus vergadert, sick excuseren in forma als vorss., eeder mulctam hijrtho staende bethalen, etc.

Artic. 2. — Ende so bevonden wert, datt von jahren tot jahren novitii inkommen, welkeren namen in voorgande synoden nijcht bevonden, is darom geresolveret, datt hijrnamales in alle synodale vergaderingen ein ieglick classis raport inbreengen sollen van de predigers, sedert de leste geholdene synodus angenommen, mitzgaders von watt platze se gevordert sijn geworden, alse oock mitt hosolke testimoniis vorsehen sin geweest.

3. Volgens twelke Wesselus Cannengeiter in platze Hermanni Joannis, gewesenen predigers tot Swel, ende bij den classe Emmen sine testimonia vitae et doctrinae, hem von Essen gegeven, gevisiteret ende voor guyt gekent ende volgens tot ein membrum classis, nadatt he sick den examini hadde gesubmitteret ende in denselven was guyttgevonden, angenommen sijnde hefft insgelicks het synodus tegenwordich hem geaccepteret.

4. Dessgeliken is verklarett, dat Henricus Huijsinck met guiden getuichnissen ut der academien van Franeker erst van den classe geexamineret ende darin genoch bestaende tot een prediger to Sleen des classis ende also nuijn des synodi angenommen, oeck mett vorss. Wesselo de[1]) Nederlandtsche Confessie mett darbij gevogede 17 articulen[2]) ondertekent.

Volgens sijn geresumeret de acta synodalia des verleden jahres 1614.

5. Geresumeret hebbende de acte over de abusen, so in iegliken classicalen vergaderingen von de predigers behoren ingebracht t'werden umme verdan an min Ed. ehrentveste hern Gedeputeerde over t'schriven, ende nuihn maer einmall overgeschreven sijn, wert geconcluderet, dat hijrna, so dickwijles als se komen t'vergaderen, in elck classicale vergaderinge ieglick prediger de abusen mett entdekinge der personen, huijsen ende platzen, dar de gescheen, sall inbrengen omme over t'schriven luijth der synodal acten.

6. Watt angaet de betalinge von het puijndtgroot tot onderholt der weduwen, vorledenen synodo anno 1613 ingewilliget, is solkes von den

1) Voor „de" stond eerst „de undertekinge von", doorgestreept.
2) Zie hiervoor bl. 169—171.

merendeell bethalet ende geconcluderet, dat de gebrekelingen sowell von ditt als verledenen jahre twisschen dit ende den 1 Octobris den visitatoribus der respective classen sollen bethalen bij poene van executie.

7. Volgens hefft Wesselus Kannengeiter, pastor tot Swele, geproponeret ex 1 epist. Pet. 5 cap. von de demoet. Deselve propositie hefft den broderen well gevallen ende wert derhalven tot wijdere neersticheitt int studeren vermanett.

Sessio secunda.

8. Henricus ab Holle gecompareret ende ingebracht de excusatie von de swachheitt sijner hwisfrowen, in den kram liggende, is a mulcta absolveret.

9. Upt stuijck van de resolutie, genomen in verledenen synodo, dat de canones ut het synodale boeck geextraheret sollen werden, is verstaen deselve resolutie geeffectueret t'wesen, solcxs dat deselve gestellet sin in handen des heren Hillenii, dewelke verklarett deselve eijgentlick meer t'gehoren tot de generale kerkenordinge alse tot particulere visitatie, mett belofftnisse van deselve int concept van de kerckenordinge t'wijllen gedenken ende mett den allerersten, so hast sall doenlick, de kerkenordninge bij sin l. geconcipieret an Sijn Gen. ende volgens an de hern drost ende Gedep. aver t'senden.

10. Gelett wesende up de clachten, in lestgeholdenen synodo voorgevallen over de subsidie, de den predigers togelecht sollen mogen werden om t'vervallen de wagenvrachten, de de predigers nootwendichlick doen moten int ankommen ende wederaftreken van de synoden, is verstan, dat de dreij visitatoren an de hern Gedep. desangaende request ingeven sollen, darop har E. alsdan sollen mogen disponeren volgens hare beloffte, gelick deselve befijnden sollen t'behoren.

11. Laurentius Alberti[1]) erschinende ende praesenterende sekere requeste (nitttegenstaende de resolutie, over sinen person in lastgehoudenen synodo genommen, ende ratificatie von Syn Gen. ende gecommitterde van de hern drost ende Gedepuijterde darop gevolget) darbij hij versochte, bijalden he tot den predigampt nicht geadmitteret solde mogen werden, hem vergoent t'mogen werden, neffens continuatie von den scholldenst, voor de olde luijden des wijntertijdes t'mogen lesen sekere postille etc., is na overweginge van alle swaricheijden, in de vrese des Hern gedan, geresolveret terwijlen he voralsnoch nijtt behorlick hefft vertonett acte

1) „Alberti" slecht leesbaar, er schijnt eerst te hebben gestaan „Eccius".

van versoninge ende wederopneminge sins persons bij den classe Sneck, allwaer he sick verlopen hefft, datt he noch in den predigampt noch in den scholldenst geduijrende desen staet binnen dese landtschap geadmitteret kan werden, hem op swardere poene warschouwende sick verdaen stijll ende als ein particuler person deser landtschap, bijaldien hij gemeynt iss alhyr met sijne residentie te continueren, ingetogen t'houden.

12. Geresumeret de sake Meynardi Bernhardi up Cocange ende bevonden synde bij den synodo, dat het classis Meppel over de examinatie syns persons de resolutië des verledenen synodi nicht hebben volgedaen, ende offtweell deselve eenige redenen over de verweijgeringe des examinis hebben gehatt, darvon nochtans nitt har mar den synodo de judicatuir competerede, ende bij deselve classem noch eenige clachten syn ingebracht von wegen enige excessen, bij denselven Meynardo naerderhandt begaen [1]), is dannoch wmme redenen ende voorkominge van andere swaricheijden bij den synodo guittgevonden ende geresolveret, datet examen mett vorss. Meynardo na de resolutie des verleden synodi, nadat ten vollen de sake bewesen end sin verantwordinge gehort wesende kennisse genomen sal syn [2]), alsnoch effect sorteren sall up den 2 Octobris ankompstich binnen Deveren, sijnde tot vermidinge von swardere costen tot de ondersokinge ende [3]) hetselve examen gecommitteret dese seven navolgende predigers, t'weten: ut Emmer classe Onyas Boetii (de volgens de vorgaende resolutie het examen met hem anvangen ende eijndigen sall) ende Heino Bollinck; ut Meppeler classe Patrocolus Romelinck, Themo van Asschenberch ende Laurentius Eccius; ut Rolder classe Henricus ab Holle ende Joannes Cuperus, ende dat ten overstaen von Hermanno ter Matthe, respective medegedeputerde. Ende ingevalle he alsdan in examine nijtt sall konnen bestaen, wert hem mitzdesen alle hopeninge tot het predigampt afgesneden. Maer konende in examine bestaen, sollen de vorss. seven predigers geauthoriseret sin hem als prediger ende membrum des classis Meppel t'verklaren, volgens twelk hij oeck den denst als prediger alsdan sall vertreden mogen, mitz dat bij de voorss. predigers beramet sall werden allsolken forme ende wet van schuijltbekenninge, de he sall hebben t'doen sowell vor den classe als de kerke von Cocange, als deselve in gode conscientie bevinden sollen t'behoren, etc., mett verclaringe dat hij van die platse verstoken sall werden, soo hij hem darna sall comen wederom t'verlopen [4]).

---

1) „ende bij deselve classem — begaen" is in marg. bijgevoegd.
2) „nadat ten vollen — syn" is in marg. bijgevoegd.
3) „de ondersokinge ende" is in marg. bijgevoegd.
4) „mett verclaringe — t'verlopen", deze woorden zijn later bijgeschreven.

13. Henrici Huijsinck propositie gescheet sijnde ut den 5 capitel des evangelisten Matthei ant 16 vers. is vor guit als ein anvanck eines jongen predigers angenommen. Wert nochtansen well erenstlick tot een vlijtich studeren ende achtervolginge deses texts vermanett.

Sessio tertia.

14. Melchior Balthasari hefft gedaen eine propositie ex 17 c. Joannis v. 3, ende is deselve allgeheell unstichtichlick t'syn gepronuncieret.

15. Het synodus gehorett hebbende het raport von domino Cornelio Hillenio, gecommitterden von Sin Gen. ende den hern drost ende Gedepuyteerden sampt der predigern deser landtschap, d'welke volgens des synodi leste resolutie gecommitteret sijn gewest wmme Fredericum Ilberi, pastor tot Peyse, t'examineren ende bij deselve ondertekent acte bevonden, dat he in examine behorlick hefft konnen bestaen, is tot membrum deses synodi angenommen ende in den denst to Peyse als prediger gestabiliert. Ende terwijlen eenige duijnkerheit in sinen testimonio bevonden, is geaccordirt, datt hem von den predigern, d'welke Fredericum geexamineret, ein neuwes vollkomenes testimonium mach meetgedeelet werden wmme darmitt in tokomenen tijden t'mogen bestaen etc.

Hyrmett sijn geresumeret ende afgedaen de acta des verledenen jahrs 1614.

16. Volgens gelett wesende up de person Melchioris Balthasari[1], bij de van Dwingelo tot haren kerkendeijner beropen, ende gehoret de getuigenissen ende verklaringen, bij de prediger des classis Meppel over syne person gedan, alse oeck de propositie, in den jegenwordigen synodo voergestelt, is bij den synodo verclaret, terwijlen sine propositie seer onstichtlick, gelick oock tantwordt op eenige vragstuijken, bij den hern Hillenio opt versock des synodi vuijth sine gedane propositie hem vorgestellet, so slechlijck is bevonden, dat hij meet geene gode stichtinge tot Dwingeloe sal konnen staen, ende oeversulx deselve platz sal moeten verlaten, doch om reden den synodo dartoe moverende ex gratia accorderende, dat hij sinen denst ter plaetsen tot opstaende Meij sall mogen vertreden ende niet langer, doch bijalden he voornemens sij in den denst aldar te continueren ende vermodens mochte sijn sijck tegens de expiratie von dien tijdt also bequam t'maken om sick den examini de novo te submitteren, ende bevonden wordende darinne te connen bestaen, dat alsdan in solcken gevalle darinne sall worden geprocederet, gelick na kerckenordninge bevonden sall worden t'behoren.

---

1) „Balthasari", er staat „Baltharus".

Soe niet sall elders nae eenen anderen denst buijten dese landtschap mogen ommesijen, etc.

17. Gehoeret sijnde de clachten van den classe Meppel over eenen THEODORUM EECK, bij provisie beropen op Nieven in platz GODEFRIDI PAULI, van dat he sick tegens de resolutie des synodi in den denst aldaer soude hebben soecken in t'dringen, ende darentegens gehorett de verantwordinge bij gemelten THEODORUM ende de volmachten des carspels Nyeven, is bij meesten stemmen verclaret, dat he van den misslach bij hem begaen schuijltbekeninge gedaen ende sick met eenige predigers gereconcilieret hebbende (twelck hij op staenden voet gedaen hefft) den denst up Nyeven sall mogen anverden, mitz observerende den inhouden van de kerkenordninge ende de resolutie des synodi, mijdtz nochtans dat het carspell van Nyeven hem geven sall eene niewe, vollcomene ende absolute beropinge, sullende van den classe van Meppel hebben t'entfangen informatie, van hoe he sijck int stuijck vant anverden syns denstes sall hebben t'reguleren.

Sessio quarta.

18. Volgens de visitatoren, in den verleden jahr haren denst vertreden hebbende, hebben raport gedaen van tgeene haer in de visitatie bejegent iss ende verclaret, als volget.

Rolder classis.

1. Dat tot Switlaren kin koster offte schollmeister befuinden is.

2. Van Anlo, Geeten, Gasselt ende tot Vrees is getuiget, dat den catechismus ALLEGONDI noch nicht is ingevoret.

3. Tot Rolde, Roeden, Gasselt end Geeten hebben de predigers noch neene gemeinte versamelet.

4. Het classis van Rolde is alsnoch int gebreck bevonden den Catechismum Heydelbergensem ende de Nederlandtsche Confessie, mett de 17 articulen in een volumen gebonden omme von den predigeren t'ontertekent t'worden, ververdigen t'laten.

Emmana classis.

1. Den schollmeijster tot Westerboerch wert nitt sufficient bevonden in de bedeijninge sines denstes.

2. Tot Schonebeck is kijn schollmeister.

3. In den gantzen classi is de catechismus ALDEGONDI alsnoch nicht ingevoret behalven Börger ende Hessel.

4. Tot Odoren ende Dalen is noch geen gemeente versamelet.

5. Tot Emmen is bevonden, dat ALBERTUS EMMEN, gewesen prior tot Scharmer, an verscheijdene ingeseten wijewater verkofft ende dat he

mett besweringe ende anders kranke menschen ende besten geneset ende oeck ein concubine houdt.

6. In den classe Emmen is ock noch kin book bevonden van de Catechismo ende Nederlandtsche Confessie mit 17 ingeschrevene articulen.

Het classis Meppel.

Hijr is geen gebreck bevonden, sijnde nochtans de voergande classen vermanet tot verbeteringe der voergevallen abusen.

19. Volgens so sin de dreij visitatoren vuijthgegan ende ommegevraget synde, offte oeck iemant op haren denst hebbe t'seggen, van dat si na behoren ende inhoudt harer commissie in har ampt niet gequeten hebben, is ouever deselve nijt strafwerdiges ingebracht, sodat se hares denstes bedanket werden.

20. Ende is denvolgens geprocederet tot nominatie van eenen neuwen visitator in platz Patrocoli Romelinck, d'welke de oldeste in denst synde darvan entslagen wert, synde bij meesten stemmen des synodi vuith Meppeler classe genomineret Themo von Asscheberch, pastor to Deveren, Laurentius Eccius, tho Meppel, Joannes Antonides to Havelt, vuijt d'welke dreij bij Sin Gen. sampt gecommittterde von den hern drost ende gecommitterde hern volgens vorgaende voerkeisinge een prediger sal werden gecoeren wmme den denst van de visitatie van den ankomenden jahre t'vertreden up alsolke commissie ende instructie, als allreede op verrichtinge van denselvigen denst es beramet ende alsnoch beramet sall mogen worden, sollende Heino Bollinck, prediger to Dalen, ende Henricus ab Holle, prediger tot Anloe, als neuwesgecorene visitatoren vor deesen anstaenden jahre in den denst van visitatie continueren, alse oeck Patroclus Romelinck, totdat neuwe v tator commissie sall entvangen hebben.

Volgen generalia gravamina.

21. Wert bij eenige predigers verclaret, dat Eckbert Nardinck tot Meppen alsnoch mett toverije ommegaet, gelick oeck Rolef Garminges hwisfrowe tot Ees von solkes beschuildigert wert, versokende oversulcx het synodus, dat de heren drost end Gedep. geleven will de verschaninge t'laten gescheijden, ten eijnde deselve andere tot ein exempel daromme gestraffet, ende dese landtschap von sodanige ongodtlike superstitie gesuijvert moge werden etc.

Sessio quinta.

22. Is gescheen eine propositie von domino Joanne Rusio, prediger tot Emmen, ex epist. Pauli ad Eph. cap. 6 v. 10 et sequentibus, ende is mett gemeenen stemmen deselvige gesondt ende weell stichtelick t'syn bevonden, etc.

23. Joannes Huysingius, pastor tot Eelde, staende onder suspensie sijns respective classis von wegen sekere excessen von dronkenheijtt, ende allnoch sick in tegenwordigen synodo in dronckenheitt mett groote ergernisse verlopen hefft, wert in sine suspensie verlanget vor den tydt 6 nahestvolgende weeken, in d'welke so he sijck boytverdich quitet, sall wederom tot den cantzell togelaten werden mitt vorgaende opentlike schuijltbekeninge vor sijne gemeinte von wegen sine gegevene ergerniss, ten overstan von twe predigere des classis.

Ende bij alsoverne hij binnen den tydt von suspensie offte expiratie naden sick wederomme mochte komen t'verlopen ende darvon worde overtwigett, (warup het classis ein wakende oge stedes sall dragen) datlick von syn denst versteken sall sin ende blijven, sonder in deser landtschap tot eenigen tijden einen kerkendenst t'mogen anvangen t'bedeijnen. Updat hem Huijsingio vorss. oeck alle occasien tot dronckheit afgesneden sijn, is hem uperlecht von den kerckendenst to Rouwolde sick t'entholden ende alleene den denst tot Eelde in alle nochtrenheitt t'vertreden up poene vorss.

24. Den dreen visitatoren iss bij den synodo opgelecht, dat sy naet eijndigen des synodi von den secretario Weijnichman ontfangen sullen die penningen, bij den predigers vormals ende sedert denselven tijdt tot onderhoudinge van der predigern weduwen opgebracht, de hij sedert den lestgehouden synodo in bewarniss gehatt hefft, ende deselve t'leggen in de kiste, tot dien eijnde gedaen maken, ende over de dispositie derselver gode register ende notitie houden. Sullen oick elck een sloetel van de keste in goede bewarniss nemen ende ten expiratie hares dinstes ter goeder trouwe overgeven an den volgenden visitator, die bij versettinge in desselfs platz gestelt offte gesurrogeret sal mogen werden, ende volgens van den ontfanck, mett antekninge von tijdt wanner ende personen van ween de entfangen sin, oeck von denjenigen, de nicht bethalett hebben, ende desgelicxs von witgaven, ende wat tot de bedeijninge behort, in ein seker boeck gode notitie holden ende darvan jahrlicxs in den synodo openinge doen, etc.

Sessio sexta.

25. Wesselus Hoffman, pastor to Suitwolde, gedan hebbende eene propositie ex epistola Pauli ad Gal. 4 c. 21 v. usque ad finem, is vermanett tot ein vlijtich studeren ende einen oetmodigen geijst.

26. Upt versoeck Godefridi Pauli, gewesenen predigers to Nyeven, wmme ein ehrlick testimonium t'hebben von den synodo, ende het synodus den classem von Meppel gevragett hebbende von de beteringe synes

levendes, befinden dat hem solkes nuijn ter tijdt noch nicht kan gegeven worden, sonder vinden raetsam, datt hij sick in aller stilligeit ergentwa in einen scholdenst in aller erbarheitt sall dragen. Ende hijrvon brengende sufficiente getuychenisse belovet het synodus, datt man hem na kerkenordninge sovelle mogelick sall tot einen denst verhelpen.

27. Is gelesen sekere remonstrantie in dato den 31 Augusti 1615, getekent bij den E. Henrick von Monster, here tot Ruynen, bij Patroclo Romelinck, prediger aldaer, avergegeven darbij versokende antwort op sekere articulen, rakende de comparitie van de predigers der herlicheitt Ruijnen ad synodos ende classes Drentinas, in de vorss. remonstrantie geallegert, op dewelke de prediger verclaren daerinne niet te connen statueren als niet har mar den h. drost ende Gedeputerden deser landtschap sulx concernerende. Doch hebben de h. gecommitterden van den vorss. h. drost ende Gedeputerde beloffl t'eerster vergaderinge van har E. deselve remonstrantie te willen proponeren ende den h. van Ruine metten eersten opten inhouden van dem antwordt toecomen laeten.

28. Also befonden, datt mitt weijnich stichtinge bisanhero in deser landtschap Drente de classicale vergaderinge alle maent geobserveret sin, wert mett gemenen stemmen geconcluderet, dat na desen tijdt de classes ordinaris dreijmall jahrlicxs sollen geholden werden up navolgende tyden: de erste bijkompst sall den 2 Mandach na Paschen, den andere des 1 Mandages in Augusto, de 3 oeck den ersten Maendag in den Octobri geholden werden.

Volget censura classium.

29. In generali censura, geholden over de classen, is nicht sonderlikes straffwerdiges bevonden, alleenlick dat in genere vermaninge gescheen, dat nicht continue eine persone in classe sall praesideren, ende dat oeck hijrnamales kin particuler classis sall soken mogen de generale resolutien, so einmal in synodo gevallen, t'retracteren.

Is oeck censura particularis darna geholden, ende is nijchtes befonden, so notabel is. Wert averst ein ieglick vermanet syn ampt in vlijtige acht t'nemen, warmitt de censura beslaten is.

Sessio septima.

30. Daerna hebben de visitatoren den synodo openinge gedan von het weduwengelt jegenwordich in de kiste gelecht, bedragende twehuijndert een ende viftich gl., ein stuiver, 8 penninck. Des sijn noch t'ontfangen 50 gl. von de landtschap, de deselve jahrlicxs tot subsidie darto is gevende met noch enige har pondtgroeten schuijldich synde.

Ende sin volgens de visitatoren vermanet de slotelen von de kiste in gode bewarnisse t'nemen op poene, dat de schade darover comende

t'ontstan overt opbreken von de kiste, dat deselve schade comen sall tot laste von den, de den slotel verloren hefft.

31. Is oeck verstanden bij den hern gecommitterden von hern drost ende Gedep. sampt oeck den synodo, das de scriba synodi vor sijne moijte int schriven sall geneyten ein pondtgroth.

32. Volgens iss beslaten, dat kuijnftich alle synodale vergaderinge von twen classen vuith elcken classe von einen von den ervarensten prediger mitt eine propositie het synodus sal begonnen, ende von einen anderen hetselve gelikerwyse sall beslaten werden. Ende sall het anfanck kuijnftig von eenen uit Emmer classe, ende het besluijtt von Meppeler classe gescheen.

33. Eyndtlick hebben de predigers des classis Meppel versocht entslagen t'mogen werden von de examinatie Meynardi Bernhardi wmme sekere swaricheitt, bij deselve in synodo ingebracht, up hetwelke tsynodus ripelick hebbende gelett, heft bevonden deselve swaricheitt sulcxs nitt t'wesen, datt daromme de vorige resolutie sall geretracteret werden, persisterende oversulcxs bij deselve. Ende bijalden de predigers, tot het vorss. examen gecommitteret, geraken mochten darvon contumaciter sick t'absenteren, sollen deselve geholden wesen te dragen de costen, de aver deselve comparitie gedaen sollen werden. Ende sollen nijttemin de andere gecommitterde predigers mitt verhandelinge der saken, sowell des examinis als anderssins, na inhoudt der acten vortvaren, tenware de delicten so enorm waren bevonden ende bewesen, dat de gecommitterde predigers hem noch tot het examen noch tot den kerkendenst konden admitteren.

Alduijss geresolveret, geresumeret ende gearresteret ten dage ende platz vorss., sijnde dese synodus geeyndiget den 8 Septembris anno 1615.

Rutger van den Boetzelaer.

Hermannus ther Maeth.

H. Weijnichman.

Cornelius Hillenius, dienaer Jesu Christi tot Groningen.

Johannes Sigefridus Cuperus, prediger toe Gasselte, synodi durantis praeses.

Onias Boëtius, ecclesiastes Cofurtanus, pro tempore sijnodi assessor.

Heino Bollinck, prediger in Dalen, synodi praesentis scriba.

Albertus Dwiterus, verbi divini minister in Roswinckell.

Vuilhelmus Johannis.

Alexander Tilekinck, pastor tho Borger etc.

Eilardus Huisman, pastor to Westerborck.

Bernhardus Wangenpolius, predicant in Schonebeke.

Johannes Rusius Benthemico-Velthusanus, ecclesiastes in Emmen.
Wesselus Kannengieter, verbi divini minister in Sweele.
Henricus Huysingius, ecclesiastes in Sleen.
Themo van Asscheberg, pre. tho Devern.
Patroclus Romelinch, predicant tho Runen.
Laurentius Eckius, predicant tot Meppel.
Hermannus Joannis, predekant tot Colder ende Dinxterveenen.
Johannes Antonides, pr. tot Havelte.
Paulus Anthonii, prediger toe Beijlen.
Wesselus Hoffman, pastor toe Suijtwolde.
Lucas Egberti, prediger tot Vledder.
Henricus Jodoci, B. p. tot Wapsterven.
Henricus von Holle, m. d. in Anlo.
Frid. Ilberi, m. d. v. in Peise.
Rodolphus Mejerus, s. evangelii minister in Vreis.
Johannes Eckius, minister in Rolde.
Johannes Wirichius, prediger in Suitlaren.
Wilhelmus Marci, predicant in Geeten [1]).

Actum in classe generali to Assen den 10 Septembris anno etc. 1616.

Sessio prima.

[1.] [2]) Is na gedane anropinge des nhamens Gottes mit gemeiner stimme in praesidem geeligert dominus Patroclus Romelinck, in assessorem dominus Alexander Tilikinck, in scribam dominus Henricus von Holle. In welcken vorgadering jegenwardich gewest als gecommitterde von den E. heren drost und Gedeputirde der landtschap Drenthe der edeler und erntfester juncker Rudolpff von Echten zu Echten, de E. Hermannus ter Mathe und de E. Hubertus Weinichman, respective medegedeputerde und secretarius der landtschap Drenth.

[2.] Beneffens is ock gecomparirt der wurdiger und wollgelerter dominus Cornelius Hillenius, denar des h. evangelii to Gronnigen, als gecommitterde von den wolgebornen hern, hern Wilhelm Lodewich, graeff zu Nassauw, stadtholder, mit commissie als volgt:

Wilhelm Lodewich, graeff zu Nassauw, Catzenelnbogen etc., stadholder in Vrieslandt, stadt Gronnigen und Ommelanden, Drenth. Nadem einer

---

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.
2) De nummers tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgevoegd.

christlichen avericheit vor allen incumbirt sorge to dragen, dat de wahre gottesdienst wolbestelt und underholden, und hirtegen valsche leere, disordre und wat der suyveren religie contrari und hinderlich is, geweert und uith den wech geruimt, und volgens de kercke Gottes bei allen wegen und middelen bevorderen worde, und wij uns aversolcks ock schuldich kennen to helpen handthaven allen alsulcke ordonantien, statuten und resolutien, alse[1]) ter saecken vorss. gemaeckt und gearrestert sein ten behoeve van unse gubernement und besonderlich van de landtschap Drenth, und mits unse absentie end andere vorvallende occupatien [nodich] vinden jemand in unse platz te committeren, de[2]) nicht alleine in kercklicke regering ervaren is maer ock continuatie hebbe von de kerckensacken der landtschap vorss., und also neven den h. drost und Gedeputirden vorschreven des te better warnhemen und vortsetten helpe, allen tgene streckende is tot wolstandt von de kercke aldaer, tot handthaving van de vorss. ordonantien und resolutien und affweering van tgene dartegens strijdt, und te dien fine assistere den sijnodal vergadering in de maent Septembri vallende, so ist dat wij hirmit gecommittert hebben und committeren mitsdesen den wurdigen und wolgelerden CORNELIUM HILLENIUM, dienaer des gottlichen wordes binnen Gronnigen, omme neven den heren drost und Gedeputirden goede upsicht und sorge te dagen und als hand daran te holden, dat de vorss. kerckenordinantien, statuiten und resolutien, ock vortz alle andere goede ordre alomme in de kercke vorss. wel und behorlick geobservirt und int tegendel alle ungeregeltheit, schandael und ergerniss vorgekomen, vorhindert und wechgenomen, und to dem effecte de vacirende plaetzen mit welgequalificirde predigeren und niemandt dan in conformitet van de vorss. ordonantien und resolutien tot einigen kerckendenst geadmittert werden[3]), alsmede omme op. de vorss. sijnodal vorgadering te compariren, de besognie[4]) aldaer vallende met trouwen advijs te secundiren und nae eisch van saecken te helpen expedieren, und vorts alles te doen und te helpen vorrichten, wat bevonden sal. worden den dienst van kercken te requiriren, vorsoecken, begeren und ordoniren allen dengenen, den deses angaen mach, den[5]) vorss. HILLENIUM int effectuiren van tgene vorss. is end daran dependiren mach, behorlick te respectiren und te obedieren.

Actum Leewarden den 9 Augusti anno etc. 1616.

WILHELM LUDWICH, graeff zu Nassauw.

---

1) „alse" er staat „alle".
2) „de" er staat „und".
3) „und to dem effecte — werden", deze woorden zijn onderstreept.
4) „besognie", er staat „bohonnie".
5) „den", er staat „als".

[3.] Praesentes classis Emmanae:

Onias Boetius,	pastor	zu Covorden,
Heino Bollinck,		zu Dalen,
Albertus Dwiterus,		zu Roschwinckel,
Eilardus Huissman,		zu Westerborck,
Alexander Tilikinck,		zu Borger,
Bernardus Wangerpoel,		zu Schonebeck,
Wilhelmus Joannis,		zu Odoren,
Wesselus Kannegeter,		zu Schwele,
Henricus Husingius,		zu Schleen,
Joannes ab Ascheberch,		zu Hesselen,
Herbertus Brachtesenden,		zu Emmen.

Praesentes classis Meppel:

Lucas Egberti,	pastor	zu Fledder,
Henricus Jodoci,		zu Wapsterveen,
Themo von Ascheberch,		zu Deveren,
Wesselus Hoffman,		zu Suidtwold,
Patroclus Romelinck,		zu Ruine,
Laurentius Eccius,		zu Meppel,
Joannes Antonides,		zu Havelte,
Bartoldus Pauli,		zu Blidenstein,
Theodorus Eeckel,		zu Nieveen.

Absentes:

Hermannus Joannis,	pastor	zu Colderveen, excusatus propter morbum.
Paulus Antoni,		zu Beilen, et ipse excusatus.

Praesentes classis Rolde:

Joannes Wirrichius,	pastor	zu Suidtlarn,
Fridericus Ilberi,		zu Peise,
Wilhelmus Marci,		zu Geten,
Henricus von Holle,		zu Anlo,
Joannes Hoisingius,		zu Eelde,
Nathanael Gisius,		zu Rolde.

Absentes:

Gajus Hoppinck,	pastor	zu Roen,
Bernardus Joannis,		zu Norch, excusatus,
Rodolphus Mejerus,		zu Vries, excusatus,
Joannes Cuperus,		zu Gasselte, excusatus,
Joannes Rusius,		zu Assen, excusatus.

Articulus primus. — De predigers des classis Emmen vorklaren von

Herberto Brachtesenden, nies beropen prediger to Emmen, seder des dat lest sijnodus ist geholden, dat he sin testimonia examinis, von D. Ravensbergero underteckent, als ock de testimonia des classis Tecklenborch von wegen sin bedening des closters Leeden, denselven classi vortoent hefft, und dat he darup to ein membrum classis sei angenomen.

2. Vorcklaren oick de prediger des classis Meppel, dat se Theodorum Eeckel, in conformitet von de laestleden synodal resolutien articulo 17, als prediger up Nieveen und tot ein membrum classis angenohmen hebben, als wesende seine testimonia domals in sijnodo gevisiteert, geexhibert und vor guit erckent.

3. Desgleichen ock de prediger des classis Rolde vorklaren von Nathanaele Gisio, dat he den examini seder laestgeholde sijnodo heft vulgedaen und sufficiente testimonia seines welholdens in academia Gronningana als andersins hefft ingebracht, darup hem het classis als prediger to Rolde hefft angenhomen.

4. Sijnodus up de reporten von dese 3 vorss. novitiis hebbende gelettet, und bi deselve de Nederlandsche Confessie met darbi gevogede 17 articulen underteckent seinde, hebben deselve vor membra sijnodi angenhomen.

Volgens sin geresumirt de acta des vorleden sijnodi anno etc. 1615.

5. Heino Bollinck, prediger to Dalen und visitator des classis Emmen, bi den synodo hem gevraget wesende von den tostandt von het wedduwengelt, heft vorklaert, dat Wilhelmus Joannis, prediger Odoren, schuldich is sein pundtgroete von 2 vorleden jaer 1614 und 1615, und dat he seder den laestgeholden sijnodo von Henrico Huisingio, Joanne von Ascheberch und Alex. Tilikinck als restanten empfangen heft von elck 1 pundtgroete, bedragende datselve 18 gulden.

6. Dominus Themo ab Asceberch, visitator des classis Meppel, insgelichen 2 pundtgroete ingebracht, de betaelt hebben Wesselus Hofman, prediger up Suidtwolde, und Theodorus Eeckel, prediger to Nieveen, als restanten over dat jaer 1615.

7. Dominus Henricus von Holle, visitator des classis Rolde und prediger zu Anlo, heft ingebracht, dat de von Peise und Eelde schuldich sein von 2 jaer ein pundtgroete, te weten 1614 und 1615. Item Rodolphus Mejerus to Vries und Joannes Cuperus to Gasselte und Gajus Hoppinck [1]) to Roen bliven schuldich elck ein pundtgroete aver dat jaer

1) In marg. staat met dezelfde hand aangeteekend: „Gajus Hoppinck vont jaer 1615 betaelt.”

1615. Und in gereden gelde ingebracht 3 pundtgroete als restanten van vorleden jaer 1615.

8. Volgens is bi de visitatoren respective openinge gedaen, dat ONIAS BOETI, prediger to Covorden, up den sijnodo des vorleden jaers 1615 von dat weduwengelt up renth genhomen heft hundert dalers tegens 6 ten hundert, davon he de 6 daler renth oder intresse tegenwordich betaelt. Insgelicken ock D. HEINO BOLLINCK, prediger to Dalen, 1 daler intresse von 50 daler capitael, de he vorleden den 3 Maij 1616 von dat gelt up renth genhomen heft.

9. Darnae sin noch in gereden gelde hirbi gelecht 50 carolusgulden, de de landtschap aver het jaer 1615 to subsidie der widduwen geaccordirt hefft.

10. Wordt noch bi de gecommitterde von de E. heren drost und Gedeputirde avergelecht ein ordonantie von 50 gulden up de rentemester Vos, de dato den 14 Augusti 1616, damit vulgedaen wort der landtschaps subsidie aver dat jaer 1616.

Sessio secunda.

11. Volgens is gecollectirt van de predigers dat pundtgroet, welkes se tot subsidie van der pastoren wedduwen respective schuldich sein, und bevonden betaelt te hebben gereet in sijnodo dese nabeschrevene 18 prediger, als: Covorden, Dalen, Roschwinckel, Westerborck, Schoenebeck, Hesselen, Fledder, Deveren, Suidwolde, Meppel, Havelte, Blidenstein, Nieveen, Ruine, Beilen, Anlo, Norch und Assen, bedragende dese vorss. pundtgroete van de vorss. predigers de summa van hundert und achte carolusgulden. Blivende dese nabeschreven 15 predigers hare pundengroet aver dit lopende jaer 1616 per reste noch schuldich, te weten: Borger, Odoren, Schwele, Schleen, Emmen, Wapsterveen, Kolderveen, Suidtlarn, Peise, Gieten, Eelde, Rolde, Roen, Vries und Gasselte.

12. Ende is volgens vorstaen, dat ein jeglich prediger sein pundtgroete, per reste schuldich gebleven seinde, datselve jegen Martini anckumpstig geholden sollen wesen in handen van des visitatoris up to bringen, up poen dat de visitatores de unwilligen na Martini an de collegie avergeven sollen umb darvon bi den executor geexecutirt te werden. Und bi nalaten ofte vorsuimniss sollen de visitatores sellfs davor angesehen worden, und sal dese resolutie, aver de unwilligen gestatuirt, effect sortiren vor alle folgende jaeren.

13. Vorgeschlagen wesende, ofte nicht ein prediger buitenlandes bi ordentlicke beroping ofte andersins kamende te vortrecken, und geneigt seinde int betalen vant pundtgroete neffens de andere predigers binnen

dese landtschap te continueren, of niet deselbe komende dese welt te vorliden, vor sein wedduwe de 50 gulden jaerlichs darup gestelt behoerde te geneeten, darup bi meester stimme vorcklart is von neen, mar laeten deses berusten bi de resolutie, dessangaende gearrestirt den 7 Septembris anno etc. 1613.

Sessio tertia.

14. Herbertus Brachtesenden, prediger zu Emmen, ein propositie auiss den 3 capittel Joelis, anfangende von den 16 versicul bis zum ende, vor den sijnodo gethan, is deselve propositie stichtich bei de broder bevonden und darnegst vormhaent, dat he sick to der niderlandtschen spracke gewehnen solte.

15. Dominus Hillenius hebbende volgens het 9 articul von de laestgeholden resolutien, up den sijnodo gearrestert, gelesen secker concept, bei sein E. uith begerte und last, so von Sein Gnade als de h. drost und Gedeputirde gestelt upt stucke van de kerckenordning alhir in dese landtschap in to voren, und darover gecollectirt wesende de vota van de anwesende predigers, ofte se darup einige gravamina hadden in to bringen, is vorcklart, dat bei elcken respective classen[1] genominirt sollen werden 2 predigers, de alhir binnen Assen up seeckeren darto beramenden dach neffens den h. Hillenio erschinen sollen um hetselve concept tresumiren und up alles riplich tletten, ock de gravamina (so einige bevonden mochten worden) schriftlich in to stellen, und tselve vorrichtet sinde overgeven in handen von de E. h. drost und Gedeputirden um, vor sovele de landtschap tselve raecket, ock gevisitert und insgelicken darup gestelt te worden de beschwarnissen, de bei haer E. darinne sollen mogen bevonden worden, um[2] tselve darna up einen landtsdach vortoent und van ridderschap und eigenarffden naerder ordre dessenangaende entpfangen tworden, seinde to den ende gecommittirt: uith Emmer classe dominus Onias Boetius, prediger to Covorden, dominus Heino Bollinck, prediger to Dalen; uith Meppeler classe dominus Themo von Asceberch und Joannes Antonides, prediger to Havelte; uith Rolder classe dominus Joannes Wirichius, prediger to Suidtlarn, und dominus Henricus von Holle, prediger to Anlo. To welcken ende bestimmet is den lesten Septembris erstcompstich, wesende Mondach, um alsdan des avendes ter herberge alhir to erschinen.

Sessio quarta.

16. Overmals geresumirt wesende de sache Meinardi Bernhardi up

---

1) „classen", er staat „cassen".
2) „um", er staat „un".

Kukang und gelettet upt examen, mit hem den 2 Octobris lestleden binnen Deveren gehalden, is bi den sijnodo vorklart, dat mit hetselve examen de resolutie des sijnodi nicht is volgedaen um reden, de daraver in consideratie gevallen sein, und dat he oversolcks den dienst als prediger in deze qualiteit noch aldar noch elders in dese landtschap sal mogen vortreden. Doch accordirt het sijnodus, vor sovele in har is, dat he uith commisiratie aldar ter platzen sal mogen getolerert worden tot Mei erstcomende und geneeten de profiten und upkumpsten tusschen dit und Meij vorschinende. Und ingevalle he sich darentegens sall konen bequaem macken, dat het classis Meppel und de ingeseten seins karspels ursache hebben hem seines welholdens guide getuichniss te geven, sall he in solcken valle in qualitet als ein privatpersoen, de noit den kerckendenst vortreden hefft, ein nie examen mogen vorsoecken onder den classe, dar hi darna souden mogen worden beropen, und bestaen konnende den dienst aldaer anverden mogen, mits dat he volgens vorgaende resolutie geholden sal wesen vor den sijnodo alhir up staende voet ende vor de gemeine up Kukange schuldtbeckenning tdoen van sein vorgaende gebrecken ten ersten Sondach, dat emant aldaer uith den classe sal comen tpredigen, in solchen forma als hem de gecommitterden, over sin examen den 2 Octobris lestleden gestaen hebbende, vorschreven hebben. Und bei sovern he sick under der tidt mochte vorlopen, dat bewisslick ware[1]), sal vorstecken wesen vant beneficie, hem alhir uith gratia vorgunt. Und wirt het classis belastet, dat se den dienst von nu an von 14 dagen up 14 dage bedienen sollen, und sal de erste prediger, die aldaer om te predigen gesonden wordt[2]), von den predigstoel der gemeine dese resolutie des sijnodi vorlesen. Und hefft vor het afflesen von dese resolutie schuldtbeckenning opentlick in sijnodo an den classe Meppel gedaen.

Sessio quinta.

17. Dominus Theodorus Eeckel ein propositie vor den sijnodo gedaen uith den 10 capittel Joannis, und is deselve bei gemeiner stimme neffens einige vormaning stichtich bevonden.

18. Sijnodus overwogen hebbende de sache Melchioris Balthasari, vor desen staende tDwingel, und vorstaen, dat he in examine lestleden to Dwinglo[3]) nicht hefft konnen bestaen, vorcklart darvan, dat he in conformitet von de resolutie des lestgeholden sijnodi art. 16 buten dese landtschap na einen ander kerckedenst sal mogen umbsehen. Doch bericht

---

1) „ware" er stond „is", daarna doorgeschrapt.
2) „die aldaer — wordt" is daarna boven bijgeschreven.
3) „und vorstaen — Dwinglo" is in marg. bijgevoegd.

wesende von seinen zoberen standt, sein de anwesende bruder zuvrede, dat hem von den sijnodo ein vorschriven an de collatoren und de gemeinte to Dwinglo in bester forma mitgedelt werden, ten ende hare E. wil geleven uith gratia mede ten ansehen van sein arm wijff und kinderen hem to laten volgen de upkumpsten bet up Meij erstcomende, und hen ter platze tot solange to laten vorbliven und darna te vortrecken, belovende het classis Meppel, dat se geduirende den tidt den denst von 14 dag tot 14 dag vorrichten sollen.

Egberdt Narding tot Meppen und de huissfrouw von Rolepff Germing tot Eess, in vorleden sijnodo beschuldiget wesende, dat se mit toverie umgaen, und bij den sijnodo gesehen wesende de ratificatie, dat de her drost angenomen hebbe darin te vorsehen, wort darup bi de predigers in Suidenvelt vorcklart, dat deselve Egbert Narding alnoch mit denselven handel umgae, sonder dat se weeten bi den h. drost einige vorsening gedaen te wesen angaende de huissfrouw van Roleppf Germing. Vorcklart de prediger to Borger, dat se darvan underricht seinde geene klachten desangaende von deselve hebben gehoert. Vorsocht het sijnodus alnoch, dat der her drost in de sache von Egbert Narding mit ernst wil vorsehen.

20. Joannes Hoisingius, prediger to Eelde, sinde bi den sijnodo lestleden von wegen seckere excessen von wegen drunckenschap, bei hem begaen, vor den tidt von 6 weecken von den dienst gesuspendirt, getuigen von hem de brodere des classis Rolde, dat he de resolutien, vorleden sijnodo, over sein persoen genhomen, hebben vulgedaen [1]) und sick hares wetens sonder den tidt nicht vorlopen, waraver de anwesende prediger deses sijnodi vorklaren, dat he in sinen denst vordan bei provisie bet ten naesten sijnodum sal continueren, tenware he sich undertusschen van nies mercklich kame te vorlopen. Sal het classis in solchen vall geholden wesen mit hem te procediren na inholden van de vorgaende resolutien.

Sessio sexta.

21. Gelesen de ratificatie, van S. Gnaden und gecommittirden van h. drost und Gedeputirde gestelt over de beroping Nathanaelis Gisii tot den kerckendienst tot Rolde, und des bi den classe von Rolde gestelden examinatoris Friderici Ilberi, alsmit aver de beropinge oder vorschrivinge eines anderen predigers, den se sonder vorweten von den h. drost und Gedeputirden tott dien kerckendenst tot Rolde promoviren wilden, is bi den broderen des classis Emmen und Meppel vorstaen, dat het classis

1) Voor dezen regel staat in marg. „vide art. 37”.

Emmen und Meppel vorstaen, dat het classis Rolde sich ein weinich in desen hefft vorlopen, und w den vormaent sich henverners te wachten van alsolcken unordning mer te begaen.

22. Godefridus Pauli, erschenen in sijnodo und vortoent seecker getuignis, de dato den 24 Maij lestleden, bei 3 predigers des classis Meppel underteckent, darbei se betuigen, dat he sick bet up deen tidt redlich in leben gedragen hefft, damit he vormeint vulgedaen te hebben de acta, in lestleden sijnodo over sein persoen gestelt, vorcklart het sijnodus umb gewichtige reden, haer darto moverende, dat man hem tot geen kercklicken deenst helpen noch vorderen kan, sonder vinden vor guit, dat he sich stille holde und einich ander ehrlich mittel soecke um darvan te leven mogen.

23. Upt vorsoeck von Jutte Allers, hauissfrouw von Hermanno Allers, gewesen prediger tot Schleen, ijs von den sijnodo geconsentirt, dat man har vermoge haren zoberen staet[1]) 2 pundengroet, de haer man over de 2 jaeren 1615 und 1616 schuldich is tot het weduwengelt, quitgeven sal mits in folgende jaeren geduirende hare mans leven hare pundtgroete neffens de andere predigers contribuerende, um na overliden von denselven haren man als andere wedduwen getractteert te werden.

24. Gelettet wesende up secker articul von de ratificatie des lestleden sijnodi, darbi de h. Gedeputirde vorsocht werden den prediger von Roen trecommendiren tot den mededenst von Roewolde, und gelettet up secker requesten uith nhamen von de ingeseten des karspels Roewolde an den heren drost und Gedeputirden avergegeven, underteckent bei Hillebrandt Reiners und Egbert Corneli, beide kerckvogeden aldaer, aver welcke vorsochte conbinatien, also einige schwaricheit vorgevallen is, hebben de anwesende gecommitterde von den h. drost und Gedeputirden angenomen te sollen procuriren, dat collegialiter an de von Roewolde geschreven werde um te vorstaen, of de ingeseten desselven kerspels einhellichlich ofte bei meester stimme geresolvirt sei gemelten prediger tot Roen tot haren prediger mede te beropen, um alsdan volgens gedisponirt te werden, gelick na eisch von saecke und in conformitet von kercklicke saecke darin sal bevinden werde te behoren.

Hirmit sein affgedaen de resolutien des lestleden sijnodi.

Sessio septima.

25. Also opten jegenwardigen sijnodo seeckere questie und missvor-

[1]) „vermoge — staet" is in marg. bijgevoegd.

standt is comen tuntstaen over de interpretatie von einige resolutien, hirbevorns upt beropen von nie predigers toter vacirende kerckendenst gearrestert, is tot beter vorstande von deselve geresolvirt und bei gemeiner stimme vorklaert, dat von nhu vordan geen prediger, hi si dan von buten de landtschap nies ingecomen ofte van de eine platz tot ein ander beropen, in einigen dienst beropen sal mogen worden, vor und alleer dat de collatoren ofte het karspel, de de beroeping gedenckt te doen, den h. drost und Gedeputirden als ock den classe offte derselben deputatis sal hebben te weeten gedaen, wat persoen se vorhebben ofte van meinung se tot haren prediger te beroepen, ten end bi den h. drost und Gedeputirden vorss. up des te beropenen predigers persoen, bequaemicheit, gelegenheit, qualitet und condition politikelick, und bi den classe kercklick behorlick gelettet moge worden, dat ock de prediger sein beroeping entpfangen hebbende geholden sal sein deselve sein beroping binnen drie weecken, nadat he deselve becomen heft, in de collegie von de h. drost und Gedeputirden te vortoenen om bei hare E. geaggreert und gecomformirt te werden up poene, so hirnaemals tegens dese resolutie bi den ein ofte ander mochte worden gepeccirt, dat de beroeping vor datmal sal wesen null und von gener werden. Und sal ein jeglich prediger deser landtschap geholden wesen sein gemeinte dese resolutie tinsinuiren und van den predigstoel aff to lesen. Sullen ock de classen respective ofte derselven deputati geholden sein den anckomenden predigers van dese resolutie und ordre te advertiren und vormanen deselve te obedieren, ten ende noch de carspelen noch de anckomende predigers dessangaende gene ignorantie tpretendiren hebben, up poene dat het classis offt deputati hirvan in gebrecke sijnde darvor angesehen sollen worden.

26. Nathanael Gisius, vor den sijnodo ein propositie uith den 22 cap. Lucae gethan, anfangende von den 24 versicul, und is deselve predige bi gemeiner stimme neffens andere vormhaning tot flitigen studiren stichtich bevonden worden.

27. De visitatoren, in den vorleden jaere haren dienst vortreden [hebbende], hebben report ingebracht vont tgene haer in de jungeste visitatie iss comen tbeijegnen, wesende solcks als volgt:

In visitatione classis Emmen is bevonden:

1. zum ersten dat tot Odoren het nachtmael nicht uithgedeelt wert;

2. dat catechismus Allegundi nicht ingevoret;

3. dat to Buinen in Borger carspel eine bijschoele geholden wirt;

4. dat de geistliche goederen to Emmen von private persoenen gebruickt wirt;

5. dat to Emmen de kerckvogede gijn lidtmaten sein.

6. Ock is bevonden, dat de kerckvogde in presentia des pastoris kein rechnung doen, und to Emmen gijn reckening gedaen wirt.

7. Klagen int gemein over de bouwfallicheit ihrer hauiser;

8. dat het armengelt ohne wetenschap der prediger wirt entpfangen und uithgedeelet;

9. dat einige kercken mit bancken noch mit disch vorsehen, und dat de vogden broedt und wein ten nachtmal nicht bestellen.

In visitatione classis Meppel is bevonden:

1. zum ersten dat de prediger up Wapsterveen in de lehre suspectirt wirt, und nicht hefft willen vorcklaren, oft he mit de 17 articulen consentire ofte nicht;

2. dat to Meppel de scholemeister gijn lidtmate ijs.

3. Fledder und Meppel clagen over het underholt.

4. Dat to Fledder und Wapsterveen einich geistlich guit entpfremdet.

5. Also in vorigen sijnoden beschloten, dat gijn prediger mit einigen seckeren penninck sick sal laten conduciren, sunder dat elck prediger de upkumpsten geheel und registere darover behoert thebben, bevinden de visitatoren, dat to Deveren het contrarium geschedit.

6. Dat to Wapsterveen, Fledder und Meppel de kerckvogeden geen lidtmaten sein.

7. Te Meppel geschuit kein rechning in presentia des predigers.

8. Dat het armengelt an des predigers handen offte der diaconen moge gestelt werden und nicht uithgedeelt ahne consent des predigers.

In visitatione des classis Rolde:

1. zum ersten, to Suidtlarn is kein scholemester.

2. Anlo und Gasselte, is catechismus Aldegondi nicht ingevoret.

3. Rolde und Gasselte, is kein gemeinte.

4. Endtlich is ein schware clachte von den scholemeister to Fries ingebracht over den pastor aldaer et vice versa.

Sessio octava.

28. In de vorgegeven articulen van de visitatio is bevonden, dat tot Odoren, Rolde und Gasselte gene gemeine vorsamlet is.

Darup is geresolvirt, dat de 3 predigers von de 3 respective platzen sollen geholden wesen hare uterste flijth und nersticheit an to wenden umb alnoch to sehen ein gemeinte tbeckommen, up poena so bevonden wort, dat de predigers darum in gebrecke sein offte hare gemeinten mit hare argerlicke leven orsacke geven om von de tafel des Heren har tentholden, dat se darover von solchs vortuigt seinde von haren dienst

gesuspendirt und volgens na voreiss der sache behoren gestraffet tworden.

29. Up de suspicie, de de visitatoren hebben ingebracht over de persoen HEN. JODOCI, prediger to Wapsterveen, van dat he twivelhafftich in de h. lehr sol bevonden worden ofte einich bedencken hebben solde over tstuck van de praedestinatie und frien wille, vorcklart het sijnodus, dat de prediger des classis Meppel bei desen geauthorizirt und gelastet worden hem aver de beide gemelte articul naerder tvorhoren und examiniren und na bevinding van vorweigering von sick up deselve articul resolutlick te vorcklaren ofte in seine meinung topiniatriren und darbi tpersisteren, sal het classis geholden wesen tot suspensie seins dienstes und, des noet sijnde, volgens procederen to deportament in conformitet von sein eigen undertecking.

30. In de visitatie des classis Rolde is bevonden tusschen den pastor to Vries und den koster aldar einich missverstandt und questie erresen tsein, um welchs grundtlich ingenohmen tmogen worden is vorstaen, dat beide sowel pastor als koster te anstaenden 1 Octobris alhir erschinen sollen tot solcken ende, dat de[1] prediger, neffens den h. HILLENIO over de revisie von de geconcipirde kerckenordning gecommittirt, de sacke grundtlick vornhemen und volgens darin procediren sollen, gleick deselve kercklich bevinden sollen tbehoren.

31. Und also vorscheiden punct in de visitatie vorgevallen sein, de nicht sowel kercklick affgedaen konne werden als wel bei auctoritet von de E. heren drost und Gedeputirden, als over de invoring van ALLEGUNDI catech., holding van bischolen, missbruick von de geistlicke goederen, reckening van kerckvogeden, reparatie van[2] der pastorien bouvalligen hauiser und uithdeling vont armengelt, is vorstaen, dat wor solcke und derglicken abuisen bevonden worden, solchs bei request an de collegie sal werden vertoent, und bi de h. drost und Gedeputirden na gelegenheit ordre werde gestalt tot behorlich contentament von de klagende prediger.

32. De visitatoren von vorleden jaere, den dienst von visitatie vertreden hebbende und uithgegaen seinde, is over haren persoen omgevracht van offt se haer ock na behoren in haren dienst volgens haer commissie gequeten und deselve vulgedaen hebben.

Is darup vorcklart, dat up haren dienst nicht en velt tseggen, und sein darover bedancket worden.

---

1) „de", er stond „beide", doorgestreept.

2) „van" daarop volgde „de bouwfallicheit", doorgestreept.

33. Is vorts geprocedirt tot nominatie van 2 nie visitatoren in domini HEINONIS BOLLINCK, prediger to Dalen, und domini HENRICI VON HOLLE, prediger to Anlo plaetz, dewelcke de oldesten in den denst seinde davon entschlagen tworden, doch bei provisie den dienst vortreden sollen, totdat de anckomende nie visitatoren hare commissie sal wesen togesonden [1], sijnde bei meester stimme des classis Emmen uith haren getall genominirt dominus ONIAS BOETIUS, p. to Covorden, ALEXANDER TILIKINCK, p. to Borger, und WILHELMUS JOANNIS, p. to Odoren. Uith Rolder classe sein genominirt JOANNES WIRRICHIUS, p. to Suidtlarn, JOANNES CUPERUS, p. Gasselte, RODOLPHUS MEIER, p. to Vries. Sollende bei Sein Gnaden sampt gecommittirden von h. drost und Gedeputirden uith de vorss. dre persoenen von elcken classe ein prediger volgens vorgaende resolutie tot visitatoren geckoren worden om den dienst van visitatie vor [2] den ankomende jaere neffens THEMONEM VON ASCHEBERCH, als jegenwordiglich oldeste visitator, te vorrichten up commissie, die deselve terster gelegenheit togesonden sal worden.

Sessio nona.

34. Is gelesen seecker vorcklaring under de handt von den h. von Ruine in dato den 6 Septembris lestleden, in jegenwordigen sijnodo dor PATROCLUM ROMELINCK prediger aldaer avergelevert, inholdende seecker conditien, up dewelcke he under reversal acta de non prejudicando seine prediger von de herlicheit Ruine ad sijnodos et classes Drentinas wil folgen laten.

Darup bei de gecommitterde von den h. drost und Gedeputirden is vorcklart, dat se de landtschap als ock den welgeb. heren stadtholder deselve communiceren sollen um wider darin gedaen twerden, gleick se bevinden sollen tbehoren, davon den h. von Ruine alsdan bericht sal togestalt werden.

35. Up de vorgestelde schwaricheit, van dat einige predigers up den 3 dach van [3] Paschen, Pingsteren, Christdach als oick op [4] 3 Koningdach understaen te predigen directlick tegen kerckenordning, is vorstaen, dat de prediger sich darin verlopen hebben jegen kerckenordning ende darom ernstlich vormaent [5] worden van sich hirnaest van sulx tentholden bei poen [6] van suspensie van haren dienst.

---

1) „togesonden", er stond „togestaen", doorgestreept.
2) „vor" er staat „ver".
3) „van" er stond „nach", doorgestreept.
4) „als oick op", er stond „und hilligen", doorgeschrapt.
5) Op „vormaent" volgde „sollen" uitgeschrapt.
6) Op „poen" volgde „hirnaest", uitgeschrapt.

Volgt censura classium.

36. In generali censura geholden over de classen is nicht sonderlichs straffwerdich bevonden, doch is het classis van Rolde vormaent worden, dat se mit aller getrouwicheit buten affecten und wat vorsichticher in haren saecken gaen sollen, als wol einigen tidt henverners is geschehet.

Censura specialis.

37. Is darnae special censura geholden und nicht sunderlichs straffbarlichs bevonden, doch gleichwol over etliche etwes vorgeckomen, darin sijnodaliter ter bester vogen gedaen.

Und also vornhomen werdt, dat von wegen JOANNE[1]) HOISINGIO etwas anders solde sich togedragen hebben, als vor het nhemen van de vorgaende resolutie over hem beckent was, is vor guit ingesehen, dat de vorgenomede predigers, tot de visitatie der kerckenordning bestimmet, de vorhandeling derselver sache avergegeven worden umb darin te handelen, als de gelegenheit der sache na kerckenordning sal medebringen.

38. De visitatoren hebben opening gedaen, dat tot behoeff der weduwen in de kiste bevonden wort twehundert achte und vertich gulden, 16 stuvers, darunder gereckent de penning in desen synodo upgebracht. Des staen noch tentpfangen de 50 gulden, de de landtschap jaerlichs darto lecht, warvon THEMO VON ASCHEBERCH de ordinantie in handen hefft, behalven noch de resten van einige predigers, was nhamens in de sijnodal art. hirboven gespicificert staen[2]).

39. Deweil classis Meppel von wegen kurtheit der tidt den sijnodum mit ein predige nicht hefft konnen beschluten, wirt denselben belastet to kumpstigen tidt den sijnodum met[3]) ein predige an te fangen, und dat classis von Rolde te endigen.

Aldus geresolvirt, geresumirt und gearrestirt ten dage und platz vorss., seinde dese sijnodus geendiget den 14 Septembris anno etc. ut supra.

ROLOF VAN ECHTEN TOT ECHTEN.

HERMANNUS TER MAETH.

H. WEIJNICHMAN.

CORNELIUS HILLENIUS, dienaer Jesu Christi tot Groningen.

PATROCLUS ROMELINCH, pastor tho Rune, pro tempore praeses.

ALEXANDER TILEKINCK, pastor to Borger, assessor.

HENRICUS VON HOLLE, m. d. zu Anlo, pro tempore sijnodi durantis scriba et visitator classis Roldae.

---

1) „Joanne"' er staat „Janne".

2) Dit geheele art. 38 is onderaan de acta bijgeschreven: op art. 37 volgde 39.

3) „met", er stond „durch", doorgestreept.

VUILHELMUS JOANNIS, pastor in Odoren.
HEINO BOLLINCK, pastor in Dalen.
ONIAS BOËTIUS, ecclesiastes Cofurtanus.
ALBERTUS DWITERUS, verbi divini minister in Roswinckell.
JOHANNES VAN ASSCHEBERG, pastor in Hesslen.
WESSELUS KANNENGIETER, pastor in Swelen.
BERNHARDUS WANGERPOLL, pastor in Schonebeck.
EILARDUS HUISMAN, pastor to Westerborck.
HENRICUS HUYSINGIUS, ecclesiastes in Sleen.
HERBERTUS BRACHTESENDE, pastor in Emmen.
THEMO VAN ASSCHEBERG, prediger tho Deveren.
LAURENTIUS ECKIUS, pr. te Meppel.
BARTHOLDUS PAULI, pr. thoe Blidenstein.
WESSELUS HOFFMAN, pr. toe Suijdtwolde.
LUCAS EGBERTI, pastor tot Vledder.
HENRICUS JODOCI, b. p. tot Wapsterveen.
JOANNES ANTONIDES, pr. tot Havelte.
WILHELMUS MARCI, predicant in Geeten.
JOANNES HOISINGIUS, pastor ecclesiae Eldensis.
JOHANNES WIRICHIUS, prediger in Suitlaren.
NATHANAEL GISIUS, ecclesiastes in Rolde [1]).

Acten sijnodi [2]) tot Assen van den 1 Septembris 1618.

Sessio prima.

[1.] [3]) Is nae gedaene predicatie in praesidem met gemeene stemmen gecooren dominus THEMO VAN ASSCHEBERCH, d. tot Meppel, in assessorem dominus HENRICUS AB HOLLE, p. tot Anlo, in scribam HERMANNUS JOANNIS, p. tot Colderveen. In welcke vergaederinge ock tegenwoordich sijn gewest als gecommitteerde van den E. heeren drost ende Gedeputeerde der landtschap Drente de E. joncker RUDOLFF VAN ECHTEN TOT ECHTEN, de Er.

1) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig. Terzijde van den laatsten naam staat met een andere hand: „Peise ende Niveen vertrocken". En nog lager midden op de bladzijde is aangeteekend: „Notandum: Dat anno 1617 geen sijnodus gecelebreert iss".

2) „sijnodi", met een andere hand geschreven boven de woorden „classis generalis", die weggestreept zijn.

3) De nummers tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgeschreven.

Albert Hagewolt ende Hubertus Weijnichman, respective medegedeputeerde ende secretaris van de voerss. landtschap.

[2.] Hierbeneffens is ock gecompareert de weerdige ende welgeleerde dominus Cornelius Hillenius, dienaer des h. evangelii tot Gronningen, als gecommitteerde van den welgebooren heeren Wilhelm Ludewich, graeff toe Nassou statholder, met commissie als volcht:

Wilhelm Ludwich, graeve van Nassau Catzenelnbogen etc. stathouder in Vrieslandt, stat Gronningen ende Omlanden, Drenthe. Naerdien eener christelicken overicheit voor allen incumbeert sorge te draegen, dat de waere gaedesdienst wel bestelt ende onderholden, ende hiertegen valsche leere, desordre ende wes der suijveren religie contrari ende hinderlick is, geweert ende uijt den wech geruijmt ende volgens de kercke Godes bi alle wegen ende middelen bevordert werde, ende wi ons oversulx ock schuldich kennen te helpen handthaeven alle alsulcke ordonnantien, statuten ende resolutien, als ten fine voerss. gemaeckt ende gearresteert sijn ten behoeve van de kercken van onsen gouvernement ende besonderlick van de landtschap Drenthe, ende mits onse absentie ende andere voervallende occupatien nodich vinden ijemanden in onse plaetz te committeeren, die niet alleen in kerckelicke regieringe ervaeren is, maer ock continuatie hebbe van de kerckelicke saecken der landtschap voerschreven, ende also neven den heeren drost ende Gedeputeerden derselver landtschap des te beter waerneemen ende voortsetten helpe alle tgeene streckende is tot welstand van de kercke aldaer, tot handthaevinge van de voerss. ordonnantien ende resolutien ende affweeringe van tgeene daertegen strijt, ende te dien eijnde ock assistere die sijnodaele vergaederinge, tegen September naestcommende uijt te schrijven, so ist dat wi gecommitteert hebben ende committeeren mitsdesen den weerdigen ende hoochgeleerden Cornelium Hillenium, dienaer des godtlicken woorts binnen Gronningen, omme neven voornoembden heeren drost ende Gedeputeerden goede opsicht ende sorge te draegen, ock de handt daeran te houden, dat de voerss. kerckenordonnantien, statuten ende resolutien, item alle andere goede ordre allomme in de kercken voerss. wel ende behoorlick geobserveert ende int tegendiel alle ongeregeltheijt, schandael ende ergernis voergecommen, verhindert ende wechgenoomen, ende te dien effecte de vacerende plaetsen met wel gequalificeerde predigers versien ende niemandt dan in conformiteet van de voerss. ordonnantien ende resolutien tot eenigen kerckendienst geadmitteert werde, alsmede omme op de voerss. sijnodale vergaderinge te compareeren, de besongne aldaer vallende met trouwen advijs te seconderen ende nae eijsch van saecken te helpen expedieren, ende voerts alles te doen ende te helpen verrichten, wat be-

vonden sal, werden den dienst van de kercke te requireren, versoeckende, begeerende ende ordonneerende allen dengeenen, dien desen angaen mach, den voerss. Hillenium int effectueeren van tgeene voerschreeven is ende daeran dependeeren mach, behoorlick te verstaen, te respecteeren ende t'obedieren.

Actum sGraevenhage den $\frac{21}{11}$ Augusti 1618. Onderstont: Wilhelm Ludewich, graff zu Nassau.

[3.] Sijn nae resolutie van ridderschap ende eijgenerffden ende anschrijvinge des heeren drostes ende Gedeputeerden uijt elcken classe compareert als gedeputeerde naevolgende personen:

uijt Emmer classe:

domini Alexander Telekingius, p. tot Borger,
Wilhelmus Johannis, p. tot Ooren.

Also uijt denselven classe Heino Bollinck, p. tot Daelen, ende Johannes Asscheberch, p. tot Oosterhesselte, meede deputeert sijn doch te laete gecoomen, hebben nae sijnodi resolutie elck gegeeven drie st. tot behoeff der armen.

Absens:

Onias Boetii, propter morbum excusatus.

Uijt Meppeler classe:

domini Themo ab Asscheberch, p. tot Meppel,
Johannes Antonides, p. tot Havelte,
Patroclus Romeling, p. tot Rune,
Johannes de No, p. tot Dwingelo,
Hermannus Johannis, p. tot Colderveen.

Uijt Rolder Classe:

domini Johannes Rusius, p. tot Assen,
Henricus ab Holle, p. tot Anlo,
Fredericus Ilberi, p. tot Peijse,
Rudolphus Meijerus, p. tot Vries,
Johannes Wijrichius, p. tot Zuijtlaeren.

1. Is geresolveert, dat hiernaemaels de deputati uijt elcken classe sullen compareeren, gemunieert met behoorlicke instructie ende credentzen van haer respective classen ende dat in sulcken forme, als hiernae volgen sal articulo 15.

2. Is geconcludeert, dat men altijts in sijnodo sal holden censueer in den anvanck des sijnodi[1]), off de gecommitteerde van elcker classe gecommitteert sijnde ock de bequaemste sijn, alles in conformiteet der

---

[1]) „in den — sijnodi", in marg. bijgevoegd.

resolutie van ridderschap ende eegenerffden, ende het uijtschrijven des h. drostes ende Gedeputeerde deser landtschap.

Ende sijn nae voerss. forme censureert de gecommitteerde des classis Emmen ende sijn van de E. heeren gedeputeerde voerss. ende domino Cornelio Hillenio, commissario Sijner Genade[1]) als ock den anwesenden broederen bequaem geachtet, gelijck ock de gecommitteerde des classis Meppel. Maer de van Rolde sijn broederlick vermaent, dat se sich in volgenden tijden voersichtiger in de electie ende deputatie sullen draegen, gemerckt gespoert wordt (elck sijn eer hierin onvercortet), dat wel bequaemer conden gedeputeert sijn gewest.

3. Sijn geresumeert de acten des lestvoergaenden sijnodi.

Ende is bevonden, dat sedert de tijt tot Dwingeloe in dienst is gecomen dominus Johannes de Noo, voermaels gewest sijnde dienaer tot Malden, welcke sijn testimonia doctrinae vitaeque anteactae vertoont hebbende is van den sijnodo angenoomen.

Tot Diever Theodorus Theodori, welck gecoemen is uijt Frieslandt van Bonbergen.

Tot Coeckange Bruno Hertung, welck daer overleeden is.

Tot Wapsterveen Georgius Keckius, welck een geruijmen tijt met sijn swaeger Anthonide gewoont heefft.

Dese voers. hebben den classi sufficiente testimonia doctrinae, examinis et vitae vertoont.

In den classe Rolde is gecoomen Rudolphus ter Horst, staende tot Roderwolde, de gecoomen is van Kappelen.

Dewijl deser genoemder personen testimonia niet sijn geexhibeert den sijnodo, is geresolveert, dat se den visitatoribus classium sullen vertoont werden, edoch dat in volgenden tijden aller nieuwer incoomender predigeren getuijchenissen, van de broederen haerer respectiver classe tot den sijnodum gecommitteert, den sijnodo sullen geexhibeert werden.

Sessio secunda.

4. Heino Bulling, visitator classis Emmen, heefft betaelt een pontgroot voer de prediger tot Zweel ende noch een pont voer de van Emmen, welck deselve schuldich waeren gebleeven vant jaer 1616, in conformiteet van den 11 artikel des doemaels geholdenen sijnodi.

5. Bevonden sijnde dat over de jaeren 1614 ende 1615 noch schuldich blijven Wilhelmus Johannis, p. tot Odoren, Fredericus Ilberi[2]), p. tot Peijse, ende Johannes Hoisingius, p. tot Eelde, elck in elcker jaer een pontgroot,

---

[1]) „ende domino — Genade", in marg. bijgevoegd.

[2]) „Ilberi", er staat „Iberi".

item overt jaer 1616 Alexander Teleking, p. tot Borger, Wilhelmus Johannis, p. tot Odoren, noch de van Sleen, Colderveen, Zuijtlaeren, Peijse, Gieten, Eelde, Rolde, Rode, Vries, Gasselte ende Hermannus Alers, is geresolveert, dat een ijder eerstesdaegess off tegens S. Merten ten langsten, tselve an den visitatori sijns respectiven classis sal overleeveren, alles in conformiteet sijnodaler resolutie hierover gearresteert.

6. Dewijl Henricus Jodoci, gewesen prediger tot Wapsterveen, sonder voerweten des classis ende tegens desselven gedaenen arresten uijt dese landtschap is vertrocken, schuldich blijvende een pontgroot, vervallen int jaer 1616, is verstaen niet nodich te sijn daer meerder op te letten.

7. Gelesen hebbende de ratificatie van Sijn Genad. over den 12 artikel des geholdenen sijnodi int jaer 1616, dicteerende dat het weduwengelt principaelick si dienende ten behoeve van de weduwen dergeener, de deselve in armoede coomen nae te laeten, ende daerover eenich difficulteet gevallen sijnde, hebben de Ed. heeren Gedeputeerde, doemaels tot de ratificatien desselfsten gecommitteert, als ock dominus Cornelius Hillenius verclaeringe gedaen de meeninge van Sijn Genad. niet te sijn, dat allenich arme weduwen sodaenige vijfftich gl. sullen genieten maer een ijder, de deselve sal begeeren, ende dat niet uijt een beneficie maer ex debito.

Hierop de broederen sijnodi acquiesceerende, sijn willich tot de continuatie sodaeniger betaelinge eens pontgroots jaerlix in forma der gearresteerder acte hiervan. Dewijl dan niemandt vant jaer 1617 ende 1618 betaelt heefft, maer een ijder der broederen, niemant uijtbesondert, het pont noch schuldich is, is geresolveert, dat de betaelinge [1] sal geschieden tegens eerstancoomende S. Merten, een ijder tselve betaelende an den visitatori sijns respectiven classis. Bi faute van dien sal tegens den [2] faliant worden geprocedeert in conformiteet van den 12 artikel des sijnodi, geholden int jaer 1616.

De landtschap is tot dato deses niet schuldich, dan hebben vant jaer 1617 ende 1618 betaelt ten vollen [3]).

8. Also volgens suaricheijt geresen is over de ratificatie van Sijn Genad., daerbi verboden wort, dat voortan geen gelt uijt der weduwen caste an eenige predigers dezer landtschap sal worden uijtgedaen, hebben de Ed. heeren Gedeputeerde sampt den heer commissarius Sijner Genaden

---

1) „de betaelinge" er stond eerst „dese misbetaelinge", verbeterd.

2) „den" er staat „ten".

3) „De landtschap — vollen", met dezelfde hand later bijgevoegd.

dominus Cornelius Hillenius [1]) angenoemen de voerss. suaricheijt Sijn Genad. voer te draegen, ten eijnde voerss. ratificatie van Sijn Genad. moege gemitigeert werden, in voege dat vant voerss. weduwengelt ock op behoorlicke renthe sullen moegen lichten de predigers deser landtschap, de genoechsaeme hijpoteque den rechte genoechsaem daervoer connen stellen off borge krijgen ende inbrengen, genoechsaem gequalificeert ende van goede middelen, welck deselffste voer denselven wil verhijpothiseeren, om op ende met deselfste bi faute van betaelinge te handelen als voer ende van sijn eijgen propere schulde veronderpandet, alles in conformiteet des rechtes.

9. Ende opdat seeckere notitie moege geholden worden van de penningen uijt der weduwen caste op rente uijtgedaen, is bevonden, dat Heino Bulling daervan heefft opgenoomen nae t'eijndigen des sijnodi 1616 tweehondert daler, bi [2]) welcke restet van renthe [3]) (elck jaer daervan gevende van elck hondert ses dergelijcke daler) 24 daler, welck hi anneemt tegen ancomstige S. Merten te betaelen.

Insgelijx heefft op voerss. tijt Onias Boetii opgenoomen hondert daler, waervan hi an rente schuldich is 12 daler.

Dese voerss. penningen sullen voerss. persoenen betaelen op genoemde tijt an handen der visitatoren haeres classis.

10. Op de saecke van Egbert Naerdinge tot Meppen, de hierbevorens beschuldicht is gewest met toverije om te gaen, heefft dominus Johannes Asscheberch angenoomen binnen 14 daege in den collegie te brengen seeckere conschap ende depositie eeniger huijsluijden, in welcke si verclaeren, dat noch daegelix veele luijden om raet sich tot voerss. Egbert vervoegen, sodat sie [4]) noch in haren [5]) handel continueert.

11. Also bevonden wert, dat den inholt van den 15 artikel, in vergangen sijnodo gearresteert, van den broederen niet is volgedaen, is geresolveert, dat in volgenden tijden een ijder de resolutie tot sijnen last staende sal voldoen. Bi gebreecke van dien sal de gebrekeling tot profijt der armen geeven een rijxdaler, off men sal met denselven procedeeren nae bester dispositie des sijnodi ende merite der negligentie, in voege

---

1) „sampt den heer — Hillenius" is in marg. bijgevoegd, en doorgehaald zijn de op „angenoemen" volgende woorden: „doer haer Ed. gecommitteerde, de tot de resumtie ende ratificatien deser artikelen sullen werden gecommitteert".

2) „bi" er stond „van", doorgehaald.

3) Op „renthe" volgde „daervan", doorgestreept.

4) „sie", er stond „he". In latere acta, ook 1622 a. 12 wordt zij „de wickersche Egbert Nardinge" genoemd.

5) „haren" er stond „sijn", doorgestreept.

dat ock alsnoch den inholt des voers. artikels van een ijder sal volgedaen werden op gelijcke poene.

12. Wat belangt het onordentlick proces bi den classe Rolde over de saecke Cuperi, is geresolveert, dat deselffste eernstlick sal werden vermaent sich henverners bedachtelicker in sodaenige saecken ende proceduier te draegen. Bi faute van dien sal haerluijden benoomen werden de absolute classicale macht om in sulcke saecken niet meer so absolutelick te procedeeren ende ijetwes decideeren, maer ten overstaen der visitatoren classis off dergeener, de van den sijnodo daertoe sullen committeert werden.

13. Johannes Cuperus heefft ingebracht an den sijnodo een seecker bescheijt des Ed. heeren drostes, in welcken de genoemde Ed. heer drost eerst informatie der saecken genomen hebbende van de geruchten, waermede voers. Cuperus was beruchtiget, voerss. Cuperum van sodaenige geruchten libereert, gelijck dan ock doet het sijnodus, genoemden Cuperum wederom ten vollen in sijnen dienst settende.

14. De sijnodus van den classe Rolde verstaen hebbende, dat deselve tot op desen niet meer quaets van voers. Cupero weeten, ende Cuperus verclaert ock niet quaets van den classe voers. off eenich broeder desselffsten te weeten, is genoemde classi imponeert silentium van voergangen saecken Cuperi. Ende beijde partijen vermaent sijnde tot reconciliatie, is deselve angenoomen ende voer den sijnodo met handttastinge geschiet [1]).

Sessio tertia.

15. Dominus Cornelius Hillenius heefft ingebracht het ontwerp eener forme der instructien ende credentzen, nae ende met welcke in nacomende tijden de deputati classium ad sijnodum sullen ablegeert werden, welck de sijnodus angenoemen heefft. Luijt als volcht:

Also bi den E. E. heeren ridderschap ende eijgenerffden der landtschap Drenthe is besloten, dat voertan de sijnodus Drenthina sal bestaen uijt vijff predecanten, van de respective classen gecommitteert, ende oversulx nodich is, dat nae de practike der anderer sijnoden off provinciael off particulier een ander orden werde onderholden, is tot vorderinge desselven voer goet ingesien ende geresolveert, dat eene der drie classen ende voer nu de eerste off ouste classe tot Emmen, de classe sijnodael sijnde, acht weken voer den ordinaeren tijt des sijnodi den anderen tween classibus sal anschrijven, dat si overdencken willen, off bi haer mochten sijn eenige gravamina, de in genere de gansche landtschap muchten angaen, ende dat

1) Het geheele art. 14 is in marg. bijgeschreven.

si de generalia gravamina, de bi haer bedacht off gevonden mochten sijn, denselven classi sijnodali daetelick sullen toeschikken, ten eijnde si de ontfangen hebbende de gravamina te saemen, de haere daerbi voegende, den anderen tween classibus terstont sullen overseijnden, ende dat ijder classe over deselve resolutie sal neemen, dat voorts ijder classe sodaenige vijff predigers sal ad sijnodum committeeren, de volgens de resolutie der E. E. heeren ridderschap ende eijgenerffden deser landtschap de bequaemste sijn, ock dat ijder classe haeren gecommitteerden ad sijnodum meede sal geeven: ten eersten een credentie, schriftelick bi den praeside ende scriba onderteeckent, waerin si verclaeren sullen, niet alleen dat si deselve gecommitteert, maer ock tevreden sijn hetgeene voer vast ende bundich te holden, wat de sijnodus off bi pluraliteijt off het overwegen ende gewichticheijt der stemmen sal resolveeren, met verbintenisse dat si haer daernae sullen reguleeren; ende ten tweeden een schrifftelicke instructie met gelijcke onderteeckeninge, waerin dat si gehouden sullen sijn uijt te drucken de gravamina met haere respective resolutien, insgelijx de particulare gravamina ende quaestiones, de si het gemeijne niet ansiende sullen moegen hebben, ende daerbi verclaeringe doen, dat si classen respective haer, als geseijt is, de resolutie sijnodi onderwerpen om de an te neemen ende vlijtelick te onderholden. Ende sullen de gecommitteerde der classen de schrifftelicke resolutien uijt de instructie getrouwelick voerleesen. Sal ock int jaer daeran de ander classe, te weten van Meppel ende daernae de classe van Rolde, de naem ende daet desselven sijnodalen classis hebben om nae voergenoemde orden te procedeeren ende also voertan per vices de orden onderholden. Sal ock voerts de sijnodus boven de poincten, in de instructie begrepen, nae voergaender wijse op sodaenige saecken letten ende resolveeren, de extraordinarie sullen moegen voervallen ende den sijnodo voergestelt werden om over deselve als voren te resolveeren ende de resolutien te achtervolgen. De gecommitteerde classium ad sijnodum bieengecoomen sijnde, sullen nae gedaene predicke voer het eerste, de credentzien gelesen ende in absentie van een ijder classe, wiens credentie gelesen is, so over de forma als gecommitteerde personen censura geschieden, ende deselve credentien ende personen bequaem gevonden sijnde, sal de vergaederinge praesidem, assessorem ende scribam eligeeren.

16. De visitatoren de twee verleeden jaeren haeren dienst vertreden hebbende, hebben rapport ingebracht van tgeene haer in voerss. tijt op de visitatie is bejegent, wesende sulx als volcht.

Gravamina classis Emmanae.

[A] 1. De predigers des classis Emmen verclaeren, dat si de quaestie

tussen dominum RUSIUM ende HENRICUM HOSINGIUM tot Sleen angaende de beschuldiginge over dominum RUSIUM gedaen, gewijset hebben op haer beijder verclaeringe ad sijnodum.

2. De prediger tot Dalen klaget, dat daer ter plaets noch twee viccarien als ock noch andere viccariengoet tot sijn naediel versettet si.

3. De prediger tot Coeverden verclaert, dat hi van de kerckvoochde over de kerckenreeckenunge niet begeert wert, gelijck voerss. prediger ock niet gevordert wert bi de reeckenunge vant gasthuijs.

[4.] Censuram belangende is alleen een swaericheijt voergevallen tusschen HEINONEM BOLLING ende HOSINGIUM, de civile magistraet respecteerende.

Classis Meppel.

[B] 1. De prediger tot Havelte claeget, dat de schoelmeester aldaer tegens sijn wille in den schoeldienst continueert met grote onstichtinge.

2. De prediger tot Wapsterveen ende Dwingelo verclaeren, dat offwel schoon si een schoelmeester hebben, dannoch deselve geene membra ecclesiae sijn.

[4.] Belangende censuram is niet straffbaers bevonden excepto WESSELO, qui suspensus.

3. Noch claecht het classis Meppel, dat tegens haer geschiede vermaeninge tot groote onstichtinge der gemeente van Meppel een seecker hijlick tusschen JAN KIERS ende NIESKEN WOLTERS aldaer bovenmaete gedifferееrt wert. Versoecken hierop der E. heeren ende des sijnodi advijs.

[5.] De prediger tot Dwingelo versocht van de E. heeren Gedeputeerden, dat soveel moegelick de viccarien bi de pastorie muchten gevoecht werden, dewijl de opcomsten der pastorie aldaer so sober vallen, dat geen prediger daeruijt leeven can.

[6.] De prediger tot Diever klaecht overmaels, dat noch toe aldaer geen kerckvoochde bevonden worden.

[7.] Nieveen, Havelte ende Dwingelo claegen, dat de kerckvoochde in haer bijwesen geen reeckenunge doen.

Classis Roldanae.

[C 1.] Zuijtlaeren, Roen, Rowolde, Gasselt claegen, dat si geen schoelmeester hebben. Ock begeert de prediger tot Gasselt in specie ontslaegen te wesen vant luijden, kercke schoon te maecken, toe ende op te sluijten, waeter te brengen in de kercke tot behueff der doope, als competeerende niet den prediger maer eenen coster. Is ock niet in sijn beroepinge uijtbescheijden.

[2.] Klaegen de predigers tot Rowolde, Roon, Eelde, Zuijtlaeren ende Rolde in specie, dat se niet genoech onderholts hebben haer huijsholdinge eerlick ende behoorlick toe besorgen, gelijck ock in den anderen classibus.

[3.] Anloe, Zuijtlaeren, Roon ende Vries klaegen, dat se niet geroepen werden bi de kerckenreeckenunge.

[4.] Anloe, Zuijtlaren, Roon, desgelijx ock Dalen, Zweel, Borger ende Westerborck klaegen, dat het armengelt van de pastorijen niet in haer handen comt, ock niet met haer weeten uijtgedielt wert off in haer presentie.

[5.] In censura is voergevallen de saecke CUPERI ende HOSINGII, gelick ock WIRICHII, daervan de classe sal reporteeren.

Gravamina generalia.

[D 1.] Begeeren de samptlicke classen, dat uijt een ijder classe muchten eenige deputeert werden, welcke met, over ende an waeren, wen de sijnodaele acten geratificeert werden.

[2.] De respective classes verclaeren eendrachtich, dat se onmoegelick met stichtinge cathechismum ALEGONDI invoeren connen.

[3.] Also hierbevorens an de landschap door voergevent van seeckere predigers angeholden is om een goede schole tot Meppel te holden, begeeren alsnoch, dewijl sulx tot sonderlinge eere Gaedes dient, de E. heeren hierin alle moegelicke assistentie op het ancomstige versoek der van Meppel betoonen willen.

[4.] Versoecken de classes vrundtlick, dewijl doorgaens dat tractement geringe ende de onwetenheijt der pachters groot is, off niet sulde geschien moegen, dat in den opslach van pachterien de predigers haere consumtien vrij muchten genieten, onder conditie dannoch bi alsoveer eenich prediger muchte bevonden werden, welcke eenige ontrouwicheijt onder dese bewesen ende toegelaetene vrijheijt plegen mucht, nae der E. heeren arbitratie gestrafft werden.

[5.] Klaegen ock over de groote onstichtinge, welke door de uijtinge over de dooden geschien.

[6.] Off op begeerte der classen niet mach een visitatie geschieden over de boecke der predigers, welcke vermoedet werden sich met gesonde authoren niet genoechsam tot contentement van haer gemeenten versorcht te hebben.

17. Angaende het eerste gravamen classis Emmanae, alsdat JOHANNES RUSIUS soude angeclaecht sijn van HUSINGIO, p. tot Sleen, des Arminianismi, welcke anclachte soude sijn geschiet ter presentie des heeren GOCKINGA, gelijck hi ock namaels bekent tegens[1]) dominum HEINONEM[2])

---

[1]) „gelijck — tegens", bijgeschreven boven de woorden „als ock meede", die doorgeschrapt zijn.

[2]) „Heinonem" er staat „Heinonis".

Bolling ende Johannem 1) ab Asscheberch. Ende dominus Cuperus ende Herbertus Brachtesende hierop an hem gesonden sijnde om hiervan de waerheijt te beconschappen, heefft hetselve ontkent.

Resolveert het sijnodus, dat het classis neffens de visitatoren voerss. Husingium voer haer sullen citeeren ende van hem informatie hiervan neemen. Sijn verclaeringe gehoort hebbende sal voers. classis ende visitatoren deselve examineeren ende confereeren met de beschuldiginge des voergemelten heeren Gockinga ende bekentenisse voers. predigeren, deselve confereert ende geexamineert hebbende hierin disponieren nae behoren, tsij met suspensie off gelick si sullen bevinden kerckelick te behooren nae eijsch der saecke.

Dominus Rusius hierop sijn verclaeringe gedaen hebbende, alsdat hi niets en heft tegens de leere, vervaetet in den Heijdelberchsen Catechismo ende Nederlansche Confessie ende duslange van de waere Gereformeerde leeraeren geleert, maer dat hi bi deselve eenvoudelick nae inholt der onderteeckeninge blijfft, ende beloofft ock alsnoch tot meerder verseeckeringe hiervan confessie te doen schrifftelick off mondelick, sovaecke sulx nodich soude bevonden werden, ock meede omgevraecht sijnde off ijmandt weet, dat voers. Rusius met voers. dwaelinge soude ingenoomen sijn ende van den broederen hierop: neen, verclaert sijnde, is dominus Rusius van sijnodo van voers. anclachte libereert.

18. Belangende de clachte des predekants van Coeverden, alsdat deselve niet geroepen wert bi de reeckenunge der kerck ende gasthuijsgoederen, is resolveert, dat voers. Onias hierover hem an den heeren drost sal addresseeren.

Gelijcke clachten ock van anderen predigeren deser landtschap geschiet sijnde, sullen hiervan haer clachte an den heeren drost ende Gedeputeerde instellen, welcke deselve alsdan hierin willen mainteneeren, als tot beste stichtinge sal bevonden werden te gehooren.

19. Op de eerste clachte des classis Meppel over Godefridum Pauli heefft het sijnodus an den heeren drost ende Gedeputeerde versocht, dat haer Ed. will gelieven te scrijven an de gemeente aldaer, dat gemelte Godefridus van den schoeldienst moege removeert werden, twelck haer Ed. hebben angenoomen, doch dat de classis Meppel sal letten, off ock kerckelick met hem geprocedeert si.

[19*b*.] Wat angaet de verscheijden andere clachten als van quade bestellinge der predekantenhuijsen, datter geen kerckvoochden sijn op verscheijden plaetsen; sobere onderholdinge der predicanten 2) ende wat

1) „Johannem" er staat „Johannis".

2) „sobere — predicanten" in marg. bijgevoegd.

sunst dergelijcke [1]) ende andere onordeningen anlanget, sullen de classes sich reguleeren na den 31 artikel des verleeden geholdenen sijnodi int jaer 1616.

Sessio quarta.

20. tSijnodus gehoort ende volgens geexamineert hebbende de reedenen bi de predigers des classis tot Meppel ingebracht over de suspensie Wesseli Hoffmans, predigers op Zuijtwolde, ende daerneffens gelet op de getuijchenissen, bi denselven Wesselum daertegens overgelecht, gelijck ock op de declaratien ende defensien hinc inde bi monde gedaen, is nae rijpe deliberatie eenhellich verclaert, dat voerss. Wesselus voer dese instantie geabsolveert wert van de suspensie om wettelicke reedenen, de den voerss. sijnodo daertoe hebben bewogen, sulx dat hi sijnen dienst op Zuijtwolde voertan sal moegen vertreden, ter tijt finalick in dese saecke sal wesen gedaen. Ten welcken eijnde gecommitteert sijn neffens de beijde visitatoren uijt Emmer classe Heino Bulling, p. tot Dalen, ende uijt Rolder classe Johannes Rusius, p. tot Assen, dewelcke ter eerster gelegenheijt op seeckeren dach daertoe te bestemmen haer gesaementlick transporteeren sullen op Zuijtwolde ende andere plaetsen, daer si sulx bevinden sullen meer te behooren, ende aldaer pertinente informatie neemen van des voers. Wesseli leer ende leevent, ende wat genuegen sijn gemeente over sijn persoon ende dienst hebbe. Ende sullen van sulx rapport doen an de heer drost ende Gedeputeerde, dewelcke neffens de voers. predigers daerin absolutelick tsi tot continuatie, suspensie off deportement van sijn persoon ende dienst procedeeren sullen, gelijck in recht, reedenen ende billickheijt bevonden sal worden te behooren. Ende sullen de predigers des classis Meppel vrijstaen twee predigers uijt haeren middel te committeeren, de de voerss. informatie sullen moegen biwoonen, sonder nochtans daerover mede te moegen stemmen.

21. Ende also verstaen wort, dat de predigers des classis Meppel geduijrende des Wesseli suspensie den tijt van vijfftijn weecken bi boerte de kercke op Zuijtwolde niet en hadden bedient, gelijck si in conformiteet van de sijnodale resolutien waeren schuldich gewest, sijn daerover vermaent hijrnaemaels daerop voersichtelick te willen letten, ten eijnde de gemeenten niet so langen tijt vant gehoor des gotlicken woorts ende bedieninge der sacramenten ontblotet moegen werden.

Sessio quinta.

22. Hoisingius, p. tot Eelde, van den classe beschuldicht sijnde, dat hi sich alsnoch verloopt met excessive dronckenschap, bose ende vuijle

---

[1]) „dergelijcke" er stond „solcke", doorgestreept.

woorden, reeden ende gebeerten, ende dat hi tegens kerckenordenung twee personen heefft geproclameert ende copuliert, ende noch overmaels twee personen tot tweemael geproclameert, is geresolveert, dat Hoisingius hierover sal sijn gesuspendeert tot op S. Merten ancomstich, bi soveer Sijn Genaed. middelertijt niet weder te lande comt, ende sal dan voorts wederom predeken bi provisie tot de wedercomst van Sijn Genad. ende resumtie der resolutien deses sijnodi, alwaer alsdan bi Sijn Genad. ten overstaen van de Ed. heeren drost ende Gedeput. daertoe gecommitteert met den heeren commissario Hillenio, sal moegen gedisponeert werden, als in dese saecke tot stichtinge der kercken Gaedes bi haer E. sal bevonden werden te behooren. Alles nochtans in sulcken verstande, dat hi, so hi sich weder comt te verloopen tegens ijmandt int particulier binnen den tijt der suspensie off toecomst van Sijn Genad., de facto van den classe van sijn dienst sal werden deporteert. Indien doer negligentie des classis hierop niet wort gelet ende de resolutie volgedaen, sal tegens tselve nae behooren geprocedeert werden.

23. Wat angaet het eerste gravamen generale classium, waerin versocht wort, dat uijt ijder classe eenige muchten gedeputeert werden, welcke met, aver ende an waeren, wanneer de sijnodale acten geratificeert worden, wort verstaen, dat tselffste wert geremitteert an Sijn Genad. om hiervan verclaeringe gedaen te werden, als de resumtie deser sijnodaler acten geschieden sal.

24. Opt tweede, waerin de broederen eendrachtelick verclaeren onmoegelic te sijn, dat de catechismus Alegondi met stichtinge bi sijn gemeente ingevoert conne worden, is concludeert, dat ijder prediger alle vlijt sal anwenden, dat in haer plaetsen ende bi haer gemeenten deselve noch moege angenoomen werden, ten eijnde de jonge juecht deselve als haer bequaem moege leeren.

[24*b*.] Belangende het derde, waerin de predegers alsnoch van de Ed. heeren drost ende Gedeputeerde versoecken, dat haer Ed. wil gelieven alle moegelicke assistentie te betoonen, dat op het versoeck der van Meppel een goede schole te Meppel muchte geholden werden, wert verclaert, dat de predigers daerop met alle neersticheijt op den landtdach sullen anholden, waertoe dan haer Ed. de goede handt bieden willen.

25. Angaende het vijffte, waerin geclaecht wort over de groote onstichtinge, welcke doer de uijtinge over de dooden geschiet, daerop is geresolveert, dat op den landtdach versocht moet werden een placcaet tot affschaffinge ende weeringe sulcker onordentelickheijden.

26. Opt seste, waerin versocht wert, offter niet een visitatie solde geschieden moegen over de boecken der predigeren, welck vermoedet werden sich met gesonde autoren niet genoechsaem tot contentement haerder gemeente versorcht te hebben, is besloten sulcken visitatie wel te moegen geschieden. Sal ock versocht werden bij Sijn Genad., dat tselve moege meede gestelt werden in de instruction der visitatoren.

27. De visitatoren van dese twee verleden jaeren, den dienst der visitatie vertreden hebbende ende uijtgegaan sijnde, is over haere persoonen omgevraecht, van off si haer ock nae behooren in haeren dienst volgens haere commissie gequeeten ende deselve volgedaen hebben.

Is daerop verclaert, dat op haeren dienst niet te seggen valt, ende sijn daerover bedanckt geworden.

28. Is vorts geprocedeert tot nominatie van eenen nieuwen visitator in plaetse domini Themonis ab Asscheberch, dewelcke als d'ouste in dienst sijnde daervan ontslaegen werdt, doch bi provisie den dienst vertreden sal, totdat den ancoomenden nieuwen visitator sijn commissie sal worden toegesonden.

Ende sijn bi meesten stemmen des sijnodi genomineert uijt het getal des Meppeler classis: dominus Johannes Anthonides, p. tot Havelte, Hermannus Johannis, p. tot Colderveen, ende P. Romeling, p. tot Rune, uijt welcken drie bi Sijn Genad. sampt gecommitteerde van drost ende Gedep. een prediger sal vercooren werden tot visitator volgens voergaende resolutie om den dienst der visitatie voer den ancoomenden jaere neffens Alexandrum Teleking ende Johannem Cuperum als tegenwoordich olste visitatoren te verrichten op commissie ende instructie, de denselven ter eerster gelegentheijt toegesonden sal worden.

29. Opt versoeck, gedaen bi Hendrick Jansen van wegen de naegelaetene kinderen van Johanne Eckio, in sijn leeven gewesen prediger tot Rolde, ten eijnde deselve gevolcht soude moegen worden eenich subsidium tot derselver onderholt uijt der weduwen penningen daerto gedestineert, is verstaen, dewijl vaeder ende moeder beijde derselver kinderen overleden sijn, dat de naegelaetene weeskinderen tsaementlick jaerlix sullen van nu voertan hebben te genieten van deselve penningen vijfftich k.gl., ter tijt si tot sulcke jaeren gecoomen sijn, als de sijnodus hiernaemaels sal ordelen, dat deselve haer cost selffs sullen connen verdienen, mits dat alle jaeren in sijnodo testimonium sal ingebracht werden, dat se noch leeven ende hen wel draegen, op poene van een pontgroot off meerder, naedat de sijnodus sal bevinden haer negligentie in dese saecke te meriteeren.

30. De gecommitteerde van drost ende Gedep. hebben in sijnodo doen

lesen een seeckere missive der Hooch Mogender heeren Staten Generael, in dato den 25 Junij 1618, met de ingestelde concepte van de artikelen, waerop in sijnodo nationali de vijff questioese poincten ende de geschillen daeruijt geresen geexamineert ende tot ruste der kercken undergelecht sullen werden, versoeckende daerbi haer HoochMogentheeden, dat de landtschap Drenthe gelieven wille twee godtsaelige, geleerde ende vredelievende predekanten uijt desen sijnodo te deputeeren om tsijner tijt op den anstaenden sijnodum nationalem ten voers. fine gesonden te werden.

Daerop het sijnodus gelet hebbende, hebben met eendrachtigen stemmen tot deselve commissie gedeputeert: dominum Patroclum Romeling, p. tot Rune, ende Johannem Antonidem, p. tot Havelte, van welcke genomineerde personen de heer drost ende Gedep. an ridderschap ende eijgenerffden rapport sullen doen om derselver goetvinden daerop te verwachten, gelijck meede op deselve landtdach ordre sal gestelt werden, wat vacatien ende dachgelden deselve geduijrende haer commissie sullen hebben te trecken, gelijck ock bi voers. landtdach, ten overstaen van de visitatoren ende uijt elcker classe een prediger, sal worden gedepescheertt instructie ende credentz, waermeede de gecommitteerde personen ad sijnodum nationalem sullen ablegeert werden.

Sijn [1]) volgens uijt het classe Emmen hiertoe genomineert ende committeert dominus Heino Bolling, p. tot Dalen; uijt den classe Meppel Hermannus Johannis, p. tot Colderveen; uijt den classe Rolde Henricus ab Holle, p. tot Anloe.

Sessio sexta.

Censura.

31. In censura classium generali is geen classe strafbaer bevonden.

32. Also de deputati des classis Emmen geproponeert, hodat Wesselus Kannegieter, prediger tot Zweele, nae als vooren sich seer ergerlick in groote dronckenschap dede verloopen ende nochtans hetselve constanter socht te verdeedigen, gelijck hi Wesselus in censura classis, den 6 Augusti tot Hesselen gecelebreert in presentie visitatorum, solde verloochent hebben, dat hi in de dronckenschap tot Assen begaen niet coste overtuijget werden, waerom dan de deputati informatie nae haer hebbende last van sijnodo begeert, is verclaert, dat de voerss. Wesselus Kannegieter niet eenmael ter gedachter plaetse sich in dronckenschap verloopen, maer tot twee verscheijden tijden also droncken gedroncken heefft, dat hi Wesselus in de collegie, voert gerichte der E. heeren drost ende Gedep. erschijnende om sijn saecken te ageeren, aldaer sijn propositie off reedenen niet heefft

1) „Sijn", er staat „Sijns".

connen uijtvoeren, jae dat ock gedachte WESSELUS in dronckenschap op de plaets voer de collegie tot Assen geloopen ende salva reverentia gevomeert hebbe. Over welx alles naedemael het sijnodus met groote bedroefenisse gelettet, heefft hetselve sijnodus den anwesenden deputatis classis Emmen gelastet den WESSELUM als een dronckaert ende loegenaer sonder eenich favoir off similatie ter eerster tijt met suspensie off deportement straffen. Bi gebreck van sulx salt sijnodus tegenst classe selffs met eernst hebben naerders te procedeeren.

33. Dewijl het sijnodus verstaet, dat alsnoch tegens sijnodale acte, hiervan bevorens gearresteert, eenige personen sich onderstaen niet geexamineert sijnde op seeckere plaetsen deser landtschap te predigen, resolveert het sijnodus, dat een ijder sich hiernaemaels daervoer sal wachten, by poene dat de overtreders van dien sullen staen ter censure des sijnodi.

Aldus geresolveert, geresumeert ende gearresteert in de sijnodale vergaederinge, gehouden binnen Assen ten voers. dage ende geeijndiget op den 4 September 1618, wesende dese vergaederinge met een predige beslooten.

ALBERT HAEGHEWOLT.
H. WEIJNICHMAN, 18, 45.
CORNELIUS HILLENIUS, dienaer Jesu Christi tot Groningen.
THEMO VAN ASSCHEBERG, ecclesiastes in Meppel, pro tempore synodi praeses.
HENRICUS VON HOLLE, m. d. zu Anlo, sijnodi durantis assessor.
HERMANNUS JOANNIS, ecclesiastes in Colderveen, pro tempore sijnodi scriba.
HEINO BOLLINCK, pastor in Dalen.
ALEXANDER TILEKINCK, pastor to Borger etc.
JOANNES VAN ASSCHEBERCH, pastor in Hesclen.
JOHANNES RUSIUS, ecclesiastes in Assen.
FRID. ILBERI, ecclesiastes in Peijse, 29 [1]).
RODOLPHUS MEJERUS, dienaer tot Vries.
JOHANNES WIRICHIUS, verbi m. Suitl.
JOANNES ANTONIDES, pr. tot Havelte.
JOHANNES DE NOO, pastoor tot Dwingeloo [2]).

---

1) „29". Dit getal duidt zeer zeker den leeftijd aan. Ook de secretaris Weijnichman (zie boven) plaatst in de togen achter zijn handteekening sedert 6 Nov. 1602 geregeld twee cijfers, waarvan het bovenste het jaartal der eeuw en het beneden geplaatste zijn ouderdom aangeeft. Omdat we dit over 't hoofd gezien hadden, kan deze omissie nu nog worden hersteld.

2) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

Acten des sijnodi, gehouden binnen Assen den 7 Septemb. 1619.

Sessio 1[a].

1. Voerersten is (na anropunge des namens Gots, van den praeside des vergangen sijnodi g'schijdt), volgentz het 15 articul des lestgehouden sijnodi ingebracht den credentzbrieff des classis Emmanae, bij denwelcken gecommittertt sijn uith haren middell omme desen sijnodo mede bij te wohnen: Onias Boetii, p. tot Coverden, Alexander Tilekinck, p. tot Borger, Heino Bollingh, p. tot Dalen, Albertus Dwiterus, p. op Roswinckell ende Herbertus Brachtesende, p. tot Emmen.

Ende naedat op den inhouden desselven credentzbrieves als ock op d'afgesondene predigers behorlick was gelett, is bij die anwesende broders des synodi verstaen den vornoemden credentzbrieff in forma gestelt te wesen, gelick oick bij deselve verstaen is, dat vor dese instantie geene bequamer predigers uith denselven classe gesonden hebben konen worden.

2. Volgentz is mede gelett opten credentzbrieff, ingebracht bij de gecommitteerde des classis Meppel, darbij tot desen sijnode afgesonden ende volgens de lestgehouden sijnodael resolutie gecommitteert sijn: Themo van Asscheberg, p. tot Meppel, Patroclus Romelingh, p. tot Ruine, Johannes Anthonides, p. tot Havelte, Hermannus Johannis, pr. op Colderveen, ende Bertholdus Pauli, p. tot Blijdenstede, dewelcke gecommitteerden als oick credentzbref voer goett gekent ende angenhomen sijn.

3. tClassis Roldana ingebracht hebbende haer credentz, is deselve in sijn forma befonden. Die persohnen angaende, als dar sijn: Johannes Cuperus, p. tot Gasselte, Rudolphus Meijerus, p. tot Freess, Henricus ab Holle, pr. tot Anloe, Nathanaël Gisius, pr. tot Rolde, ende Johannes Rusius, pr. t'Assen, sijn ter deser instantie geen bequamer befonden, doch is defect geweest ende befonden, datt deselve van den praeside ende scriba niet is ondertekendt geweest. Hirop is verclarungh gehort, alsdat dieselve ondertekenungh niet geschehen en sij, doerdien de praeses ende scriba selven sijn gecommitteertt. Ende is deselvige excusatie vor goett erkent[1]).

4. Is vorders na gedane predigte gedaen van Heinone Bollingh, pastor tot Dalen, uttet 13 cap. Joh. vers. 34, 35[2]) geprocedert tot d'electie praesidis, assessoris et scribae. End sijn met meeste stemmen vercosen:

---

1) „Ende — erkent" is later bijgeschreven.
2) „na gedane — vers. 34, 35" is in marg. bijgevoegd.

in praesidem dn. ONIAS BOETII, pastor tot Coverden, in assessorem dn. PATROCLUS ROMELINGH, pastor tot Ruinen, ende in scribam JOHANNES RUSIUS, pastor t'Assen.

5. In dewelcke vergadderungh ock tegenwordigh sijn geweest als gecommitteerde van de gestr. edlen ehrnfesten etc. h. drost ende Gedeputeerde Staten deser landtschap Drenthe d'Ed. joncker STEPHANUS AB HORNKENS ende d'ehrnfeste etc. HERMAN LUNSCHEDE ende HUBERTUS WEINICHMAN, respective medegedeputeerde ende secretarius van de vorss. lantschap.

Sessio 2.

[5b.] 1) Hirbeneffens is ock gecomparert d'ehrweerdige wellgeleerde etc. dn. CORNELIUS HILLENIUS, pastor tot Groningen, als gecommitteerde van den welgeboren hern, h. WILHELM LODEWIGH, grave van Nassouw, Catznelebogen etc., stathouder in Vriesland, stat Groningen ende Omlanden ende Drenthe, met commissie als folget:

WILHELM LUDWIGH, grave van Nassou, Catzenelnbogen etc., statthouder in Vriessland, statt Groningen ende Ommelanden, Drenthe etc. Naerdien eener christliken overicheitt voor allen incumbert sorge te dragen, dat die waere godesdienst wel bestelt ende onderhouden, ende hiertegen alle valsche leere, desordre, ende wes der suiveren religie contrarie ende hinderlick is, geweert ende uitten wegh geruimt ende volgens de kercke Godes bij alle wegen ende middelen befordert werden, ende wij ons oversulx ock schuldigh kennen te helpen handthaeven alle alsulcke ordonnantien, statuten ende resolutien, als ten vorschreven eijnde gemaeckt ende gearrestert sijn ten behove van de kercken van onsen guvernament ende besonderlick van de lantschup Drenthe, ende mitz onse absentie ende andere vorfallende occupatien noodigh finden jemandt in onse plaetze te committeren, die niet alleen in kercklike regerungh erfaren is, maer ock continuatie hebbe van de kercklicke saken der lantschap vorschreven, omme also neven den drost ende Gedeputeerden derselver lantschap des te beter waer te nhemen ende te helpen vourtsetten, wes strekende is tot welstandt van de kercke aldaer, tott handthavinge van de vorss. ordonantien ende resolutien ende affweringe van tgene daertegen stridet, vornamentl. mede tot effectueringe van alle tgene bij den sijnode nationael goetgevonden is ende geconsentiert, ende te dien fine t'assisteren die sijnodaele vergaderinge, tegen den sevenden van de naestcomende maent Septembri uitgeschreven, so ist dat wij hiermede gecommitteert hebben ende committeren mitzdesen den weerdigen ende hoochgeleerden COR-

1) De nummers tusschen [ ] zijn met hedendaagsche hand bijgevoegd.

nelium Hillenium, diener des godtliken wordts binnen Groeningen, omme neven den vornoembden heeren drost ende Gedeputeerden goede opsicht ende sorge te draegen ende de handt daran te houden, dat de vorss. kerckenordinantien, statuten ende resolutien, ock voertz alle andere goede ordre allomme in de kercken vorss. wel ende behoirlick geobserveert ende int tegendeel alle ungeregeltheitt, schandaell ende ergernis voorgekommen, verhindert ende wechgenomen, ende te dien effecte de vacerende plaetzen met welgequalificeerde predigers versien ende niemandt dan in conformiteet van de voorschrevene resolutie vant sijnode nationaell te werck gestelt weerde, alsmede omme op de vorss. synodaele vergaderinge te compareren, de besongne aldaer vallende met trouwen advijs te seconderen ende na eisch van saken te helpen expedieren, ende vorts alles te doen ende te helpen verrichten, wat den dienst van de kercken befonden sall werden te requireren, versoukende, begerende ende ordonnerende allen dengeenen, die desen angaen magh, den vorss. Hillenium int effectueren van tgene voorschreven is ende daeraen dependeren mach, behoirlick te verstaen, te respecteren ende t'obedieren.

Actum sGravenhage den 26 Augusti 1619 stijlo veteri. Onderstondt:

Wilhelm Ludwigh, graff zu Nassauw etc.

6. Is geprocedert tot de resumptie der acten des lestgehouden sijnodi.

Ende is befonden, datt seedert lestledenen sijnode in den kerckendienst sijn gekommen: erstlich in classe Emmana, ende dat tot Sleen Jodocus Ekell. Ende sijn volgentz de vorgaende resolutien sijne testimonia anteactae vitae vertoont ende darbeneven het classicael getuichnisse angaende de lehr ofte texamen met hem gehouden angehort, deses inholts dat he van allen hovetponcten christliker lehr ende religie orthodoxe et sufficienter geantwordett ende darin wel bestaen hebbe, worin het sijnodus acquiescert ende hem vor een membrum sijnodi annehmt. Ende also in de beropungh, hem vant carspell van Sleen gegeven, befonden conditien stridende tegens vorgaende sijnodael resolutien, werdt dem classi Emmanae van de sijnodo g'ordonnertt omme die gemeente tot Sleen te vermahnen tot afstand van solckes. Bij weigerungh van dien sall het classis solckes den h. drost ende Gedeputeerden andienen omme behorlick darin versehen te worden.

Ten anderen is in classe Meppelensi gecomen tot Cuikange nämbl. Hermannus Tebbetman, welckers getuichnissen van sin wel gevörde levend ende int besonder van de goede stichtungh in Godes kercke gedaen te hebben gelesen sijnde ende bij den classe bericht gedaen wesende, dat hij in den examine (van den classe, ten overstaen der visitatoren geholden), heeft konen bestaen, sijn bij den sijnodo sine testimonia vor goet erkendt

end henvolgentz pro membro sijnodi angenomen, doch met dese cautie dat henvorder die classen respective sollen sorge dragen, dat in den testimoniis expresslick utgedruckt sij, dat sie gesont in lehr ende gloven sijn.

Ten 3 in classe Roldana tot Gieten[1] neuwes gekomen Bernardus ab Holle, gewesen pastor tot Borkeloe, wiens getuichnissen geexamineert sijnde binnen bij provisie vor goet gekentt ende volgentz dien ock pro membro sijnodi angenohmen. Maer also in den testimonio classis Sutphaniensis niet wort utgedruckt bij henluden g'examineert te sijn, wert hem mitzdezen geordineert bij erster gelegenheit den visitatoribus classium solckes te verthonen, offte reden van den classe van wegen dessolvigen onderlatungh in te brengen, indient onderlaten is.

7. Angaende die betalungh van de pondengroet met den ankleve van dien (tot onderholt der respective prediger weduwen, die sie komen na te laten)[2] is verstaen, dat men tselve utstellen sall tot op die beswarnussen ofte bedenckungen, de van tselve darna vorfallen werden, omme dan darop geresolveert te mogen worden.

Sessio 3.

8. Also met leetwesen bij den synode verstaen is, dat op de verscheden clachten ende vertochten van de toverien Egberts Naerdingh tot Meppen noch geen straffe gedaen is, niettegenstaende alle die remonstrantien ende resolutien dartegens genohmen, ende verstaen wert, dat die h. drost Eusum hir ter plaetze morgen of overmorgen komen wert, is goettgefonden die sake tot de compst van sijn gestr. ut te stellen omme alsdan darvan met sin gestr. naerder te spreken.

9. Ende wan alsnoch befonden wort, dat den inhoudt van den 25 articull, gearrestert in den sijnodo den 10 Sept. anno 1616 gehouden, nopende het incomen ende beropen van de neuwe predigers, doergaentz bij de naeste predigeren deeser lantschup niet en is vollgedaen, is omme wetlike reden den synodum dartoe moverende goetgefonden ende geresolveert, dat de gen. resolutie afgeschreven ende bij de heren drost ende Gedeputeerde omme meerder authoriteets willen den gemeenten ende kerckvoegden respective in een jeder kercke afschrifft darvan togesonden sall worden, omme bij desolvige kerckvogden in bewarnus gehouden offte te boeck gestelt wesende, sie hernamahls geene ignorantie hebben te praetenderen, hetwelcke bij die gecommitteerden van d'E. E.

---

1) „tot Gieten", in marg. bijgevoegd.

2) In marg. staat hierbij: „vide articulum 22".

heren drost en Gedeputeerden angenohmen is g'effectuertt te sullen worden. Ende sullen de predigers der respective classen, so haest een ut densolvigen classe sal komen te vertrecken offte te versterven, gehouden wesen sodanigen gemeente anmanungh te doen omme den inhoudt darvan t'achtervolgen, op poene te vorn darop gestelt.

10. Die predigere des classis Meppell geclaegt hebbende, dat Gotfridus Pauli, schoelmeester tot Havelte, alsnoch continuere in sinen denst darselvest niettegenstaende de resolutie, vergangen sijnodo darover genohmen ende d'anschrivungh, bij de h. drost ende gedeputeerden gedaen, versochtt het sijnodus de h. drost ende Gedeputeerden avermahls te willen doen omme hem de facto van den schoeldienst t'ontholden onder poene dartoe te stellen, ende dat mede den prediger tot Havelte copie van dit schriven togesonden moge worden.

11. D'anwesende predigers des classis Meppel, beschuldiget hebbende den deputatos des lastgehouden synodi, van dat desolve niet voelgedaen hebben die resolutie over den persohn Wesseli Hoffmans, predigers op Suitwolde, doemaels genhomen ende darop derselver deputaten verantwordinge gehort, ock gelett hebbende op de verclarungh bij den h. drost ende Gedeputeerden, den 15 Octobris 1618 opt rapport van de vorss. deputatis gepasseert, is bij den synodo na overwegungh van alles verclartt, ofwel de vorss. deputati eenigermaten vorsichtiger in haer commissie hadden behoren te gaen, nochtans omme dese questie t'assopieren ende omme meerder misverstanden vor te kommen, dat de sake verbliven sall bij de verclarungh van den h. drost ende Gedeputeerden vorss., waernae sick sowel d'eene als d'andere sullen hebben te reguleren, ende sullen dienvolgens tclassis Meppel[1]) denselven Wesselum bij provisie vor membrum hares classis houden ende erkennen.

12. Sijnodus gelettet hebbende op de resolutie des sijnodi, den 1 Sept. 1616 aver den persohn Johannis Hoisingii, pastor t'Elde, ende op de ratificatie van Sijn Gen. darop gevolget, van datt he de facto van sinen dienst soude worden gedeportert, so wanner he sick in dronckenschap ende andersins sick soude komen t'ontgaen, ende met leetwesen verstaende dat he sick in dronckenschap, fechten ende andersins[2]) overmahls verlopen heefft, is bij eenhellige stemmen geresolvert, datt bavengen. Hoisingius mitzdesen van sinen denst sall sijn ende bliven gedeportert, ten ende de kercke Christi van solck een ergerlick persohn eens moge

---

1) „tclassis Meppel" in marg. bijgevoegd.
2) „sick soude — andersins" in marg. bijgevoegd.

gefrijett werden, woervan hem copie sall togestuirt worden, ten ende he hem darna hebbe te regulereren.

Ende versocht die sijnodus, dat d'E. E. h. drost ende Gedeputeerden gelieven willen deese resolutie ter executie te stellen ende de gemeente seriouse anmanung te doen, dat sie tegens den anstaenden Maij [1]) haer met een bequaem ende behorlick prediger versien. Ende sallt classis van Rolde gehouden wesen d'gemeente insinuatie te doen van de resolutie [2]), over de beropungh der prediger anno 1619 genohmen.

13. Op d'afschaffungh van de utungen over de doden, waervan in lestleden synodo resolutie genohmen ende bij Sin Gen. ratificatie darop gedaen is, is verstaen, dat de predigers respective gehouden sollen sijn na haer uterste vermogen haer gemeente tot afstand van dien te vermanen, ende dat de 3 visitatores op naesten landtsdagh bij requeste solen anhouden, ten ende dor placcaten van de ridderschafft ende egenerffden darentegens versehen moge worden.

Sess. 4.

14. Gelettet hebbende op de resolutie, in de lestgehouden sijnodo genohmen over Wesselum Kannegieter, prediger tott Sweel, darbij den predigern des classis Emmen belastet wert tegens gen. Wesselum met straffe van suspensie ofte andersins te procederen, ende darop gehortt de verclarungh van de anwesende predigers des gen. classis Emmen, van dat sie denselvigen Wesselum vor den tidt van 6 weken van den dienst hebben gesuspendeert gehat, wormet sie vermenen diesolvige resolutie voelgedaen te hebben, ende niettemin verstaen wesende, dat he sick van neuwes in dronckenschap soude verlopen hebben, sonder dat nochtans tselve ten vollen heefft konnen verificeert weerden, laet het sijnodus tselve verbliven bij tgene van den classe ten overstaen der visitatoren verhandelt is, belasten den predigeren des classis Emmen op denselven Wesselum te houden een geduirigh wakend oge, omme indien he sick van neuws in dronckenschap offte andersins compt te verlopen ende de gemeente ergernus te geven, dat sie alnoch in conformiteet van de lestledene resolutie tegens hem procederen sollen.

15. Also bij resumptie van de sake Wesseli Hofmans noch eenige swaricheyt gefallen is over d'onbequamicheyt siner gaven int predigen, is geresolveert, dat Onias Boëtius, pastor tot Coverden, Joannes Anthonides, p. tot Havelte, ende Nathanaël Gisius, p. tot Rolden, op

[1]) Op „sie" volgde „in tides", doorgeschrapt; „tegens — Maij" in marg. bijgevoegd.
[2]) Hierbij staat in marg. aangeteekend: „vide artic. 34, sess. 6".

sekeren Sondagh, bij haer dreen te beramen, haer verfugen solen op Suitwolde in de kercke omme onversiens ende sonder vorweeten van den vorss. WESSELO sine predigte te horen ende darvan rapport doen, een jechlick in sinen classe. Ende sall volgentz sick gereet houden in elcken specialen classe apert darna te predigen, doch verhandelen t'elckens een besonder text, woervan he acte inbrengen sall, van wat text he in een jechlicken classe getractert hefft, mitz dat hem van den classe respective, dar he sall predigen, 8 dagen te vorn anschrivungh sall gedaen worden, ende dit all op sin solvest costen, vor sovoele sijn eegen persohn raeckt, ende datt naderhandt (dese predigten gedaen sinde) van eenen jedern classe darvan openungh an de E. E. heren drost ende Gedeputeerden sall gedaen werden, omme volgentz dien met den visitatoribus over de continuatie offte dimissie van sinen dienst ter plaetze aldar absolutlick gedisponert te worden, sijnde hem bij den praeside belastet, dat bij soferne he eenige affairen buitenlandes hadde te verrichten, dat he die binnen den tidt van 3 weken van den anstaenden Sondagh af te rekenen, wesende den 12 Sept., sall expedieren ende na den titt sick continue bij de gemeente verholden.

Ende sijn hirmett d'acten des verleden sijnodi geresumert ende affgedaen.

16. Hebben die visitatores, tverledene jahr haren dienst vertreden hebbende, rapport gedaen van tgeene haer in de visitatie is bejegend, sijnde als volgett.

Gravamina specialia.

Class. Emmen.

[A] 1. Die prediger tot Borger doliertt over de bijschole, so den winter wordt geholden tot Buine.

2. De prediger tot Emmen, glick ock Dalensis, doliert, datt in ehren respective carspelen twe vicarien als tot Emmen werden verdustert, ende tot Dalen derdehalff.

3. De prediger tot Roswinckell doliert, dat van sin karspel einige mudde roggen werden verswegen, so tot des pastorats commoditeit gehoren ofte streken.

4. Die pastores tot Westerborck ende Sweele clagen, dat het armengelt sonder haer weten wert utgedeelt.

Meppel. class.

[B] 1. De classis Meppel claget, dat het carspel tot Dieveren met haren pastorn nopende sin tractament niet oprechtlick gehandelt hebben.

2. Nochmals verclaren die predigers tot Nieveen, Havelte ende Dwingelo, dat die kerckvogeden hare rekenungh niet en doen ter praesentie van haer.

3. Avermals clagen die pastoren tot Dieveren, Beilen, Duingelo over die baufallige husere, ende insonderheyt die pastor tot Runen.

4. De predigere tot Dieveren, Cockange clagen, dat het armengelt niet wert utgedeelet met haren rath offte advijs.

Class. Rold.

[C] 1. Roderwolt nimpt van de pastorienmiddelen tott reparatie der kercken, also dat seer weinigh is des pastors onderholt.

2. Tot Roen wordt die vicarie, tegen der E. heren drost ende Gedeput. eertits darvan gepasseerde sententie, de 4 part niet an den pastor gefolget.

3. Classis geheel claget, dat de kerckvogden niett binnen ofte konnen g'eligert worden als membra ecclesiae.

Sijnde niet anders in de visitatie op dit mahl vorgefallen.

17. Angaende de gravamina des classis Emmen is verstaen, dat desolvige alle tglick behoren gebracht te worden an den h. drost en Gedeput. omme bij desolvige ter instantie der predigern darvan dispositie te mogen geschehen.

18. Ende is van den gravaminibus des classis Meppel ingliken verstaen.

19. Imglickes is verclaert van den gravaminibus befonden in den classe Rolde.

Sessio 5.

20. Het sijnodus versocht hebbende openungh van domino Themone ab Asschebergh, p. tot Meppeln, ende d. Patroclo Romelinck, p. tot Ruinen, als gecommittert geweest sinde totten synodum nationalem, van de besonderste lehrponcten offte stucken aldaer verhandelt, hebben sick dartoe gewilligh gepraesentert ende tot dien ende schriftlick overgegeven, hetgene hir folget [1]):

1. Is nodich ende goetgefonden de bibel ut d'origineel sprake in nederduisch aver te setten.

2. Is besloten, dat de Heidelbersche Catechismus sal op allen platzen des Sondags namiddagh gepredigett, ende alle jahr eens geabsolvertt werden.

3. Is hochnodigh gefonden, dat de Catechismus flitigh der jogend gelert werde up folgende wise: ten ersten, dat men den klenesten kinderen niet wider besware als met die nakede 5 hovetstucken te leren; ten 2, vor die middelmatige jogent sall men een extract gebruken, ut den Catechismo utgetrocken van wort tot wort, soals bij eenige darto be-

1) Hierop volgde het opschrift van hun rapport: „Kortt verhael van de principaelste dingen, in den synodo tot Dortreht verhandelt", uitgeschrapt.

stemmet[1]) gestelt sal werden; ten 3, als se solx gevatet hebben, dan sall men se den geheelen Heidelberschen Catechismum lehren.

4. Is ock nodigh g'achtet, dat dor d'hoge overigkeyt de grote licentie der boeckdruckeren gecompescert worde.

5. Dar sinnen gecompareert 15 van d'allervornamste geleerdeste Remonstranten, ut diversche provincien geciteert, omme met sie van hare opinien, sonderlingh van de viff Hagsche articulis met den ancleve van dien te handelen. Sie sin wel gecomparert, maer hebben sick den sijnodo niet willen onderwerpen, ock niet op eenige interrogatoria antworden, also dat sie ten lasten als geheel contumaces sin utgewiset. Ende sijn hare opinien ut hare gedruckte ende andere schrifften opgesocht, collegialiter ingegeven hirto, opdat ut sodanen scriptis collegialibus de suivere lehr van de gen. 5 articulis in canones vervatet worde, ende hare opinien hentegen gestelt ende als unsuiver ende onnutte in Gottes kercken te lehren gecondemnert worden, twelck alles met goeder eindracht geschehen is, onder eedes plicht dat elck niet anders als na Godts word tot Godts ehre ende welfardt der kercken van dese wichtige dingen wilden ordelen offte spreken. Paraeus ende Molinaeus hebben ock hare judicia over de 5 artic. gesonden, ende sin publice vorgelesen ende van de sijnodo geapprobertt.

6. De 2 predigers tot Campen gebleven sijnde, als Joannes Schottlerus ende Everhardus Vosculius, sijn van de suivere gemeente g'accuseertt ende overtuget van onsuiverheyt der lehr ende oproricheyt, ende sijn deswegen tot een deportament gecondemnert.

7. Tegens die nichtige beschuldigungh der Remonstranten hebben de butenlandische theologi eendrachtigh gestemmet, dat die binnenlandische gelidmaten des synodi niet partidigh waren, ende hadden wel onder sick allene een wettligh sijnodum konen utmaken tott ontscheidungh van dese verschillen.

8. De Nedderlandsche Confessie is bij gemeene stemmen vor een suiver schrifft geordelt ende onnodigh gefunden ichtswat darin te veranderen, utbesondert dat (terwilen diverse editien sijn) eenige phrases ende worden duitliker gesettet sindt.

9. Imgeliken is ock also van den Heidelberschen Catechismo g'ordelt en deselve vor orthodox geapprobert. Ende wat angaet de bedenckungh der Remonstranten hebben de Palatini ein schrifft dartegen gestelt.

10. De schrifften Vorstii sijn vor ketterisch gecondemnert.

11. Den 6 Maij sijn de canones in de Grote kercke gepromulgertt.

12. Den 9 Maij hebben de butenlandische gevaledicertt.

13. Na het vertreck der butenlandischen is van de kerckenordenungh

---

[1]) „bij eenige darto bestemmet", er stond „in Zeeland", doorgeschrapt.

gehandelt. Ende is opgelesen die kerckenordenungh, gestelt in den Hagen up een nationael sijnode anno 1586, ende sin enige dingen darin gecorrigert ende verandert na gelegenheyt deser tiden, als van de beropung der dienaren ende dergliken, als in de gedruckte exemplaren sall te sehen wesen.

14. Angaende het jus patronatus is geordelt: 1. dat het niet en is ut Godes wordt; 2. dat men behortt te bearbeiden d'abusen dessenangaende af te schaffen door de magistratt van elcke provincie, dar solx nodigh sijn solde.

15. Is besloten, dat dar deputati classium ende sijnodorum behoorden te sijn.

16. Dat men de laicos niet lichtlich sal tot het predigampt tolaten, hetsij dan dat sie utnehmende gaven hebben, ende dat solçke sake sall moten sijnodaliter gehandelt werden.

17. Datt de correspondentie onder benaberde sijnoden goetgefonden werde, nochtans vrij sin sall.

18. Dat men d'averlopene papen ende monniken niet meer so lichte loven sall, overmitz men dickwijls darmet bedrogen wert. Solen derentwegen langer moten op de prove gestelt werden.

19. Is gesproken van de scholen ende academien vordan suiver te holden. Ende sijn seker formuleren gestelt van den Catechismo, Confessie ende resolutien des sijnodi t'ondertekenen.

20. De Canones sijn in neerduitsch ende francois avergesettet.

21. Opt anholden der Nedderlandsche kercken in Engellandt is geordelt, dat deselven vor desen up de nationael Nedderlandsche sijnoden verschreven sin west, maer op desen sijnode niet[1]), ende dat in volgende tiden solx behort g'observeert te worden.

22. Dat dar enige gestelt ende van d'E.M. heren Staten gegaisiert worden, die de boken visiteerden, de in druck sollen gegeven worden.

23. Dat het classis van Doordrecht sall wesen vor ditmahl classis sijnodalis synodi nationalis.

24. De Nederlandsche professoren sin ock gedeputert een scriptum elenchticum te stellen tegens d'opinien der Remonstranten omme in druck te geven, des nodigh sijnde.

25. Dat men alle ingegevene judicia collegialia, so aver de 5 articulen als over Vorstii lere, als ock andre sijnodalia sollen in een seker kist besloten ende bewaret worden.

26. Entlick is geresolvertt, dat d'acta sijnodalia solen van den scribis gecontraheert ende ordentlick gestelt werden ende darna van eenige sekere andere persohnen des sijnodi, darto gedeputert, gevisiteert ende

1) „maer op — niet", in marg. bijgevoegd.

also volgents den E. M. heren Staten overgelevert, ende so thaer[1]) believen sall[2]) in den druck gegeven werden.

Het utschriven deses sijnodi is geschehen op den 1 Novembr. 1618, ende is geendigt den 29 Maij [des] jahrs 1619.

21. Ende sijn volgende bij de h. gecommitteerde van de h. drost en Gedeputeerden eenen jechliken classi overantwordet een ingebonden exemplar van de canones des nationalis sijnodi met darneffens ingebonden wit papir omme bij de predigers in elcken classe bewaert ende hovet vor hovet g'ondertekend te worden, sowel bij d'anwesenden als incomenden, glick ock geliken exemplar ten vorss. fine bij den synodo verblivet, glick solckes vort in den classe te wercke gestelt sal worden met straffe tegens deselve te procederen volgentz tbesluit des sijnodi nation., die deselve ondertekenungh solen kommen te weigern[3]).

Gravamina generalia.

22. 1. Naerder ordre te stellen opte inninge ende dispositie van het weduwengelt.

2. Datt elckeen sijne vacatie in synodo moge genieten omme also sijn beste gemack te soken.

3. D'acten, in synodo gemaket, sullen in haren geheel verbliven, gelick in anno 1613 den 25 Januarij op den lantsdach besloten is, opdat de sijnodus niet advisen maer resolutien moge tractert hebben.

4. Bij soferne een gecensureerde met sin starcke entkennung vermeinde te triumpheren, ende den classen als sin partije bij Sin Gen. offte den E. E. hern drost ende Gedeputeerden verclagede, dat alsdan het classis des gecensureerden partije niet sall sijn, ende dat solcke klachten tot den sijnodum uitgestellet behoert te worden.

5. Die visitatores behoren groter daggelden te hebben, overmitz sie met een daler des dages niet konen schadeloes bliven met wagen ende kosten.

6. Die vicarien behoren wedderomme gereducert werden bij de kercken, sonder dat de predigers daromme behoeven te pleiten, worvan sie alle protesteren niet mehr sick te willen bemoijen, angemerckt dat dit d'erste voet is, ungunste bij veelen ende folgens onstichtelick.

7. Daer de pastorien ende vicarien ontfangen moten worden van de collatoren ende deselve tot het gebruck ofte besitt niet geraken konen

---

1) „so thaer", er stond „naer", doorgestreept.

2) „sall", er stond „van haer hochm.", doorgestreept.

3) „glick solckes — weigern" in marg. bijgeschreven. Op „verblivet" volgde „volgents twelck bij d'an", doch dit is doorgestreept.

dan met extraordinaris honorarien te doen an de persohnen, die de collatien over dieselve possideren, wort versocht, dat darin sulx moge worden geremediertt, dat den prediger darvan blive buiten costen.

8. S. coena behortt op eenen tidt gehouden te werden, ende passio Domini de vasten overall gepredigет te werden.

9. Int verkeesen der kerckfoegden sall een prediger sine stemme hebben, ende solen sovoele mogelick dejenige gekoren werden, de litmaten sijn edder ten weinigsten der religie togedaen.

10. Het placcaet tegen des sondagsarbeidt ende alle andere abusen opt nije te doen publiceren, ende vorts met opsicht tegen de contravenienten te doen procederen, insunderheit tegens het tappen onder die predicatie.

11. De wickerschen behoren ut het landt verbannen ende na Gots gebott ernstlick gestraffet te werden, opdat het landt harer sonden niet deelachtigh werde.

22. Angaende het 1, also bij de meeste anwesende predigers des sijnodi swaricheyt gemovert is op de continuatie van de betalungh vant puntgroet tot onderholt der predigers respective weduwen, erstlich ommedat verscheeden predigere befonden worden, die enige noch noit betalet, andere die noch over de betalungh de meeste jahren ten achteren sijn ende apparentlick geen middel hebben omme die betalungh te konnen praesteren, anderdeels ommedat desolvige die defallianten, mede predigers sijnde, door d'executie ten enenmahl ruineert te solen moten worden, contenderende oversulx dat denselvigen voet te niet gedaen ende afgeschaffet, ende eenen jechliken sine utgelechte pennungen gerestituertt behoren te worden, worover bij eenige van d'anwesende predigers het contrarie is gesustineert, ende dat so goeden werck niet allene niet gederogeert, maer met allen ernst gemaintineert behorde te worden, doch so dar eenige abusen onder lopen mochten, dat darin geremediert behore te worden[1]), alle hetwelcke bij de h. gecommitteerde bij Sijn Gen. sampt bi den h. drost ende Gedeputeerden in behorlike deliberatie genohmen sijnde, hebben die broders samptlick wel willen vorslaen, of sie niet geraetsam finden, dat sulx gestelt worde tot het goetbeduncken van Sin Genaede sampt den h. drosten ende Gedeputeerden omme bij denselvigen eenen middelmatigen voet darop beramet te mogen worden, omme eenen jechliken sovoele mogelick contentement te geven ende alsulcken goeden christliken werck staen te houden.

23. Op welcken vorslach d'ommefragungh geschiet sinde, is bij meeste eendrachtige stemme g'approbertt worden.

---

[1]) „doch so dar — worden" in marg. bijgeschreven.

Sessio 6.

24. Op het 2 gravamen resolvert het sijnodus, dat eenen jedern predigern, totten sijnodum gecommittert, sal frijstaen sin vacantien selver te trecken omme accommodatie darmede te soken ende te nehmen.

25. Op het 3 is ock eenhelligh van den sijnodo gestemmet, dat bij de ratificatien der synodael resolutien d'acten off resolutien, in sijnodo gemaeckt, niet sollen mugen verandert werden omme niet advisen maer resolutien mogen getractert hebben, gelick Sin Gn. selver bij de ratificatien in anno 1613 den 25 Januarij verstaen hefft.

26. Opt 4 grav. is verstaen, dat alle kercklike saken bij den classe verhandelt wesende ende darbij d'geintresseerde partie hem beswaertt findende, sall sick nergens anders mogen beropen als tot den anstaenden sijnodum, utgenohmen die saken, die dar gehoren tot de politie ofte civile rechten.

27. Opt 5 verclaren die h. gecommitteerde van den E. hern drost ende Gedeput. geen last te hebben omme den predigern in dit haer versouck t'accommoderen. Sall daromme solckes ten naesten lantsdage bi den visitatoren offte gecommitteerde der classen bij requeste versocht moten worden, wortoe die vorss. h. gecommitteerde beloven goede handt te houden.

28. Opt 6 gravamen, dar gesecht wordt, dat die predigers onbemoijet behoren te bliven met de proceduren tegens d'inhebbers van de verfrembde vicarien ende andere geestlike goederen, is verstaen, dat de visitatoren of andere gecommitteerde der classen bij Sin Gen. anhouden sollen omme recommendatie an de lantschup te doen, ten ende tot d'inwinninge dersolviger een advocaet fiscael gestelt moge worden.

29. Van de 7 swaricheyt wert verstaen, dat diesolvige an den hern drost ende Gedeputeerden geremonstrertt behort te worden omme darin behoirlick gedisponertt te mogen worden.

30. Opt 8 vorstell is geresolvert, dat omme meerder stichtungh willen t h. nachtmahl doorgaentz in de lantschup sall gehouden werden op de veer nafolgende tiden, als te weten op Midwinter, Passchen, Pinxsteren ende op den 1 Sondagh in den October, alles bij provisie ende totdat naerder hirin sall worden geresolvertt, utgenohmen den pastor tot Coverden, d'omme reden gelaten wert bij den gebruick, dien he heefft. Ende sullen alle predigers gehouden wesen t'allen jaren soven weken vor Passchen, twelck de vasten genohmet wert, te predigen die passie des

Heeren hetsij dan op Sondagen of in de weken des Woensdags, soals een jechlick pastor in sijn gemeente het am stichtligsten befinden sall.

31. Opt 9 findet tsijnodus in allen gefalle nodigh, dat den prediger medegekent werde ende stemme hebbe int verkesen van die kerckvogden ende mede bij alle kerckenrekenungh omme meerder stichtungh willen an ende over geropen worde, ende dat Sin Gen. sampt die hern drost ende Gedeputeerden versocht werden daran d'ernstige handt te willen houden, dat sulcken nodigen sake effect sorteren moge.

32. Opt 10 gravamen is ten hogsten nodigh gefonden, dattet placcaet tegens d'abusen etc. van eenen jedern respective predigern in sin gemeente de novo publicerett werde op poene van alsulcke straffe, tegens den contraventours bij tselve placcaet expresselick gestelt.

33. Opt 11 ende laeste grav. nopende het verbannen van den wickerschen wort verstaen, dat die h. droste Eusum darop angesproken sij omme als hovetofficier deser lantschup darin te willen versehen, twelck sin gestr. belovet heefft metten ersten te sullen geschehen, worin tsijnodus acquiescertt.

34. Naerder gelettet wesende opt deportament van Johanne Hoisingio, pastor t'Elde, hirvor articulo 12 sess. 3 verclaert, verstaet het sijnodus, dat deselvige Hoisingius tot op den anstaenden Meij in sin wonungh tot Elde sall mogen verbliven ende tot sin onderholt genieten die profijten, die tot opten anstaenden Meij 1620 incluis solen komen te verschinen, ondertusschen dat die predigers des classis Rolde den dienst aldar solen vertreden volgens d'ordere, darvan in gliken saken gesteltt.

Sessio 7.

35. Sijn na d'anropungh des nahmens Godts opentlick in den sijnodo vorgelesen die canones sijnodi nationalis over die 5 contraverse poncten over de praedestinatie metten ancleve van dien, diewelcke bij d'anwesende brodern hovet vor hovet bekent sijn geworden conform te wesen den worde Godts, met beloffte van diesolve den titt hares levendes te willen predigen ende lehren, so in hare gemeente als elders, woer solckes sal te passe kommen. Ende hebben folgendt die canones na luit het formulier, in synodo nationali gestelt, hovet vor hovet geondertekenett.

36. Is volgentz eenhelligh geresolvertt, dat een jechlick prediger deser landtschap gehouden sall wesen des Sondages na den middagh een corte predicatie vor sin gemeente te doen ut den Catechismo, ende sall den anfangh darvan geschieden op den 1 Sondagh in den anstaende montt van de October, worvan een jechlick respective visitator sall gehouden

wesen den respective predigern onder sinen classe sorterende sulx t'adverteren, opdat niemandt eenige ignorantie hebbe te praetenderen, glick ock in de visitatie flitigh darop sall gelettet werden, of ock een jechlick hirin sick quite. Ende sall een jeder prediger hirvan sin gemeente te vorn verwittigen ende niet sonder gedane predigte ut de kercke mogen scheiden, hoe klein ock het getall van de tohoreren mochte befonden worden. Sollen ock de predigers haer uterste devoir doen, dat met den ommeganck vant jahr d'utlegginge des Catechismi moge geabsolvertt werden.

37. Ende ten ende het gehor van des Catechismi predigten desto mehr moge befordert werden, is verstaen ende geresolveert, dat geene kinder des Sondags vor den middagh maer des namiddages gedopt sollen werden.

38. Opdat ock die scholen met duchtige ende bequame schoellmeisters mogen versehen werden, is geresolvertt ende verclartt, datt de scholemeisteren solen wesen lidtmaten van de kercke, oprecht ende from in handel ende wandell, ende gehouden mede d'ondertekenungh te doen van de Canones des synodi nationalis, Heidelbergische Catechismus ende Nederlandische Confessie, ten welcken einde in eenen jechliken classe gesonden sollen worden dieselvige canones mettet formulier, twelck sie solen hebben t'ondertekenen.

Ende sollen mede gehouden wesen hare predigers respective behorliken te respecteren ende te gehorsamen in alle tgene de kercke ende schole angaett, gelick sie ock den kindern darto houden sollen omme den Catechismus ende int besonder die fragstucken, die t'elckens utgeleit sollen werden, in te scherpen ende te lehren, sie in de kercke te leiden ende desolvige haer op te laten seggen, sonder dat eenige bijscholen ergentz sollen mogen gehouden worden, tenware het classis ende den scholemeister omme redenen solckes tolieten, alles nochtans onder vorgaende conditien.

39. Alle scholemeisters niet hebbende de qualificatie, als vorn geseidt is, ock of sie in haer leven onstrafbar waren, ende nochtans verweigerden die vorss. ondertekenungh te doen, sollen totten dienst niet togelaten ende albereitz in den dienst sijnde gecassert werden, wordende de classes respective gelastet hirin te procederen na haren conscientie, sonder tegens jemandt te gebruken enige conniventie.

In cas van onwillicheyt offte oppositie sollen sick die predigern tot den h. drost ende Gedeput. addresseren met versoeck van te willen dese resolutie ter executie stellen.

40. Die visitatoren in desen verledenen jahre den dienst der visitatie vertreden hebbende ende utgegaen sijnde, is na hare persohn omme-

gefråget, van off sie ock na behoren volgentz hare commissie in haren dienst haer gequeten ende dien vollgedaen hebben.

Is darop verclarett, dat op haren dienst niet te seggen falt, ende sin hirover bedancket worden.

41. Doch hebben openungh gedaen van eenige fauten bij sommige predigers befonden te hebben op d'inquisitie van de boken, worvan sie in de respective classen naerder verclarungh beloven te doen, hetwelcke bij den synode is angenomen, sulx nochtans dat bij die respective classen darin sall worden na behoren gedisponeertt.

Sessio 8.

42. Is vortz geprocedert tot die nominatie van twee neije visitatoren in platze ALEXANDRI TILEKINK, p. tot Borger, ende JOHANNIS CUPERI, p. tot Gasselte, dewelcke als oudeste in den denst ontslagen worden, doch bij provisie den dienst vertreden sollen, totdat den ankomenden neuwen visitatorn de commissie sall togesonden worden.

Ende sijn bij meste stemmen des synodi genomineert: uttet getall des classis Emmen dn. ONIAS BOËTII, p. tot Coverden, HEINO BOLLINGH, p. tot Dalen, ende HERBERTUS BRACHTESENDE, p. tot Emmen; ut Rolder classe dn. RUDOLPHUS MEIJERUS, p. tot Freess, BERNARDUS AB HOLLE, p. te Gieten, ende NATHANAËL GISIUS, p. tot Rolde. Ut welcken dreen predigern van elcken classe bij Sin Gen. sampt den gecommitteerden van den h. drost ende Gedeputerden een prediger verkoren sall werden tot visitator volgentz vorgaende resolutie omme den dienst van visitatie vor de tocomende jahre neffens JOHANNEM ANTHONIDES, als jegenwordige olde visitator, te verrichten op commissie ende instructie, woe denselvigen ter erster gelegenheyt togesonden sall worden.

43. Dominus HEINO BOLLINGH, pastor tot Dalen, hebbende van het weduwengelt op rente 200 dalern ende darvan op tegenwordige synodo schuldigh ende ten achtern sijnde 3 jahren rente, bedragende 36 dalern, darvan he nu op rekenungh betalt heft 20 daller, sulx dat he als reste over die vorss. 3 jaren rente noch schuldigh blifft 16 dallern.

Item dn. ONIAS op rente van tselve houdende 100 dalern, ende op tegenwordige sijnode mede ten achtern wesende insgelix 3 jahren rente ter summa van 18 dallern, heft diesolvige ten vollen betalt.

HERBERTUS BRACHTESENDE hefft op rente 50 Embder gulden vant vorss. weduwengelt, darvan een jahr rente kompt te verschinen op den 16 ancomenden monatz Decembr. deses lopenden jahrs 1619.

Dn. THEMO AB ASSCHEBERGH hefft darvan onder 100 carolsgulden over 2 vorleden jahren, die de landtschup vor haer quota hefft betalt, de he

praesentiertt datelick te tellen an handen JOANNIS ANTHONIDES, visitatorn classis Meppel.

44. Bij den classibus respective sijn geene gravamina befonden.

45. JOANNES CUPERUS, p. tot Gasselte, claget in specie, dat he neffens sin kerckendienst moett ock selver bedienen het costerampt, versokende darin na behoren geremediertt te worden.

Is verstaen, dat hie bij requeste tselve sall gelangen laten an de h. drost ende Gedeputeerden.

Volgt censura classium.

55. In censura generali classium is geen classis sonderlichen strafbar befonden.

56. Insgeliks is in speciali censura niets strafbar vorgefallen 1)

57. BARTHOLDUS PAULI, pastor tot Blidensteen, heefft den sijnodum besloten met een praedicatie, gedaen ex epistola ad Rom. cap. 8, vers. 1, 2, 3 et 4.

58. Aldus geresolvert, geresumertt ende g'arrestert ter platze vorss., ende g'endigt opten 11 Septemb. vor den middagh jahrs 1619.

STEFFEN HOERENCKENS.
HARMEN LUNSCHE.
H. WEIJNICHMAN, 19, 46.

CORNELIUS HILLENIUS, dienaer Jesu Christi tot Groningen.
ONIAS BOËTHIUS, ecclesiastes Cofurtanus, pro tempore praeses.
PATROCLUS ROMELINGIUS, pastor in Rhuinen, pro tempore assessor.
JOHANNES RUSIUS, ecclesiastes in Assen, sijnodi hujus durantis scriba.
ALEXANDER TILEKINCK, pastor to Borger.
HEINO BÖLLINCK, pastor in Dalen.
ALBERTUS DWITERUS, verbi divini minister in Rosewinckell.
HERBERTUS BRACHTESENDE, servus Christi in Emmen.
THEMO VAN ASSCHEBERG, pred. tot Meppel.
HERMANNUS JOANNIS, pred. tot Colder ende Dinxsterveenen.
JOANNES ANTONIDES, pr. tot Havelte.
BARTHOLDUS PAULI, p. thoe Blijdensteden.
HENRICUS VON HOLLE, m. d. zu Anlo.
JOHANNES CUPERUS, prediger tot Gasselthe.
NATHANAEL GISIUS, servus Jesu Christi in Rolde.
RODOLPHUS MEJERUS, pr. tot Vreis 2).

---

1) „vorgefallen", er stond „befonden", doorgestreept.
2) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

Acta, gemaekett in synodo gehouden to Assen den 5 Septembris anno 1620.

Sessio 1.

Artic. 1. — Sijn vorersten nae gedaene praedicatie, gehouden van domino Frederico Hilberi, praed. tot Peijse, uijt hett 2 cap. ad Tit. a v. 11 usque ad finem, ende volgentz na anropinge gottlickes nahmens ingebracht de credentzbrieff des classis Emmen, bij denwelcken wedder op ditmael gecommitteeret sijn:

Onias Boëthii, praed. tot Coverden,
Heino Bollinck, pred. tot Dalen,
Herbertus Brachtesende, pred. tot Emmen,
Alexander Tielekinck, pred. tot Borger,
ende Albertus Dwiterus, pred. tot Roesswinckell.

Ende nadatt up derselvigen credentzbrieff ende ock up derselvigen persoenen behoerliken wass gelettett, is bij den anwesenden broderen des synodi verstaen den vorgenoembden credentzbrieff in forma gestellet t'sijn, alss ock die personen bij denselvigen classe gecommitteret alss gequalificeertt angenomen.

2. Volgentz is mede gelettet up den credentzbrieff der gecommitteerden des classis Meppell, bij denwelcken gecommitteeret sijn:

Patroclus Roemelinck, p. tot Rhuinen,
Themo ab Ascheberch, pred. tot Meppell,
Hermannus Johannis, p. up Colderveen,
Johannes Anthonides, p. tot Havelte,
Bertholdus Pauli, p. tot Blijdenstein,

hoe ock up de forma haeres credentzbrieves. Darop geventileeret sijnde, sijn de gecommitteerde ock vor genoechsam gequalificeerett angesien, maer de credentzbrieff befonden synde defectuoess, alss sijnde niet behoerlick beschloten noch behoerliken addresse [1]) hebbende, is geresolverett, dattett classis gehouden sall wesen in toekomenden tiden haeren credentzbrieff an den sijnodum te seinden, behoerliken geschloeten ende hebbende behoerliken addresse [1]) ende superscriptie, offte datt anderssijns die credentzbrieff alss ock de committeerde persoenen sollen vor de instantie gerejecteeret worden, gelick ock van allen anderen classen verstaen wortt, bij soveere gelicke defecten befunden werden.

3. Is van gelicken gelesen den credentzbrieff des classis Rholde, darbij tot desen synodo sijn gecommitteerett:

Bernhardus van Holle, pred. tot Gieten,

---

[1]) „addresse" er stond „adhaeress", doorgestreept.

Henricus van Holle, p. tot Anloe,
Johannes Rhusius, p. tot Assen,
Johannes Cuperus, p. tot Gasselte,
ende Friedericus Ilberi, p. tot Peyse.

Up denselven credentzbrieff unde gecommitteerde wesende gelettet ende darinne befunden weesende mede gestellet t'sijn, dat de gecommitteerden t'sijner tidt hare verclaeringe inbringen sullen up alle de saeken, de bij offte doer recess tot hettselve gebracht sullen moegen worden, waerover eenich achterdencken gevallen, ende de vorss. pred. up de interpraetatie van deselve worden gehoert ende verclaret hebbende, dat deselve niet gemeinet sij umb darbij ijet t'reserveren, maer t'strecken tot des te meer bundicheit van de resolutien, op den jegenwerdigen synodo t'nehmen, is den broderen darmede gegeven behoerlick contentement.

Ende noepende de personen van de gecommitteerede sijn deselve vor gequalificeeret bij den synodo angenoemen. Maer also Hinricus ab Holle, p. tot Anloe, niet en is[1]) gecomparerett, maer syner nodigen affairen halven buetenlandes heft vertrecken moeten, ende bij de anwesende des vorss. classis Rholde verclaeret wortt in desselven plaetz in sulken cass gecommitteeret t'weesen Johannes Wassenberch, p. tot Rholde, dewelcke noch niet wesende pro membro synodi geaccepteret, ende oversulx gelesen wesende sijn testimonium examinis ende dimissionis des adeliken stifftes Leeden, alwaer hij vor jaeren datt predigeampt vertreden hefft, ende deselve befonden in forma ende sunder reprehensie, is vor een membrum synodi ende volgentz alss gecommitteerede des classis Rholde in plaetz Hinrici ab Holle angenomen, hebbende mede de acten des nationeelen sijnodi, tot Dordrecht gehouden, nefens andere prediger geteekent.

4. In desen synodo sijn erschenen alss gecommitteerede van de h. drost ende Gedeputeerede Staten der lantschup Drente de E. Rodolff von Echten tot Echten ende de E. Albrecht Hagewolt, ende dominus Hubertus Weinichman, medegedeputeerde ende secretarius der vorss. lantschup Drente, umb deesen synodo mitt behoerlike auctoriteit t'assisteeren.

5. Volgentzdien sijn uijt den gecommitteerden der drien respective classen mitt gemeenen stemmen gekoeren in praesidem Bernhardus ab Holle, p. tot Gieten, in assessorem Heino Bollinck, praed. tot Dalen, Herbertus Brachesende, p. tot Emmen, in scribam.

Sessio 2.

Art. 6. — De E. herren gecommitteerden van de E. E. herren drost

---

1) „en is" er staat „ents".

ende Gedeputeerde der lantschup Drenthe hebben uijt nahmen haerer principaelen den synodo geproponerett, hoedatt seekere quaestie geresen sij tuschen de collatoren unde gemeinte tot Dwingeloe ter eener, unde den broderen des classis Meppell ter anderer sijden, over de persoen Heinsii Friderici, den de collatoren unde gemeinte van Dwingeloe gedachten tot haeren vacerenden kerckendienst t'beroepen, twelck de brodere des classis Meppell versocht t'beletten, praetenderende seekere reeden, die hem Heinsium Friderici souden unbequaem maeken umb den kerckendienst aldaer stichtelick t'betreden. Und also beide, de van Dwingeloe unde de broder des classis Meppell, hirvan haere clachten an de E. E. h. drost ende Gedeputeerden gedaen nefens exhibitie van haere stucken, warmede se haere clachten vermeineden t'verificeren, hoedatt sij de E. E. h. drost ende Gedep., nadien se up alles ripelick gelettet hadden, verschreven hebben seekere gecommitteerde praediger uijt den anderen beiden respective classen, t'weten Emmen unde Rholde, umb haere advisen over dese saeken te hoeren, und datt se deselvige gehoerett unde befunden hebben, datt de beschuldigingen des classis Meppell so wichtich niet en waeren, datt darumb gen. Heinsius Friderici soude uijt den kerckendienst geweret konnen werden, waerover sij dan doer twe verscheidene messiven den classen von Meppell geordinerett hem, Heinsium Friderici, binnen den tidt van tweemaell tien dagen in den kerckendienst tot Dwingeloe t'introduceren, unde datt die vant classis Meppell sulck schrivent niet hebben geachtett, ja ock bavendatt gedoleret, dat de E. E. h. drost ende Gedeputeerde nefens de veer gecommitteerde praed. uyt den anderen classen in desser saeken te veele gedaen, versochten darumme de gecommitteerde, also dan uijt derselven procedueren scheen t'blicken, dat sy gesocht hadden de publicque ende kerckelike auctoriteit in despect t'bringen ende derselven resolutien ende darup gevolgede bevehlen illusoir t'maeken, dat se darover well ernstlick gecensurerett, ende tgene in der saeke gepasseerett, geapproberett ende guetgedaen mochte worden. Warup sinde gehoerett de verclaringe des classis Meppell, is by den synodo verstaen in goeder conscientie, datt de E. E. h. drost ende Gedeputeerde sampt den gecommitteerden prediger der vorss. beiden classen mitt goeder deliberatie in der saecken tuschen de van Dwingeloe unde hett classis Meppell bet tot de introductie incluiss van Heinsii persoen in den kerckendienst tot Dwingeloe hebben geprocedeerett, ende doen deselve procedueren eendrachtichlick approberen. Ende is verstaen bij den synodo, datt se well erenstlick van den praeside sullen vermanet werden sick vor solcke procedueren hierna t'wachten ende haere wettelicke overicheit ende de auctoriteit van de andere classen t'respecteren sick beflitigen. Doch so de gecommitteerde des classis Meppell eenige nieuwe schwaricheit hebben

over gemelten Heinsii persoen in te brengen, bij vorige acte niet gemoverett, dewelcke mochten des deportementz werdich sijn, sullen deselvige allnoch moegen voerstellen, umbdatt (nadien Heinsius darup gehoeret) den sijnodus deselvige flitich geexamineerett hebbende, volgentz darover moege disponeren naer behoeren.

7. Terwilen dan de gecommitteerde praed. des classis Meppell, nadien haer de vorss. resolutie was vorgelesen, mundtlick hebben geproponerett noch eenige nieuwe schwaricheiden to hebben over Heinsii Friderici persoen, so is bij den synodo verstaen, datt hett classis Meppell sall by geschrifffte morgen t'achte uijren overgeven allentwatt se hebben over gen. Heinsii persoen in te brengen, mede darbij voegende haere documenten, warup sij haere saeke funderen, umbdatt bij den synodo up alles gelettett sijnde in desser saeke moege gedisponerett werden na behoeren.

Sessio 3.

Art. 8. — De broderen des classis Meppell hebben geproponeret, hoedat se verhoepett hadden, den synodus soude up haer versoek de vorige procedueren, in Heinsii saeke bet tot de introductie gegaen, hebben fahren laten sunder eenige acten hirvan t'teickenen, dewelcke (gelick se idt verstunden) souden strecken tot verkleineringe van haere ehre ende reputatie, ock mede tot beschweringe van haere conscientie. Wan averst sulckes niet gescheen maer eene acte over haere persoenen gestellett, so gedachten se bij protestatie haere unschult t'defenderen. Beden averst overmaelss, datt hett synodus wolle de vorige procedueren, bett tot de introductie gegaen, verlaten unde de acten hirvan geteekent deleren.

Warup hett synodus gehoeret zijnde, is by gemeenen stemmen verclarett, datt se geenessins konnen verstaen, datt den synodus ijet sulle altereren offte veranderen in der resolutie, gisteren gepasseeret. Lastett also hett synodus den classi von Meppell sick der resolutie desenangaende gehorsamblick t'submitteren unde darinne t'acquiesceren.

9. Up deese vorss. acten hebben de gecommitteerede prediger des classis Meppell ingebracht seekere schrifft, hirna volgende geinsererett.

Protest des classis Meppell tegens die censura unde acte, gisters dages in classe generali, geholden bynnen Assen, tegens deselve gestellett [1]).

Laet dij niemandt verachten, bevehlt Gott alle dejennige, die hij tot hett hei. hochw. predigampt beroepen hefft. Volgentzdien hebben wij

---

1) Zie aant. 1 pag. 254.

underss. predigers niet konnen laeten uns mit gueden erenst ende iver te opponeren tegens die acte, gisteriges dages over uns geteickent, angesien deselve acte unse ehre unde reputatie angaet ende uns in unse punt alhier in dese lantschup ende elders well ende behoerlick an te leggen umb unsen Gott groeten woeker ende gewinst darmede[1] te doen, verbijgaende dat wij uijt natuirlike[2] bewegungen unsen kinderkens verobligeret sint, datt wij haere unehre ende verwyth te verhinderen, unse ehrlike naem ende faeme behoeren na unsen uytersten vermoege t'verdedigen.

Tot desen fine bidden ende begehren wij avermahl van unse weerde medebroders deses[3] synodi, datt haer w. wille beleeven deese voorgess. geteekende acte uijt te doen, so sy willen in haer gerustet sijn, datt se haeren naesten gedaen hebben, alss sij wilden, datt hen ende den haeren gescheen solde, ende ock datt sij geen oersaeke[4] gewest sijn tot schorunge der lieffde under ons, twelck de duivell socht alss ein saeke, die dar strecket tot argernisse, tot kleinachtinge van Godes kercke unde verkleinerunge van unse hochw. ampt. Praesenteren uns, soviele uns angaet, dat wij der broders schwackheit, so eenich voorkomen mochte, alss wij niet verhoepen, altois gherne dragen ende mitt den mantell der lieffde bedecken willen.

Doch so solcke christlike wellgemeinde beede unde praesentatie geen plaetz sall hebben, gelick wij niet[5] vermoeden, so bliven wij vast staen op gemeltes bevehl onses Godes: laet dij niemandt verachten, end protesteren tegens gen. ehrroerige acten, alss volget ende begehren, dat dit unse protest bij de acte moege tot eene ehwige gedachtenisse geteekent werden, naemptliken dat wij vor alle unpartidige[6] wollen staen holden:

1. datt Heinsius erhrloess tot hett examen is gecomen;

2. datt hij ehrloess geloegen hefft, he hebbe gebracht een classicaell getuecheniss uijt hett classis van Seevenwalde;

3. datt hij twee frome predigers mit loegenhafftigen schelden haere ehrlike naeme end ehre gesocht hefft t'stelen, twelck geen christenmensche sinen viandt doen mach;

4. dat hij int predigampt tot Dwingeloe unformblich sunder getuechenisse gecomen is, ja vermoden, dat he ock noch tegenwordich geen behoerlick getuchenisse hefft noch kan bekomen, gelick wij hem in classe na kerckenordninge upgeleit hadden mit sodanigen sick t'versehen.

---

1) „darmede" in marg. bijgevoegd.
2) Op „natuirlike" volgde „lieffde", doorgestreept.
3) „deses" er staat „dese".
4) „oersaeke", er staat „oersaeke oersaeke".
5) Op „niet" volgde „verhoepen", doorgehaald.
6) „unpartidige", er staat „unpardidige".

Dese wichtige articulen wille wij mit die hulpe van Gott ten vullen staende holden vor alle unpartidige kerckelicke vergaderingen.

5. Alss ock mede datt wij vor alle unpartidige annehmen t'bewisen, datt de E. herren in unse overgegevene schrivent geduerende den geheelen tidt deses processus niet unbehoerlick angetastet, maer in aller underdaenicheit alss voetsterheren der kercken Godes angesocht hebben, viel weiniger dat wij oijt solden gedacht hebben die E. herren als unse christlike magistraet mit unsen schriven t'despecteren.

6. Entlick ock so nehmen wij, omdatt wij de judicatuer over deese saeke noit an de E. heren hebben overgegeven maer alstedes vor uns na kerckenordnungh gereserveret, underdess dannoch versoekende dat de E. herren uns in dessen christliken iver (gelick sij altidt well vertrouweden) na haerer wellhebbender auctoriteit hanthaven wollen umb also na luit der kerckenordnungh mit haer E. E. guede correspondentie t'houden.

Provoceren derwegen ad synodum nationalem proximam, overmitz wij uns beschwaret vinden dese wichtige saeken t'laeten bij hett ordeell desser tegenwordiger kerckeliker persoenen, up dessen classe generali vergadert, t'bewijsen umme oersaeken, alss volgen:

1. ummedatt se gistriges dages hebben gehoerett hett rapport van de E. herren noepende Heinsii saeke, uns hebben uijtgewijset unde daetliken eene censuir hirvan gestellet, eher se unse vollkomen tegenbericht uns affgeeischet offte gehoeret hebben, twelck wij achten partidich t'sijn;

2. overmitz die vier predigers, [die] Heinsii saeke hebben affgedaen, selvest gemelte acte hebben stellen helpen, daer doch de quaestie was, offte sie oder offte wij recht gedaen hadden, ende konden derentwegen in haere eigene saeke niet concluderen ende mosten derentwegen sowoll alse wij uijtgewisett sijn;

3. Overmitz ock de andere praesentes deputati der tween classen hebben haer consent gegeven, dat gen. vier predigers de saeke unses classis solden annehmen t'enndigen, ehr voer unsen classe na kerckenordninge darinne beschloten wass.

Ende dit is tgene, datt vor alle moet gedisputeeret wesen, t'weten offte dit na de kerckenordnungh in de Gereformerede Nederlandische kercke gebruekelick is, tsi gedaen offte niett. Wij seggen: neen. Sij seggen: ja. Ergo nodich een ander richter.

Provoceren derwegen alss gesecht ad synodum nationalem proximam.

Understunt: uijt nahme des classis Meppell, unde volgentz mit verscheiden handen geteekent:

Themo van Ascheberch, pred. tot Meppell.

Hermannus Johannis, pred. tot Colder und Dinxterveenen.

Patroculus Roemelinck, pastoer tot Rhuinen.

Bertholdus Pauli, pastoer tot Blidenstein.
Johannes Anthonides, pastoer tot Havelte.

Up welcke protest ende provocatie ad synodum nationalem bij den synodo is verclaerett, dat sij sulcken protest niet annehmen, maer datt synodus verbliven bij haeren acten, hiervan synodaliter gepasseeret.

Ende terwilen de gecommitteerede van Meppeler classe niet hebben vullgedaen de resolutie, gisteren over dese saeke genomen, van dat sie souden inbrengen alle schwaricheiden, so se aver gen. Heinsii persoen hadden, so lastet het synodus de prediger des classis Meppell, dat se Heinsium Friederici alss eenen beroepenen ende geconfirmereden prediger tot Dwingeloe pro membro classis admitteren unde erkennen sullen, ter tidt toe dat sulcke fauten tegens Heinsium mochten vorgebracht ende bewesen worden, die hem konden unbequaem maken umb den kerckendienst tot Dwingeloe offte elders t'betreden.

Up dit protest der prediger is weder van de E. E. gecommitteerde van drost unde Gedep. reciproce geprotesteret solke provocatie nicht t'konnen annemen sunder hirvan relatie t'willen doen an ridderschup ende eegenerffden, ten einde nicht lichtelick tot praejudicie van de lantschup ende kercke ijet moege ingewilliget worden [1]).

10. Desse bovengestellede resolutie den classi van Meppell voergelesen sijnde, hefft versocht by den synodo, dat se morgen haere gravamina ende bewiss, de se tegens gen. Heinsium hebben, mochten inbrengen, twelck haer geconsenteret is.

11. Is volgentz geprocederet tot resumptie der acten des lestgehoudenen synodi.

Ende sijn in classe Emmana seeder hett leste synodus geene niewe prediger ingekomen, gelick ock niet in den classe van Meppel geene nieuwe prediger ingekomen, uijtbescheiden Heinsius Friederici tot Dwingeloe, van welcken vorige acten gestellet sijn.

In den classe Rholdana sijn sedert den lestgehoudenen synodi ingekommen desse nieuwe prediger, alss Johannes Wassenberch tot Rholde, wiens testimonia gisteren geexamineret unde goetgekent sijn, ende is pro membro synodi angenomen.

---

[1]) „Up dit protest — ingewilliget worden". Dit geheele protest tegen het verzet in appel der classis Meppel staat in marg. geschreven naast en ten deele onder het opschrift: „Protest des classis Meppel" enz. Het is blijkbaar later bijgevoegd en was daar in de volgorde van de handeling der synode niet op zijn plaats.

Item GEORGIUS AB HOLLE, pred. tot Rhowalde, welckes testimonia verclaeret wort morgen te sullen ingebracht worden, vide art. 30[1]).

Ende sovele BERNHARDUM AB HOLLE tot Gieten angaet, den bij verledenen sijnodo upgeleit worden syn testimonium examinis vant classis Zutphan. den visitatoribus classium t'vertoenen, wort verstaen deselve resolutie vullgedaen t'hebben.

12. Overmahls geresumeret hebbende de saeke van EGBERT NARDINGE tot Meppen unde befunden synde, datt over haer noch geene straffe gedaen, unangesehen datt de prediger in verscheidenen synoden hirover hebben gedolerett, so versocht den synodus overmahls, datt de E. h. drost ende Gedeputeerde willen believen de saeke selvest by de handt t'nehmen ende eemant uijt haeren middell committeeren umb van alles t'nehmen behoerlike informatie ende besorgen, dat darover rechtmetige straffe bij den E. heren drosten moege gedecreteret werden, twelck de E. heeren gecommitteerden hebben angenomen t'doen willen.

13. Gelesen sijnde de acten over den persoen JOHANNIS HUISINGH in naest vorhergaenden synodo gearresteret, is verstaen, dat HUISINGIUS niet hebbe achtervolgett deselve resolutie, over sijn persoen gestellet. Warop HUISINGIUS ter reeden gestellet sijnde verclaret, dat de van Eelde van hem versocht hebben, terwilen se eene tidtlanck geene predige gehatt, datt hij den dienst soude verwahren, tot sulcken einde inlangende seeker schrivent van eenige edelluide unde ingesetene tot Eelde, warmede hij sulckes vermeinede t'verificeren.

Wan averst hetselve schrivent sulckes geenessins medebringett, ock sulck predigen directelick si stridende tegens vorgaende resolutien, ende HUISINGIUS niet anders hefft voer te wenden tot sijn vordeel, alss dat hij begehret, dat men hem uijt commiseratie wolle in den dienste tot Eelde staen laten, so hefft hett synodus eendrachtelick verclaeret, datt men HUISINGIUM van wegen sijn ergerlike levent geenssins sall lenger tollereren. Unde worden derhalven versocht van den synodo de E. heren drost ende Gedeputeerede, datt haer believen will de acten over sijn persoen gestellet verledenen jaere ter executie stellen unde an den schultz ende gemeinte tot Eelde anschrivinge doen, datt se bijnnen den tidt van sess weeken na insinuatie van deesen tot beroepinge van een ander goet prediger kerckelick wollen treden, oder dat haer E. bij gebreck van sulckes ex officio darinne wollen versien.

Undertusschen sall hett classis Rholde den dienst van 14 dagen tot 14 dagen verwahren.

---

1) „vide art. 30" staat in marg. aangewezen.

Sessio 4.

Art. 14. — Uppet affschaffen van die droeffbieren unde uijtingen van die doden hefft den synodus van de E. h. drost ende Gedeputeerde reverentelick versocht, datt haer E. sulcken olden heidnischen missbrueck wollen up den eersten lantdage ridderschup unde eigenerffden vorstellen unde den besten voet helpen beraemen umb deselve unchristelike dodenbieren aff te schaffen, twelck de E. h. Gedeputeerden na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

15. Angaende de betalinge vant puntgroeten tot underholdinge der nablivenden predigersweduwen, van welckes puntgroetes betalinge schwaricheit gefallen, so is bij den synodo ummegefraegett, offte men in der betaelinge niet sulle continueren.

Unde is geresolveret bij eendrachtigen stemmen, dat de betalinge sall continueren, unde datt darto sall geimploieret werden hett puntgroten, twelck elck prediger van sijn kerspell hefft t'genieten vor classicaell gelt. Unde werden versocht van synodo de E. herren drost ende Gedeputeerede, datt haer wille believen sulcke penningen doer ihre diener van den respectiven kerspelen jarlix te vorderen vor den synodo, unde darvan jarlix t'elcken synodo overtellinge t'doen, twelck haer E. te doende hebben belovet.

Volgentz hefft den synodus ock versocht, datt de E. E. heren haer wollen de hulpelicke handt verlenen umb bij den E. E. herren von ridderschup ende eigenerffden deeser lantschup een weinich meer verbeteringe tot dit weduwengelt t'bekommen, twelck de E. E. herren Gedep. up den lantdage na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

16. Angaende hett achterstall van datt puntgroten is geresolveret, dat terwilen de prediger doergaens niet meer schuldich sijn alss vant jaer 1617, 1618, 1619, 1620, dat de pundengroten vant jaer 1617 unde 1618 sullen geremitteret sijn bij allen predigeren doergaens. Vant jaer 1619 unde 1620 sall betaelet worden het eene puntgroeten van den predigeren selvest tegen Meij erstkomende an hett collegie, hett tweede puntgroete sall betalett werden mit hett puntgroeten, so den predigeren vor classicaell gelt bij den kerspelen respective is verschenen van desen jaere 1620, idoch well t'verstaende dat de prediger, de datt classicaell gelt von haer kerspell bereitz hebben ontfangen, hettselve wedderumme tot betaelinge van dit puntgroten sullen upbrengen. Ock sullen de predigere, de noch vor hett jaer van 1617 haer pundtgroete schuldich sijn, boven gespecificeerde penningen upbrengen ende betaelen jarlix noch een puntgrote, unde datt solange datt se haeren achterstall ten vullen betaelet hebben, warvan se hett eerste pundtgroeten betaelen sullen in synodo,

so gehouden sall worden int jaer 1622 [1]). Ende so jemant mochte gebrecklick hirinne befunden worden, sall darvoer daetelick werden geexecuteeret doer eenen diener van de collegie. Warbij ock is geresolveret, datt dese continuatie van hett weduwengelt sall irrevocabell sijn, allschoen datt bij meisten stemmen hett contrarium hirnamahls mochte geresolveret werden.

17. Naerder gelettet synde up den inhouden des 37 artikels des lestgehoudenen synodi, warbij gesecht wortt, datt geene kinderdoepen verrichtet werden sallen up den voermiddach maer up den naemiddach, ten ansien dat men des te mehr volckes mochte in de namiddagespredige bringen, so is bij den synodo verstaen, naedemael sulcke guede meininge niet stichtelick kan achtervolget werden, dat de kinder sullen moegen gedoepett werden, wannehr sie worden gepresenteeret, hettsij na de voermiddages offte na de namiddagespraedicatie.

Sessio 5.

Artic. 18. — Also bij resumptie verstaen, dat dominus Heino Bollingh van hett weduwengelt is houdende up rente tweehundert [2]) dalers, ende darup in verledenen synodo schuldich gebleven sestien daler rente over dree domahls verloepenen jaeren, warvan hij tegenwordich in synodo up rekeninge betalet hefft tien car.gl. 8 stuvers, sulx dat van vorigen jaere an rente noch restieret dertien gl. twelff stuver, ende van deesen tegenwordigen jaere 1620 twelff daler, makende tsamen een unde dertich car.gl. twelff stuver, so versocht hirup wider Heino Bollingh van synodo, datt hij moege de penningen up rente houden, praesenteerende de achterstallige rente eerstesdages t'willen betalen.

Warup het synodus hefft geresolveret, dat dominus Heino Bollinck de penningen up rente sall mogen houden, under conditie dat he tuschen dit unde den naestkamenden Martini sall verwissinge doen mit stocklegginge van een sufficient hypoteek, welcke stocklegginge geschieden sall vor den visitatore desselven classis, de hirto expresselick geautoriseeret wert, offte bij gebreke van sulkes sall hij de penningen tegens den vorss. tidt nefens de achterstallige renten in content gelt wedderumb upbrengen ende betaelen moeten.

Dominus Onias Boethii, prediger tot Coverden, houdende up rente eenhundert dalers vant vorss. weduwengelt ende up den tegenwordigen synodo ten achteren sijnde een jaer rente, ter summa van sess daleren, de gen. Onias betaelet hefft. Also ock hirup gelettet, dat dominus Onias Boethii noch geene verwissinge mit stocklegginge gedaen, so is bij den

1) „1622", er stond eerst „1621".

2) Op „tweehundert" volgde „carolusgulden", doorgestreept.

synodo verstaen, dat vorss. dominus ONIAS mit naerder obligatie sal na sijn praesentatie mogen vor een hypotheck eenen verseegelden brieff, gequalificeret und genochsam sijnde tot underpant van vorss. penningen, tuschen ditt ende S. Merten in handen des visitatoris classis Emmanae overleveren.

HERBERTUS BRACHTESENDE, pred. in Emmen, hefft ingeliken vant vorss. weduwengelt up rente 50 Embder gulden, warvan het eerste jaer rente, t'weten dre Embder gulden, sijn vorschenen gewesen den 1 Decemb. anno 1619, dewelcke HERBERTUS vorss. betalet hefft. Ende terwilen HERBERTUS BRACHTESENDE noch niet hefft mitt een verstocket hijpoteck verwissinge gedaen, so hefft he HERB. van den synodo versocht, dat hem mochte de coer gegeven werden, entweder tegens den eersten Decemb. 1620 mit stocklegginge unde hypoteek verwissinge t'doen, offte de penninge wedderumb umb vorbenoembden tidt mit een jaer rente t'betalen, twelck hem geconsenteret is.

Dominus THEMO VAN ASCHEBERCH hefft under eenhundert carolusgulden van hett weduwengelt, so bij de lantschup van twee jaeren betaelet. Ende also hij sulckes niet begehret up rente t'houden, so is verstaen, dat hij deselvige tusschen dit ende den naesten Martini sall an handen des visitatoris des classis Meppell betalen, updatt se up Martini medegebracht unde in d'weduwenkasten geleit mogen werden.

Wort also befunden, dat de gerede penningen, so van rente up desen jegenwordigen synodo sijn betalet also ock de eenhundert gulden, bij THEMONE VAN ASCHEBERCH berustende, kommen t'bedragen hundert twe unde twintich carolusgl. vifftin stuver, achte penningen, dewelcke tegens anstaenden Martini in de kaste geleit offte up rente uijtgedaen sullen worden.

N.B. Dese upgebrachte twe unde twintich car.gl. hefft dominus secretarius bet up Martini in verwaringe genomen umb dan in de weduwencaste gelecht t'worden [1]).

De lantschap is schuldich hettgene deselve jarlix tot het weduwengelt contribueret twe jaeren, t'weten van 1619, 1620 [2]).

19. Ende ten einde in der betalinge sowell der renten alss capitalen van dit vorss. weduwengelt tot allen tiden den synodus desto mehr moege versekert sijn, so hefft het synodus fruntlik versocht van den E. E. heeren drost ende Gedeputeerden, dat haer E. E. uijt nahme des synodi bij ridderschop ende eigenerffden sovele moegelick wollen bearbeiden,

---

1) „N.B." — t'worden" staat in marg. bijgeschreven.

2) Hiernaast staat in marg. „vide art. 35".

dat deessen weduwengelde eenich privilegium praeferentiae moege medegedeelet werden vor andere civile schulden, alss sij up rente sullen uijtgedaen syn, twelck haer E. bij de lantschup na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

Hirmede sijn affgedaen de acten des lestgehoudenen synodi.

20. Ende also bij absentie, kranckheit ende versterff van wijlen den wollgebornen unsen genedigen herren und stattholder, Sijn G. graeff Wilhelm Ludwich etc. de acta synodalia van den verledenen jaere 1619 niet syn geresumeret noch niewe visitatoren hebben gekoeren konnen worden, is darumme bij den synodo eendrachtichlick verstaen, dat de prediger in den verledenen jaere genomineret under deselve nominatie bliven sullen umme daruth niewe visitatoren gekoeren t'worden, alss t'wieten: uijt Emmener classe D. Onias Boëthii, p. tot Covorden, Heino Bollingh, p. tot Dalen, Herbertus Brachtesende, praed. tot Emmen; ende uijt Rholder classe dominus Rudolphus Meyerus, p. tot Vriess, Bernhardus ab Holle, pred. tot Gieten, ende in plaetz Nathanaelis Gisii, gewesenen pred. tot Rholde, Johannes Ruisius, p. tot Assen, uijt welcken dren predigeren von elcken classe vor dese instantie, ter tidt bij de E. E. h. von ridderschup ende eigenerffden (overmitz hett qualick uijtstall sall konnen liden bet up den naesten lantdach) naerder hirup sall werden gedisponeret, bij de E. herren drost ende Gedeputeerde collegialiter twe prediger tot visitatoren sullen gekoren ende mit commissie haeren dienst angaende versien sullen worden, dewelcke den dienst van visitatie nefens Johanne Anthonides alss oudesten visitatore sullen vertreden.

Gravamina generalia.

21. 1. Is geproponeret von den broderen des synodi, offte idt niet soude goet sijn, dat men synodum vortan hielde up eenen bequameren tidt, ten ansien den September veelen veranderingen van quadt wedder underworpen, ock alssdan korte dagen sijn.

2. Dat de lantschup mochte versocht werden umb eenen advocatum fisci t'stellen, ten einde de veralienerede kerckengueder moegen wedderumb ingewonnen werden tot profiet van de prediger.

3. Is geproponeret, dat noch geene ordre gestellet up de wagenfrachten unde andere kosten, de de gecommitteerde pred. moeten doen in het hen unde wedderreisen na unde van den synodo.

4. Offte het geborede, dat van wegen openbaeren krich de predigere eene tidtlanck sick mosten subduceren, offte niet dan deselven von haeren gemeinten een jaerlanck vor haeren prediger sullen gehalten unde gagieret werden, unde daer se na verloep des jaeres niet wider de gemeinte wedder konden bedienen, alssdan een ander dienst sullen soeken, ock

daer in anvanck des kriges de predigere gevencklick worden wechgevohret, dat hirup een bequaem remedium moge worden gefunden.

5. Also ock vele prediger merckelcke unkosten angewendet hebben tot nodige melioratie offte verbeteringe der pastorienhueser unde lander, offte deselvige den pred. van den respe[illegible]e kerspelen niet sullen weddergegeven worden.

6. Dewile kerckenordninge is, dat de beroepingen van null sullen wesen, welcke na form van sijnodaele resolutie niet sin gescheen, offte niet by classen behoerde t'staen de judicateur, offte de gemeinte wedderumb formblick moege beroepen een persoen, de sick eenmael unformlick hefft ingedrungen ende ock unformlick is beroepen.

7. Overmitz in den classe van Rholde an eenigen plaetzen dren, vier oder viff Sondagen niet is geprediget worden allenelick hirumme, dat de gemeinten doergaens den Sondach gelick den werckdach gearbeidet und umb des arbeides willen de praedicatie versuimet hebben, wort versocht, dat hirinne behoerlick moege versien werden.

22. Up den eersten artikell uet vorss. gravam. wert verstaen, dat hirnamahls synodus gehouden sal werden den tweeden Dinxtagh na Pinxteren, ten waere dat idt doer andere noetwendige landesbesoigne mochte gelettet werden, in welcken gefalle het synodus sall geholden werden eene achte daege voer offte na den voernoembden tidt.

Unde sall het eerstkomende synodus gehouden werden in anno 1622, ten waere dat sulcke schwaricheiden mochten kommen voer te fallen, warumb men moste synodum houden in naestkomenden jaere 1621.

Sessio 6.

Art. 23. — Uppet tweede artikell wort versocht, datt de E. heren drost ende Gedeputeerden willen believen t'bevorderen, dat een fiscaell moege gestellet werden, ten einde dor denselven de veralienerede unde verfrembde vicarien unde andere verfrembde kerckelike goederen mogen gereduceret unde ad pios usus geconverteret worden, twelck de E. herren gecommitteereden in synodo belovet hebben na haeren besten vermoegen t'willen beforderen.

24. Up den 3 art. nemen de E. herren drost ende Gedeputeereden van gelicken an, dat se ock na vermoege willen beforderen bij ridderschup ende eigenerffden, dat de prediger in haeren versoeck moegen geaccommoderet worden.

25. Uppet 4 art. wert verstaen, vor sovele hett erste punct desselven belanget, dat de pred. behoeren t'genieten haer underholt vor de tidt van een jaer. In gefalle se voer krigesnoet vertrecken moeten buiten dese

lantschup, verstaen de E. herren gecommitteerden van den E. herren drost ende Gedeputeerden, dat sulcke petitie niet unbillick is und dat haer E. sulx bestes flites willen beforderen.

Angaende hett ander versock nopende de naerdere deliberatie in cass van gevenckniss eeniger prediger sall de heer drost ende Gedep. up den eersten lantdage sulx voerstellen umme darinne gedisponeret t'worden naer behoeren.

26. Uppet viffde gravamen verclaeren de E. h. drost ende Gedeputeerden, dat de predigere, de sulcke noetwendige unkosten gedaen hebben an de melioratie van de pastorienhueseren offte derselvigen goederen, dat deselvige predigers gehouden sullen weesen haere clachte hirvan erst te doen an de kerckvogeden respective. Ende bijalldien de kerckvogeden mochten weigerlick sijn tselve nae te kommen, sullen haere gedaene kosten by declaratie an de collegie moegen overgegeven werden umme darup bij kentnisse gedisponeret t'worden naer behoeren. Ende dit is te verstaende van de melioratien ende reparatien, de vor deesen albereitz geschiedt sin ende in toekumpstigen tiden, dat de pred. gehouden sullen wesen eerst an de h. drost ende Gedeputeerde [1]) t'kennen t'geven, wat t'repareren offte hoe sulcke reparatie an pastorienhuesen offte landen behoeren gedaen t'worden, umb darup sulx gedisponeret t'worden alss in recht, reden ende billicheit befunden sall worden te behoeren, bijalldien de kerckvogeden unwillich sijn up versoek der prediger sulcke melioratie an pastorienhuesen unde landen t'doen.

27. Uppet 6 gravamen wort verstaen, dat darinne kerckelick behoere gedisponeret t'worden.

28. Wort verstaen uppet 7 gravamen, dat men sick deesenangaende stricktelick sall reguleren na voergenomenen resolutien, over de affschaffinge der abuisen genomen, welckerer resolutien inhalt dese is, dat den praeses in allen classicaelle vergaderingen sall ummefragen bij den classe int particulier bij eenen ideren prediger, offte ock eenige abuisen in sijn respective kerspell begaen sijn, wannehr unde bij wien, und sall hett classis, darinne het abuiss offte abuisen, die voerfallen mochten, begaen sijn, classicaliter hettselve offte deselven abuesen an de E. E. herren drost ende Gedeputeerde overschriven nopende in specie, watt abuiss begaen sij, van wien unde wannehr, umb widers von de E. E. h. drost ende Gedeputeerde an den wolledlen gestrengen herren drosten overgeschreven umb van sijn E. E. geexecuteeret t'worden.

---

1) „Gedeputeerde", er staat „geputeerde".

Unde indien praeses hirinne suimich befunden [1] worde, sall der censuir underworpen sijn, in voergenomeden resolutien begrepen.

Unde hirmede sijn de gravamina generalia affgedaen. Volgen gravamina specialia.

Gravamina specialia classium.

29. Ummegefraget sijnde, offte ock eenige schwaricheiden in den classen Emmen, Meppel ende Rholde voergefallen, so is bij den classen voergess. geen speciale gravamen voergefallen.

Sessio 7.

30. Terwilen de testimonia domini Georgii ab Holle, de sedert den lestgehoudenen sijnodo is in den kerckendienst te Rhowolde niewes ingekomen, betheer noch niet geexhiberet und geexamineret sin gewesen, alss supra art. 11 t'ersehen, nu averst geexhiberet wort testimonium examinis, ock verstaen wort, dat sijn testimonium academicum, hiebevoer den classi geexhiberet, verlecht sullen sijn, [sijn] [2] overgelecht twe acten der gemeinte van Rhowalde, bij de E. h. drost ende Gedeputerden und den classe van Rholde uijtgegeven, worinne der gemeinte van Rhowalde geconsenteret wort, dat se Georgium ab Holle sullen moegen tot haeren prediger beroepen. Ock widers hett synodus verstaen hebbende, dat hij noch geene wettelicke beroepinge van der gemeinte vorss. hebbe erlanget, unde effenwall van den broederen des classis Rholde tot den kerckendienste up Rhowolde geintroduceret unde tot het predigampt toegelaeten, so is verstaen, datt hij Georgius ab Holle [3] sick sall des kerckendienstes up Rhowolde entholden, ter tidt dat hij testimonium academicum unde wettelike beroepinge van de gemeinte up Rhoewolde in de collegie bij de E. E. herren drost ende Gedeputeerde sall ingebracht hebben umb volgentz na synodaell resolutie geconfirmeret ende geapproberet t'worden, twelck gedaen sijnde sall hij umb wichtige reden den sijnodum moverende tot den kerckendienst to Rhowalde geadmitteret worden, under conditie dat hij niet sall eenigen anderen kerckendienst noch binnen noch buitenlandes sall moegen annemen, voer ende allehr hem den synodus daertoe bequaem t'sijn geordelt hefft [4], ten welcken einde geresolveret is, dat hij sall gehouden sijn up alle classicaele vergaderinge der drier classen t'wieten Emmen, Meppell unde Rholde per vices t'verschinen paraet umb t'predigen unde anderssins tot synen besten geoeffenet t'worden. Unde

---

1) Op „befunden" volgde „sijnde", doorgestreept.

2) „sijn", zoo moet het woord luiden, doch het is bijna onleesbaar veranderd.

3) Hierop volgde: „begerent een prediger t'sijn, dat mit hem dan", doorgestreept.

4) Op „hefft" volgde: „und wort ten ansien dat deese ....", doorgeschrapt.

sullen de deputati classis des moegelick sijnde hem van den tidt unde plaetz, alss waer unde wannehr classis gehouden sall werden, veertien dagen t'voren verwittigen.

Sessio 8.

Art. 31. — Het versoek, bij den classe von Meppell gedaen, also dat de acte over den vorss. classem ende HEINSIUM gestellet mochte uijtgedaen werden, edder dat darinne een ander voet mochte geformeret worden, is na voergaende ripe ende vullkomene deliberatie geresolveret[1]), dat hett synodus persisteret bij de resolutie over welckes den synodus den classi ordoneret conform de vorige gestellede acte alle voergestellede praetensien up de persoen HEINSII t'sullen institueren in forma als volget, t'wieten datt classis van Meppell binnen den tidt van dree weeken à dato deses an handen van de herren drost ende Gedeputeerden bij libell sall ingeven alle praetensie mit verificatie van dien umme, HEINSIO darvan copie toegestueret sijnde, in geliken tidt van dre weeken na entfanck van de copie beantwordet t'werden, ende sall volgentz darup geprocederet werden van dre weeken tot dre weken tot duplico incluiss. Ende in gevalle by h. drost ende Gedeputeerden worde befunden, dat de saeke kein uytstall von wegen de lankheit der tidt konde liden tot up naestkomenden synodum[2]), sullen deselve verschriven dese navolgende predigers by den synodo gecommitteret sijnde, t'wieten dominum ONNAM BOETHII, HEINONEM BOLLINGK, HERBERTUM BRACHTESENDE, JOHANNEM RHUSIUM, JOHANNEM CUPERUM und JOHANNEM WASSENBERCH, dewelcke ten overstaen van h. drost ende Gedeput. mitzdesen vullenkomentlick werden geauctoriseeret na examinatie wedersitz stucken darinne finaele sententie t'pronuncieren in conformiteit van kerckenordnunge unde synodaele resolutie.

32. Ende alsoe beschwaernisse gemoveret is van wegen de kosten, so uytgekeret mochten werden teegens eenigen unbequamen prediger, sulckes dat over de qualificatie van denselven eenich process gevohret soude moeten werden, is bij de gecommitteerde van h. drost ende Gedeput. angenomen up den anstaenden lantzdach darvon under de propositien een artikell t'willen stellen, umme darup t'verstaen de goede meininge ende resolutie van ridderschup ende eegenerffden.

Anlangende de requesten, bij den synodo ingelanget, darup is geresolveret, alss volget.

33. Up de requeste MEINHARDI FRISII, dat denselve mochte toegekant

---

1) „geresolveret", er staat „gesolveret".
2) „tot up — synodum", in marg. bijgevoegd.

werden de kosten, so he up Kuckange bij de gemeinte ten achteren waer, is geapostilleret, dat hij deesenangaende doer declaratie bij de collegie sall soeken assistentie.

34. Angaende het demodige versoek Johannes Huisingii, affgestelleden pred. tot Eelde, alssdatt hem de upkumpsten van de pastorie tot Eelde, in dit ankomende winter verfallende, mochten gegunt ende toerkant werden, is sulx affgeschlagen. Ende in plaetz van sulckes is hij versien mitt veer unde vifftich gulden twelff stuver, war togelecht hebben de h. gecom. wegen der lantschup 2 pundengroeten, de E. h. gecommitteerden vor haer eegen sess car.gl. 12 st., de dre classen elck twe pundengroeten, welcke penningen doer den visitatoren den h. secretario sullen werden overgelevert tegens erstkomenden Martini umb an Huesingium ende sijn huessfrouwe, beide present sinde[1]), uytgetellet t'werden.

35. Up de requeste van Hinrich Janssen ende sijn huessfrouwe alss voermumberen saligen Johannis Ekii naegelaeten weesekint, iss accorderet den rechten derdendeel van vifftich carolusgl., t'entfangen van den h. secretario uijt de penningen supra articulo 18, bedragende 16 gl. 10 stuvers.

36. Uppet request der weduwen zaligen[2]) Wilhelmi Marci, gewesenen prediger tot Gieten, versoekende in conformiteit van de resolutie, uppett weduwengelt gestellet, te genieten vifftich gulden jarlix, is geaccorderet, dat sij deselve van den visitatoren up Martini sall hebben t'entfangen, ende dat over hett jaer 1620. Idoch sullen haer gecortet werden veer ende twintich gulden, de haer salige man van het weduwengelt schuldich is gebleven van veer achterstallige jaeren.

37. Eintlick is geprocederet tot de speciale censuir der respective classen, in welcke censuir nicht mehr straffwerdiges befunden alss hettjennige, twelcke in bovengeschrevenen actis gestellet is.

De predicatie is doer kortheit des tides upgeschortet ad synodum proximam.

38. Allduss geresolveret, geresumeret ende gearresteret ten dage unde plaetze vorss.

Rolof van Echten.

Albert Haeghewolt.

H. Weijnichman, 20, 47.

---

1) „beide present sinde", in marg. bijgevoegd.

2) „der weduwen zaligen", in marg. bijgevoegd.

Bernardus ab Holle, pastor in Gieten, praeses, sst.

Heino Böllinck, pastor Dalensis, synodi assessor.

Herbertus Brahtesende, Jesu Christi servus in Emmen, ac pro tempore synodi scriba.

Onias Boethius, ecclesiastes Cofurtanus.

Alexander Tilekinck, pastor to Borger.

Albertus Dwiterus, verbi divini minister in Roswinckel.

Johannes Cuperus, verbi minister in Gasselthe undt respective classis Roldanae visitator.

Johannes Rusius, ecclesiastes in Assen.

Frid. Ilberi, 31 [1]), ecclesiastes in Peijse.

Johannes Wassenbergius, pr. in Rolde.

Themo van Asscheberg, pred. tot Meppel.

Hermannus Joannis, ecclesiastes in Colder ende Dinxterveenen.

Joannes Antonides, pastor tot Havelte.

Bartholdus Pauli, pastor toe Blijdenstein.

Patroclus Romeling, pastor tot Rhunen [2]).

---

1) „31” Zie aant. 1 op pag. 230.

2) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

REGISTER VAN PERSONEN.

A.

Abeli, *Joannes*, beroepen te Diever, 2.

Abeli, *Wibbeke*, schoolmeester te Westerborck, 17, 24.

Acronius, *Joannes*, predikant te Groningen, 38—40, 45, 52, 53, 57, 59, 61, 77—79, 82—88, 91—96, 98, 99, 102—105, 110, 113, 124—130, 134, 135, 137, 142.

Aernhem, *Melchior*, (M. van Arnhem) pastoor en daarna predikant te Rolde, 2, 6, 10, 14, 16, 20, 21, 23, 26, 28, 29, 33, Blijdenstede (Ruinerwold), 40, 46, 48, 52, 54, 61.

Albarti, *Henricus*, predikant in Drente, 31.

Alberti, *Laurentius*, afgezet predikant van Jutrijp c. a., 173, 182, 193.

Alberts, *Jan*, ingezetene van Wapserveen, 87.

Aldegonde, *Marnix van St.*, zie Marnix.

Allers, *Hermannus*, (H. Swollensis, Zwollis, H. Alers, Allerts, Alardi) vicaris te Diever 6, predikant te Sleen, 13, 16, 22, 24, 53—55, 60, 63, 64, 69, 78, 83, 86, 105, 106, 117, 124, 126, 136, 142, 145, 146, 160, 176, 209, 219.

Allers, *Jutte*, vrouw van ds. H. Allers, 209.

Altinck, *Reint*, kerkvoogd van Emmen, 78.

Altinck, *Willem*, schulte te Eelde, 94.

Alting, *Menso*, predikant te Emden, 39—45, 51, 79.

Andries, *Harmannus*, (Harmen Dries) schoolmeester te Emmen, 1, 5.

Anthonides, *Johannes*, predikant te Havelte, 176, 181, 186—188, 191, 197, 201, 203, 206, 215, 217, 218, 228—231, 236, 246—248, 254, 259, 265.

Antonii, *Paulus*, vroeger te Rouveen, predikant te Beilen, 70, 73, 95, 100, 101, 103, 105, 106, 114, 117, 118, 122—124, 127, 137, 145, 147, 161, 163, 174—176, 187, 191, 201, 203.

Asschenberg, *Johannes van*, predikant te Oosterhesselen, 68, 73, 87, 105, 106, 110, 117, 124, 126, 132, 135, 136, 145, 146, 160, 176, 187, 191, 203, 204, 215, 217, 220, 225, 230.

Asschenberg, *Themo van*, predikant te Diever, 87, 91, 94, 104—106, 111, 115, 117, 118, 124—126, 131, 135, 136, 145, 146, 151, 158, 161, 165, 174, 176, 186—189, 191, 194, 197, 201, 203, 204, 206, 213, 214, Meppel, 215, 217, 228, 230, 231, 238, 246—248, 253, 258, 265.

Assueri, *Henricus*, (H. Assuerus, Osenbargensis), prediker te Emmen, 1, 9—13, 15, 18—21, 24.

B.

Balthasari, *Melchior*, examinandus, prediker te Dwingeloo, 195, ontslagen, 207.

Barringe, *Evert*, schulte te Roden, 94, 97.

Bensinge, *Jan*, kerkvoogd van Vries, 94.

Bernardi, *Meinardus*, Frisius, predikant te Koekange, 88, 106, 107, 118, 124, 127, 137, 143, 146, 158, 161, 165, 176, 178, 184, 185—187, 194, 200, 206, 207, 263.

Berents, *Hendrick*, ingezetene van Gieten, 183.

Berents, *Roelof*, kerkvoogd van Dwingeloo, 88.

Berge, *Johan ten*, schulte te Vries, 94.

Bernardus, pastoor te Eelde, 6.

Besten, *Adolphus van*, predikant te Wapserveen, 47, 53, 59, 60, 64.

Beveren, *Joannes de*, (J. de Beverden) predikant te Koevorden, 1, 3, 9, 11, 13, 14, 16, 20, 22, 27, 40, 50, 52, 53, 59, 60, 64.

Boetii, *Onias*, predikant te Koevorden, 136, 138, 139, 141, 146, 148, 156, 159, 160, 162, 165, 167, 172, 174, 176, 177, 181, 185, 187, 189, 190, 194, 200, 205, 206, 213, 215, 217, 220, 225, 231, 232, 236, 246—248, 257—259, 263, 265.

Boetzelaer, jonker *Rotger van den*, Gedeputeerde van Drente, 189, 200.

Bokelmannus, *Henricus*, afgezet te Leens, 9, predikant te Ruinen, 11, 20, 22, 23, 28, 29, 32, 34, 36, 40, 48, 52—54, 59.

Boldinge, *Jan*, ingezetene van Wapserveen, 87.

Böllinck, *Heino*, (H. Bulling), predikant te Dalen, 126, 128, 131, 132, 136, 142, 145, 146, 156, 159, 160, 174, 176, 181, 186—190, 194, 197, 200, 203—206, 213, 215, 217, 218, 220, 223—226, 229—231, 246—249, 257—259, 263, 264.

Bonnens, *Leo*, predikant te Koekange, 53, 54, 59, 60, 64.

Bornberch, *Jacobus Janniculi*, predikant te Dwingeloo, 114, 118, 120, 124, 126, 128, 131.

Brachtesende, *Herbertus*, predikant te Emmen, 203, 204, 206, 215, 225, 231, 246—249, 258, 259, 263, 265.
Brandts, *Johan*, kerkvoogd van Zweeloo, 78, 122.
Bratfisch, *Eilert*, (Eilardus Jodoci B.) schoolmeester te Peize, 17, Meppel 24.
Bredewech, *Hermannus*, (H. Latavianus) priester en daarna prediker te Schoonebeek, examinandus, 1, 3, 5, 7, 10—12, 14, 16, 20, 22, 24, 40, 52, 53, 59, 60, 64.
Bremer, *Henrick*, onderschulte te Peize, 94.
Bronninger, *Warmolt*, (W. Bruininck) kerkvoogd van Gasselte, 77, Gedeputeerde, 136, 145.
Brouwer, *Johannes*, ingezetene van Borger, 81, 110.
Brunsema, dr. *Melleus*, (Mello Brunsema) advocaat fiscaal, 86, 97.
Bruijne, *Joannes de*, (J. de Bruininck, J. Bruinen) schoolmeester te Anloo, 2, 12, examinandus, predikant te Eelde en Roderwolde, 41, 42, 45, 52, 53, 59, 60, 64, 68, 71, 73—76, 94, 97, 98, 102, 105, 106, 111, 117, 118, 124, 126, 128, 133, 135—137, 144, 145.
Busch, *Warmoldus Hermanni*, predikant te Meppel, 118, 120, 122, 124—128, 130, 135, 137, 145, 146, 159, gestorven, 182.

C.

Campensis, *Henricus*, priester te Gasselte, 6.
Campinge, *Luichien*, kerkvoogd van Emmen, 77.
Campius, *Everardus Joannis*, pred. te Meppel, zie E. Joannis.
Cannengeiter, *Wesselus*, pred. te Zweeloo, zie W. Kannegieter.
Catarina, vrouw van ds. Fr. Pontanus, 173.
Christiani, *Joannes*, (ook J. Christophori) pastoor en daarna prediker te Blijdenstede, 6, examinandus, 12, 18, 21—23, 28, 30, 31, 33, 34.
Christophori, *Nicolaus*, boekverkooper te Groningen, examinandus, 12.
Claesen, *Johan*, kerkvoogd van Schoonebeek, 78.
Clonde, *Albertus*, (Clunder) pastoor te Dalen, 5, 19
Coenerts, *Claes*, ingezetene van Havelte, 87.
Colde, *Harmannus*, pred. te Leeuwarden, zie H. Kolde.
Corneli, *Egbert*, kerkvoogd van Roderwolde, 209, denkelijk dezelfde als de volgende.
Cornelisz, *Egbert*, ingezetene van Roderwolde, 94, 98.
Cornelisz, *Frerick*, (Friederich C.) schoolmeester te Borger 16, 24.
Cornelisz, *Jans*, ouderling te Blaricum, 66.
Cremer, *Hermannus*, schoolmeester te Dalen, 17.

Crusius, *Joannes*, Groningensis, examinandus, prediker te Zuidlaren, 20, 22, 23, 27, overleden, 44.
Cryt, *Barnardus*, pastoor te Norg, 6.
Cuperus, *Joannes Sigefridus*, predikant te Gasselte, 137, 141, 145, 147, 159, 161, 174, 177, 181, 188, 189, 191, 194, 200, 203, 204, 213, 221, 224, 225, 228, 231, 246, 247, 249, 263, 265.

D.

Doesborch, *Udo à*, predikant te Zweeloo, examinandus, 41, 42, 45, 52—56, 59, Dalen, 60, 64.
Dortman, *J.*, Gedeputeerde van Drente, 105, 117.
Dreckius, *Hermannus*, predikant te Koevorden, 69, 78, 80, 106, 115, 118, 124, 133.
Dries, *Harmen*, schoolm. te Emmen, zie H. Andries.
Dwiterus, *Albertus*, (A. Dwytterus, Dwylle, Duiterus) vroeger priester daarna schoolmeester en prediker te Roswinckel, 5, examinandus, 7, 16, 22, 24, 41, 42, 45, 47, 48, 52—56, 59, 60, 64, 68, 72, 78, 81, toegelaten 85, 105, 106, 115, 117, 118, 126, 132, 135, 136, 145, 146, 159, 160, 174, 176, 187, 190, 200, 203, 215, 231, 247, 248, 265.

E.

Ebbinge, *Bartolt*, ingezetene van Peize, 94.
Echten tot Echten, jonker *Rudolf van*, Gedeputeerde van Drente, 201, 179, 188, 214, 215, 249, 264.
Eckius, *Johannes*, (J. Ekius) predikant te Rolde, 161, 165, 172, 175, 177, 191, 201, overleden, 228, 264.
Eckius, *Laurentius*, predikant te Meppel, 176, 183, 186—188, 191, 194, 197, 201, 203, 215.
Eeckel, *Theodorus*, (Th. Eeck) predikant te Nijeveen, 196, 203, 204, 207.
Egberts, *Albert Johan*, kerkvoogd van Zuidwolde, 87.
Egberti, *Lucas*, (L. Egbers van Reine) predikant te Vledder, 121, 130, 137, 146, 149, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 201, 203, 215.
Eilardus, pred. te Vries, zie E. Huysman.
Eisinghe, *Johan*, kerkvoogd van Oosterhesselen, 78.
Ekell, *Jodocus*, predikant te Sleen, 233.
Elinghe, *Luythien*, deken en pastoor te Borger, 5.
Emmen, *Albertus*, past. te Emmen, zie A. Werckinck.
Engberts, *Herman*, ingezetene van Roswinkel, 78.
Ewsum, jonker *Caspar van*, landdrost, 14, 50, 149, passim, 234, 244.

F.

Fabritius, *Rodolphus*, beroepen prediker te Vries, 2.
Falco, *Theodorus*, (Theodoricus Falck, Falconus) veldprediker, ontslagen van Boertange, 4.
Fledder, *Joannes*, pastoor te Beilen, 4, 6.
Fledder, *Joannes*, alias *Wilten*, schoolm. te Vledder, zie J. Wilten.
Floris, *Johan*, ingezetene van Norg, 94.
Frederici, *Antonius*, predikant te Roden, 68, 74, 94, 96, 102.
Frederici, *Heinsius*, predikant te Dwingeloo, 250—254, 263.
Frericx, *Jan*, kerkvoogd van Havelte, 87.
Frisius, *Meinardus*, pred. te Koekange, zie M. Bernardi.

G.

Garming, vrouw van *Rolef*, te Ees, waarzegster, 197, 208.
Geers, *Harmen*, statenbode, 75.
Geerts, *Willem*, ingezetene van Wapserveen, 87.
Georgii, *Gerardus*, predikant te Westerbork, 1, 8, 10, 14, 16, 17, 19—24, 26, 28, 29, 33, 40, 41, 52, 53, 55, 59, 60, 64, 68, vertrokken, 101.
Gerdes, *Herman*, rentmeester van Drente, 26.
Gerris, *Wilhelm*, burgemeester van Koevorden, 148.
Gese van Rolde, waarzegster te Groningen, 130.
Gisius, *Nathanael*, predikant te Rolde, 203, 204, 208, 210, 215, 231, 236, 246, 247, 259.
Gockinga, jonker dr. *Scato*, lid der Staten van Groningen, 224, 225.
Gossens, *Gellius*, schoolmeester te Kolderveen, 46.
Gotze, *Hermannus*, (H. Godtze) predikant te Dalen, 105, 106, 116—118, afgezet, 122.
Grothusius, *Hiddo Lamberti*, pred. te Farmsum, zie H. Lamberti.

H.

Hachtinck, *Albert*, ingezetene van Gasselte, 77.
Haeck, *Bartolt*, ingezetene van Meppel, 87.
Haeghewolt, *Albert*, (A. Hagewolt) Gedeputeerde van Drente, 216, 230, 249, 264.
Hagensis, *Wilhelmus Joannis*, pred. te Rolde, zie W. Joannis.
Hammonius, *Albertus*, (A. Hammo) predikant te Anloo, 107, 112, 118, 121, 124, 126, 128, 132, 136.
Hansiens, *Pieter*, kerkvoogd van Nijeveen, 87.
Harckel, *Jacobus de*, schoolmeester te Anloo, 5.

Harmannus, examinandus, 5, dezelfde als H. Bredewech.
Harmens, *Jasper*, ingezetene van Anloo, 95.
Hartlieff, *Henrick*, ingezetene van Eelde, 94.
Hattum, *Gerrit van*, burgemeester van Koevorden, 148.
Helinge, *Johan*, deurwaarder, 88.
Hemingius, *Wilhelmus*, (W. Himmigius, Heming) pastoor en daarna prediker te Peize, 6, examinandus 22, 41, 42, 45, 52, 54, 60, 64.
Hendricks, *Jan*, kerkvoogd van Nijeveen, 87.
Hendricks, *Luichien*, ingezetene van Nijeveen, 87.
Henrici, *Lambertus*, predikant te Westerbork, 95, 101.
Henrici, *Philippus*, pastoor te Anloo, 6, 62.
Hermanni, *Warmoldus*, pred. te Meppel, zie W. H. Busch.
Hermans, *Hans*, ingezetene van Wapserveen, 63.
Hermans, *Jan*, kerkvoogd van Koekange, 87.
Hertung, *Bruno*, predikant te Koekange, overleden, 218.
Hiddinge, *Luichien*, ingezetene van Peize, 94.
Hilarii, *Foppius*, predikant te Wapserveen, 68, 73, 76, 87, 91, 93, 106, 107, 116, overleden 118.
Hillenius, *Cornelius*, predikant te Groningen, 147, 151, 153, 154, 158—160, 167, 169, 171, 172, 174—176, 183, 187, 189, 190, 193, 195, 200—202, 206, 212, 214, 216—221, 227, 230, 232, 233, 247.
Hindrici, *Martinus*, schoolmeester en prediker te Pesse, 140.
Hinricks, *Harmen*, schoolmeester te Eelde, 44.
Hinricx, *Ernst*, pastoor te Zuidwolde, 6.
Hobo te Eeckhaer, kerkvoogd van Rolde, 95, 100.
Hoendrick, *Coep*, kerkvoogd van Anloo, 95.
Hoernckens, *Steffen*, (S. Horntiens, Hoornekens) Gedeputeerde van Groningen, 38—40, 51, 105, misschien dezelfde als de volgende.
Hoernckens, jonker *Stephanus van*, Gedeputeerde van Drente, 232, 247.
Hoevinge, *Roelof*, kerkvoogd van Zweeloo, 78.
Hofman, *Wesselus*, predikant te Zuidwolde, 140, 141, 144, 152, 161, 164, 173, 174, 176, 187, 191, 198, 201, 203, 204, 215, 226, 235—237.
Hoisingius, *Joannes*, (J. Hoising, Husingius) predikant te Eelde, 147, 158, 159, 161, 173, 174, 177, 187, 198, 203, 208, 214, 215, 218, 226, 227, 235, afgezet, 244, 255, 264.
Holle, *Bernardus van*, predikant te Gieten, 234, 246, 248, 249, 255, 259, 265.
Holle, *Georgius van*, predikant te Roderwolde, 255, 262.
Holle, *Henricus van*, predikant te Anloo, 137, 145—147, 151, 158, 161, 162, 174, 177, 181, 188, 191, 193, 194, 197, 201, 203, 204, 206, 214, 215, 217, 229—231, 247, 249.

Holle, *Johannes van*, prediker te Schoonebeek, 71, 78, 82, 86, 106, 110, 115, 119, 126, 129, ontslagen, 135, 136, 138, 165.

Holsatus, *Henricus Petrejus*, pred. te Beilen, zie H. Petrejus.

Homerus, *Wigboldus*, predikant te Midwolda (Oldamt), 38—41, 52.

Hoppinck, *Gajus*, predikant te Roden, 118, 124, 126, 128, 133—135, 137, 144, 145, 147, 161, 175, 177, 191, 203, 204.

Horst, *Rudolphus ter*, predikant te Roderwolde, 218.

Houbingius, *Henricus*, predikant te 't Zandt, 38—40, 52.

Huisinge, *Egbert*, kerkvoogd van Odoorn, 78.

Huisinge, *Herman*, ingezetene van Dalen, 78, 82.

Huysingius, *Henricus*, (H. Huysinck, Hoisingius) predikant te Sleen, 190, 192, 195, 201, 203, 204, 215, 223—225.

Huysman, *Eilardus*, pastoor en daarna prediker te Vries, 2, 6, 9, examinandus 10, 11, 13, 16, 20, 22, 25, 27, 41, 42, 45, 52—56, 59, 65, 68, 69, 72, 73, 94, 95, 107, 110, Westerbork, 118, 123, 124, 126, 128, 130, 132, 135, 136, 146, 159, 160, 174, 176, 187, 190, 200, 203, 215.

I.

Ibinge, *Hinrick*, ingezetene van Zweeloo, 83.

Ilberi, *Fredericus*, examinandus, predikant te Roderwolde, 161, Peize, 177, 182, 185, 186, 188, 191, 195, 201, 203, 208, 217, 218, 230, 248, 249, 265.

J.

Jacobs, *Cleissien*, (Cleysken J.) inwoonster van Kolderveen, 21, 31.

Jacobs, *Willem*, kerkvoogd van Norg, 94.

Janniculi, *Jacobus*, pred. te Dwingeloo, zie J. J. Bornberch.

Jansen, *Hendrick*, ingezetene van Rolde, 228, 264.

Jansen, *Luichien*, (Luytien J.) kerkvoogd van Roderwolde, 94, ontslagen 98, 111.

Jan t'Amelte, ingezetene van Rolde, 95.

Jansz, *Bartelt*, schoolmeester te Nijeveen, 5.

Jansz, *Lambert*, schoolmeester te Rolde, 21, 23, 29, 45.

Joannis van Stellinghwerff, *Abelus*, zie Stellinghwerff.

Joannis, *Bernardus*, examinandus, predikant te Norg, 20, 22, 27, 41, 42, 45, 52, 54, 60, 64, 68, 94, 96, 101, 105, 106, 117, 118, 126, 136, 137, 147, 161, 177, 191, 203.

Joannis, *Egidius*, predikant te Dwingeloo, 11, 12, 16, 20, 22, 26, 28, 29, 33, 40, 52, 54, 60, 64, 65, 67.

Joannis, *Everardus*, (E. J. Campius) predikant te Meppel, 40, 48, 52—54, 59, 60, gestorven, 89.

Joannis, *Hermannus*, predikant te Zweeloo, 126, 128, 131, 136, 137, 145, 146, 150, 151, ontslagen, 162, 163, 172, 178, 192.

Joannis, *Hermannus*, examinandus, predikant te Kolderveen, 70, 74, 87, 89, 92, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 130, 133, 137, 139, 146, 147, 161, 165, 174, 176, 191, 201, 203, 215, 217, 228—231, 247, 248, 253, 265.

Joannis, *Rodgerus*, predikant te Kolderveen, overleden, 2.

Joannis, *Samuel*, predikant te Dwingeloo, 161, 172.

Joannis, *Symon*, pred. te Meppel, zie S. J. Phileus.

Joannis, *Warnerus*, pastoor te Koekange, 6.

Joannis, *Wilhelmus*, (W. J. Hagensis) predikant te Rolde, 68, 71—73, 76, 95, 100, 103, 105, 106, 112, 117, 118, 120, 123, 126, 130, 133, 135, 137, 144, Odoorn, 146, 156, 159, 160, 174, 176, 181, 186—188, 190, 200, 203, 204, 213, 215, 217—219.

Jobs, *Henrick*, onderschulte te Norg, 94.

Jochems, *Geert*, ingezetene van Vledder, 87.

Jochems, *Jacob*, ingezetene van Vledder, 87.

Jodoci, *Eilardus*, schoolm. te Peize, zie E. J. Bratfisch.

Jodoci, *Henricus*, predikant te Wapserveen, 137, 145, 146, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 201, 203, arminiaan, 211, 212, 215, ontslagen, 219.

Jodoci, *Joannes*, schoolmeester te Beilen, 33, 43, Vries, 46, 58, afgezet, 72.

Joests, *Henrick*, ingezetene van Beilen, 95.

Jolinge, *Willem*, kerkvoogd van Borger, 77.

K.

Kannegieter, *Wesselus*, predikant te Zweeloo, 190, 192, 193, 201, 203, 215, 229, 230, 236.

Karstiens, *Pieter*, kerkvoogd van Koekange, 87.

Keckius, *Georgius*, predikant te Wapserveen, 218.

Kerckhoff, *Wilhelm*, (W. Kirchoff) schoolmeester te Gasselte, 2, 24.

Kessel, *Joannes Meranus à*, pred. te Kolderveen, zie J. Meranus.

Ketel, *Berend*, schulte te Diever, 87.

Ketel, *Thys*, schulte te Meppel, 87, 88.

Kiers, *Jan*, ingezetene van Meppel, 223.

Kolde, *Harmannus*, (H. Colde) predikant te Leeuwarden, 2.

Kremer, *Johan*, schoolmeester te Beilen, afgezet 43, 46, 57, 73, 100, 112, 120.

Krÿth, *Henricus*, onwettig schoolmeester te Roden, 96.

L.

Lamberti, *Hiddo*, Grothusius, predikant te Farmsum, 125, 126, 147, 153, 154, 158.
Lamberts, *Tese*, ingezetene van Vries, 94.
Lanckhorst, *Albert*, schulte, 34.
Langen, *Lucas van*, (L. Langius) predikant te Diever, 51, 53, 56, 59, 60, 64, 65—67.
Latavianus, *H.*, pred. te Schoonebeek, zie H. Bredewech.
Laurens, *Johan*, schulte te Anloo, 95.
Laurens, *Wicher*, (Wigger Lauwerens) ingezetene van Kolderveen, 70, 87.
Laurentius, afgezet pred. van Jutrijp, zie L. Alberti.
Lauwerents, *Wigher*, ingezetene van Nijeveen, 113, misschien dezelfde als W. Laurens.
Lefferts, *Albert*, kerkvoogd van Westerbork, 95.
Lennep, *Roelf van*, ingezetene van Borger, 77.
Levinck, *Lambertus*, vroeger predikant te Lemmer, beroepen te Anloo, 3.
Lingen, *Carst van*, executeur der pastoralia, 23, 32, 36, 44, 58, 74.
Luichiens, *Rogger*, ingezetene van Havelte, 87.
Luinge, *Jacob*, kerkvoogd van Peize, 94.
Lunsche, *Harmen*, (H. Lunschede) Gedeputeerde van Drente, 232, 247.
Lussinge, *Geert*, ingezetene van Dwingeloo, 88.
Luttiensz, *Ludewig*, schoolmeester te Norg, 24.

M.

Maeth, *Georgius ter*, schoolmeester te Havelte, 5.
Maeth, *Hermannus ter*, Gedeputeerde van Drente, 68, 73, 105, 117, 124, 135, 146, 158, 159, 174, 189, 194, 200, 201, 214.
Maeth, *Joannes ter*, (J. ter Mate) schoolmeester te Diever, 1, 47, 57.
Marci, *Wilhelmus*, predikant te Gieten en Gasselte, 53, 54, 59, 60, 64, 67, 68, 74, 77, 80, 84, 105, 106, 109, 111, 118, 119, 123, 124, 126, 133, 136, Gieten, 137, 143, 145, 147, 151, 159, 161, 173, 177, 183, 187, 188, 191, 201, 203, 215, overleden, 264.
Marnix van St. Aldegonde, *Philips van*, catechismus van, 172, 179, 180, 196, 210—212, 224, 227.
Maria, waarzegster te den Ham, 130.
Martini, *Arnoldus*, pred. te Groningen, zie A. M. Uthusius.
Matthiae, *Tido*, pastoor te Havelte, 6.
Mayse, *Egbert*, m. z. E. Mepse.
Meinardi, *Bernardus*, pred. te Koekange, m. z. M. Bernardi.
Meinardi, *Henricus*, pred. te Diever, zie H. M. Raedt.

Melis, *Johan*, kerkvoogd van Eelde, 98.
Mensen, *Roelof*, schulte te Westerbork, 95.
Menses, *Joannes*, schoolmeester te Vries, 9.
Mensinck, *Ludolphus*, pastoor te Zweeloo, 5.
Meppel, *Arnoldus*, schoolmeester te Beilen, 5.
Meppel, *Henricus*, schoolmeester te Meppel, 7.
Mepsche, jonker *Egbert de*, kerkvoogd van Eelde, 94, Gedeputeerde, 135, 136, 145, 159, 175, 187.
Meranus à Kessel, *Joannes*, predikant te Kolderveen, 8, 11, 16, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 32, 34, 36, 41, 48, 52, 54, 56, 61.
Mes, *Hermannus*, pastoor te Dwingeloo, 6.
Meuwes, *Albert*, schulte te Koekange, 87, 88.
Meyer, *Rudolphus*, (R. Mejerus) predikant te Vries, 126, 128, 132, 133, 137, 145, 147, 161, 167, 174, 175, 177, 181, 185, 186, 188, 191, 201, 203, 204, 213, 217, 230, 231, 246, 247, 259.
Mindensis, *Alexander*, pred. te Borger, zie A. Tilekinck.
Molinaeus, *Petrus*, predikant te Parijs, 239.
Montanus, *Wigboldus*, predikant te Odoorn, examinandus, 22, 24, 27, 41, 42, 45, 52—56, 59, 60, Peize, 68, 73, 94, 98, 102, 105, 106, 110, 118, 119, 124, 126, 132, 133, 135, 137, 139, 141, 147, 159, gestorven, 171, 182.
Monster, *Henrick van*, heer van Ruinen, 92, 109, 129, 134, 138, 149, 199, 213.
Muller, *Gerardus*, schoolmeester te Koevorden, 1.
Münster, *Harmannus*, schoolmeester te Kolderveen, 5.
Muylert, *Gerardus*, (G. Mulert, Mulaert) pastoor en daarna prediker te Vledder, 1, examinandus 4—7, 10, 11, 16, 20, 22, 27—29, 32, 54, 60, 69, overleden 91.
Muylert, *Joannes*, prediker te Vledder, 10.

N.

N., *Martinus*, prediker te Yhorst, 28, 34.
Naminck, *Jan*, kerkvoogd van Havelte, 87.
Nardinck, *Egbert*, (E. Nardig) van Meppen, waarzegster te Zweeloo, 156, 197, 208, 220, 234, 255.
Nassau, graaf *Willem Lodewijk van*, 2—4, 7—11, 13—21, 23, 25, 26, 31, 34—47, 50—53, 55—59, 61, 69, 71, 76—80, 86, 88, 92, 96, 98, 125, 128—130, 133—135, 138—140, 142—144, 147, 148, 150—155, 158—160, 162, 164, 165, 175, 176, 181—186, 189, 190, 193, 197, 201, 202, 206, 208, 213, 216—220, 227, 228, 232, 233, 236, 241—244, 246, gestorven, 259.

Nese, vrouw van Hendrick Berents te Gieten, 183.
Nicasius, *Joannes*, predikant te Middelstum, 7, 8.
Nicolai, *Stephanus*, predikant te Havelte, 1, 9, 11, 16, 18—20, 22, 27—29, 32, 34, 54, 60, 64, 68, 76, 87, 90, 93, Zuidwolde, 105, 106, 117, 118, 124, 127.
Nierssen, *Joannes*, (J. Nirssum, Niersenius, Hattemiensis) predikant te Zuidwolde, 1, 9—11, 15, 16, 20, 22, 27—29, 32, 54, 60, 64.
Noo, *Johannes de*, predikant te Dwingeloo, 217, 218, 230.
Nijenhuis, *Johan*, kerkvoogd van Oosterhesselen, 78.
Nijenhuis, *Johan*, kerkvoogd van Zweeloo, 78.
Nijsinck, *Johan*, schulte te Westerbork, 95.

O.

Oldenhuisinge, *Roelof*, ingezetene van Zweeloo, 78.
Ortgisen, (Oortghijsen) drost te Lehrort, 129, 138.
Ossenkamp, *Petrus*, schoolmeester te Noordbroek, 13.
Ottens, *Herman*, kerkvoogd van Anloo, 95.

P.

Pander, *Jan Hendricx*, kerkvoogd van Vledder, 87.
Paping, *Harmen*, Gedeputeerde van Drente, 40, 51.
Paraeus, *David*, professor te Heidelberg, 239.
Paul, pastoor te Oosterhesselen, 5.
Pauli, *Bartoldus*, examinandus, predikant te Blijdenstede, 74, 75, 88, 92, 106, 118, 127, 134, 136, 145, 146, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 203, 215, 231, 247, 248, 254, 265.
Pauli, *Godefridus*, examinandus, 70, predikant te Nijeveen, 74, 87, 90, 93, 106, 113, 114, 118, 120, 124, 126, 128, 129, 131, 135, 137, 139, 151, ontslagen, 163, 164, 172, 176, 183, 196, 198, 209, 225, 235.
Pelinge, *Johan*, kerkvoogd van Norg, 94.
Peterse, *Harmen*, inwoner van Kolderveen, 21.
Petrejus Holsatus, mr. *Henricus*, (H. Petri) predikant te Beilen, 1, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 32—34, 36, 42—45, afgezet, 57, 58, 64.
Petri, *Joannes*, inwoner van Emden, 12.
Petzelius, predikant te Bremen, 36.
Phileus, *Simon Joannis*, predikant te Meppel, 1—3, 8, 10, 14, 16, 18, 20, 21, 23, 27–30, Genemuiden, 36–38.
Pieters, *Derck*, ingezetene van Meppel, 87.

Pieters, *Evert*, inwoner van Kolderveen, 31, waarschijnlijk dezelfde als de volgende.

Pieters, *Evert*, kerkvoogd van Kolderveen, 87, 89.

Pinxtermans, *Jan*, ingezetene van Zuidwolde, 87.

Pomeranus, *Joannes Sedinus*, schoolm. te Beilen, zie J. Sedinus.

Pontanus, *Franciscus*, examinandus, predikant te Odoorn, 71, 74, 78, 80, 85, 105, 106, 110, 116, 117, 124, 126, 132, 136, 143, 145, Oudega (Fr.), 150, 152, 153, 173, 174, gestorven, 182.

Prijs, *Conradus*, pastoor te Odoorn, 5, 81, 110.

Q.

Quantes, *Herman*, kerkvoogd van Odoorn, 78.

R.

Raedemaecker, *Aerendt*, ingezetene van Gasselte, 80.

Raedt, *Henricus Meinardi*, vroeger te Wijkel, predikant te Diever, 1, 8, 10, 14—16, 18, 20—22, Nijeveen, 25, 28, 29, 32, 34, 36, 41, 42, 52, 53, 56, afgezet, 63.

Ravensperger, *Hermannus*, professor te Groningen, 204.

Reddinck, *Jodocus*, examinandus, predikant te Zweeloo, 60, 62, 68, 71, 74, 76, 78, 83, 86, 106, 117, 118, 122, 124.

Regneri, *Wibrandus*, van Sneek, examinandus, 5, 6.

Reine, *Lucas Egbers van*, pred. te Vledder, zie L. Egberti.

Reiners, *Hillebrandt*, kerkvoogd van Roderwolde, 209.

Rennecherus, *Hermannus*, vroeger hoogleeraar te Leiden, 57.

Reydt, *Everardus van*, (E. Reidanus) secretaris van den stadhouder, 2, 3, 7.

Ribbius, *Hermannus*, predikant te Huizen (Gooiland), 89.

Ripperda, *Adolph*, heerschap te Peize, 171, 172.

Roelofs, *Jan*, kerkvoogd van Vledder, 87.

Roelofs, *Johan*, ingezetene van Uffelte, 90.

Roelofs, *Keer*, kerckvoogd van Wapserveen, 87.

Rolandus, *Livinus*, schoolmeester te ten Post, 45.

Rolde, *Gese van*, waarzegster te Groningen, zie Gese.

Rolefs, *Heine*, ingezetene van Roderwolde, 134.

Romelinck, *Patroclus*, predikant te Ruinen, 69, 88, 92, 106, 118, 127, 134, 136, 141, 146, 159, 161, 165, 174—176, 181, 186—189, 191, 194, 197, 199, 201, 203, 213, 214, 217, 228, 229, 231, 232, 238, 247, 248, 253, 265.

Rossum, *Hendrik van*, (H. v. Rossen) landsschrijver, 4, 38.

Rotgers, *Engbert*, ingezetene van Zuidwolde. 87.
Ruardi, *Feito*, predikant te Groningen, 2, 3.
Rusius, *Johannes*, predikant te Emmen, 176, 177, 187, 190, 197, 201, 203, Assen, 217, 223, 224—226, 230—232, 247, 249, 259, 263, 265.

S.

Santvoort, *Jacobus*, pastoor te Roderwolde, 6.
Sartorius L. f., *Joannes*, predikant te Havelte, 118, 120, 122, 124, 126—128, 131, 132, 135, 136, 145, 146, 159.
Sas, *Steven de*, pastoor te Ruinen, 6.
Schotlerus, *Joannes*, predikant te Kampen, 239.
Schroderus, *Johannes*, predikant te Beilen, 60, 64, 65, 67.
Schuiringe, *Wicher*, kerkvoogd van Peize, 94.
Sedinus Pomeranus, *Johannes*, schoolmeester te Beilen, 46, 57.
Segers, *Peter*, predikant te Simonshaven, 12.
Selbach, *Henrick van*, Gedeputeerde, 38—40, 51, 78, 135, 136, 145, 175, 187.
Selbach, *Johan van*, kerkvoogd van Zuidlaren, 95.
Sickinge, *Johan*, kerkvoogd van Emmen, 78.
Sigefridi, *Joannes*, pred. te Gasselte, zie J. S. Cuperus.
Sinnema, *Sicke*, ingezetene van Roderwolde, 139.
Slipseman, *Berent*, onwettig schoolmeester te Roswinkel, 17, 47.
Slipseman, *Gerardus*, afgezet schoolmeester te Roswinkel, 5.
Sluiter, *Henrick*, schulte van Borger, 77.
Smeeinck, *Johan*, kerkvoogd van Beilen, 95.
Smit, *Michel*, kerkvoogd van Dalen, 78.
Smuysingh, „siechmeester" te Beilen, 35, 36.
Soetvleesch, *Bartoldus*, schoolmeester in de Rijp, Vries, 72.
Sprenger, *Johannes*, predikant te Appingedam, 7, 8, 38—40, 52.
Stael, *Rotger*, ingezetene van Roden, 94.
Statmide, *Piesen Jan*, inwoner van Dalen, 25.
Steenbach, *Joannes*, pastoor te Sleen, 5.
Steenbergen, *Roelof*, schulte van Zuidwolde, 87.
Steenwyck, *Johan van*, kerkvoogd van Dwingeloo, 88, 101.
Steenwyck, *de Vos van*, zie Vos van S.
Stellinghwerff, *Abelus Joannis van*, examinandus, 5, 6.
Stoelenus, *Engbertus*, beroepen prediker te Havelte, 2.
Strombergius, *Henricus*, (H. Strombergh) predikant te Anloo, 68, 73, 95, 99.

Strootbuys, *Bernardus*, (Strodthuss, Stroethusius) predikant te Emmen, 68, 73, 78, 81, 85, 105, 106, 117, 123, 124, 126, 135, 136, 145, 146, 159, 160, 174.

Struick, *Gerhard*, schulte van Havelte, 87.

Sutorius, *Joannes*, prediker te Dalen, 1, 9, 11—13, 16, 19—21, 25, doet afstand, 50.

Swollensis, *Hermannus*, pred. te Sleen, zie H. Allers.

T.

Tebelman, *Hermannus*, predikant te Koekange, 233.

Tedema, *Johan*, ingezetene van Roden, 97.

Teenge, *Willem*, kerkvoogd van Borger, 77.

Thamminck, *Johan*, inwoner van Rolde, 46.

Theodori, *Theodorus*, predikant te Diever, 218.

Tilekinck, *Alexander*, (A. Tilkinck, Tylekint, Tilikingius, Libecensis, ook Mindensis) predikant te Borger, 2, 8, 10, 13, 16, 20, 22, 40, 52, 54, 60, 64, 68, 71, 73, 74, 76, 77, 81, 84, 105, 106, 110, 114, 117, 124, 126, 128, 135, 136, 141, 145, 146, 159, 160, 174—176, 181, 186—190, 200, 201, 203, 204, 213, 214, 217, 219, 228 230, 231, 246—248, 265.

Trajectensis, *Stephanus*, pastoor te Nijeveen, 6.

U.

Uthusius, *Arnoldus Martini*, predikant te Groningen, 103, 112.

Utlo, *Jacobus van den*, (J. van Wtloo) prediker te Gasselte, 6, 62, 80, 110.

V.

Velsen, *Gerreydt van*, (Gerardus Veltzen) schoolmeester te Vledder, 1, 32.

Venraet, *Andries*, pastoor te Diever, 6.

Venraet, *Antonius*, pastoor te Wapserveen, 6, 15.

Vorstius, *Conradus*, professor van Leiden, 239, 240.

Vos, rentmeester van Drente, 205.

Vos van Steenwyck, *Conraet de*, drost te Koevorden, 2, 10.

Vosculius, *Everardus*, predikant te Kampen, 239.

Vossius, *Joannes*, predikant te Spijkenisse, 11, 23.

Vossius, *Jodocus*, prediker te Gasselte en Gieten, 2, 8, 11, 14, 17, 20, 22—24, 41, afgezet, 42, 57.

W.

Walraven, *Henricus*, schoolmeester te Beilen, 1, 13.

Wangerpoel, *Bernardus*, (B. Wangerpolius) examinandus, predikant te Schoonebeek, 160—162, 174, 176, 187, 190, 200, 203, 215.

Wassenberch, *Johannes*, predikant te Rolde, 249, 254, 263, 265.

Welvelde, *Johan van*, (Hans van W.) Gedeputeerde van Drente, 65, 67, 68, 146, 158.

Wenninge, *Johan*, kerkvoogd van Schoonebeek, 78.

Werckinck, *Albertus*, (A. Wekinck, ook A. Emmen) gewezen prior te Scharmer, pastoor te Emmen, 5, 63, 82, 196.

Wernerus, mr. *Joachimus*, (J. Warneri, Wermerus) predikant te Groningen, 2, 52—54, 57, 59.

Wesselinge, *Barelt*, ingezetene van Anloo, 95.

Wetsinge, *Egbert*, kerkvoogd van Vries, 94.

Weynichman, *Hubertus*, secretaris der Gedeputeerden, 44, 51, 65, 67, 68, 73, 75, 105, 117, 123, 124, 135, 136, 145, 146, 158, 159, 174, 175, 179, 187, 189, 198, 200, 201, 214, 216, 230, 234, 247, 249, 264.

Wichers, *Lubbert*, kerkvoogd van Kolderveen, 87.

Willems, *Clais*, ingezetene van Anloo, 75.

Willems, *Roelof*, ingezetene van Diever, 87.

Wilten, *Joannes Fledder* alias, schoolmeester te Vledder, 5.

Winters, *Aerent*, kerkvoogd van Diever, 87.

Wirichius, *Johannes*, predikant te Zuidlaren, 60, 61, 64, 65, 67, 68, 73, 95, 99, 103, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 128, 133, 135, 137, 145, 147, 159, 161, 162, 174, 177, 181, 188, 191, 201, 203, 206, 213, 215, 217, 224, 230.

Wolberts, *Berent*, schulte van Schoonebeek, 78.

Wolberts, *Johan*, ingezetene van Westerbork, 95.

Wolters, *Niesken*, ingezetene van Meppel, 223.

Woltinghe, *Joannes*, pastoor te Westerbork, 6, 35, 47.

Wterwyck, *N. van*, schoonvader van ds. Lamb. Henrici te Westerbork, 101.

Wulferinck, *Arnoldus*, schoolmeester te Zweeloo, 122.

Z.

Zoor, *Joachimus*, predikant te Anloo, 2, 8, 10, 14, 15, 20, 22—24, 40, 41, 52—54, 59—62, 64, 67.

Zwollis, *Hermannus*, (H. Swollensis) pred. te Sleen, zie H. Alerts.

REGISTER VAN PLAATSEN.

Amelte, 95.

Amsterdam, 66, 89, 98.

Anloo, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 20, 22, 23, 24, 40, 41, 49, 52, 53, 54, 60, 61, 62, 64, 67, 68, 73, 75, 95, 99, 100, 107, 112, 113, 121, 126, 128, 136, 137, 145, 146, 147, 151, 158, 161, 174, 177, 181, 188, 191, 196, 197, 201, 203, 204, 205, 206, 211, 213, 214, 217, 224, 229, 230, 231, 247, 249.

Annerveen, 62.

Appingedam, 7, 8, 38, 40, 76, 79, 130.

Arnhem, 126.

Assen, 33, 35, 36, 39, 40, 52, 54, 56, 57, 60, 66, 67, 69, 71, 73, 74, 76, 77, 85, 100, 105, 106, 109, 112, 114, 118, 119, 121, 125, 127, 128, 130, 136, 145, 146, 148, 150, 153, 158, 159, 169, 174, 175, 177, 186, 188, 189, 191, 201, 203, 205, 215, 217, 226, 229, 230, 231, 232, 247, 248, 249, 251, 259, 265.

Avereest, 1, 15, 28, 34.

Beilen, 1, 4, 5, 6, 13, 15, 22, 23, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 35, 42, 43, 44, 46, 49, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 95, 100, 101, 103, 105, 106, 112, 114, 115, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 127, 129, 137, 141, 144, 145, 147, 148, 161, 174, 175, 176, 187, 191, 201, 203, 205, 238.

Bierum, 112.

Blaricum, 66.

Blijdenstein (Ruinerwold), 1, 5, 7, 12, 15, 18, 21, 22, 28, 31, 33, 40, 48, 49, 52, 54, 61, 74, 75, 88, 92, 106, 118, 119, 127, 134, 136, 144, 145, 146, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 203, 205, 215, 231, 247, 248, 254, 265.

Boornbergum, 218.

Borger, 2, 5, 8, 10, 13, 16, 20, 22, 24, 27, 40, 49, 52, 54, 60, 64, 68, 71, 73, 74, 76, 77, 81, 84, 85, 105, 106, 110, 114, 115, 117, 124, 126, 135, 136, 141, 145, 146, 159, 160, 174, 175, 176, 181, 186,

188, 190, 196, 200, 203, 205, 208, 210, 213, 214, 217, 219, 224, 230, 231, 237, 246, 247, 248, 265.

Borkuloo, 234.

Bremen, 36.

Buinen, 210, 237.

Coevorden, 1, 2, 3, 9, 11, 13, 16, 20, 22, 40, 49, 50, 52, 53, 59, 60, 62, 64, 69, 78, 80, 106, 115, 118, 124, 133, 136, 138, 139, 141, 146, 148, 149, 156, 159, 160, 162, 167, 172, 174, 176, 177, 181, 185, 187, 189, 190, 200, 203, 205, 206, 213, 215, 223, 225, 231, 232, 236, 243, 246, 247, 248, 257, 259, 265.

Dalen, 1, 5, 9, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 47, 49, 50, 60, 63, 64, 68, 78, 82, 101, 105, 106, 116, 117, 118, 122, 126, 128, 131, 134, 136, 142, 145, 146, 156, 159, 160, 174, 176, 181, 186, 187, 188, 189, 190, 196, 197, 200, 203, 204, 205, 206, 213, 215, 217, 223, 224, 226, 229, 230, 231, 237, 246, 247, 248, 249, 259, 265.

Diever, 1, 2, 6, 7, 8, 10, 16, 22, 25, 26, 47, 49, 51, 53, 55, 59, 60, 64, 65, 66, 69, 87, 91, 94, 105, 106, 111, 115, 117, 118, 124, 125, 126, 136, 140, 141, 145, 146, 151, 158, 161, 165, 174, 176, 186, 187, 188, 191, 194, 197, 201, 203, 205, 207, 211, 215, 218, 223, 237, 238.

Dikninge, 35, 74, 101, 108.

Dingsterveen, 52, 70, 201, 247, 253, 265.

Dordrecht, 238, 240, 249.

Duitschland, 160.

Dwingeloo, 1, 6, 10, 11, 16, 20, 22, 28, 33, 35, 40, 49, 52, 54, 60, 64, 65, 67, 88, 91, 106, 114, 115, 118, 120, 124, 128, 131, 155, 161, 172, 173, 182, 195, 207, 208, 217, 218, 223, 230, 237, 238, 250, 252, 254.

Echten, 249.

Eelde, 2, 6, 15, 17, 41, 42, 44, 45, 49, 52, 53, 59, 60, 62, 64, 68, 71, 74, 75, 76, 94, 98, 102, 105, 106, 111, 117, 124, 126, 128, 134, 135, 136, 137, 144, 147, 158, 159, 161, 173, 174, 187, 198, 203, 204, 205, 208, 215, 218, 219, 223, 226, 235, 244, 255, 264.

Eenrum, 48.

Ees, 197, 208.

Ekehaar, 95, 100.

Emden, 12.

Emmen, 1, 5, 9, 11, 15, 19, 20, 21, 24, 47, 49, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 81, 85, 86, 105, 106, 114, 115, 117, 119, 122, 123, 124, 126, 127, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 139, 141, 144, 145, 146, 150, 151, 153, 156, 159, 160, 163, 165,

172, 174, 176, 177, 178, 180, 181, 187, 188, 190, 191, 192, 194, 196, 197, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 215, 217, 218, 221, 222, 224, 226, 229, 230, 231, 233, 236, 237, 238, 246, 247, 248, 249, 250, 254, 258, 259, 262, 265.
Engeland, 240.
Essen, 192.
Farmsum, 125, 147, 158.
Franeker, 27, 42, 63, 69, 114, 141, 192.
Friesland, 14, 32, 42, 103, 150, 155, 182, 218, 232.
Friesland (Oost-), 88, 129, 138.
Gasselte, 2, 6, 8, 11, 15, 20, 22, 24, 41, 42, 47, 49, 53, 54, 59, 62, 64, 65, 67, 68, 74, 77, 80, 84, 105, 106, 111, 117, 118, 123, 124, 126, 133, 136, 137, 141, 145, 147, 159, 161, 174, 177, 181, 188, 189, 191, 196, 200, 203, 204, 205, 211, 213, 219, 223, 231, 246, 247, 249, 265.
Gelderland, 103.
Genemuiden, 37.
Gieten, 2, 8, 11, 22, 41, 42, 49, 53, 54, 59, 60, 64, 67, 68, 74, 77, 80, 84, 105, 106, 111, 117, 118, 123, 124, 126, 136, 137, 143, 145, 147, 151, 159, 161, 173, 174, 177, 183, 187, 188, 191, 196, 201, 203, 205, 215, 219, 234, 246, 248, 249, 255, 259, 264, 265.
Grave, 38.
's Gravenhage, 23, 25, 79, 157, 217, 233, 239, 240.
Groningen (stad), 2, 8, 12, 20, 23, 25, 26, 37, 38, 39, 40, 42, 48, 52, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 70, 76, 77, 79, 97, 105, 110, 112, 115, 120, 125, 130, 131, 135, 136, 147, 158, 159, 160, 175, 176, 187, 189, 190, 200, 201, 202, 204, 214, 216, 230, 232, 233, 247.
Groningen (prov.), 36, 50, 103, 232.
Ham (den), 130.
Haren, 81.
Hasselt, 18.
Hattem, 9.
Havelte, 1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 16, 18, 20, 22, 28, 33, 35, 49, 54, 60, 64, 68, 76, 87, 90, 93, 106, 118, 120, 122, 124, 126, 127, 128, 145, 146, 159, 176, 181, 186, 187, 188, 191, 197, 201, 203, 205, 206, 215, 217, 223, 228, 229, 230, 231, 235, 236, 237, 247, 248, 254, 265.
Hemeleham, 74.
Holland, 32, 66.
Huizen, 89.
Jever, 46.

Kampen, 18, 22, 28, 41, 56, 93, 105, 115, 239.
Kappelen (Sticht van Munster), 218.
Koekange, 1, 6, 15, 31, 47, 49, 53, 54, 59, 60, 64, 87, 88, 106, 107, 118, 124, 127, 137, 143, 146, 161, 165, 176, 184, 186, 194, 207, 218, 233, 238, 264.
Kolderveen, 1, 2, 5, 6, 7, 8, 11, 16, 18, 20, 22, 28, 31, 32, 41, 46, 48, 49, 52, 54, 56, 61, 70, 74, 87, 89, 92, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 137, 139, 146, 147, 161, 165, 174, 176, 191, 201, 203, 205, 215, 217, 219, 228, 229, 230, 231, 247, 248, 253, 265.
Laren, (N. Holl.), 66.
Leeden (klooster), 204, 249.
Leens, 9, 48.
Leeuwarden, 2, 36, 53, 55, 148, 150, 152, 153, 190, 202.
Lehrort (Oost-Friesl.), 129, 138.
Lingen, 92.
Loppersum, 54, 112.
Malden, 218.
Mastenbroek, 18, 22.
Meppel, 1, 2, 7, 8, 10, 14, 16, 21, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 36, 37, 40, 48, 52, 53, 54, 57, 59, 60, 63, 66, 68, 69, 71, 75, 76, 77, 87, 88, 105, 106, 111, 114, 115, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 152, 157, 158, 159, 161, 164, 165, 172, 173, 176, 180, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 191, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 217, 218, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 235, 237, 238, 247, 248, 250, 251, 253, 254, 258, 262, 263, 265.
Meppen, 157, 197, 208, 220, 234, 255.
Middelstum, 7, 8.
Noordbroek, 13.
Noorderveld, 26.
Norgh, 2, 6, 15, 20, 22, 24, 40, 42, 45, 49, 52, 54, 60, 64, 68, 94, 96, 101, 105, 106, 117, 118, 126, 136, 137, 147, 161, 177, 203, 205.
Nijega, 152, 153.
Nijeveen, 1, 5, 6, 19, 25, 28, 29, 32, 34, 41, 49, 52, 53, 57, 74, 87, 90, 93, 106, 113, 114, 118, 124, 126, 128, 135, 137, 139, 151, 152, 163, 164, 172, 176, 196, 198, 203, 204, 205, 215, 223, 237.
Odoorn, 1, 15, 22, 41, 42, 45, 49, 52, 53, 55, 59, 60, 71, 78, 80, 85, 105, 106, 110, 117, 124, 126, 136, 143, 145, 146, 150, 152, 156, 159, 160, 173, 174, 176, 181, 182, 186, 188, 190, 196, 203, 204, 205, 210, 211, 213, 215, 217, 218, 219.

Oldambt, 38, 40.
Ommelanden, 76.
Oosterhesselen, 1, 5, 15, 22, 47, 49, 68, 73, 78, 83, 87, 105, 106, 110, 117, 124, 126, 135, 136, 145, 146, 160, 187, 196, 203, 205, 215, 217, 229, 230.
Oostermoer, 26.
Oosterwolde, 144.
Oosterzee, 155.
Oudega, 150, 152, 153.
Overijssel, 80, 103, 107, 109.
Peize, 2, 6, 15, 17, 22, 41, 42, 44, 45, 49, 52, 54, 60, 64, 68, 73, 94, 98, 102, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 135, 137, 139, 141, 147, 159, 171, 177, 182, 185, 186, 188, 189, 191, 195, 201, 203, 204, 205, 215, 217, 218, 219, 230, 248, 249, 265.
Pesse, 140.
Post (ten), 45.
Roden, 2, 15, 17, 47, 49, 68, 74, 75, 94, 96, 97, 102, 107, 118, 124, 126, 128, 134, 135, 137, 144, 145, 147, 161, 175, 177, 191, 196, 203, 204, 205, 209, 219, 223, 224, 238.
Roderwolde, 2, 6, 15, 49, 64, 68, 71, 73, 74, 76, 94, 97, 98, 102, 105, 106, 111, 117, 118, 124, 126, 134, 135, 136, 137, 139, 161, 185, 198, 209, 218, 223, 238, 255, 262.
Rolde, 2, 5, 6, 10, 14, 16, 20, 21, 23, 26, 28, 29, 30, 33, 45, 46, 47, 49, 57, 59, 60, 61, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 94, 95, 100, 103, 104, 105, 106, 111, 112, 114, 117, 118, 120, 123, 126, 128, 130, 132, 133, 135, 137, 139, 141, 143, 144, 147, 155, 161, 165, 172, 173, 175, 177, 179, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 194, 196, 201, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 226, 228, 229, 231, 234, 236, 238, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 254, 255, 259, 260, 262, 265.
Roswinkel, 1, 5, 15, 17, 22, 24, 41, 42, 45, 47, 49, 52, 53, 55, 59, 60, 64, 68, 72, 78, 81, 85, 105, 106, 115, 117, 118, 126, 135, 136, 145, 146, 159, 160, 174, 176, 187, 190, 200, 203, 205, 215, 231, 237, 247, 248, 265.
Rouveen, 2, 15, 70, 103, 107, 108.
Ruinen, 1, 5, 6, 9, 11, 15, 20, 22, 23, 26, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 40, 48, 49, 52, 53, 54, 59, 69, 88, 92, 106, 107, 108, 109, 118, 119, 127, 129, 134, 138, 140, 141, 146, 149, 159, 161, 165, 174, 175, 176, 188, 191, 199, 201, 203, 205, 213, 214, 217, 228, 229, 231, 232, 238, 247, 248, 253, 265.
Ruinerwold, zie Blijdenstein.

Rijp (de), 72.
Scharmer, 196.
Schoonebeek, 1, 3, 5, 7, 10, 11, 16, 20, 22, 24, 40, 49, 52, 53, 59, 60, 71, 78, 82, 86, 106, 110, 116, 119, 126, 135, 136, 138, 139, 160, 161, 174, 176, 187, 190, 196, 200, 203, 205, 215.
Simonshaven, 12.
Sleen, 1, 5, 15, 16, 22, 47, 49, 53, 55, 60, 63, 64, 69, 78, 83, 86, 105, 106, 117, 124, 126, 136, 142, 145, 146, 160, 176, 190, 192, 201, 203, 205, 209, 215, 219, 223, 224, 233.
Sneek, 5, 6, 173, 194.
Spijkenisse, 11.
Spijker (bij Roden), 97.
Staphorst, 2, 15, 107, 108.
Steenwijk, 187.
Tecklenburg, 204.
Uffelte, 90.
Utrecht, 108.
Vlaanderen, 46.
Vledder, 1, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 16, 20, 22, 28, 32, 49, 54, 60, 69, 87, 91, 106, 118, 121, 137, 146, 149, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 201, 203, 205, 211, 215.
Vollenhove, 22.
Vries, 2, 6, 9, 10, 11, 13, 16, 20, 22, 25, 41, 42, 44, 45, 49, 52, 53, 55, 56, 59, 60, 65, 68, 69, 72, 73, 94, 95, 96, 107, 110, 111, 118, 123, 126, 128, 137, 145, 147, 161, 167, 174, 175, 177, 181, 188, 196, 201, 203, 204, 205, 211, 212, 213, 217, 219, 224, 230, 231, 246, 247, 259.
Wapserveen, 1, 6, 15, 47, 49, 53, 59, 60, 63, 64, 68, 73, 76, 87, 91, 93, 106, 107, 118, 137, 145, 146, 159, 161, 174, 176, 187, 191, 201, 203, 205, 211, 212, 215, 218, 219, 223.
Westerbork, 1, 6, 8, 10, 16, 17, 20, 21, 22, 24, 33, 35, 40, 41, 47, 49, 52, 53, 55, 59, 60, 62, 64, 68, 95, 101, 107, 118, 123, 124, 126, 128, 134, 135, 136, 146, 159, 160, 174, 176, 187, 190, 196, 200, 203, 205, 215, 224, 237.
Westerkwartier (Westerclassis), 26, 28, 32, 34.
Westphalen, 162.
Witten, 100.
Wolvega, 33.
IJhorst, 28, 34, 107, 108.
't Zandt, 38, 40.
Zeeland, 239.

Zevenwolden, 33, 42, 56.
Zuiderveld, 26.
Zuidlaren, 2, 15, 17, 22, 44, 45, 47, 49, 60, 61, 64, 65, 67, 68, 73, 75, 95, 99, 103, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 128, 135, 137, 145, 147, 159, 161, 174, 177, 181, 188, 191, 196, 201, 202, 205, 206, 211, 213, 215, 217, 219, 223, 224, 230.
Zuidwolde, 1, 6, 9, 11, 16, 20, 22, 27, 28, 32, 47, 49, 54, 60, 64, 87, 88, 105, 106, 117, 118, 124, 127, 141, 152, 161, 164, 173, 174, 176, 182, 187, 191, 198, 201, 202, 204, 205, 215, 226, 235.
Zutfen, 234, 255.
Zweeloo, 1, 5, 15, 41, 42, 45, 49, 52, 53, 55, 57, 59, 60, 68, 71, 74, 76, 78, 83, 86, 106, 117, 118, 122, 124, 126, 128, 136, 137, 145, 146, 150, 151, 157, 162, 163, 172, 178, 190, 192, 193, 201, 202, 205, 215, 218, 224, 229, 236, 237.
Zwolle, 13, 57, 70.

REGISTER VAN ZAKEN.

A.

Abusen, 65, 78, 111, 120, 129, 139, 149, 156, 162, 166, 177, 192, 242, 244, 261.

Academie, te Franeker, 63, 69, 114, 192; — academische testimonia, 140, 262; — suspect of met dwalingen besmet, 171; — te Groningen, 204; — zuiver te houden, 240.

Advocaat-fiscaal, 58, 97, 155, 243, 259, 260.

Analphabethen, 96.

Armen, 26; — verduistering van armengeld, 67; — incasseeren enz. der armengelden, 67, 211, 212, 224, 237, 238; — boeten ten behoeve der, 69, 70, 75, 148, 184, 217, 220.

Attestatiën, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 17, 18, 20, 22, 23, 26, 28, 41, 42, 56, 114, 151, 152, 184, 234.

Ave-Mariaklok, 166.

Avondmaal, geregeld te houden, 49; — hoeveel communicanten, 81, 82, 89, 90, 95, 97, 98, 99, 100; — niet bijgewoond, 91, 96, 100; — iemand zich bezwaard gevoelend om te gaan ten, 123; — tafel en banken ontbreken, 155; — geen avondmaal bediend, 210; — brood en wijn bij het, 211; — weeren van het, 211; — wanneer te houden, 242, 243.

B.

Bacchusfeesten, 123.

Begraven, 149; — superstitiën bij het, 130; — order op het, 140; — beluiden der dooden, 224, 227, 236, 256.

Bisschop, van Utrecht, 108, 109.
Boeken, kleine Catechismus van ALDEGONDE, 172, 179, 180, 196, 210, 211, 212, 224, 227; — geschriften van VORSTIUS, 239.
Boekencensuur, 123; — visitatie over de boeken der predikanten, 224, 228, 246; — groote licentie der boekdrukkers, 239; — censores aan te stellen, 240.
Boekhandelaar, 12.
Boeten, 69, 70, 75, 139, 148, 149, 157, 161, 184, 191, 217, 220, 228.
Borgen, 220.
Burgemeesters, 148, 162, 177.
Bijbel, vertaling van den, 238.

C.

Canones Dordr., 239; — formulier van onderteekening der, 240; — in het Nederl. en het Fransch vertaald, 240; — te onderteekenen door predikanten, 241, 244; — te onderteekenen door schoolmeesters, 245.
Catechiseeren, der jeugd, 172.
Catechismus (*Heidelbergsche*), vermaning tot vlijtig lezen van den, 27; — kort begrip achter den, 31; — bij het examen, 44; — door predikanten te onderwijzen, 49; — onderteekening van den, 51, 92, 104, 134, 142, 167, 196, 197, 204, 225, 245; — in de scholen te leeren, 89, 90, 238; — formulier van onderteekening van den, 167, 240; — Zondagsmiddags overal te prediken over den, 238, 244; — hoe aan de jeugd te leeren, 238; — geen verandering daarin noodig, 239; — bezwaren der Remonstranten tegen den, 239; — in de kerk doen opzeggen door kinderen, 245.
Classes, commissarissen-politiek, 2, 40, 65, 68, 136, 146, 159, 175, 189, 201, (zie verder: *Synode*); — gecommitteerden van den Stadhouder, 7, 8, 52, 61, 159, 175, 189, 201, (zie verder: *Synode*); — schoolmeesters in de vergadering der, 8; — censura morum in de, 8, 15; — absentes, 11, 26, 27, 62, 65, 69; — trouw bijwonen van de vergadering, 15, 64, 72; — attestatie van de classis, 17; — boete in de, 18, 69, 71; — classicaal boek (acta), 18, 37, 43, 44, 45, 57, 70, 81, 92, 103, 110, 128, 179, 180; — in zake onderhoud van predikanten en schoolmeesters, 19; — tijd en plaats van de vergaderingen der, 21, 27, 49, 123, 199; — onkosten der, 24, 72, 263; — indeeling der, 26, 49, 50, 123; — classis generalis, 26, 51, 52, 65, 68, 69, 113, 119, 136, 146, 159, 175, 189, 201, 215, (zie

verder: *Synode*); — den dienst waarnemende in vacante gemeenten, 29, 163, 184, 186, 207, 244; — classicaal zegel, 34, 120; — adviezen der, 35, 166; — classicale vergaderingen geschorst, 37, 38; — toezicht op, 38, 40; — te brengen onder de synode, 39; — partijschap te mijden in de, 50; — gravamina, 65; — classis specialis, 65, 113, 119, 139, 143; — extra-ordinaire classis, 74; — dronkenschap enz. in classicale vergaderingen, 104, 135; — classis Franeker, 141; — classis vraagt het recht om te examineeren, 141; — classis Leeuwarden, 150, 152, 153; — visitatoren der, 152, 153, 158, 165, 166, 177, 179, 180, 181, 185, 188, 191, 196, 197, 198, 199, 204, 205, 210, 212, 213, 214, 218, 221, 222, 225, 226, 228, 230, 233, 234, 236, 237, 241, 243, 244, 245, 246, 257, 258, 259, 264; — zich gedragende tegen synodale resolutiën, 172, 199, 251, 253, 263; — weigeren zich te laten censureeren, 179, 180; — berispt, 186, 187, 209, 214, 221, 226, 250; — politieke zaken behandelende, 187; — praeses der classicale vergadering, 199, 262; — deputaten der, 210, 240; — classis synodaal, 221, 222; — geschil tusschen collatoren en classis, 250; — zich verzettende tegen de overheid, 250, 253; — classis, zich beroepende op de nationale synode, 253; — classicaal geld, 256; — rondvraag in de classicale vergaderingen naar abusen, 261.

Collatoren, 74, 101, 108, 208, 210, 241, 243, 250.

D.

Dansen, 25.

Decanus, over Drente enz., 107, 108, 109.

Deurwaarder, 88.

Diakenen, 26, 211.

Discipline, te oefenen, 25, 28, 135; — klachten over de, 39; — wijze van 241; — hooger beroep, 243.

Disputationes, 26.

Doodslagers, 55, 61, 65, 69, 110, 116, 119, 129, 138.

Doop, placaat aangaande den kinderdoop, 13; — door priesters tegengehouden, 62; — verachting van den kinderdoop, 73; — bevordert soms het kerkbezoek, 82; — door priesters toegediend, 97; — een kerkvoogd weigert zijn kind te laten doopen, 98; — ongeregeldheden bij den kinderdoop, 157; — water tot den, 223; — wanneer te bedienen, 245, 257.

Driekoningendag, 213.

Droefbieren, 256.
Dronkenschap, 41, 47, 48, 57, 73, 91, 97, 99, 103, 104, 123, 124, 132, 144, 158, 173, 187, 198, 208, 226, 229, 230, 235, 236.
Drost, 2, 7, 10, 11, 14, 17, 23, 26, 29, 31, 32, 50, 65, 78, 79, 80, 83, 86, 89, 93, 96, 97, 102, 103, 111, 122, 129, 138, 139, 141, 145, 149, 154, 155, 157, 208, 221, 244.

E.

Etten, 89.

F.

Feestdagen, 25, 57.

G.

Ganzetrekken, 123.
Gasthuis, 223.
Geloofsbelijdenis (*Nederlandsche*), onderteekening van de, 51, 93, 104, 134, 142, 167, 196, 197, 204, 225, 245; — formulier van onderteekening van de, 167, 240; — boek ter onderteekening van de 180; — geene verandering daarin noodig, 239.
Gemeenten, vacante, 29, 35, 39, 44, 47, 48, 82, 88, 91, 111, 155, 160, 165, 175, 178, 190, 202, 216, 233; — visitatie der, 36, 38, 39, 112, 154; — waar geen schoolmeester is, 47, 80, 82, 91, 100, 179, 180, 196, 211, 223; — kerkbezoek, 81, 82, 83, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 140; — uitbreiding der, 89; — zonder school, 96; — zonder kerkvoogden, 97, 225; — der religie niet verwant, 97; — combinatie van, 97, 98, 102, 209; — scheuring in de, 99; — het tijdelijke boven het geestelijke praefererende, 100; — waar het meeste volk zeer woest en wild is, 102; — verzamelen van eene besloten gemeente, 121, 123, 132, 142, 196, 211; — toestand der, 130, 131; — waar geen avondmaal bediend wordt, 210; — waar kerkvoogden geen lidmaat zijn, 211, 238.
Getijdebrooden, 84.
Goederen, geestelijke, 4, 7, 13, 14, 17, 18, 36, 58, 91, 210, 212, 243; — pastorie-, 4, 14, 17, 18, 19, 21, 25, 36, 50, 77, 80, 84, 223, 238, 241, 260, 261; — vicarie-, 4, 7, 17, 18, 21, 25, 26, 35, 36, 77, 80, 84, 223, 237, 238, 241, 243, 260; — prebenden, 4, 26; — vicariehuis, 7; — register van, 17, 58; — rekening der, 17, 111; —

kosterie-, 21, 24, 33, 51, 63, 77, 80, 84, 99; — klooster-, 32; — generaal-executeur, 32, 36, 44, 74, 93; — leenen, 35, 50; — commissarissen, 50, 59; — school-, 51; — sollicitator of advocatus, 58, 97, 155, 243, 259, 260; — stipendia uit de, 59; — kerke-, 63, 76, 77, 92, 97, 98, 111, 131, 155, 225, 259, 260; — te Coevorden, 80; — ad pios usus te gebruiken, 80; — gasthuis-, 225.

H.

Heiligendagen, 187, 213.
Herbergen, 49, 51, 67, 95, 96, 98, 130, 173.
Hoofdling, 112.
Huwelijk, testimonium confirmationis, 12; — placaat aangaande het huwelijk, 13, 18; — hoererij, 31; — huwelijksbeloften, 31, 67; — huwelijkspand, 31; — misbruiken enz., 34, 61, 65, 73, 157; — niet te sluiten tusschen personen, die van buiten inkomen, 34; — klachten over het copuleeren, 72; — concubinaat, 80, 83, 89, 90, 91, 110, 134; — van vroegere priesters, 81, 82, 110; — naar kerkenordening, 81, 110; — bruiloft, 85; — casus matrimoniales, 89, 145; — echtbreuk, 90, 183; — bloedschande, 97, 134; — echtscheiding, 134, 183; — klacht over een, 223; — tegen de kerkenordening, 227; — proclamatiën, 227.
Hypotheek, 220, 257, 258.

I.

Inspectores, 153, 158, 165.

J.

Johannesvuren, 25.
Jus patronatus, 25, 108, 240.
Jus praesentandi, 108.

K.

Kapel, 140.
Kerk, Nederl. kerken in Engeland, 240.
Kerkenordening, 3, 7, 11, 24, 25, 26, 28, 32, 34, 39, 44, 46, 47, 57, 70, 72, 98, 110, 113, 253; — onderwerping aan de, 4, 168; — invoe-

ring van de, 8; — te onderhouden, 175, 190; — geconcipieerd, 193, 206; — door de nat. synode vastgesteld, 239; — van het jaar 1586, 240.

Kerkeraad, 114.

Kerkgebouwen, 35, 63, 66, 97, 130, 178, 238.

Kerkhoven, 72, 123.

Kerkmeubelen, 155, 165, 178, 211.

Kerkvoogden, 17, 18, 19, 25, 35, 38, 40, 43, 44, 67, 70, 72, 75, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 111, 112, 131, 209, 211, 212, 223, 225, 234, 237, 238, 242, 244, 261.

Kerstmis, 213.

Klokluiden, 223.

Kloosters, 32; — te Assen, 39; — te Leeden, 204.

Klootschieten, 73.

Kosters, 13, 40, 84, 166, 196, 212, 223, 247.

Kronenhangen, 25.

Kwakzalverij, 130, 197.

L.

Leer, predikanten, zwak, niet zuiver of suspect in de, 91, 132, 163, 211, 212; — de zaligheid uit de werken geleerd, 150; — onderzoek naar de, 163, 225, 233; — waken voor de zuiverheid der, 167, 171; — op welke punten bij de examina te letten, 169; — 17 artikelen, 169, 192, 196, 204, 211; — valsche leer te weeren, 202; — praedestinatie, 212; — vrije wil, 212; — vijf artikelen der Remonstranten, 229, 239, 240; — leerstukken in de nat. synode verhandeld, 238; — van Vorstius, 240.

Lichtekooi, 134.

Lijkpredikatiën, 149.

M.

Maria lichtmis, 97.

Mennonieten, te Havelte, 90; — te Roderwold, 97; — houden zich ingetogen, 97; — kerkvoogd, die eenige smaak van de „Mennisterije" heeft, 98, 111; — te Amsterdam, 98.

Midwinter, 243.

Monniken, 19, 240.

Morgengebed, 6.

O.

Ouderlingen, 177; — ter synode, 121.

Overheid, verzoeken aan de, 17, 23, 24, 25, 26, 31, 32, 34, 35, 36, 58, 61, 62, 63, 64, 67, 73, 111, 115, 121, 123, 129, 130, 134, 139, 149, 155, 156, 157, 162, 163, 165, 180, 192, 193, 208, 212, 224, 225, 227, 229, 234, 235, 236, 243, 244, 245, 247, 255, 256, 258, 261; — Gereformeerde overheden, 19; — over predikanten, 50, 108, 109; — verhindert predikanten aan kerkelijke vergaderingen deel te nemen, 88, 92, 107, 129, 134, 138, 148, 149, 162, 177, 198, 213; — predikanten aanstellende, 93, 102, 103; — macht der overheid in kerkelijke zaken, 113, 127, 128; — in zake approbatie van beroepingen, 116, 120, 127, 138, 144, 172, 210; — rapport aan de, 226; — verzet van eene classis tegen de, 250, 253.

P.

Papisten, papistische schoolmeester, 17; — papistische abusen, 166.

Paschen, 213, 243.

Pinksteren, 213, 243, 260.

Placaten, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 23, 25, 26, 61, 65, 96, 98, 119, 129, 139, 157, 227, 236, 242, 244; — van den kansel af te kondigen, 162; — aan de kerkdeuren aan te plakken, 162.

Predikanten, namen van, 1, 2, 10, 20, 21, 22, 28, 32, 40, 52, 53, 59, 60, 64, 68, 73, 105, 106, 117, 118, 124, 126, 135, 136, 145, 146, 158, 160, 174, 176, 187, 190, 200, 203, 214, 230, 247, 265; — voorheen priesters, 3, 16, 115, 240; — examen, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 22, 24, 27, 33, 34, 41, 42, 44, 45, 49, 54, 55, 62, 70, 71, 74, 75, 77, 85, 87, 92, 94, 95, 102, 103, 105, 106, 110, 112, 114, 115, 120, 127, 129, 131, 132, 141, 143, 144, 151, 154, 156, 164, 169, 184, 185, 188, 192, 194, 195, 200, 207, 233, 234, 252, 262; — onderhoud, 4, 13, 14, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 32, 50, 55, 59, 66, 75, 79, 83, 84, 85, 93, 97, 99, 101, 155, 166, 211, 223, 224, 225, 237, 238, 259, 260; — woning, 4, 7, 35, 51, 63, 66, 84, 155, 165, 178, 211, 212, 225, 238, 260, 261; — veldprediker, 4 (vgl. 301); — in de classis, 8, 40, 42; — censura morum over, 8; — attestatiën, 8, 9, 17, 18, 20, 22, 23, 26, 28, 41, 42, 56, 114, 151, 152, 184, 234; — afzetten van, 9, 18, 29, 42, 48, 50, 55, 57, 63, 66, 71, 111, 122, 124, 144, 151, 158, 163, 173, 182, 183, 184, 185, 193, 230, 235, 239, 244, 255, 264; — indringen van, 9, 10, 33, 48, 51, 115, 121, 124, 156, 182, 185, 196, 230, 252; — suspensie van, 9, 10, 18, 20, 56, 71, 85, 127, 133, 139, 143, 198,

213, 223, 226, 227, 230, 236; — klachten enz. tegen, 9, 30, 63, 72, 75, 83, 90, 116, 122, 131, 133, 139, 141, 143, 173, 182, 184, 185, 194, 252; — schuldbekentenis, 9, 141, 143, 156, 164, 185, 186, 189, 194, 196, 207; — bij provisie toegelaten, 10, 31, 56, 86, 94, 114, 143; — verzet plegende, 10, 113, 124, 127, 128; — vroeger schoolmeester, 12; — boekhandelaar, die predikant wil worden, 12; — tevens koster, 13, 223, 247; — aanstellen van, 17, 35, 39, 43, 47, 49, 82, 101, 140; — in kerkvoogdijzaken, 18, 35, 67, 131, 242, 244; — weduwen en weezen van, 19, 32, 44, 118, 142, 166, 171, 178, 179, 182, 183, 192, 198, 199, 204, 205, 206, 209, 218, 219, 220, 228, 234, 242, 246, 256, 257, 258, 259, 264; — twist met den schoolmeester, 24, 33, 43, 61, 95, 211; — beroeping van, 25, 29, 33, 71, 74, 89, 96, 101, 112, 116, 120, 127, 138, 165, 166, 172, 178, 182, 196, 208, 210, 233, 234, 240, 255, 260; — verplaatsing van, 25, 33, 55, 56, 66, 102, 123, 185; — beboet, 26, 71, 74, 75, 107, 120; — in armenzaken, 26; — armoede van, 26, 36, 138, 208, 223; — in onmin met de gemeente, 29; — emeriti, 32; — niet toegelaten, 33, 156; — belastering van, 35, 36, 58, 67; — dronkenschap van, 41, 48, 95, 99, 103, 104, 123, 124, 132, 144, 158, 173, 187, 198, 208, 226, 229, 230, 235, 236; — tevens schooldienst doende, 47, 80, 82, 83, 90, 100, 140; — vrouwen van, 47, 83, 122, 131, 133, 152, 173, 184, 209; — waarschuwing aan hen, die ter classicale vergadering gaan, 49; — ontslag van, 49, 50, 94, 95, 96, 100; — gehoorzaamheid aan de overheid, 50, 51; — onderteekening der belijdenisschriften door, 51, 92, 104, 134, 142, 167, 192, 196, 204, 241, 244; — onderzoek naar 't leven enz. der, 54; — die een doodslag begaan hebben, 55, 69, 82, 86, 110, 116, 119, 129, 138; — bevestiging, 57; — aanstellen van schoolmeesters door, 63, 101; — hulp verleend aan, 64, 264; — onderteekening der kerkenordening door, 70; — moeten de classicale vergadering bijwonen, 72; — predikende in niet-gereform. gemeenten, 72; — proces aangeraden aan een pred., 75; — scheurmakers, 77; — goed getuigenis van, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 113, 132; — predikatie verzuimende, 81; — andere standplaats begeerende, 81; — tot studeeren vermaand, 84, 93, 102, 152, 165, 178, 193, 195, 198, 210; — ongeregeldheden bij de bruiloft van een pred., 85; — toezicht op, 89; — zwak, niet zuiver of suspect in de leer, 91, 133, 150, 163, 211, 212; — tot schoolmeester gedegradeerd, 93, 101, 121, 163, 165, 184, 199; — oude, 93, 140; — door de overheid aangesteld, 93, 102, 103; — kroegbezoekers, 95, 173; —

niet vreedzaam, 99, 103, 122; — jonge, 101, 135, 195; — onbekwame, 101, 139, 150, 195, 236; — ongestudeerde, 102; — geen gemeente vergaderende, 103, 104, 123, 142, 143, 196; — voor één jaar aangesteld, 103; — door hun overheid verboden ter synode te gaan, 107, 108, 109. 129, 134, 138, 148, 149, 162, 177, 199, 213; — onder de jurisdictie der overheid staande, 108, 109; — geheimhouding hun opgelegd, 112, 184; — handelende tegen kerkenordening, 113; — rehabilitatie, 114, 151, 165; — op suspecte plaatsen predikende, 115; — verbannen, 122; — of een predikant gestudeerd heeft op gereform. plaatsen, 131; — gemeente verwaarloozende, 132; — predikant zal uit een postille voorlezen, 140; — schoonmoeder van een pred., 143, 150, 152; — vechtende, 143, 235; — contractbreuk door een pred. 144; — zullen goede boeken koopen en lezen, 145, 152; — lasterende, 156, 252; — geen sacramenten mogende bedienen, 164, 189; — zullen opzicht houden over 't catechiseeren der jeugd, 172; — zullen de scholen visiteeren, 172; — zullen de kinderen examineeren, 172; — hebben de synodale resolutiën te onderhouden, 172; — 't prediken verboden aan, 173; — hoogmoed van, 173; — onkosten voor 't reizen naar de synode, 182, 193, 259, 260; — bedrog plegende met valsche attestaties, 184; — op een heiligendag predikende, 187; — nieuw ingekomen, 192, 218, 233, 234, 254; — vertrekkende, 205, 235; — zich te gewennen aan de Nederl. taal, 206; — zonder voorweten der classis vertrokken, 219; — vrij van zekere belasting, 224; — visitatie der bibliotheek van, 224, 228, 246; — van Arminianisme aangeklaagd, 224; — gewezen pred. van den schooldienst geremoveerd, 225, 235; — onderzoek naar predikgaven, 237; — geen leeken lichtelijk toe te laten als, 240; — bezwaren tegen de toelating van een pred., 250, 251; — die moeten vluchten voor den vijand, 259, 260; — door den vijand gevangen genomen, 260, 261; — toegelaten zonder beroepen te zijn, 262.

Predikatiën, ter toelating tot den predikdienst, 5, 6, 21, 23, 25, 45, 56, 70, 74, 75, 102, 115, 150, 156; — tappen enz. tijdens de, 73, 96, 98, 111, 120, 242; — arbeiden tijdens de, 111; — in de synode, 137, 144, 148, 161, 162, 165, 174, 177, 178, 181, 182, 183, 193, 195, 197, 198, 206, 207, 210, 214, 231, 247, 248, 264; — abusen voor, tijdens en na de, 139, 149, 162; — lijkpredikatiën, 149; — proefpredikatie, 237; — over den Heidelb. Catechismus, 238, 244; — lijdenspreeken, 242, 243; — gedurende eenige zondagen niet gehouden, 260.

Priesters, hoe te handelen met de, 3; — te reformeeren, 3; — examen der, 3, 4; — die predikant worden, 3, 115; — ongehoorzame, 4; — eed opgelegd aan de, 4; — namen der, 5, 6; — ondersteuning aan oude, 15; — nog in dienst zijnde, 15; — afzetten van, 17, 35; — die niet willen trouwen, 18; — inkomsten der, 18; — vast verblijf aan te wijzen aan de, 19; — zich van den schooldienst te onthouden, 47; — concubinen van, 47, 63, 82, 197; — buiten bediening, 55; — te Anloërveen, 62; — den predikant hinderende, 62; — te Eelde, 62; — gevangen te doen zetten, 62; — te Gasselte, 62; — te Emmen, 63; — huwelijk van, 81, 82, 110; — prediking door, 97; — doop door, 97; — uit Groningen, 97; — priester, die aan de kaak gestaan heeft, 130; — gewezen prior, 196, 197; — wijwater verkoopende, 196; — kwakzalverende, 197; — waarschuwing tegen vroegere, 240.

Procureurs, 35.

Professoren, te Franeker, 114, 140; — gedeputeerd om een geschrift op te stellen, 240.

R.

Rector, 46.

Reformatie, van Drente, 3.

Remonstranten, aanklacht van Arminianisme, 224; — vijf artikelen der, 229, 239; — in de nationale synode, 239; — afgezette Remonstr. predikanten, 239; — bezwaren tegen den Heidelb. Catechismus, 239; — scriptum elenchticum te stellen tegen de, 240.

Rente, 205, 220, 246, 257, 258.

S.

Sabbat, placaat aangaande den, 25; — ontheiliging van den, 96, 111, 120, 139, 149, 162, 177, 242, 260.

Scholen, te bouwen, 34; — Latijnsche school op te richten, 63, 121, 130, 224, 227; — herstelling der schoolgebouwen, 66; — catechismus te leeren in de, 89, 90; — in den zomer geen school gehouden, 92; — slecht bezocht, 96; — gemeenten zonder school, 96; — twist wegens de school, 131; — te visiteeren door predikanten, 172; — de catechismus van ALDEGONDE in de, 172, 179,

180, 196, 210, 211, 212, 224, 227; — bijscholen, 180, 210, 212, 237, 245; — zuiver te houden, 240; — met bekwame schoolmeesters te voorzien, 245.

Schoolmeesters, namen van, 1, 5; — onderworpen aan de kerkenordening, 4, 5, 44, 47, 133; — predikdienst doende, 5; — examen, 5; — toegelaten, 6; — afzetten van, 7, 46, 57, 73, 100, 112, 120; — in de vergadering der classis, 8; — een schoolmeester klagende over een predikant, 9; — predikant geworden, 12, 45; — artikelen te onderteekenen door, 12, 13, 16; — aan te stellen, 13, 17, 24, 43, 46, 49, 63, 84, 101, 112, 134, 245; — papistische, 17; — indringen van, 17, 35, 51, 96, 97; — onderhoud, 18, 21, 23, 24, 28, 33, 35, 43, 46, 50, 99, 101, 134, — twist met den predikant, 24, 33, 43, 61, 95, 211; — zullen ook des zomers schoolhouden, 34; — klacht van een schoolmeester, 45; — schoolmeester, die geen goede hand schrijft, 46; — dronkenschap van, 46, 47, 57, 73, 91; — een vijand der religie, 46; — rehabilitatie, 46; — vermaand, 47; — gemeenten zonder schoolmeester, 47, 80, 82, 91, 100, 179, 180, 196, 211, 223; — predikant, tevens schoolmeester, 47; — pachterijen enz. verboden, 57, 92; — schoolmeester, aangeklaagd van verduistering van armengeld, 67; — solliciteerende, 72; — bij provisie, 80; — goed gedrag van, 81, 82, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 98, 99; — geen lidmaat, 81, 120, 122, 211, 223, 245; — vrouw van een schoolmeester voor toovenares gescholden, 81; — zullen den catechismus onderwijzen, 89, 91, 172, 245; — ten avondmaal gaande, 90; — gemeente niet gediend van den schoolmeester, 91; — niet vlijtig genoeg, 96; — schoolmeester, die niet zingen kan, 99; — zullen den catechismus van Aldegonde van buiten laten leeren. 172; — onbekwame, 196; — klachten over, 223; — onderteekening der belijdenisschriften door de, 245; — eerbied en gehoorzaamheid schuldig aan hunne predikanten, 245.

Schulte, 14, 19, 24, 25, 38, 67, 72, 77, 78, 81, 82, 83, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 112, 157, 255; — onderschulte, 94, 96, 99.

Sodomszonde, 34.

Soldaten, 62.

Staten-Generaal, 3, 32, 58, 59.

Studenten, jaarlijksch subsidie aan, 121; — alumni, 171; — niet te zenden naar suspecte of met dwalingen besmette academiën, 171.

Synode, Drente onder de synode van Groningen, 50; — van Groningen, 50, 57; — gravamina, 57, 122, 142, 150, 221, 222, 238; — ge-

deputeerden tot de, 59, 200, 217, 218, 229, 231, 248; — trouw bijwonen van de vergadering der, 64; — boeten, 107, 109, 148, 157, 161, 184, 191, 217; — particuliere synoden in Drente onder 't pausdom, 108; — uitschrijven der, 109, 148, 162, 221; — acta, 119, 121, 129, 142, 148, 162, 180, 193, 224, 227, 240, 241, 243; — absentes, 119, 148, 176, 191, 193, 249; — te laat komen in de, 121, 157, 191, 217; — ouderlingen ter, 121; — lidmaten ter, 121; — gecommitteerden van den Stadhouder, 125, 216, 232 (zie verder: *Classes*); — tijd en plaats, 130, 148, 259, 260; — niet in herbergen te vergaderen, 130, 147; — predikatiën in de, 137, 144, 148, 161, 162, 165, 174, 177, 178, 181, 182, 183, 193, 195, 197, 198, 206, 207, 210, 214, 231, 247, 248, 264; — samenstelling der, 142, 221; — credentiebrieven, 142, 221, 222, 231, 248, 249; — voorschrijven gevraagd van de, 150, 152; — reiskosten, 155, 182, 193, 259, 260; — gesuspendeerden mogen geen lid zijn der, 156; — nationale, 157, 229, 238, 239, 240, 241, 249, 253; — orde van zitten, 157; — niet voor het einde de vergadering verlaten, 157, 192; — dronken lid der, 158; — deputaten der, 158, 235, 240; — verkiezing van een assessor, 171; — onkosten, 177; — niet klappen uit de, 184; — belooning van den scriba, 200; — commissarissen-politiek, 215, 232, 249, (zie verder: *Classes*); — geen synode gehouden, 215; — censura in de, 217, 222; — resolutiën, 222; — moderamen, 222; — correspondentie met andere synoden, 240; — classis synodaal, 240; — archiefkist, 240; — vacatiegelden, 241, 243; — beroep van de classis op de, 243.

T.

Tooverij, 81, 130, 156, 197, 208, 220, 234, 242, 244, 255.

V.

Vast- en bededagen, 25, 32, 34, 166.
Vechterij, 143, 235.
Vermommen, 123.
Vioolspelen, 73.
Volmachten, 70, 77, 78, 82, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 113, 156.

W.

Weduwenbeurs, bepalingen betreffende de, 166, 241, 242; — contributie, 178, 179, 192, 204, 205, 209, 218, 219, 234, 242, 256, 264; — kist met drie sloten, 179, 199; — toezicht op de, 179, 198, 199; — sollicitanten, 182; — uitkeering, 183, 199, 206, 219, 228, 264; — administratie der, 198, 220, 258; -- subsidie der overheid aan de, 199, 205, 219, 256, 258; — toestand van de, 204, 214, 246, 257, 258; — deelhebbers aan de, 205; — doel der, 219; — voorstel tot opheffing der, 242; — privilegie gevraagd voor de, 259.

Wijwater, 196.

Z.

Zondagsevangeliën, 152.

Zwaarddansen, 123.

7

CORRIGENDA.

Op bl.	4	reg.	12	v. b.	staat:	welc prediger, moet zijn veltprediger.
»	» 6	»	17	v. o.	»	UCKO, m. z. UTLOO.
»	» 40	»	18	v. o.	»	EGBERT MAYSE, m. z. EGBERT MEPSE.
»	» 51	»	4	v. o.	»	WEYNICHMAN, m. z. WEYNICHMAN, 2, 29.
»	» 73	»	12	v. o.	»	WEIJNICHMAN, m. z. WEIJNICHMAN, 7, 34. Zoo ook na alle volgende onderteekeningen, zie aant. pag. 230.
»	» 107	»	2	v. o.	»	[1], m. z. [3].
»	» 136	»	7	v. o.	»	Emmen, m. z. Ruinen.
»	» 174	»	7	v. b.	»	actava, m. z. octava.
»	» 254	»	10	v. o.	»	nieuwe prediger ingekomen, m. z. niewe prediger ingekommen.
»	» 255	»	4	v. b.	»	syn, m. z. sijn.
»	» »	»	3	v. o.	»	undertusschen, m. z. undertuschen.

INHOUD.

Voorbericht . . . . pag. v—XII
Tabel van dorpen, predikanten en schoolmeesters in Drente (c. 1600) pag. 1
Handelingen van de vergadering der
Classis Drente te Rolde, 12—14 Augustus 1598 . . . . . . » 2
Classis Drente te Anloo, 11, 12 September 1600 . . . . . . » 7
Classis Drente te Anloo, 30 September e. v. 1600 . . . . . . » 10
Classis Drente te Gasselte, 9 December e. v. 1600 . . . . . . » 15
Classis Drente te Rolde, 24 Maart e. v. 1601 . . . . » 20
Classis Drente te Rolde, 9 Juni e. v. 1601 . . . . » 21
Classis Westerkwartier te Beilen, 8 September e. v. 1601 . . » 28
Classis Westerkwartier te Ruinen, 9, 10 Februari 1602 . . » 32
Uitspraak der synode te Groningen (4 Juni 1602) in zake van ds. S. Phileus te Meppel en resolutie tot een algemeene kerkvisitatie in Drente . . . . » 36
Classis Drente te Assen, 1—6 November 1602 . . . . . . » 40
Classis generalis extraord. te Beilen, 23—25 Maart 1603 . . » 52
Classis generalis te Assen, 5, 6 September 1603. . . . . . » 60
Classis generalis te Beilen, 3, 4 September 1604 . . . . . » 65
Classis generalis te Beilen, 7, 8 September 1607 . . . . . » 68
Extraord. classis generalis te Assen, 22 September 1607 . . . » 74
Rapport der commissie tot onderzoek naar den toestand van de Drentsche gemeenten en predikanten (synode te Assen, 18—23 April 1608). . . . . » 76
Synode te Assen, 5 September e. v. 1608 . . . . » 106

Synode te Beilen, 4 September e. v. 1609 . . . . pag. 117
Synode te Assen, 3 September e. v. 1610 . . . . » 125
Classis generalis te Assen, 2 September e. v. 1611 . . . . . . » 136
Classis generalis te Assen, 1—7 September 1612 . . . . . . » 146
Classis generalis te Assen, 7 September e. v. 1613 . . . . . . » 159
Classis generalis te Assen, 6 September e. v. 1614 . . . . . . » 175
Vergadering van examinatoren te Assen, 30 November 1614 . » 188
Classis generalis te Assen, 5—8 September 1615 . . . . . . » 189
Classis generalis te Assen, 10—14 September 1616 . . . . . » 201
Synode te Assen, 1—4 September 1618 . . . . » 215
Synode te Assen, 7—11 September 1619 . . . . » 231
Synode te Assen, 5 September e. v. 1620 . . . . » 248
Register van personen . . . . » 266
» » plaatsen . . . . » 281
» » zaken . . . . » 288
Corrigenda . . . . » 301